T.C.
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MİMARİDE BİLİŞSEL KODLAMADA KOT ETMENİ DİYARBAKIR SURİÇİ BÖLGESİ İÇ KALE ÖRNEĞİ

Merve İLHAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MİMARLIK ANABİLİM DALI

DİYARBAKIR
Haziran 2021

T.C

DİCLE UNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

DİYARBAKIR

Merve İLHAN tarafından yapılan "Mimaride Bilişsel Kodlamada Kot Etmeni Diyarbakır Suriçi Bölgesi İç Kale Örneği" konulu bu çalışma, jürimiz tarafından Mimarlık Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir

Jüri Üyesinin

Ünvanı	Adı Soyadı
Başkan:	Prof. Dr. Mine BARAN
Üye :	Prof. Dr. F. Demet AYKAL
Üye :	Doç. Dr. Cengiz TAVŞAN

Tez Savunma Sınavı Tarihi: 21/06/2021

Yukarıdaki bilgilerin doğruluğunu onaylarım.

.../...../20

Prof. Dr. Neslihan DALKILIÇ

ENSTİTÜ MÜDÜR V.

(MÜHÜR)

TEŞEKKÜR

Araştırma sürecimde bilgisine ve hoşgörüsüne saygı duyduğum, duruşuyla güç veren danışmanım Prof. Dr. Mine BARAN' a teşekkür ederim. Tez sürecimde katkılarıyla araştırmamın niteliğini arttıran Prof. Dr. F. Demet AYKAL' a, desteklerinden dolayı abim, Dr. Öğr. Üyesi Aziz İLHAN' a teşekkür ederim.

Asırlardır mit öncülerini takip ettiği söylenen bulut imgesi için Aytmatov 'Hiç sebepsiz durmuyordu o bulut başının üzerinde…' der. Fen bilimleri, bir potansiyele sahip kütleyi eyleme geçiren gücün dönüşüme sahiplik ettiğini savunur. Zaman, Ende' nin hiçbir yerde evinde teoriden çekilir, alınan yol, salt dönüşen eyleme bağlı kalır. Modern kartezyen sistemler ya da bulanık modeller arasından benim ilk adımlarım sıyrılır. Eylem, sabit bir kucaktan yere doğru dönüşerek düşer. Araç aracıdır, yürürüm. Teşekkürler anne.

Aileme...

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TEŞEKKÜR..... **I**
İÇİNDEKİLER ..... **II**
ÖZET ..... **IV**
ABSTRACT ..... **VI**
ÇİZELGE LİSTESİ ..... **VIII**
ŞEKİL LİSTESİ ..... **XIII**
EK LİSTESİ ..... **XIV**
KISALTMALAR VE SİMGELER ..... **XV**
1. GİRİŞ..... **1**
1.1. Çalışmanın Problemi:..... 2
1.2. Çalışmanın Amaç ve Önemi: 4
1.3. Çalışmanın Sınırlılıkları:..... 4
2. KAYNAK ÖZETLERİ..... **7**
3. MATERYAL VE METOT **17**
3.1. Materyal..... 17
3.1.1. Bilişsel Kod Tanımı 18
3.1.2. Bilişsel Kod Oluşumu 21
3.1.3. Mimari Tasarımda Bilişsel Kod 23
3.1.5. Mimari Tasarımda Kot etmeni 29
3.1.6. Simgesel Anlam Olarak Kot 31
3.1.7. Mimaride Bilişsel Kodlamada Kot 33
3.2. Metot..... 36
4. BULGULAR VE TARTIŞMA **43**
4.1. Diyarbakır-Suriçi Bölgesi Kod ve Kot İncelemesi 44
4.2. Suriçi-İç Kale Bölgesi Kod ve Kot İncelemesi 46
4.3. A Bölgesi-İç kale İdari Yapıları Kod ve Kot İncelemesi 50
4.3.1. Adliye Sarayı A Binası (Müze Teşhir, Eski Hükümet Binası) 52
4.3.2. Adliye Sarayı B Binası (Valilik Makamı)..... 53
4.3.3. Amida Höyük ve Artuklu Sarayı 55
4.3.4. Artuklu Kemeri 57
4.3.5. Aslanlı Çeşme 59
4.3.6. Atatürk Komutanlık Binası 60
4.3.7. Müze Eğitim Birimi 63

4.3.8. Defterdarlık Binası (Eski Tapu Kadastro-Müze İdari Binası) 65
4.3.9. Hapishane Binası (Müze Eser Deposu ve Bölge Laboratuvarı)..... 67
4.3.10. İç Kale Sur Duvarı 68
4.3.11. Jandarma Komutanlık Binası (Müze Teşhir Binası)..... 70
4.3.12. Kolordu Komutanlık Binası (Kafe ve Restoran)..... 73
4.3.13. Saint George Kilisesi 75
4.3.14. Vakıflar Müdürlüğü Binası 77
4.4. B Bölgesi-İç Kale Hz. Süleyman Cami Kod ve Kot İncelemesi..... 80
4.4.1. Hz. Süleyman Cami Bölümü 82
4.4.2. Hz. Süleyman Cami Minare Bölümü 85
4.4.3. Hz. Süleyman Cami Şehit Sahabe Türbeleri Bölümü 86
4.4.4. Hz. Süleyman Cami Çeşmeler Bölümü 91
4.5. C Bölgesi-İç Kale Yerleşkesi Kod ve Kot İncelemesi 93
4.5.1. Bölgeye Ulaşan Akslar..... 95
4.5.2. Park-Alan İlişkisi 96
4.5.3. Park-Yapı İlişkisi 99
4.6. Anket Uygulamasının Nicel Verilerinden Elde Edilen Bulgular 101
4.6.1. Anket Uygulaması Demografik Bulguları 101
4.6.2. Anket Uygulaması Çoktan Seçmeli Soru Bulguları..... 103
4.6.3. Anket Uygulaması A Bölgesi 20 Sıfat Gurubu Bulguları..... 106
4.6.4. Anket Uygulaması B Bölgesi 20 Sıfat Gurubu Bulguları 117
4.6.5. Anket Uygulaması C Bölgesi 20 Sıfat Gurubu Bulguları 127
4.7. Anket Uygulamasının Nitel Verilerinden Elde Edilen Bulgular..... 137
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....157
6. KAYNAKLAR……. 160
EKLER.....167
ÖZGEÇMİŞ 173

ÖZET

MİMARİDE BİLİŞSEL KODLAMADA KOT ETMENİ
DİYARBAKIR SUR İÇİ BÖLGESİ İÇ KALE ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERVE İLHAN

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI

2021

Mimarlıkta bilişsel kod ve kot etmeni arasındaki ilişkinin araştırıldığı bu çalışmada, ilgili kavramların mimari tasarımdaki süreci ve çalışma sistemleri incelenmiştir. Mimaride bilişsel kodlama üzerine yapılan araştırmalar incelenerek mimari tasarımda, bilişsel kodlamada çeşitli tasarım etmenlerine ulaşılmıştır. Kot kavramı bu etmenlerden biri olarak yapı-yapılaşma boyutunda öne çıkmış bu nedenle detaylandırılarak araştırılmış, tasarımcılara ve yeni çalışmalara tasarımda kot etmenine dikkat çeken farklı bir bakış açısı sunulmuştur.

Giriş bölümünde bilişsel kod ve kot kavramlarının mimari tasarımla ilişkisi ve çalışmanın uygulama süreci açıklanmıştır. Mimaride bilişsel kodlama ve bilişsel kodlamada tasarımı etkileyen kot etmeni, insan algısıyla ilişkilendirerek incelenmiştir. Dolayısıyla mimarlıkta kot etmeni insan doğası ile ilişkilendirilmiştir. Bu doğrultuda çalışmanın ikinci bölümünde ilgili literatür taranmış kaynak özetleri oluşturulmuştur.

Çalışmanın üçüncü bölümünde materyal ve metot kısımları verilmiştir. Materyal kısmında bilişsel kodlamanın kavramsal süreci açıklanmıştır. Mimaride bilişsel kodlamada tasarım etmenlerinden biri olan kot kavramında, yükseklik ve eğimin dikkat çektiği ve çeşitli değerlere göre farklılaşarak öne çıktığı görülmüştür. Mimaride bilişsel kodlamada kot kavramını, yapı elemanı, yapı ve yapılaşma boyutlarında incelemek farklı etmenlerinde aynı yönde incelene bilirliğini ortaya koymuştur. Çalışmanın metot kısmında, mimaride bilişsel kodlamada kot kavramıyla ilişkilendirilen bir çalışma alanı seçilmiş, yapı alanları ile ilgili gözlemler geliştirilmiştir. Geniş düzlüklere yayılan coğrafyasıyla aynı hacimde farklı dönemlere ve kültürlere, sahiplik eden Diyarbakır İç Kale bölgesi, yer şekillerine bağlı olarak, asırlardır yüksek kotlarda bulunan tarihi bir alan olduğu için çalışma kapsamında önemli bir parametre olarak karşımıza çıkmıştır.

Bu nedenle Diyarbakır, Suriçi'nde konumlanan, sınırlarını kot kavramının belirlediği, İç Kale bölgesi çalışmanın araştırma alanı olarak seçilmiştir.

Çalışma verilerinden elde edilen bulgular dördüncü bölümde sunulmuştur. Bu bölümde çalışma alanı olarak belirlenen İç Kale bölgesindeki yapı gurupları; değişken kotlarda konumlandığı, farklı dönemlere ait izler taşıdıkları ve çeşitli işlevlere sahip oldukları için değişen kot, dönem ve işlev niteliklerine göre üç bölgede incelenmiştir. Bu üç bölge ve yapıları için öncelikle bilişsel kodlama kapsamında gözleme dayalı kot etkinliği analizi yapılmıştır. İlgili görsel verileri içeren şekil ve çizelgeler oluşturulmuştur. Ayrıca çalışmanın bu bölümü anket uygulamasıyla geliştirilmiş, elde edilen verilere ilişkin, SPSS programında gerçekleştirilen, analizler verilmiştir.

Çalışmanın sonuç ve öneriler bölümünde mimarlıkta bilişsel algı ve kod oluşumunda kot etmeninin varlığı, verilerden elde edilen nitel ve nicel bulgularla yeniden tanımlanmıştır. Çalışma, ilgili tanımlara ilişkin çıkarımlarla sonuçlandırılmıştır. Çalışmanın bulguları çerçevesinde mimarlık uygulama alanına ve mimari tasarımda bilişsel süreçlere dikkat çeken önerilerde bulunulmuştur. Çalışmanın sonuç ve önerileri, mimarlara, bilişsel kodlanan kot etmeninin etkilerini sunarak yapı-yapılaşma boyutunda tasarımlara katkı sağlayacaktır.

Anahtar kelimeler: Bilişsel Kod, Algı, Kot, Yükseklik, Diyarbakır İç Kale.

ABSTRACT

THE ELEVATİON FACTOR OF COGNITIVE CODING IN ARCHITECTURE
IN DIYARBAKIR İNNER CASTLE FOR EXAMPLE

HIGH-ALTITUDE THESIS

MERVE İLHAN

DICLE UNIVERSITY
INSTITUTE OF SCIENCE SCIENCES
DEPARTMENT Of ARCHİTECTURE

2021

In this study, in which the relationship between the cognitive code and the elevation factor in architecture is investigated, the process and working systems of the related concepts in architectural design are examined. By examining the research on cognitive coding in architecture, various design factors in architectural design and cognitive coding have been reached. The concept of elevation has come to the fore in the dimension of build-building as one of these factors, therefore it has been researched in detail, and a different perspective drawing attention to the elevation factor in design to new studies and designers has been presented.

In the introduction, the relationship between the concepts of cognitive code and elevation and architectural design and the application process of the study are explained. Cognitive coding in architecture and the elevation factor affecting the design in cognitive coding have been examined by associating it with human perception. Therefore, the elevation factor in architecture has been associated with human nature. In this direction, in the second part of the study, the related literature was reviewed, and resource summaries were created.

In the third part of the study, material and method parts are given. In the material part, the conceptual process of cognitive coding is explained. In the concept of elevation, which is one of the design factors in cognitive coding in architecture, it has been seen that height and slope draw attention and stand out by differentiating according to various values. In the method part of the study, a study area associated with the concept of elevation in cognitive coding in architecture was selected, and observations about building areas were developed. Diyarbakir Inner Castle region, which has different periods and cultures in the same volume with its geography spread over wide plains, has emerged as an important parameter within the scope of the study because it is a historical area located at high elevations for centuries, depending on landforms. For this

reason, İç Kale region, located in Diyarbakır, Suriçi, whose boundaries are determined by the concept of elevation, was chosen as the research area of the study.

Findings from the study data are presented in the fourth section. The building groups in the Citadel area, which is determined as the study area in this section; Since they are located at variable elevations, have traces of different periods, and have various functions, they have been examined in three regions according to their varying elevation, period and function characteristics. For these three regions and their structures, firstly, an observation-based elevation analysis was conducted within the scope of cognitive coding. Figures and charts containing relevant visual data were created. In addition, this part of the study was developed with the questionnaire application, and the analyzes regarding the obtained data, performed in the SPSS program, were given.

In the conclusion and suggestions section of the study, the existence of the height factor in the formation of cognitive perception and code in architecture has been redefined with the qualitative and quantitative findings obtained from the data. The study was concluded with inferences regarding the related definitions. Within the framework of the findings of the study, suggestions were made that draw attention to the field of architectural practice and cognitive processes in architectural design. The results and suggestions of the study will contribute to the designs in the build-building dimension by presenting the effects of the cognitively coded elevation factor to the architects.

Keywords: Cognitive Code, Perception, Elevation, Height, Diyarbakir Inner Castle.

ÇİZELGE LİSTESİ

Çizelge No		Sayfa
Çizelge 3.1.	Materyal ve metot süreci	17
Çizelge 3.2.	Anket uygulamasının ilk bölümünün oluşturulması	39
Çizelge 3.3.	Anket uygulamasının ikinci bölümünün oluşturulması	39
Çizelge 3.4.	Anket uygulamasının üçüncü bölümünün oluşturulması	39
Çizelge 3.5.	Anket uygulamasının dördüncü bölümünün oluşturulması	40
Çizelge 4.1.	Diyarbakır-Suriçi bilişsel kodlamada gözleme dayalı kot etkinliği analizi	43
Çizelge 4.2.	Suriçi-İç Kale bilişsel kodlamada gözleme dayalı kot etkinliği analizi	46
Çizelge 4.3.	Adliye Sarayı A binası bilişsel kodlamada gözleme dayalı kot etkinliği analizi	51
Çizelge 4.4.	Adliye Sarayı B binası bilişsel kodlamada gözleme dayalı kot etkinliği analizi	53
Çizelge 4.5.	Amida Höyük ve Artuklu Sarayı bilişsel kodlamada gözleme dayalı kot etkinliği analizi	55
Çizelge 4.6.	Artuklu Kemeri bilişsel kodlamada gözleme dayalı kot etkinliği analizi	57
Çizelge 4.7.	Aslanlı Çeşme bilişsel kodlamada gözleme dayalı kot etkinliği analizi	58
Çizelge 4.8.	Atatürk Komutanlık binası bilişsel kodlamada gözleme dayalı kot etkinliği analizi	60
Çizelge 4.9.	Cephanelik binası bilişsel kodlamada gözleme dayalı kot etkinliği analizi	62
Çizelge 4.10.	Defterdarlık binası bilişsel kodlamada gözleme dayalı kot etkinliği analizi	64
Çizelge 4.11.	Hapishane binası bilişsel kodlamada gözleme dayalı kot etkinliği analizi	66
Çizelge 4.12.	İç Kale Sur duvarı bilişsel kodlamada gözleme dayalı kot etkinliği analizi	68
Çizelge 4.13.	Jandarma Komutanlık binası bilişsel kodlamada gözleme dayalı kot etkinliği analizi	70
Çizelge 4.14.	Kolordu Komutanlık binası bilişsel kodlamada gözleme dayalı kot etkinliği analizi	72
Çizelge 4.15.	Saint George kilisesi bilişsel kodlamada gözleme dayalı kot etkinliği analizi	75
Çizelge 4.16.	Vakıflar Müdürlüğü binası bilişsel kodlamada gözleme dayalı kot etkinliği analizi	77
Çizelge 4.17.	Hz. Süleyman Camisi bilişsel kodlamada gözleme dayalı kot etkinliği analizi	82

Çizelge 4.18. Hz. Süleyman Cami minaresi bilişsel kodlamada gözleme dayalı kot etkinliği analizi 84

Çizelge 4.19. Hz. Süleyman Cami türbeleri bilişsel kodlamada gözleme dayalı kot etkinliği analizi 90

Çizelge 4.20. Hz. Süleyman Cami çeşmeleri bilişsel kodlamada gözleme dayalı kot etkinliği analizi 92

Çizelge 4.21. Bölgeye ulaşan akslar bilişsel kodlamada gözleme dayalı kot etkinliği analizi 96

Çizelge 4.22. Park-alan ilişkisi bilişsel kodlamada gözleme dayalı kot etkinliği analizi 98

Çizelge 4.23. Yapı-alan ilişkisine ait bilişsel kodlamada gözleme dayalı kot etkinliği analizi 100

Çizelge 4.24. Anket Uygulaması birinci bölüm bulguları 103

Çizelge 4.25. 2. Anket Sorusu, meslek ve cinsiyet değişkenleri ilişkisi 103

Çizelge 4.26. 3. Anket Sorusu, meslek ve cinsiyet değişkenleri ilişkisi 104

Çizelge 4.27. 4. Anket Sorusu, meslek ve cinsiyet değişkenleri ilişkisi 105

Çizelge 4.28. 5. Anket Sorusu, meslek ve cinsiyet değişkenleri ilişkisi 105

Çizelge 4.29. 6. Anket Sorusu, meslek ve cinsiyet değişkenleri ilişkisi 106

Çizelge 4.30. A bölgesi B-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 107

Çizelge 4.31. A bölgesi Y-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 108

Çizelge 4.32. A bölgesi U-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 108

Çizelge 4.33. A bölgesi S-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 109

Çizelge 4.34. A bölgesi Ö-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 109

Çizelge 4.35. A bölgesi B-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 110

Çizelge 4.36. A bölgesi A-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 110

Çizelge 4.37. A bölgesi S-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 111

Çizelge 4.38. A bölgesi D-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 111

Çizelge 4.39. A bölgesi R-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 112

Çizelge 4.40. A bölgesi Ö-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 112

Çizelge 4.41. A bölgesi E-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 113

Çizelge 4.42. A bölgesi B-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 113

Çizelge 4.43. A bölgesi İ-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 114

Çizelge 4.44. A bölgesi E-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 114
Çizelge 4.45. A bölgesi U-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 115
Çizelge 4.46. A bölgesi Y-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 115
Çizelge 4.47. A bölgesi D -Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 116
Çizelge 4.48. A bölgesi M-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 117
Çizelge 4.49. B bölgesi B-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 117
Çizelge 4.50. B bölgesi Y-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 118
Çizelge 4.51. B bölgesi U-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 119
Çizelge 4.52. B bölgesi S-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 119
Çizelge 4.53. B bölgesi Ö-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 119
Çizelge 4.54. B bölgesi B-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 120
Çizelge 4.55. B bölgesi A-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 120
Çizelge 4.56. B bölgesi S-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 121
Çizelge 4.57. B bölgesi D-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 121
Çizelge 4.58. B bölgesi R-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 122
Çizelge 4.59. B bölgesi Ö-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 122
Çizelge 4.60. B bölgesi E-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 123
Çizelge 4.61. B bölgesi İ-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 123
Çizelge 4.62. B bölgesi B-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 124
Çizelge 4.63. B bölgesi E-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 124
Çizelge 4.64. B bölgesi U-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 125
Çizelge 4.65. B bölgesi Y -Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 125
Çizelge 4.66. B bölgesi D -Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 126
Çizelge 4.67. B bölgesi M-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 126
Çizelge 4.68. C bölgesi B-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 127
Çizelge 4.69. C bölgesi Y-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 128
Çizelge 4.70. C bölgesi U-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 128
Çizelge 4.71. C bölgesi S-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 129
Çizelge 4.72. C bölgesi Ö-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 129

Çizelge 4.73. C bölgesi B-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 130
Çizelge 4.74. C bölgesi A-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 130
Çizelge 4.75. C bölgesi S -Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 131
Çizelge 4.76. C bölgesi D-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 131
Çizelge 4.77. C bölgesi R -Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 132
Çizelge 4.78. C bölgesi Ö-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 132
Çizelge 4.79. C bölgesi E-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 133
Çizelge 4.80. C bölgesi İ-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 133
Çizelge 4.81. C bölgesi B-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 134
Çizelge 4.82. C bölgesi E-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 134
Çizelge 4.83. C bölgesi U -Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 135
Çizelge 4.84. C bölgesi Y-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 135
Çizelge 4.85. C bölgesi D -Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 136
Çizelge 4.86. C bölgesi M-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi 136
Çizelge 4.87. Mimarların açık uçlu soruların yanıtından elde edilen bulgular 137
Çizelge 4.88. Mimarların birinci açık uçlu soruya verdiği yanıtlara ait örnekler 139
Çizelge 4.89. Mimarlara ikinci açık uçlu soruya verdiği yanıtlara ait örnekler 140
Çizelge 4.90. Mimarların üçüncü açık uçlu soruya verdiği yanıtlara ait örnekler 140
Çizelge 4.91. Mimarların dördüncü açık uçlu soruya verdiği yanıtlara ait örnekler 141
Çizelge 4.92. Mimarlara beşinci açık uçlu soruya verdiği yanıtlara ait örnekler 142
Çizelge 4.93. Mimarlara altıncı açık uçlu soruya verdiği yanıtlara ait örnekler 143
Çizelge 4.94. Mimarlara yedinci açık uçlu soruya verdiği yanıtlara ait örnekler 143
Çizelge 4.95. Mimarlara sekizinci açık uçlu soruya verdiği yanıtlara ait örnekler 144
Çizelge 4.96. Mimarların dokuzuncu açık uçlu soruya verdiği yanıtlara ait örnekler 145
Çizelge 4.97. Mimarların onuncu açık uçlu soruya verdiği yanıtlara ait örnekler 145
Çizelge 4.98. Mimarların on birinci açık uçlu soruya verdiği yanıtlara ait örnekler 146
Çizelge 4.99. Diğer kullanıcıların açık uçlu soruların yanıtından elde edilen bulgular 146
Çizelge 4.100. Diğer kullanıcıların birinci açık uçlu soruya verdiği yanıtlara ait örnekler 148
Çizelge 4.101. Diğer kullanıcıların ikinci açık uçlu soruya verdiği yanıtlara ait örnekler 149

Çizelge 4.102. Diğer kullanıcıların üçüncü açık uçlu soruya verdiği yanıtlara ait örnekler 149

Çizelge 4.103. Diğer kullanıcıların dördüncü açık uçlu soruya verdiği yanıtlara ait örnekler 150

Çizelge 4.104. Diğer kullanıcıların beşinci açık uçlu soruya verdiği yanıtlara ait örnekler 151

Çizelge 4.105. Diğer kullanıcıların altıncı açık uçlu soruya verdiği yanıtlara ait örnekler 152

Çizelge 4.106. Diğer kullanıcıların yedinci açık uçlu soruya verdiği yanıtlara ait örnekler 153

Çizelge 4.107. Diğer kullanıcıların sekizinci açık uçlu soruya verdiği yanıtlara ait örnekler 154

Çizelge 4.108. Diğer kullanıcıların dokuzuncu açık uçlu soruya verdiği yanıtlara ait örnekler 154

Çizelge 4.109. Diğer kullanıcıların onuncu açık uçlu soruya verdiği yanıtlara ait örnekler 155

Çizelge 4.110. Diğer kullanıcıların on birinci açık uçlu soruya verdiği yanıtlara ait örnekler 155

Çizelge 5.1. Literatür Bulgularına bağlı değişkenlerden elde edilen sonuçlar 157

Çizelge 5.2. Alanda yapılan gözlem analizlerine bağlı değişkenlerden elde edilen sonuçlar 158

Çizelge 5.3. Alan çalışmasının anket uygulamasına bağlı sonuçlar 159

Çizelge 5.4. Çalışmanın sonuçlarına bağlı öneriler 159

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil No		Sayfa
Şekil 4.1.	Diyarbakır-Suriçi bölgesi konumu	45
Şekil 4.2.	Suriçi-İç Kale bölgesi, konum ve siluetleri	47
Şekil 4.3.	Suriçi-İç Kale A, B ve C bölgesi, konum ve görselleri	49
Şekil 4.4.	İç Kale A bölgesi yapıları	51
Şekil 4.5.	Adliye Sarayı A binası konumu, görselleri ve planları	52
Şekil 4.6.	Adliye Sarayı B binası konumu, görselleri ve planları	54
Şekil 4.7.	Amida Höyük ve Artuklu Sarayı konum ve görselleri	56
Şekil 4.8.	Artuklu Kemeri konumu ve görselleri	58
Şekil 4.9.	Aslanlı Çeşme konumu ve görselleri	59
Şekil 4.10.	Atatürk Komutanlık binası konumu, görselleri ve planları	61
Şekil 4.11.	Cephanelik binası konumu, görselleri ve planları	63
Şekil 4.12.	Defterdarlık binası konumu, görselleri ve planları	65
Şekil 4.13.	Hapishane binası konumu, görselleri ve planları	67
Şekil 4.14.	İç Kale Sur duvarı konumu ve görselleri	69
Şekil 4.15.	Jandarma Komutanlık binası konumu, görselleri ve planları	71
Şekil 4.16.	Kolordu Komutanlık binası konumu, görselleri ve planları	73
Şekil 4.17.	Saint George kilisesi konumu, görselleri ve planları	76
Şekil 4.18.	Vakıflar Müdürlüğü binası konumu, görselleri ve planları	78
Şekil 4.19.	İç Kale B bölgesi yapıları	81
Şekil 4.20.	Hz. Süleyman Camisi konumu, planları ve görselleri	83
Şekil 4.21.	Hz. Süleyman Cami minaresi konumu, planları ve görselleri	85
Şekil 4.22.	Hz. Süleyman Cami türbeleri, konumu, planları ve görselleri	89
Şekil 4.23.	Hz. Süleyman Cami çeşmeleri konumu, planları ve görselleri	91
Şekil 4.24.	İç Kale C bölgesi yapıları	94
Şekil 4.25.	Bölgeye ulaşan akslar konumu ve görselleri	95
Şekil 4.26.	Park-alan ilişkisi konumu ve görselleri	97
Şekil 4.27.	Yapı-alan ilişkisi konumu ve görselleri	99

EK LİSTESİ

Ek No		Sayfa
Ek.1:	Anket Formu	167
Ek 2:	Etik Kurul Onay Belgesi	171

KISALTMALAR VE SİMGELER

M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
m	: Metre
SPSS	: Statistical Package For The Social Sciences
vb.	: Ve Benzeri
yy	: Yüz Yıl
%	: Yüzde

1. GİRİŞ

Mimaride bilişsel kodlama belirli sistemlerle oluşturulur. İnsan algısına yön veren bilişsel kodlar (ilkel, yerel, geleneksel, kültürel, yapısal, psikolojik vs.) sabit veya değişken sistemlerle çalışabilir. Bu sistemler, en geniş ifadeyle tüm kültürel (normatif kavram) bileşenlerle kişiye özgü zihinsel süreçlerin (bilişsel şemalar) etkileşim ürünü olarak tanımlanabilir (Önal, 2011). Zihinsel süreçlerin dış dünya ile iletişimi sonucu oluşan bu sistemler bilişsel eylemi oluşturur (Shore, 1996). Dolayısıyla aynı etkileşim, bilişsel üretme ve keşfetmeye dayalı tasarlama eylemini de ortaya çıkarır. Tasarımcı zihinsel aktivitelerini bu sistemlerden elde ettiği özgün şemasıyla yorumlayıp konumlandırır. Tasarım, düşünme eyleminin, deneyimlenen zihinsel süreçlerinin ürünü olarak ortaya çıkar (Aldağ 2005). Düşünme eylemi tasarıma dönüşürken tasarımcıya ve çevresine karışarak bilişsel olarak kodlanır.

Kişisel-kültürel ya da fiziksel-biyolojik değişkenler mimaride bilişsel kodlamayı oluştururken tasarım problemleri göz ardı edilmemelidir (Goldstein, 2013). Tasarımda problemin çözümü tasarımcıya işaret eder ve bilişsel yapıdadır. Tasarımcı zihinsel aktivitelerine, sahip olduğu bilişsel evren içinde anlam ve farkındalık kazandırarak yeni bilgiye, dolayısıyla tasarım probleminin çözümüne ulaşır. Bilişsel tasarlama eylemi tanımlı probleme bilişsel mekanizmalardan faydalanarak çözüm bulur ve bilişsel kodlarla çalışan, aktif, kullanılabilir tasarım ürünü oluşturur.

Bilişsel kodlama kapsamında gelişen tasarımın verimle tamamlanması tasarımcının yapı ve yapı elemanlarında temsiller yakalamasıyla da ilgilidir. Tasarım özne-nesne, nesne-zihin ve zihin-ürün arasındaki bu temsiller aracılığıyla tamamlanır (Atmaca, 2009). Temsillerde, zaman içerisinde öne çıkan temel kavramların tasarımcıya mekâna ve zamana göre değişkenlik göstermesi bilişsel kodların net bir şekilde elde edilmesini sağlar. Ayrıca tasarım sürecini başlatan, keşif ve yorumlama evreleri geliştirilirken ortaya çıkan yaratıcılık kavramı da bir fikrin ürünü, ürüne dönüşüm yolu olarak bilişsel kodlamayı etkiler (Akbaş ve ark. 2019). Tasarımda bahsedilen yaratıcılık ve aşamalarına ilişkin adımlar tasarımcının bilişsel bileşenleriyle çalışır. Sonuçta bilişsel kodlama ile tamamlanan, tasarım ürününün tasarımcıya özgü olduğu ve çeşitli etmenlerden etkilendiği ortaya çıkar.

Bilişsel kodlama, tasarımcıya özgü tasarlama eylemini ya da yaratıcı süreci kalıplara dökmeden, inceler. Tasarımcı çevresel verilere ait yapısal-fonksiyonel ve psikolojik- algısal özellikleri temsiller aracılığıyla anlamlandırır. Bu arayış da algılama sistemleriyle beslenir. Mimari tasarımda mekân, birey ve çevresine ait etmenlerin, değişip dönüşebilen çeşitli kodlar kullanılmasıyla oluşturulur. Mimaride kodlamanın ilişkili olduğu birçok etmen vardır (Akbaş ve ark. 2019). Kot kavramı bu etmenlerden biridir (Ceylan-Kızıltaş, 2015). Kot etmeni, yükseklik ve eğimi kullanarak erişebilme kaygılarından manzara yönü gibi estetik kaygılara kadar tasarımda güçlü bir rol oynamaktadır.

Mimar, tasarımda mekân niteliğine göre, yapının yayıldığı düzlemin eş yükselti eğrilerini kullanır. Kot bileşenleri farklı düzlem hacimlerini birleştiren düşey kurgu elemanlarını da aynı kurguda geliştirir. Sınır yüzey elemanları, kapı pencere boşluk oranları, boşlukların başlangıç-bitiş noktaları, yapı alt ve üst sınırları ve kullanılan tefriş de aynı süreçte düşey düzlemde kot bileşenlerine bağlı olarak tanımlanır. Tasarımcı, bütün kot bileşenlerini zihinsel aktiviteleriyle yorumlayarak kodlar, yaratıcı tasarım süreciyle etkileşim içinde ele alır. Bu kapsamda çalışmada bilişsel kodlama, kot bağlamında incelenmiş, tanım ve tespitleriyle öne çıkan literatür desteğiyle, yeniden yorumlanmıştır. Elde edilen materyal ve metot verilerinden hareketle, bulgular, şekil ve çizelgelerle verilmiş, tespit edilen sonuç ve öneriler sunulmuştur.

1.1.Çalışmanın Problemi

Tarih boyunca süregelen yapılaşmada yapı kütlelerin tasarımı ve insanların algısı, tasarım için daha fazla önem kazanmıştır. Mimarlık bilişsel kod ve algı yönetimi gibi alanlarda psikoloji gibi çeşitli alanlarla ilişkilidir. Bu bilimler mimariyi beslemektedir (Avcıoğlu ve Akın, 2016). Yardımcı bilimlerin yanı sıra mimaride bilişsel kodlamaya açıklık getiren çalışmalarla tasarım sürecini etkileyen çeşitli etmenlerin bilişsel kodları incelenmelidir. Bu etmenlerin bilişsel kodlamaları çözümlenerek tasarımı ne ölçüde etkiledikleri tespit edilmelidir.

Çalışmanın en genel problemi tasarımı etkileyen etmenlerden biri olan kot kavramının bilişsel kodlamada etkili olup olmadığıdır. Bu nedenle kot etmeninin bilişsel kotlarına ulaşılmaya çalışılmış, mimari tasarımda yapı kütlesi, mekân ve yapı

elemanlarında kotların kullanılma süreci araştırılmıştır. İlgili araştırmalar incelenmiş ve alan çalışmasıyla kot etmeni ile ilişkilendirilen bilişsel kodlar açıklanmıştır.

Bu doğrultuda, çalışmada, bilişsel kodlamada kotun mimari tasarım boyutlarını etkilediği hipotezinden yola çıkılmıştır. Alan çalışması ve anket uygulamasıyla ilgili sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Elde edilen literatür verileri ve anket uygulamasının dört bölümüyle alan çalışmasını destekleyen bilişsel kodlanan kot etmeni somutlaştırılmış oluşturulan yardımcı hipotezler şu şekilde sıralanmıştır;

Birinci bölümde: Mimaride bilişsel kodlamada kot etmeninin cinsiyete, yaşa, eğitim durumuna ve meslek gurubundan göre farklı kodlandığı düşünülerek kullanıcıların sıralanan demografik özellikleri sorgulanmıştır.

İkinci bölümde: Oluşturulan sıfat guruplarıyla yükseklik sıfatının yapı kullanım ve algısında ilgili diğer sıfatlarla etkileşimde olduğu düşünülmüştür. Bu doğrultuda pilot anket uygulamaları ve uzman görüşüyle 20 sıfat çifti gurubu kullanıcıların likert ölçeği değerlendirmesine sunulmuştur.

Üçüncü bölümde: Yapı alanının konumu dolayısıyla algılana bilirliği ile kent silueti arasında bir ilişki olduğu düşünülmüştür. Çalışma alanındaki yapıların kent ölçeğindeki değeri ve kot etmeni arasında bir ilişkili olduğu bulgulara çoktan seçmeli sorularla ulaşılmaya çalışılmıştır.

Dördüncü bölümde: Kullanıcılara açık uçlu sorular yöneltilerek aşağıda sıralanan bulgulara ulaşılmaya çalışılmıştır.

- İç Kale bölgesinin kot etmeniyle arasında bir ilişki vardır.
- İç kalenin sahip olduğu kot etmeninin etkisiyle siluette etkindir ve bölgeye ulaşımın hissettirdikleri bu nedenle yoğun duygular uyandırır.
- Bölgedeki yapıların hissettirdikleri kot etmeninin etkisindedir ve bu etki yapıların fonksiyonu etkiler.
- Yapı kullanımında fonksiyon ve işlevin yanı sıra kot etmeni de etkilidir.

Bölgede dikkat çeken yapıların özellikleri kot etmeni ile ilişkilidir ve bu durumun kullanıcılarda ortak bir bilişsel kod oluşturur. Çalışmada detaylı olarak açıklanan bu hipotezler sonuç ve öneriler bölümünde bulgulara bağlı olacak şekilde cevaplanmış, çalışma probleminin çözümüne ulaşılmak istenmiştir.

1.2.Çalışmanın Amaç ve Önemi

Birey yaşamı boyunca, çevresiyle iletişim halindedir; kendisine ve yaşadığı ortama ait referanslar barındırır ya da mevcut referansları dönüştürür. Mimar, birey ve toplum normlarını referanslarıyla inceler ve tasarım sürecinde bireye ait yapısal-fonksiyonel ve psikolojik-algısal etmenleri temel alır (Avcıoğlu ve Akın, 2016). Mimaride tasarım değişen koşullara ayak uydurmalı, teknikleri ve alt yapısıyla doğal ritmin izini yakalayabilmelidir. Tasarımda bilişsel süreçler, zihin temsilleriyle hareket ederek mevcut bilgileri geliştirip üst bilgiler ortaya çıkarabilmelidir (Meiss, 2002). Mimaride yeni bilgi üretimi tasarım süreçlerinin doğru ilerlemesine ve yeterli ölçütlerin sağlanmasına bağlıdır. Bu nedenle tez çalışmasında ilk olarak, mimari tasarımda bilişsel süreçlere dair bir bakış açısı kazandırmak amaçlanmıştır. Bir diğer amaç ise, günümüzde mimari tasarımda bilişsel kod ve kot süreçlerinin etkileşim halinde olduklarına dikkat çekmektir.

Kentlerin ve insanların deneyimleri, bellek öğeleri ve mekân deneyimleri bilişsel kodları tanımlı hale getirir. Mimaride bilişsel kodlama etmenlerinden biri olan kot kavramı bu noktada tasarıma değişik parametrelerle dahil olduğu için çalışma kapsamında incelenmiştir. Bu amaçla düşey kurgu elemanları, eğim ya da yükseklik etkileşimleri sorgulanmış, besledikleri-beslendikleri kodları ve oluşum süreçlerini tanımlamak hedeflenmiştir.

Çalışma kapsamında bilişsel kod ve kot etmeni ilişkisini tanımlamak amacıyla Diyarbakır Suriçi, İç Kale bölgesi alan verileri taranmıştır. Alanı deneyimleyen insanların zihinlerinde kalan izler yorumlanarak tanımlı bölgede algı, bilişsel kodlama ve kot kavramı niteliği tespit edilmesi amaçlanmıştır. Kısaca mimaride tasarım ürününün, bilişsel sürecini tamamlaması öngörülmüş, ilgili kavramlar irdelenerek araştırmacı ve tasarımcılara kaynak oluşturulmak istenmiştir. Bu nedenle çalışmada tasarımcıların ve kullanıcıların yapı deneyimlerinde kot kavramını nasıl tanımladıklarını belirlemek ve bu konuda farklı bir bakış açısı kazandırmak önemli görülmüştür. Ayrıca mimaride bilişsel kodlama yönündeki araştırmaların eksikliğinin görülmesi de çalışma için önemlidir.

1.3.Çalışmanın Sınırlılıkları

Günümüzde tasarım uygulamaları ve müdahaleleri bireye ve ortamına bağlı değişen koşullarda düşünmeyi gerektirmektedir. Araştırmada mimaride bilişsel kod

kavramı ve mimari tasarımda kot etmeni üzerine yapılan bilimsel yayınlar üzerinde odaklanılmış, mimaride yapılı çevre bilgisinin üretimi, alternatif disiplinlerle ilişkilendirilmiştir. Mimarlar, tasarımda bilinen ilk yapılaşmadan günümüze kadar geçen süreç boyunca matematik, dilbilim, göstergebilim, antropoloji, psikoloji, sosyoloji gibi disiplinlerin yöntemlerine başvurmuşlardır.

Mimar, tasarımda soyut referanslara ya da yapılı çevrenin somut bilgisine tasarlama eylemini ortaya çıkaran öz içinden üretilen motivasyonla ulaşmaktadır. Tasarlanan nesnenin bilgisini anlamanın ve anlatmanın ön koşulu bu tasarlama sürecine mesafeli bir yöntem geliştirmektir. Mimaride bilişsel kodlamanın etkileşimde olduğu kapsamlı değişkenlere sahip farklı tasarım etmenleri vardır. Bu etmenlerden biri olan kot kavramının tasarımdaki rol ve önemi çalışma kapsamında incelenmiştir. Bu doğrultuda bilişsel kod ve kotun alt başlıkları incelenmiş kavramlar arası ilişkiler ve farklılıklar belirlenmiştir.

Çalışma örneklemi için Diyarbakır ili Suriçi bölgesindeki yerel mimariye ait yapılar incelenmiştir. Diyarbakır Suriçi İç Kale bölgesinin bilişsel sistemlerin çalıştığı tasarım evrenini dönüştürme potansiyelini barındırdığı düşünülerek alanda kodlanan kot kavramının mimariye yansımaları incelenmiştir. Alan çalışmasıyla anlamlı ve tanımlı yapılar üzerinden mimaride bilişsel kod oluşumunun kot kavramına ilişkin tanımları oluşturulmuştur.

2. KAYNAK ÖZETLERİ

Bilgi, neyi, nasıl görüp anladığımızla ilişkilidir. Fiziksel gerçekliğin ve onu açıklama yönteminin ortak ürünüdür. Duyular ile edinilen veriler, onu anlamlandıran kavramlarla bilgiye dönüşebilir (Disessa 2001). Terzidis (2006), bilginin fiziksel ve sosyal dünya deneyimleriyle mi oluştuğu, yoksa zihinsel süreçlerle mi kurgulandığını sorgular. Bilgiler kısa vadeli enformasyon bir sistemde saklanır ve zaman içinde değişirler. Uzun vadelide, hafıza bağlantılarının kendisini oluştururlar. Böylece bilgi çoğullaşan bağlantılara dönüşür (Görz ve Nebel 2005). Anderson ve Schooler (1907) belleğin bilgiyi, önem seviyesine göre kaydederek evrimleştirdiğini iddia eder (Akt., Binder 2005). Yaşam döngüsünün dışına çıkmak zorunda kalan birey bir bütünün parçası olduğunu daha net görür. Bu durum yaşam süreci boyunca birikerek (kümülatif) ilerleyen sürece ilişkin kavramlar değiştiği zamanlarda daha net hissedilir. Değişen şartlara yeniden ayak uyduran birey ya da toplum, akışa dahil olmak durumunda kalır. Bu durumda kolektif (aidiyet, kimlik vb. çeşitli etmenleri barındıran) bilgi devreye girer ve modern bilgi sistemlerini oluşturur (Avcıoğlu ve Akın 2016).

Modern bilgi kuramına göre deneyim fiziksel çevrenin bilgi nesnesi olarak fark edilmesi ile ters orantılıdır; görüneni fark edip, onunla iletişime geçen modern insandır. Ayıklamak, yok saymak, sınıflandırmak, indirgemek nesnenin bilgisini üretmek için soyutlamayı destekler. Soyutlama bilgi üretme yoludur (Serim 2007). Bergson' a (1910) göre insan ve madde iki tür çokluktadır. Nicel ve nitel çokluklar. Nitel çokluklar potansiyel, mümkün değişkenlerin çokluklardır ve süre içinde belirirler. Niteliksel çokluğun temeli süredir. Ürünün doğal eklemlenişine böldüğümüzde karşımızda çeşitli oranlar ve şekillerde bir şeyin diğer şeylerden ve kendisinden ayrılmasına izin veren uzamın yanında, ürünün kendisinden ve diğerlerinden farklılaştığı süreyi buluruz (Akt., Atmaca 2009).

Grosz (2002)'a göre Zaman ve mekân birbirinde dönüşebilir. Zaman mekânda büzüşebilirken mekân zamanda gevşeyebilir. Geçmiş depolanmış anı olarak yaşamaya devam eder (Akt., Atmaca 2009). Beden anımsamalarının geneli bulanıklıktır. Her insan algılama yetisine sahip değildir. Anlama ve hatırlama ise çok daha az insanın sahip olduğu bir yetidir (Atmaca 2009). Rubin (2000) beynin fizyolojik yapısına ilişkin bilgiyi öğrenme ve hatırlama yetisinin 25-75 yaşlarında %50 oranında gerilediğini saptamıştır. Kolektif bellek oluşumu "paylaşım" yoluyla aktarılan "ortak" kimlik unsurlarının sonucu

olarak ortaya çıkmaktadır (Anderson 2007). Kolektif belleği sosyal grupların iletişimi ve etkileşimi üzerine temellendiren yaklaşımlar, kolektif etkileşimin sosyal temsiller aracılığıyla gerçekleştirildiğini ortaya koymaktadır (Avcıoğlu ve Akın 2016). Dolayısıyla bilimsel bulgular, teorik yapılandırma ve olgusal yeniliklerin karşılıklı birbirini beslemesiyle oluşmaktadır (Kuhn 1970).

Tepkiler çeşitlenir, çoğalır sistemde sayısal olarak çalışır. Amaçlanan eylem ve tasarım ürününü yönlenmeyi değiştirir. Sabit bir depolama merkezinden söz edilemez. Temsiller tepkiler ve duygusal edinimlerle değişir ancak algılanan formun oturması ve gerekli envanterin sağlanması süreci etkiler. Bu sebeple bilişsel kodlama sistemini ayrıştırmak sürece ivme kazandırır. Bu noktada rekabet devreye girer eşit teknolojik imkanlara sahip aynı hızda ilerleyen iki aracın eylemini ve ivmesini yol ve zaman belirler. Yol ürünün bağlamı, zaman ise zihin ürününün sürecidir. Zamanın algıdaki rolü fizyolojik ve psikolojinin müdahalesidir. Oluşturan vurgu, belirlenen mesafe ve yön verimini irdelemek tasarımın çözümlenmesinde aynı ivmeyle sürece dâhil olur. Böylece sistem rekabet ortamlarında bilişsel kodlamayı gerekli kılar.

Goldstein (2013) bilgilerin edinme ve uzun süreli belleğe (USB) aktarma sürecini kodlama olarak adlandırılır. USB'de belleğe aktartılan bilgiler geri çağrılarak çalışır. Kategorileştirme kodlanan alt bilginin geri çağrılmasını kolaylaştırır. Bir şeyi hatırlamanın ilk yolu düşünmeye başladığınız ilk yere gitmektir. Gizli dikkat-birinin ne yaptığını ona doğru bakmadan kontrol etmek açık dikkat dikkat eden ile edilenin açık olduğu, bölünmüş dikkat dikkati dağıtan farklı yönlere çeken yönlendirmelerin olduğu dikkat türüdür.

Stroop etkisi görevle ilgisiz uyarıcıları göz ardı etme durumu engelleyip yeniden tekrarlayarak uyaranlarla görev arasındaki ilişkinin çözümlenmesine yardımcı olan bir psikolojik bir testtir ve bir anın bilinçli bir şekilde tekrarlanmasıyla güçlendirilebilir oluşu mimaride kullanımını kaçınılmaz kılar. Kurt sürüyü görür tekrar gelmeyi düşünürse eylemi etkinleştirir. Gelir yerse sağlamlaştırır ve hep o çiftliği hatırlar.

Algı gerçekliğin duyu organları aracılığıyla alınıp zihinde bilgiye dönüşme işlemi, gerçekliğin farkına varılıp tanına bilirliğe kavuşma sürecidir (Sözen ve Tanyeli 1994). Algı çevresel verilerin zihinsel temsilidir. Uyarı organizma tarafından alınır ve beyinde işlenir, uyarıdan beyine kadar karmaşık bir dizi işlem gerçekleşir. Bu işlemler sonunda

algılanan şey beyine iletildiğinde deneyimler yoluyla yorumlanır ve algı gerçekleşir. Algı, genel anlamda duyumları yorumlama, onları anlamlı hale getirme sürecidir (Çakır 1997).

Bir kişi, birbiriyle çelişen ve bağdaştırılamaz iki düşünce ile karşılaşınca "bilişsel uyumsuzluk" ortaya çıkar (Tavris ve Aronson 2007). Bir şeyin doğru olduğunu bilmenin insanda yarattığı fiziksel, duyumsal ve duygusal etki, tartışılmaya değer (Lakoff ve Johnson 1999). Önceden kazanılmış olan görüşleri doğrulamayan bilgi ve belgelerin elekten geçirilip inançların tazelenmesi, bilişsel uyumsuzluğu önler (Nickerson 1998).

Beyinde içsel olarak işleyen mantık süreci simgesel resimlerle yapılan bir işlemler dizisi benzeridir. Şaşırtıcı olan şu ki, bu yeni bir olgu değil; varlığını sürdürme biçiminin bir uzantısı olarak bizi grup davranışına uymaya mecbur kılan şey, insan doğasının bir parçasıdır. Bir sosyal grup üzerinde gerçek bir tehdit olması durumunda bu tarz bir uyumluluğun avantajları vardır: Orada bekleyip, tehlikenin sizi hedef alıp almadığını anlamaya çalışmaktansa, sıvışmak yeğdir. Burada sorun, böylesi bir sürü davranışının bizi kalıplaşmış düşünce biçimlerine takılıp kalmaya yönlendirerek daha iyi seçenekler benimsemekten en iyisi olabilecek şeyin aksine sonuç vermesidir (Nıkos 2014).

Bireylerin farklı genotipik ve fenotipik frekanslarının yoğunlaşmasıyla popülâsyonlar, özgün antropometrik karakterlerini sergilemektedir (Akın ve ark. 2003). Bu noktada kodlamayı pekiştirecek en önemli unsurlar; mekânın "bağlamı" ve mekânın bireyde oluşturacağı çağrışımlardır. Barındırdığı bağlam ölçüsünde bellekte "kalıcı" olan mekân algısı; mekânın kullanımı, kullanım süresi, mekânın niteliği ve mekân kullanıcısının bireysel özellikleri ile birleşerek kişi-bellek ve bellek–mekân ilişkisinin kurulmasına yardımcı olmaktadır (Özak 2008).

Frederick Jameson (1981) çapraz kodlama kavramını öne sürmüştür. Jameson (1981) çapraz kodlamayı iki farklı tür maddenin veya metnin, ya da farklı düzeylerdeki yapısal gerçekliğin, analizi ve ifade edilmesi için gerekli terminolojinin oluşmasını sağlayan bir dizi terimin yaratılması, belli bir kod ve dilin belirlenmesi olarak nitelendirir. Bu betimlemeden yola çıkarak, hesaplamalı teorinin bir çeşit çapraz kodlama yöntemi olarak kabul edilmesi ve doğal/ yapay gerçekliğin yorumlanması ve ifade edilmesi için ara yüz olarak tanımlanması mümkün olabilir. Çeşitli uzmanlık alanlarının iş birliği içinde çalışılarak, yapay ve doğal çevreyi tekrar tanımlamak, modellemek ve algı sürecinde yeni bilgiler elde edebilmek, hesaplamalı teknolojilerle çok daha kolay hale

gelmiştir (Whitehead 1964). Hesaplamalı teori ve düşünce sistemi, farklı bağlamlardaki organizasyonları ve ilişkileri incelemek için ortak bir tartışma ortamı sağlayarak belirli kuralları takip eden sistematik süreci hesaplamalı zihinde kurgular, değerlendirmeyi olanaklı kılar (Wolfram 2002). Hesaplamalı düşüncenin evrensel dili sayesinde, disiplinleri düşüncede birbirinden ayıran keskin sınırlar yok olmaya başlamıştır (The Emergence and Design Group 2004). Hesaplamalı teori oluşan zihin kaymasıyla, doğayı anlama ve öğrenme biçimimiz ve bu doğrultuda doğadan edindiğimiz bilginin niteliği de değişmektedir. Bu bilgiyi yapılı çevrenin tasarım sürecine aktarmak mimarlıkta yeni uzanımların önünü açmaktadır. Doğa böylece sadece organik formlar veya yumuşak hatlar tasarlamak için görsel esin kaynağı olarak görülmemekte, aksine biçimsel sınırlamaları olmayan sistem ve süreç gibi kavramları incelemek ve öğrenmek için algılarımıza gerçek örnekler sunmaktadır (Erdoğan ve Gönenç-Sorgu 2011).

Temsil olarak indirgenen zihin tanımında bilgi paketlenmiş komut olarak düşünülür. Kodlamak bu anlamda verileri zihne en ekonomik olarak depolama yöntemidir. İnsanın kendisini ve çevresini anlama, anlamlandırma çabası olarak dışsallaştırma, kendi varlığı ile durumlar arasına mesafe koyma yöntemi olan temsil etme birçok alanda ortaya çıkmaktadır. Temsiller arasında bulunan ilişkiler üzerine kurulan sistemler, hayatın devamlılığı kurgusu için önemlidir. Fakat hayatın değişen, başkalaşan yönlerinin anlaşılabilmesi için bu sistemler yeterli değildir. Uzamsal düzlemi temel alan kartezyen düşünce sisteminin doğurduğu temsiller karşımıza; Özne-nesne, sürekli-süreksiz, açık-kapalı... vb. temsiller olarak çıkar (Atmaca 2009). Modern dünyada ise, zaman-mekân, gösteren-gösterilen, bilgi-bilgi olmayan, merkez-öteki gibi kavramlarla çıkar. Bu temsiller sistemi daha sonra batı felsefesi paradigmasını oluşturmuştur (Lefebvre 1980).

Friedrich-Nietzsche (1983) üstün sezgisiyle ve alaycı bir tarzda şu gözlemi yapar: İnsanlar herhangi bir şeyin doğruluğuna, başkalarının da güçlü bir biçimde inandığını gördükleri sürece inanırlar (Akt., Friedman 2003). Kontrolü elinde tutan grup ne derse, doğru odur. Orijinal ve dehşet verici sonuç ise toplum grup düşüncesini destekler ve böylece insanları yanlış bilgileri doğru olarak kabul etmeye zorlar (Orwell 1949).

Mimaride mekânın bellekte bıraktığı izler; varlığını birtakım göstergeler, semboller ve sosyal grupların iletişimi ve etkileşimi üzerinden sürdürmektedir.

Dolayısıyla bellek bireysel bir yeti değildir ve içinde bulunulan toplumsal koşullar tarafından belirlenmektedir (Assmann 2001 ve Halbwachs 1992). Mekânsal bileşenlere ait algıların, kalitatif (renk, koku, vb. nitel) ve kantitatif (yoğunluk, süre, vb. nicel) özellikleriyle belleğe depolanmaktadır (Kahvecioğlu, 1998). Dolayısıyla birey için mekân, ilgi alanlarını gerçekleştirebildiği ölçüde kalıcıdır. Kişinin ilgi alanlarının yer aldığı mekânlar ile sadece temel ihtiyaçlarını karşıladığı mekânlar, bellekte farklılık gösterir (Özak 2008).

Bireyi birey yapan tüm karakteristik özelliklerinin yanı sıra mekânın bireysel bellekte uzun süreli olarak depolanmasını sağlayan fizyolojik özellikler de bulunmaktadır. Örneğin; cinsiyet ve bellek üzerine yapılan araştırmalarda, kadınların mekânla kurduğu duygusal bağın erkeklere göre daha güçlü olduğunu ve kadınların erkeklere göre daha fazla çocukluk anısı biriktirerek, anıların bellekten geri çağrılmasında daha başarılı oldukları sonucuna varılmıştır (Davis 1999).

Bütün canlı varlıkların ortak ve doğal gereksinimi olan sığınma, saklanma ve bir yuva yapma isteği yani canlıların kendini güvende hissetmek istemesi ve yaşama koşullarına uygun çevre sağlama zorunluluğu, mekânsal eylemlerin ilk basamağı olan sınırlı bir boşluk kavramını ortaya çıkarmıştır (Ertemli 2018). Becer (2002) mekân algısını, onu biçimlendiren ve sınırlayan yüzeylerinin algılanmasına dayandırır. Kuşkusuz sınırlanarak somutlaşmanın ve algılanır olmanın en canlı örneği mekândır. Çünkü mekân sınırlandığı zaman somutlaşarak algılanan boşluktur (Gülmez 1996). Mekânın içindeki boşluk aslında, anlamla, düşünsel güçle, izlerle yoğrulmuş çok yoğun bir varlıktır (Bachelard 1996). Mekânı oluşturan bileşen ve öğeler, mekân örgütlemede farklı roller üstlenerek mekânın bütünsel etkisi üzerinde son derece önemli olmaktadırlar. Mekân bileşen ve öğeleri kullanıldıkları yere göre mekânsal örgütlenmede sınırlayıcı, yönlendirici, odaklayıcı, birleştirici veya ayırıcı roller üstlenebilirler. Bu roller gözlemciye o mekânı kavrayabilmesi için gerekli ipuçları verir (Gür 1996).

Düşey mekânları sınırlayıcı öğeler, yatay sınırlayıcı öğeler olan zemin ve tavana göre daha farklı bir konumdadırlar ve mekânı tanımlamanın yanı sıra, iç ile dışın ilişkisini ve mekânın karakterini belirleyen en önemli bileşen olarak kabul edilirler. Mekânda işlevlerine göre farklı şekillerde ve konumlarda bulunabilir, mekânı tanımlamada ve görsel algı oluşturmada etkili bir rol oynayabilirler (Ertemli 2018). Sınırlayıcı öğelerde

var olan ya da kullanılan engeller sınırladıkları bölge kadar önem taşıyan öğelerdir. Bunlar sınırladıkları bölgenin mahremiyetinden kamusallığına kadar bir dizi anlam yüklenirler (Lynch 1960). Mekân içinde oluşturulan sınırlayıcı öğeler, insanları psikolojik olarak rahatlatabilmektedir (Özdemir 1994). Mekânı sınırlayan yüzeyler, yani duvarlar düşey yöneliminden dolayı, görsel olarak etkili yüzeylerdir, kullanıcı tarafından önce ve uzun süreli algılanırlar. Derinliği, yerden olan yüksekliği, şeffaf ya da opak oluşuyla, rengiyle ve formuyla, tasarımı fiziksel ortama aktaran güçlü bir öğedir ve bu özellikleriyle kullanıcıların psikolojisini de kolaylıkla etkilerler. Duvar yüzeyinin konumu ve boyutları ile duvardaki doluluk boşluk oranı, mekânın karakteristik özelliklerini oluşturan etkenlerdir (Meiss 1991).

Ölçü, oran ve denge ile kompozisyon üç boyutlu bir eleman olmaktan çıkıp mekânsal özellikler kazanmaya başlamaktadır. Elemanlar arası ilişki, bir bütün olarak mekânsal özellik kazandırır, derinlik yoğunluk ve açıklıkları tanıma kazanır (Meiss, 2002). Duygusal etkinliği olan bir mekân, derinlik, genişlik ve yükseklikten başka boyutları da beraberinde getirmektedir (Aydınlı 1986). Heylighen ve Neuckermans'a (1999) göre akustik, ekoloji, ergonomi, malzeme, proje yönetimi, psikoloji ve sosyoloji gibi disiplinler mimarlığın ayrılmaz birer parçasıdır. Biçimsel Strüktür ve Algı Mimarlık tarihi boyunca sosyolojik, psikolojik, antropolojik, dini, politik bir takım etken ve algı biçimlerinin etkisi altında yorumlanmış; iklimsel, yöresel ve geleneksel birtakım etkenlerle oluşturulmuştur (Turan 2011).

Türk mimarisinde çeşitli dönemlerde mekânda sınırlar ve boşluklara ait izlere rastlanılmaktadır. 18.yy. da manzaradan ve ışıktan faydalanmak için bina cepheleri daha çok yırtılmıştır. 19.yy. itibariyle ara kat yükseklikleriyle ana kat kadar önem ve işlev kazanmıştır (Küçükerman 1988). Fakat genel olarak en önemli kat unvanı, üst katın olmuştur (Bozkurt 2013). Mekânda kapı, raf ve pencere gibi elemanlar insan boyutlarına uygun olarak şekillenmiştir. Oda içi mahremiyet, ısını, hava sirkülasyonu vs. korunması amacıyla giriş boşlukları genelde yapının köşesine bırakılmıştır. Oda kapıları 80cm genişlikte ve 150cm yüksekliktedir. Sofada kapı yüksekliği arttırılmıştır. 18.yy'dan itibaren kapılar, oda pencereleriyle birlik oluşturmuş ortak raf altında tutularak önemlerini biraz kaybetmiştir (Bozkurt 2013). Odada depolama ve koruma ihtiyacıyla yapılan dolap ve yüklükler birden fazla duvarda yer almış ve yükseklikleri tavan

yüksekliğiyle ilişkilendirilmiştir. Yüksek odalarda, dolap üst sınırı, genellikle kapatılan tavan olmuştur.

Sofanın katlar arasındaki bağlantıyı sağlaması önemlidir. Bağlantıyı sağlayan en önemli birim merdivendir. İki, üç kollu ve döner merdivenler 19.yy bazı köşk ve konaklarda görülür. Bu dönemde taşradaki evlerde üç kollu merdivenler görülmese de merdiven sahanları genişletilerek merdivenin önemi ortaya çıkartılmıştır. 19.yy'ın ortalarına doğru konak ve saray merdivenleri yapının ortasına alınmış, etrafları galerilerle çevrilmiştir (Eldem 1987). Ayrıca küçük ve eğimli arsalardaki meskenlerin özellikle eğime bağlı farklı kotlarda girişleri bulunmaktadır. Ön ve arka cephe girişleri farklı amaçla kullanılmaktadır. Tavanlar kot farklılığına göre düzenlenmektedir. Türk evinde oturma birimi sedirler düşey duvarlara hem zemin olacak 35 cm yükseklik 75cm genişliğinde yapılır, bu boyutlar pencere açıklıklarının yön ve boyutlarıyla etkileşim içindedir.

Türk evi pencere boyutları bakımından da önemlidir. 19. yy. ortalarına kadar alt kısımda büyük yalın açılabilen ve üst kısımda küçük hareketsiz özenli olmak üzere pencereler iki kısımlıdır. Bu tutum simgesel bir arayış olarak yorumlanmalıdır. Bu uygulamanın özen gösterilen zengin tavan kaplamasını bir ışık olgusu içerisinde algılama isteğine bağlı olarak kullanıldığı söylenebilir (Küçükerman 1988). Türk evin pencere boyutları diğer bütün mekân elemanları gibi insana ve onun rahat kullanımına göre biçimlenmiştir. Tepe pencereleri dışındaki oda pencereleri, yaklaşık 80-120,150 oranındadır. Geç dönemlerde ve daha çok büyük evlerde, bu ölçüler 100cm genişlik ve 200 cm yüksekliğe kadar çıkmıştır (Kahraman 1997). Türk evi mekânında önemli etkenlerden biri pencerenin yerden yüksekliğidir. Çünkü Türk evinde mobilya yoktur. Pencere alt sınır yüksekliği Bağdaş kurarak ya da diz çökerek oturulan yerden, manzara görünecek şekilde ayarlamıştır. Korkuluk ve parmaklık boyutları da görüş açısını engellemeyecek yükseklikte bırakılmıştır. (Bozkurt 2013)

Türk mimarisine ve Anadolu'nun hemen her yerinde örnekleri bulunan kot etmenine bağlı şekillenen bilişsel kodlanan bu yapı bileşenlerden, bireyin çevresiyle iletişimi ve etkileşimi sonucu oluşan tasarım öğeleri olarak bahsetmek mümkündür.

Bireyin durum ve şartlara bağlı verdiği tepkiler, çevresel elemanlar arasında kurulmakla birlikte bu öğeler arasındaki ilişkiler; duyumlarla başlamakta ve

anlamlandırma ile sona ermektedir (Lang 1987). Tasarım genellikle bir faaliyet için gerekli olan şemaların veya planların hazırlanması süreci olarak tanımlanırken, güzel sanatlarda yaratıcı sürecin kendisi olarak ele alınabilmektedir. Mühendislik tasarımında, belirli kavramların ve tecrübelerin somutlaştırılması tasarım yapmak için yeterli olabilirken, mimari tasarımda kavramları somutlaştırmak her zaman çok kolay olmamaktadır (Kurak-Açıcı 2017). Geçmiş, bugün ve gelecek arasında bağlantı kuran bu mekânlar, kent ölçeğinden bakıldığı zaman kimliğinin devamlılığını sağlayan bellek mekânları olarak karşımıza çıkmaktadır (Assmann 2001). Bu bağlamda kentsel imaj, mekâna ilişkin duygular ile geçmiş deneyimlerin bütünü olarak değerlendirilerek; mekânsal bilgileri yorumlama ve davranışları yönlendirici etken olarak tanımlanmakta; bireylerin yaşadıkları mekânı algılanmasında ve kentsel kurgunun tanımlanmasında etkili imaj öğeleri; bölgeler/dokular, yollar, kenarlar/sınırlar, odak noktaları ve işaret öğeleri olarak sınıflandırılır (Lynch 1960).

Klasik bilim, uzamla fiziksel dünya arasındaki ayrım üzerine kurulur. Uzam şeylerin üç boyutta yayılma ve yer değiştirmelerine karşı özlerini korudukları ortamdır. Uzam kutupta neyse ekvatorda da odur. Yeri değişen nesnenin fiziksel koşulları değişmiştir fakat bu değişim geometrik olarak yoktur (Merleau-Ponty 2005). Her şeyin nesnel zaman ölçeğinde yerini bulabileceği öngörülür. Zamanın akışı saniyeler, dakikalar, saatler, günler, aylar, yıllar, çağlar aracılığı ile kaydedilir ve kavranır. Zihinsel süreç ve algılarımızın bize oyun oynayabileceğini, saniyelerin ışık yılları kadar uzun ya da keyifli saatlerin fark edilmeyecek kadar kısa görünebileceğini, farklı toplumların ya da aynı alt grupların, farklı zaman kavrayışları olabileceğini biliriz. Fakat fizik biliminde tartışmalı bir kavram olan zamanın nesneleştiremediğimiz tanımını, günlük programlarımızı dayandırdığımız sağduyumuza yaslanmış zaman anlayışımıza müdahale etmesine izin vermeyiz (Harvey 2003).

Anıtlar kentsel ölçekte sayılabilecek vurgu ve odak noktalarıdır (Gür 1996). Merdivenin bir yükseliş aracıdır. Bir yerden başka bir yere taşıyıcılık veya iletişim görevini görür. Merdiven, ağaç ve ip gibi diğer bazı araçlarla birlikte ifade edilir. Yükseliş imgesine vurgudan dolayı merdiven, ilkel veya medeni birçok toplumun mitosunda ve inancında kendine yer bulmuştur. O, ilkellerin inancında şamanın ritüellerini yerine getirmesi için gerekli olan bir araçtır. Davulla ayinlerde coşan şaman, merdivene

tırmanarak ağacın tepesine çıkar. Böylece ruhlarla iletişim kurar. Dolayısıyla merdiven, şamanın ruhlarla ve kutsalla olan ilişkisini sağlayan bir ulaşım nesnesidir (Sümer 2018).

Zihin kullanılması gereken bir şeydir ve ürünleri olağanüstü değil hayranlık uyandırıcıdır. Yapmamız gereken şey, bilinçle değil, davranışla uğraşan psikoloji çalışmalarına başlamaktır, hedef noktası budur (Watson 1913). Bilginin yeniden etkinleştirilmesi hafızada uzun süre yer etmesini sağlar. Yeni standart sağlamlaştırma modeline göre anılar ilk oluştuğu sırada hipokampus son derece etkindir ancak anılar sağlamlaştırıldıkça bu etkinlik azalır ve en sonunda uzak alanların geri çağrılması için yalnızca kortikal etkinliğe gerek duyulur (Goldstein 2013). Bu noktada ilgili literatüre bağlı kent ve bina ölçeğinde sınırları odakları ve bilişsel kodlamada kot etkinliğini açmak tutarlı bulunmuştur.

3. MATERYAL VE METOT

Bu çalışma verilerini oluşturan materyal ve metot bölümü iki ana başlık altında sunulmuştur. Materyal ve metot çerçevesinde çalışma bölümlerinde izlenilen süreç Çizelge 3.1.'de açıklanmıştır.

Çizelge 3.1. Materyal ve metot süreci

<table>
<tr><td colspan="6">Materyal</td></tr>
<tr><td colspan="3">Mimaride bilişsel kod:
1-İmge, Simge, Kod
2-Kod Türleri
3-Bilişsel Kod
4-Bilişsel Kodlama, İlgili zihinsel süreçler ve tanımlar (bilgi, zekâ vb.).
6-Mimaride Bilişsel Kod
7-Mimaride Bilişsel kodla ilgili etmenler
8-Bilişsel kodla ilişkili etmenlerden kot</td><td colspan="3">Mimari tasarımda bilişsel kodlamada kot etmeni:
1-Eğim, Yükseklik, Kot
2-Mimari tasarımda kot etmeninin kullanımı
3-Mimaride tarihsel süreç içerisinde kot etmeni
4-Simgesel anlam olarak kot
5-Kot etmenine fonksiyonel gereksinmeler
6-Kot etmenine psikolojik gereksinmeler</td></tr>
<tr><td colspan="6">Metot</td></tr>
<tr><td>Hipotez Oluşturma, Mimaride Bilişsel Kod ve Kot etmenini inceleme</td><td>Bilişsel Kodlamada Kot etmeninin etkin olduğu düşünülen alan seçimi</td><td>Seçilen alan ile ilgili yayınların betimsel analizleri</td><td>Çalışma alanında birbiriyle ilişkili yapıların bilişsel kod etkinliği analizlerini üç gurupta inceleme</td><td>Üç ayrı gurupta incelenen alanda ilgili sıfat guruplarını ve diğer anket sorularını oluşturma, Anketi uygulama ve bulguları tartışma</td><td>Materyal ve metot bulgularıyla hipoteze cevap veren Sonuç ve önerilere ulaşma</td></tr>
<tr><td colspan="6">İlgili Bilimsel Yayınların Taranması</td></tr>
</table>

3.1.Materyal

Bu çalışmanın materyalini, mimarlıkta bilişsel kod ve kot etmeni kavramlarını inceleyen öncelikle güncel bilimsel yayınların betimsel analizleri oluşturmuştur. Seçilen yayınların mimaride bilişsel kodlamada kot etmeninin kullanıldığı örnekleri içermesine dikkat edilmiştir. Bilişsel kodlamanın mimari tasarıma dâhil olma süreçleri ve mimaride kot etmeninin fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlar kapsamında farklı değişkenleri yeniden tanımlanmıştır. Öncelikle kot etmeni olmak üzere diğer mimari etmenlere ait genel bilişsel kod oluşum süreci açıklanmıştır. Çalışma materyali aynı zamanda çalışma metodunu oluşturan alan çalışmasını içeren literatürlerin taramasıyla da genişletilmiştir. Elde edilen materyal verileri sırasıyla mimarlıkta bilişsel kod ve mimarlıkta kot etmeni ile ilişkilendirilen başlıklar altında açıklanarak sunulmuştur.

3.1.1. Bilişsel Kod Tanımı

Kod en genel tanımıyla bir bilgiye ulaşmak için kullanılan simge veya simgelerdir (Paivio 1986). Bu simgeler bilgiye ait imge havuzu ya da bilginin şifresi olarak ifade edilmektedir. Sözlükte harf ve şifre olarak tanımlanan kod kavramı günümüzde çeşitli alanlarda ve türlerde karşımıza çıkmaktadır (TDK 2021). Bilişim teknolojileri ve çeşitli mühendislik bilimlerinde olduğu gibi insanı temel alan sosyoloji, edebiyat gibi iletişim bilimlerinde de kod kavramının çeşitli kullanımları bulunmaktadır.

Mühendislik bilimlerinde bütün bir komutun en kısa ifadesi olarak teknolojinin sunduğu imkanlarla hedeflenen eylemin yönlendirilmesinde önemli rol oynayan kodlar diğer bilimlerde de benzer şekilde çalışır. Edebiyat ya da psikoloji gibi iletişimi temel alan birimlerde insan hareketleri bazı sabit kodlar içerir. Örneğin iki insan arasında iletişimi başlatan ifadelerin (bakışlar, mimikler ve sözcükler) aynı şartlarda benzer şekilde ortaya çıkması ve bu durumun evrensel olması bazı sabit kodların ortak kullanımıyla açıklanabilir. Farklı kültürlerde görülen aynı psikolojik eğilimlerin benzer belirtilerinin olması da kodlamanın davranışlarımızı şekillendirdiğini göstermektedir. Mimarlık bilimi hem tasarımcının kullandığı teknikler (programlar ve bazı sabit değişkenler) hem de tasarımın ilişkili olduğu insan hareketleriyle ilgilendiği için bilişsel kodlama sistemleriyle çalışmaktadır. Bu nedenle özellikle mimaride tasarımcıları yönlendirmede etkin olacağı düşünülen bu çalışmada insan algısı ve zihinsel süreçler araştırılmış bilişsel kodlar ve mimari tasarıma dahil olma süreçleri üzerinde durulmuştur.

Bilişsel kodlama çeşitli bilimlerde çeşitli türleri olan kodlar mimaride hesaplamalı teorilerle yönetilen programlamada ve insan algısıyla ilişkilendirilen bilişsel boyutta yer almaktadır. Her iki alanda da kodlama sisteminin çalışma prensibi aynıdır. Mimar tasarımcı herhangi bir üç boyutlu tasarım programının komutlarını ve animasyon imkanlarını kullanırken ya da mevcut mimari etmenleri zihninde çözümleyip yorumlarken aynı kaygıyla hareket eder ve yapılara müdahale eder. Tasarımcı elinde olan imkanlarla daha kapsamlı, verimli estetik vb. yapılaşmayı hedefler ve bunun için daha doğru bilgi arayışına girer. Bu doğrultuda farkında olarak ya da olmayarak; imgeleri kullanır, zihinsel aktiviteleriyle yaratıcılık gibi bilişsel aktivitelerini etkinleştirmeye çalışır.

Her kavram zihinde geniş anlamını çağıran ifadeleri bilişsel kodlayarak çalışır. Bilinç ancak tanımlanabilen kavramları algılar ve bilişsel kodlar. Tanımlı kavramlar bazı nitel ve nicel değerlere sahip olmalıdır. Bilişsel kodlamada kavramın bilgisi önemli bir işlev kazanır. Bilgiyi öğrenme, kullanma ve kayıt altına alma işlemi zihinde sürekli devam eder. Doğru bilgiye doğru kodlarla ulaşabilmek için zihnin imgelerle aktif bir etkileşim içinde olmalıdır. Bu etkileşim düşünme yoluyla ortaya çıkar (Goldstein 2013).

Düşünme, bireyin, algılarını anlamlandırma eylemidir. Düşünce imgelenen kodlarla çalışır ve akılda oluşan gerçekliklerden beslenir. Bu sanal gerçeklikler, maddesel dünya gerçeklerine bağlı olmayıp bireyin deneyimleriyle çeşitlenir (Aldağ 2005). İmgeler iletişim kuran elemanlardır. İletişim, eylemi gerçekleştiren birey ile tüm çevresel etmenler arasında kurulabilir. İletişim süresince karşılaşılan herhangi bir problemin verimle çözümü temelde bilişsel yapıdadır ve bireyin kültürel ve kişisel birikimiyle doğru orantılı olarak gelişir (Önal 2011). İmgelerle şekillenen düşünme eylemi, bütün bu süreci yaratıcılık bileşenleriyle tamamlar. Üretim, keşif ve yorumlama evrelerini barındıran yaratıcılık, zihnin bir tür bilişsel gelişimidir. Yaratıcılık, zihinsel aktiviteler ile çalışır ve sonuçta tanımlı problemi bilişsel mekanizmalardan faydalanarak çözer (Akbaş ve ark. 2019). Zekâ da yetenek gibi imgeleri, temsilleri nitel ve nicel değerde araçlar olarak kullanır.

Düşünme, kavrama ve üretme soyut modeller aracılığı ile geliştirilebilir. Semboller, uzam düzlemde (olağan akışta) şekillenen bilgiyi temsil ederken, eylemi dolayısıyla ürünü biçimlendiren bilişsel kodlama, uzam düzemden hareketle ulaşılan kartezyen sistemleri (birleşen süreçleri) kullanılır (Atmaca 2009). Birey bilişsel evreniyle anlam ve farkındalık süreçlerini yeni bilgiye dolayısıyla yeni ürüne dönüştürür, mevcut bilgi birikimine bağlı kalmaz, tüm yaşamı boyunca psikolojik ve sosyolojik değerlerle kurduğu karmaşık ilişkileri kümülatif (üstüne ekleyerek) yaşar (Lynch 1960). Böylece zihinsel eylemi içgüdüsel eğilimlerle yapılan bir hamle olarak nitelendirilebilir. Kodlar zihnin biriken, depolanan, homojen yapısına indirgenir. Kodların kombinasyonlarla hesaplanması düşünceyi programlar, üst olasılıklara dönüştürür, tepkiler ve sonuçlar farklılaşır. Temsillerdeki nedensel ilişkilerin eksikliği, alt birimlerin ayrıştırıp çoğaltılmasıyla giderilir. Süreç içinde çoğalan ilişkilerden ve çokluktaki ihtimallerden bilişsel ürün elde edilir. Dış uyaranlar zihindeki temsillerini sayısal olarak çoğaltır, çeşitlendirir. Bilişsel süreç bu zihinsel aktivitelerle tamamlanır (Rumelhart 1989).

Açıklamaya çalışılan bilişsel süreç, gelişen birçok kompleks katmanı aynı anda barındırır. Görsel etki, hareket gibi duyusal ve duygusal verilerin ortaya çıkması yine bu aşamalarda gerçekleşir. Başlangıçta karmaşık olan ve çözümlenirken ayrışıp genişleyen sistem, insan algoritmasının sabit çalıştığı evrensel standartları detaylandırır. Çokluktaki ihtimaller beynin paralel bağlantıları arasında çeşitlenirken hızlı bir devinimle bilişsel ürüne dönüşür. Beynin yoğun oranda gerçekleştirdiği bilişsel aktiviteler bu çoklu süreçle iş birliği içinde yürütülür (Rumelhart 1989). Zekâ ve yetenek zihin ürünün oluşumuna ivme kazandırır ve temsillerin gelişmesine uygun ortamı sağlar. Zekâ, akıl ve yetenek kavramları insanı bedenine daha sonra beyinsel fonksiyonlarına indirger ve bilişsel süreçleri etkiler.

İnsan içinde bulunduğu çevreden bağımsız değildir. İnsanın bilişsel süreçleri temsillerle kurduğu bağlarla çözümlenebilir. Bu noktada büyük ölçüde özne temsil ilişkisi oluşturur. Öznenin sınıflandırılması sistemin geliştirilmiş araçlarının ürünüdür. Bu araçlar uzamsal ve kartezyen sistemler ile ilişkilidir (Lefebvre 1980). İnsan nasıl kavrarsa öyle düşünür. Ne düşünürse onu eyleme dönüştürür. Eylem üretimin son soyut evresidir; bilgi ya da tasarım, ilk ürünüdür. Bilişsel kodlar, çeşitli olasılıklar ve mevcut verilerden elde edilen çıkarımlar üzerinden ilerler ve ürün performansını yönetir. Sonuçta mutlak ya da muğlak olmayan bir yapay çevre oluşur.

Durumlara esnek tepkiler verebilmek, rastlantısal koşullardan, belirsiz ya da çelişkili mesajlardan anlam çıkarmak, bir durumun farklı öğelerinin göreli önemini tanımak, farklılıklar arasındaki benzerlikleri ve benzerlikler arasındaki farklılıkları çıkarabilmek, eski kavramlar ile yeni fikirler, kavramlar ve biçimler oluşturmak kodlamanın doğru çalıştığını göstermektedir (Hofstadter 2001). Mimaride, tasarımcının tasarımda ortaya çıkan ne, nasıl gibi sorulara cevabı vardır olmak zorundadır. Kodlanabilir her kavram dönüştürülebilir ve her biri tasarım etmeni olarak hesaplanarak veri niteliği taşıyabilir. Elde edilen veriler farklı kombinasyonlarla mimaride karşılaşılan her türlü problemi çözmede tasarımcının zihinsel süreçlerini harekete geçirir. Ortaya çıkan bilişsel kodlar, uzamsal düzlem ve kartezyen evrenin homojen sabit ya da dönüşen yapılarıyla iç içe şekillenir. Temsiller bilişsel kodlanarak depolanmış olur ve yeniden programlanabilir bir olasılık havuzunu oluşturur. Sonuçta bilgi dağıtım merkezi olan beyinden istenilen tepkiler elde edilir. Bu nedenlerle önce kod oluşum süreci ve mimaride bilişsel kod detaylandırılarak açıklanmıştır.

3.1.2. Bilişsel Kod Oluşumu

Bilgiyi elde etme ve kullanabilmenin ölçütleriyle ilgili her geçen gün yeni yaklaşımlar ve teoriler geliştirilmektedir. Davranışçı ve bilişsel öğrenme yaklaşımları artık durağan, kalıplaşmış ya da tek düze değildir. Yapılandırılan bilgiyle ulaşılan gelişime ihtiyaç artmaktadır. Deneyim, gözlem ve mantıklı düşünme bu ihtiyacın giderilmesine ve bilişsel kod oluşumuna kaynaklık etmektedir (Paivio 1986).

Bilgi; mantık çerçevesinde geliştirilen düşünme kümelerinin ortak ürünüdür ve dönüşen bir sürecin getirdikleriyle anlam kazanır. Anlam, bireyden bağımsız değildir, olay ve durumlara özgü, çıkarımların ürünüdür (Özak 2008). Bileşenler ve değişkenler bireyin yaşamı anlamlandırır. Kişinin demografik özellikleri, deneyimleri, alışkanlıkları, rolü, kişiliği, görüş ve inançları, bilgi üretimine ve bilişsel kod kavramına kaynaklık etmektedir. Anlamlandırma; birlikte düşünme, ortak eylemde bulunma durumlarını ifade eder. Birey toplumuyla ortak eylemde bulunarak yeni bilgi üretimine dâhil olur. Sosyal etkileşimlerden ve bireysel anlamlardan bilişsel kodlama ve yorumlama ortaya çıkar.

İnsan davranışında grup eylemine katılma eğilimi vardır. Grup fikrinde sosyal kökler etkindir. Mantık dışı ideolojilerin toplum tarafından benimsenmesi grup eylemine direnç gösteremediğimiz için korunur hatta gelişir ve sürekli eylemden destek alarak uzun yıllar takip edilir. Bu nedenle amacı sorgulanmayan grup eylemi bireyin, deney ve gözlem yoluyla mevcut eylemin bilgisine ulaşmasına engel olabilir (Lynch, 1960). Yönlenmesi düşünülmemiş ya da desteklenmemiş olay ve durumların grup eylemi gerilim ve kaygı uyandır ve genelde eylemsizlik doğurur. Sonuçta duyu ve duygu kaybı gözlenir çünkü zihin mekanizmaları karar aşamalarını seçilmiş çözümler üzerinden işletir. Bireyin, komutun yanlış olduğu durumlarda kasıtlı olarak grup eylemi izinde yönlenmesi bu durumun kanıtıdır (Goldstein 2013).

Mevcut durumda ilgili kanallar karar kılamaz. Olası problemler karşısında da bu direnç etkinliğini göstermekten çekinmez. Bunun tehlikeli olduğu açıktır. Kişi bu durumda dönüştürülmemiş zihinsel arayışlardan kaçınamaz. Bağın doğru bir şekilde geliştiği durumlarda ise olası durumlar laboratuvar titizliğinde sinirsel yollarla deneyimlenir, kişi doğrudan algıladığı bilişsel kodları kullanabilir ya da dönüştürebilir. Bilişsel kavramların oluşturulması ve algı, fotografik hafızayla çalışır. Çevre elemanları, insan gözünde gerçeklikten farksız bir imge oluşturur. Oysa tek başına dokunulmamış bu

zihin bilgisinde imge, bilişsel ve duyusal açıdan bireye odaklar kazandırır. Bu odaklar gözün anlık çıkarımlarına yatırım yapar, ürün bireyin zihinsel aktivitelerine bağlı olarak yoğunlaşır (Lynch 1960). İmgeleme, bilişsel kodlama sürecini başlatan zihinsel aktiviteleri destekler. Kavramları sorgulayıp çözümlerken düşünme eylemini ve sonuçta bilişsel kod ürününü geliştirir. Örneğin mimaride insan bedeni ergonomisi ile mekân arasında biçimsel bir oran Rönesans döneminde arayış haline gelmiştir. Bu dönemde mimaride boyutların erişilebilirlik ile imgelendiğini söylemek mümkündür. Bu nedenle mimaride; insan bedeni oranları, düşey kurgu elemanları ya da herhangi bir başka etmen arasındaki kodlama ise imgelemenin yanında deneyim kazanma sonucu araştırılmaya değer hale gelir (Solso, Maclin ve ark. 2011).

Deneyim bilinen ilk anlamıyla tecrübe edinme dolayısıyla mevcut bilginin zihinde imgelenme evresinden sonra sürekli eyleme dönüşme evresidir. Bilişsel kodlamada deneyim, imgelemeden sonra gerçekleşen zihinsel aktivitelerin oluşturduğu eylemin tekrarlanmasıdır. Deneyimlerin kazanılması, bilgi birikimine bağlı sezgisel mekân analizi ve çeşitli matematik modelleme yaklaşımlarından oluşur ve mimari tasarımda hibritleşme, birleştirme ve biçim değiştirme gibi stratejilerinin ortaya çıkmasını sağlar. Mimaride karmaşık modelleri ve tasarım öğelerini sürekli hale getiren ve farklı biçimsel yaklaşımları meydana getiren sebepler bu süreçteki uygulamaların araştırması sonucu elde edilebilir. Deneyimlerle, karşılıklı veri aktarımı yoluyla bilişsel kod yani dönüştürülmüş bilgi ortaya çıkar. Dolayısıyla tasarlanan ürünün başarılı olması bu kodlama sisteminin niteliğine bağlıdır ve deneyim aşamasındaki döngüsel ilişkinin sayısı ürünün verimi ile doğru orantılıdır. Tasarım ürünleri ve kullanıcıları arasındaki karşılıklı veri aktarımı, beynin işlem yapma hızına bağlıdır ve bu karşılıklı aktarımların sayısı arttıkça ürünün verimi sorgulanır ve kullanımı zihinde netleşir (Solso Maclin ve ark. 2011).

Düşüncelerdeki bilişsel kodların, geliştirilmesi, ilişkilendirilip farklı boyutlara taşınması dönüştürülebilir bir ortamda temellendirilir. Bilişsel kodlar, maddenin iki veya üç boyutlu anlatımlarına dönüştürülebilir. Dönüşen kalıcı düşüncelerle çok yönlü bilgi paylaşımı mümkün olabilir. Duyusal ve bilişsel birikim, yeni ürüne veri tabanı oluşturacaktır. İletişim sırasında üretilen her türlü değişken sosyal temsilleri oluşturur. Yaşamın her alanına ait değişen inançlar, değerler vs. grup, dolayısıyla birey eylemini dönüştürür. Değişen grup eylemi, hareket alanını hacmi yani mimariyi dönüştürür. Bir

fikrin uzun yıllar boyunca yaşayacağını kabul etmek mimara tasarım etmeni oluşturur. Dolayısıyla bilişsel kodlama, algı yönetimi yüksek tasarım ürünlerini oluşturur.

Kolektif, her anımsamayı mümkün kılan ortak temsillerin geniş bir yelpazede belleği şekillendirmesidir. Kolektif belleğin şekillenmesiyle kodlama süreci tamamlanmış olup beraberinde toplumlarda ortaklık ve aidiyet kavramı beslenmiş olur. Her türlü tasarım eylemini içinde barındıran tarihsel süreç ortak kimliğin korunduğu sürekli ve dönüşüme açık kolektif bir bilişsel edinim kazandırır (Avcıoğlu ve Akın 2016). Aynı bilişsel yoğunluk bireyi yer kavramını ve mekânı çözümlenebilir kılar. Bu da bilişsel kodlamanın çözümlenebilir niteliğini ortaya koyar. Bu yolla zihinsel süreç somut ürünlerin oluşumu için gerekli kapıları açar. Bellek, içinde barındırdığı ortam, olay durum ve kişileri duyu, duygu ve anılarla yoğurur (Özak 2008). Mimaride bu durum; sınır, ölçek, eğim ve açıklıkların kazanılmasıyla yapılaşmayı oluşturur. Bu durumu mimariyi ilgilendiren, bireyin algı evreninde hissettiği ve yaşamın her alanında dönüştürdüğü tüm eylemleri için genellemek mümkündür. Bu nedenle ayrıca mimari tasarımda bilişsel kod oluşumunu kavramak önemlidir.

3.1.3. Mimari Tasarımda Bilişsel Kod

Tasarımda, zihinde canlandırma eylemi, imgelerle çalışmayla başlar. Zihinsel bir süreç olarak gelişirken, akla, soyut ortama bağlı kalır. Düşünme yetisi, dışavurumlarla zihinsel bilgi üretmeyi destekler. Zihinde ortaya çıkan bilgi nesnel ortamla geliştirilir. Yeni bilgi somut anlatımlara ihtiyaç duyar. Sürecin ürünü yeni olsa da tasarımcı mevcut bilgilerini, eş zamanlı kullanarak, yeniden yorumlar. Kavramlar arası ilişkiler yakalamak, parçalarda bütünü görmek başkalaşımı ve sınırsız yaratıcılık eylemini ile oluşur. İmgeleme olguları sentezler akılda tasarlanır. İhtiyaç tasarlama sürecine, sonuç ürünün somut görüntüsünü algılamayı sağlar (Solso, Maclin ve ark. 2011). Böylece ürün, nesneleşmeden, çok önce zihinde üretilmiş olur. Tasarlama eylemi imgeleri kullanan bilişsel bir süreçtir. Yaratıcı düşüncenin üretilmesi, yorumlanması, keşfedilmesi, ürünün geliştirilmesidir. Temel olarak tasarım problemine karşı geliştirilen adımlar bilişsel aktivitelerle etkileşimi ifade etmektedir. Bütün sistem elemanları birbirlerine bağımlı biçimdedir. Mimari tasarım süreci temelde tasarımcının bilişsel şeması ile yorumlanan kültürel anlam ve değerlerin, yaratıcı bilişsel süreç ile etkileşimi kaynağıyla oluşmaktadır (Akbaş ve ark. 2019).

Tasarlama eylemi somut veya soyut nesneye yaşamsal önemede, keyfi veya rastgele gelişebilir. Tartışılabilir nitelikte bu süreçlerin ürün verimleri de değişkendir. İhtiyaç, keyfi veya rastgele yollarla ortaya çıkmış görünse de tasarım, çözümleme ve uyarlamayı gerçekleştiren bir aklın yetisi olarak gelişir. Tasarım, düşünce ve eylem arasındaki döngünün varlığımızı temsil eden yönünün dışına çıkabilmesidir. Tercihlerden doğan tasarım deneyimini yakalamaktır. Başka bir ifade ile tercihler tasarıma ulaşmaktır. Rastlantısal tüm süreçler temsili olarak açıklayamadığımız kişisel tavrımızın, tercihlerimizin, karşılaştıklarımızın, keşfettiklerimizin sonucudur (Özak 2008). Bu anlamıyla içe doğan bir ilham ya da güdü olmadığı gibi, analizlerle edindiğimiz bir bilgi de değildir. İlişkilerinin bütününde kavramları tanımlama alt yapısı zamana bağlıdır. Doğal ritmi dışında düşünen ve üreten insan farklı fazları kavrayabileceği gibi, düşünce ve eylemin temsilleri sürecin bütününü yeterince anlamlandırmalıdır. Bu anlamda, tasarım deneyimini dönüştüren, karmaşık yapı temsiller aracılığı ile kontrol altına alınmalı ve sistematik hale getirilmelidir. Nedenleri üzerinden analizler sürecinin dönüştürme gücünü yönetmelidir. Sistemde oluşabilecek boşluklar düşünülmelidir. Bilgilerin soyut ortamda kaybı somutlama yoluyla kaydedilmeyi gerektirir. Tasarlama sürecinde kullanılan, en verimli düşünme-uygulama yöntemi süreç olarak işlenmesi eskiz kavramıyla ortaya çıkar ve tasarımcı soyut düşünce bilgisini somut veriye dönüştürmüş olur. Bir sonraki aşama artık yapının üretimi ve kullanımı süresince yeni bilişsel kodların oluşmasına hizmet edecek yapı kullanım sürecini oluşturur. Düşünme tasarımcıyı bilişsel ve duyusal alanlarda besler. Bilgi birikimi, beynin hayal gücü alanını destekler.

Tasarımlarda karmaşıklığın da artmasıyla birçok mekân içeren mimari yapılarda, bu derece belirsiz olan mekânları tasarlamak için mimar, mesleki bilgi ve deneyimleri doğrultusunda büyük oranda sezgisel bir biçimde hareket eder. Ortaya çıkan mekân da sezgiseldir ve tasarımcının tecrübesine de önemli oranda bağımlı olarak şekillenebilmektedir. Ancak yeterince deneyim sahibi olmayan bir mimar, yanlış sezgilerinin etkisinde mekânı tasarlamakta başarılı olamadıysa çoğu zaman geri dönülemez sonuçlar doğacaktır. Bu noktada tasarımcı insan aksını yönlendirmede ve hedeflediği duygu ya da fikri yönetmede daha tedbirli olup özgün, yaratıcı, artistik kaygılar edinmelidir. Tasarımcı kültürel şemasını ve zihinsel aktivitelerini yorumlayarak bilişsel kod tabanlı ürünü biçimlendirmede kullanır. Bu tavırla, var olan bir takım soyut-somut; kavramları baştan yorumlar, yeni ürünü ortaya çıkarır (Shore 1996).

Bir hastanede ya da otelde bir süre kalan ya da tiyatro binasında oyunun son sahnesini izleyen insan yine kolektif algının ürettiği birikimden beslenir. Binalar bu birikimi evrensel ve yerel ölçekte kullanmalıdır. Mekân referans noktalarıyla, algının biriktirdiği anılarla toplumun belirli bir kitlesine ulaşmaya çalışır bazen de sırasını bekler. Benimsenerek gün yüzüne çıkan her referans noktası bir iz bırakarak somutlaşır. Hissedilir bir yüzey mekân kullanımı oluşturur. Sonuçta oluşan yeni bilişsel süreçlere yeni bağlamlar oluşturur. Bireyin mekân belleği göstergelerden elde ettiği temsil ve sembollerin yanı sıra dönemin toplumsal, politik, mimari ve kültürel yaşanmışlıklarla gelenekler, alışkanlıklar, ilişkiler ve mekânlarla ortak paydada birleşmektedir (Önal 2011).

Hatırlanan bir oyun alanı ya da komşuluk ilişkilerinin geliştiği bir kapı önü mekânsal deneyimin zihinde mekânsal belleğe dönüşümünü duygusal ve anlamsal değerlerini oluşmaktadır. Mekânda algıya ilişkin kişinin zihinsel ve deneysel edinimlerine çağrışım yakalaması için uyaranlar ve bellekteki izlerine karşı varlığını sürdürmektedir (Özak 2008). Nesne ya da kavram ilişkisinde bağlam, göstergeler temsillerle geri çağırma işlemini kolaylaştırmaktadır. Kısa ya da uzun süreli deneyim mekânın hatırlanması için algı, duyumlar yoluyla bilginin, zihinde anlama, fark etme ve ayırt etme sürecine dönüşümüdür. Mekânın duyusal ve duygusal verilere dayanır. İlk ve kısa süreli deneyimler mekânın fiziksel özelliklerine ilişkin fizyolojik süreçleri ifade ederken duyular aracılığıyla kavranan nesnelerin, belirli sistemlerle anlamlandırılmaları sürecidir.

Bireysel belleğin oluşumu küçük yaşlardan itibaren zihinsel ve deneysel ilişkiler kurması ile gerçekleşir. Mekânın görsel, işitsel vb. duyularla algılanması esnasında bellek geçmiş deneyim ve bağlamlarından çağrışım uyandırmaya çalışır. Uyaranlar, mekânın bellekteki izleridir. Fiziksel özellikler mekânın bağlam değerlerine bağlıdır. Dolayısıyla bireyin mekân algısı, uyaranın anlam ve deneyimlerinin toplamıdır. Algılanmış olanı daha sonra anımsayabilmede bellek temel fonksiyona sahiptir. Bu doğrultuda mekâna dair edinilen imaj ya da diğer ilişkiler (deneyim, bireysel özellikler, mekânın özellikleri, vb.) zihin denetiminde etkindir.

Mekânsal kodlama kişinin bilişsel sürecinin en temel verilerini kaynak edinen öğrenmenin son aşamasıdır. En önemli özelliği geniş bir zamana sahiptir, kalıcıdır ve

maruz kalan herkes için evrenseldir (Goldstein 2013). Düşeydeki kurguyu yönlenme akslarına bağlı rotasını zihninde yeniden deneyimleyen insan kültürel bağlarıyla fizyolojik ve psikolojik gereksinimlerine cevap veren kendi kurgusunu oluşturduğuna inanır. Oysa beden fizyolojisi ortak temellerden beslenir ve beyin evrensel bir erişim ağının kişisel işletim sistemi gibi çalışır. Özgün olanın yanında ortak kodlar da fark edilmeden yakalanır. Zihninde kodlama; bireyin eylemleri, mekânda devinimi fenomenlerden etkilenir, mekânın uzun süreli belleğe yerleşmesini sağlar. İmgeler; deneyim, izlenim, olay bilgilerinin içerisinde depolanır.

Bağlam bilinçaltını harekete geçiren imgeleri seçer ve ilişkilerin genel çerçevesini çizer. Zihin imgelerinin hangi ölçüt ve yöntemlerle taşınıp eyleme dönüşeceğini tarif eder. Etkisi, kişinin mekân aktiviteleri (yaşam, eylem, kullanıcının devinimi, vb.) ve haricinde bulunan çevre ve mekânsal verilerini bütün kılar. Çağrışım, açık ya da örtük simgelerin, uyaranların eğilim, tutum ve beklentilerini bilinç düzeyine çıkaran yoldur. Yaşama ilişkin mekânın bellekte kalan izleri, bireyin bilgisi kodlandığı bağlam ile geri çağırdığı bağlam arasında benzer ilişki kurar. Mekânsal deneyimler bellekte topluma ait kolektif bellek bileşenleri taşır. Kolektif kodlanan olgu geri çağırmayı sağlayan mekânsal öğeleri istemli ya da istemsiz yok edebilir. Mekânsal algıyı yönlendiren diğer faktör grubu bireysel, fiziksel ve sosyal yapı özelliklerini inceler (Avcıoğlu ve Akın 2016). Bu özellikler: kişilerin nasıl algıladıkları, gördükleri, duydukları, konumlandırdıkları ya da nasıl tepki verdikleri, deneyimlere, karşılaştırmalara ve analizlere bağlıdır. Algıda seçili mekân maddenin bilgisine, kullanıcının yaşam tarzına, karakterine, değer ve gereksinimlerine cevap verebilmelidir.

Anılar, biçim ve malzemeden çok mekân-insan arasındaki diyalektik ilişkinin zaman ölçekli sonuçlarıdır. Deneyim mekânla kurulan bağı güçlendirmektedir. Mekânı uzun süre deneyimlemek belirli referans noktalarına ulaştırır. Fiziksel özellikler, kültür ve sosyal çevre verilerinden her tür uyaran kişide belleğe kodlanan bir iz bırakmaktadır. Mekânsal kurguda yapısal ve doğal öğeler, kalıcılı, fiziksel izler oluşturmaktadır. Fiziksel eleman duyusal ve simgesel yaklaşımlarının sonucudur. Dolayısıyla mekânsal öğeler somut olarak ifade edildiği mesajların şematik kurgusudur. Kolektif bellek zaman içerisinde kültürel çerçevede deneyimlere ve değişime açıktır. Mekân, belleğin izlerini düşünceye dayanan kimliğiyle taşımaktadır. Fikrin insana bağlı ya da insandan bağımsız dünyanın yansıması olup olmadığını sorgulamaktadır (Avcıoğlu ve Akın 2016).

Ölçülebilir, hesaplanabilir ve üretilebilir şekiller; doğal biçime sadeleştirilmiş, idealize edilmiş ve değişikliğe uğratılmış olabilir. Böylece doğal süreçler yeniden kurgulanır. Mimari tasarım sürecinin kurgusu, etkileşimlerle ve çok yönlü veri tabanlarıyla sağlanır. Gelişen bilişim teknolojileri mimari tasarımda bilgi akışının sistematik üretimine önemli bir ara yüz oluşturmaktadır. Yapı ve strüktürde bilişsel kurguların gelişmesi yenilikleri oluşturur.

Mimari tasarımda kodlama mimarın bilişsel aktivitelerinin planlama, modelleme ya da cephelerde geniş anlamını çağıran yapı-yapı elemanlarıyla ortaya çıkar. Beyinde evrensel tanımlı olduğu savunulan altın oran ya da kütledeki diğer oran arayışlarıyla algı yapı fonksiyonuna göre yönetilir. Örneğin gotik dönem mimari yapılarında giriş ve yükseklik oranlarının yönettiği algı dikkat çekmektedir. Boyutuyla insanda alt ürün hissini uyandıran bu yapılar, dönemin karakteristik ruhunu, bugün insanının aynı ergonomik değerlerine vurgu yaparak, ziyaretçilerine büyük oranda hissettirir. Farklı duyguları tetikleyen Land mark boyutlarına da genel geçer bazı anlamlar yüklemiştir. Bu anlatımlar, duyusal ve bilişsel birikimlerin uygulanmış örneklerinin, zihinde kısıtlı kalamayarak somut olarak açığa çıkma ihtiyacının var olduğunu ortaya koymaktadır. Elde edilen içgüdüsel kavramlar, ortaya çıkıp uygulandığı süreç boyunca kullanıcılarıyla aynı hisleri paylaşır.

Mimaride tasarımcı farkında olsa da olmasa da kodlama sistemini kullanmaktadır. Bu kavrayışla düşünceyle eylem bir bütünün iki yüzü gibidir. Düşünce anımsama ve içgüdüleri eylem, gözlem, deney, analiz yöntemlerini kullanır. Dış dünyada aranan, deneyimle ne özneyi ne de nesneyi maddeye indirgemez. Kişisel-rastlantısal ilişkileri zihnine çözümler. İnsanı ve dünyayı temsillerle kavramak, objektivist bakışla soyut temsil ilişkileri arasında ara yüz oluşturur. Bu soyut temsiller mevcut temelde nedenlerle ilişkilendirilir. Hareketsizlik, bilimde, eylemsiz, düzgün doğrusal ya da sabit hızlı hareket olarak tanımlanır. Eylemsiz hareket ivmesizdir. İvmesiz hareketli cisim, referans noktasına göre bir doğru boyunca sabit hızla hareket eder ya da hareketsiz durur. Hareketlerin çoğu hızı ya da yönü değişen hareket eylemli, ivmeli harekettir. Uzamsal düzlem varsayımları, insan ve dünya varlığını indirgeyerek tanımlar. İndirgenen temsillerde düşünsel-eylemsel süreçler aracılığıyla ilişkilendirir ya da ayrıştırır. Düşünce eyleme dönüşürken parçada bütünde görülemeyen ilişkiler ortaya çıkar. Zihin ürünü düşünce bu noktada eylem aracı bedenden ayrı çalışır. Temsiller parçalara ilişkin

tepkimelerle bir araya gelirken düşünce eylemden ayrışır uyarıcılardan indirgenmiş zihin ürünü elde edilir (Paivio 1965). Mevcut ürünün bütünde öngörülmeyen bir yapıya dönüşmesi olası değildir.

Tasarımda başarıya ulaşmak sistemlerin bilişsel uyumuyla garanti altına alınır. Aksi yaptırımların uygulanması aldatıcı koşutluk ilişkisi doğurur. Erişilebilir sürdürülebilir tasarımlarda demokratik eylem yönetimi beklenir. Sosyal, kültürel ve tarihi bileşenler mekân belleğini oluşturur (Paivio 1963). İmar edilen çevre için yapılan her yanlış sürekli eyleme dönüştüğü takdirde benimsenerek kodlanır ve uyumsuz mimari oluşur. Bunun sonuçlarında yaşam kalitesinin niteliğinin düşer, kimlik ve aidiyet kaybolur, çeşitli sorunlar ortaya çıkar. Toplumların odak noktası olmuş binalar çeşitli etmenlerin olağan sonucundan kaynaklanır. Kasıt sevimsiz, rahatsız edici, yıkıcı endişe veren yapılarda bu şekilde oluşur. Öyleyse bilişsel süreç yaygın bir kullanım potansiyeline sahiptir. Bilinç içgüdüsel bir tavırla fiziksel tepki gösterir. İnançlarımız ilgili savunma sistemlerimizi harekete geçirir. Yeni bilgi ya da biçimler kazanılmış olanla çeliştiği zaman bilişsel uyumsuzluk oluşur. Günümüz mimarisinde çözümün tıkandığı birçok noktayı bu bilişsel uyumsuzlukların oluşturduğunu söyleyebiliriz.

Özne, zihin ya da nesne maddeye indirgenmez bir kavrama arayışıdır. Aralarında kişisel ya da rastlantısal ilişkiler tanımlanabilir. İnsan kendini ve dünyayı temsillerle, objektivist bakış açısıyla kavrar. Dünyayı soyut temsil ilişkileri olarak varsayan düşünce, temelde insanı bağlamı ve eylem ürünü arasında ayrıştırır. Mesafe başka ifade ile ara yüz varsayar. İnsan, varlığı temsillerin varsaydığı pozitif ve beşerî bilim bileşenleriyle ilişkilendirir. Soyut ya da nedensel ilişkiler çoğu doğa hareketlerinin hızı ya da yönü değişen eylemli, ivmelidir. Uzamsal düzlem varsayımları, insan ve dünya varlığını indirgemeler aracılığı ile ayrıştırır. Yapay çevre tasarımcısı bu bağlamda kitleleri yönetmekte ve eylemi dönüştürmekte sorumluluk sahibidir. Bu doğrultuda çalışma kapsamında çeşitli etmen arasından öne çıkan kot kavramı detaylandırılmıştır. Mimaride kot etmeninin tasarlama bilgisinin kaynağı bilişsel kodlamayla açıklanmıştır. Böylece kot etmeninin bilişsel gelişim ve kod oluşturma süreçlerini anlamlandırmak biliş ve bilişsel gelişim süreçlerini kavramak amaçlanmıştır.

3.1.5. Mimari Tasarımda Kot etmeni

Kelime anlamı olarak kot; bir düzlem üzerindeki iki noktanın yüzeyleri arasındaki düzey farkı ya da yükselti gibi ifadelerle tanımlanmaktadır. Tasarım sürecinde mimar, çeşitli konularda birçok sorunla karşılaşmaktadır. Bu sorunların çözümlenmesinde aydınlanma, gürültü, rüzgâr vs. birçok etmen ortaya çıkmaktadır, kot etmeni bunlardan biridir. Mimaride kot etmeni ile ilgili sorunlara yönelik geliştirilen çözümlere çeşitli yaklaşımlar geliştirilmelidir (Çepel 1988). Bu, kot kavramının tanımını, tasarımdaki kullanımlarını, tasarımcı bileşenlerini ve ilgili bilişsel süreçleri incelemek ile mümkün olacaktır.

Mimari tasarım süreci, kot ile sürekli etkileşim içerisindedir çünkü yapı sınır elemanlarıyla bir boşluğu mekâna dönüştürür, mekân hacmi boyutları ve yapı elemanlarıyla yayıldığı düzlemin eş yükselti eğrilerini kullanır. Aynı mekân bütün bir yapıya dönüşürken mimar, sahip olduğu sınır yüzey elemanlarını, yapı elemanlarını ve tefrişi tanımlı kılarak tasarlar (Altan 1976). Tasarımlarda kot etmeninin verimle kullanılması tasarımcıya ve kullanıcıya bağlı olarak şekillenir. Bu verimin tasarımcı tarafından sağlanması da hem tasarımcının hem de kullanıcıların bilişsel kod verilerine göre değişkenlik gösterir.

Günümüze kadar gelişen nitelikleriyle yapıya; taşıma, sınır ve form vb. özellikler kazandıran düşey düzlem elemanları, duvarlar, mekânda görsel etkiyi güçlendiren önemli unsurlardan birdir (Altan 1976). Mekân sınırlarını genellikle duvarlar başlatır ve bitirir dolayısıyla duvarlarda kot etmeni bilişsel kodlanır. Mekân sınırları yapı algısı, kimlik vb. birçok önemli unsurdan ilişkilidir. Tanımlı her nesne sınıra ihtiyaç duyar. Sınır, son nokta olma anlamının yanı sıra farklı disiplinlerde farklı boyut kazanır. Mimaride algılayabildiğimiz sınır öğeleri, mekânın yumuşak elemanlarıdır. Mekânın katı yani objektif öğeleri, gerçek mekân sınırlarıdır ve onu biçimlendirir. Kullanıcı hareketindeki bu katı engeller sınır etkisini güçlendirmektedir. Mimaride duvarlar hem tasarımcı hem de kullanıcı olarak bu amaçla karşımıza çıkan ilk öğelerdir ve farklı nitelikleriyle de tasarımı şekillendirir. Yapının formunu ve fonksiyonunu büyük ölçüde etkileyen duvarlar renk, biçim, doku gibi özelliklerinin yanı sıra boyutlarıyla bilişsel olarak kodlanır ve mimaride tasarım etmeni olarak karşımıza çıkar. Aynı şekilde duvar boşluk elemanları olan kapı ve pencere yükseklikleri de bilişsel kod ile çalışır. Bu doğrultuda duvar ve yapı

elemanlarına ait değişiklik gösteren yükseklikler yapı formunda ve planlamada bilişsel kodlanarak çalışır.

Planlamayı etkileyen yapı elemanları için farklı düzlemlerdeki alanları birleştiren düşey kurgu elemanlarından asansör ve merdivenlerin düşeyde bilişsel kod ile çalıştığını söylemek mümkündür. Bu doğrultuda kot etmenine ait tefrişlerde de tasarımcıya ve kullanıcıya ait izler yakalayabiliriz. Düzlemler arasındaki yükselti farkı düşey yapı elemanları ile giderilmekte ve kot değerlerine göre nitelenmektedir. Bilişsel kodlama yaklaşımları bu noktada mekân ve yapı elemanı ile çalışmaktadır. Ayrıca tasarım sürecinde yoğun olarak karşımıza çıkabilen kot etmeninin, gelişen imkânlarla birlikte mimariye dâhil olan yeniliklerde de bilişsel kodlama ile incelenebileceği desteklenebilir.

Mimari tasarımda genel anlamda planlama, yapı toplumuna, kültürel değerlerine, doğal çevre koşullarına cevap verebilmelidir. Hayata başladığı andan itibaren toplum ve çevre ile iletişimde olan insan, mekânda mevcut izlerle yaşar. Mimaride önemli yeri olan eğim yükseklik ve kot kavramları yüzyıllar boyunca yaşayan tasarımlarda ortaya çıkmıştır (Atmaca 2009). Bu davranışın sonucu olarak; duyuları farklı oranda etkileyen sınırlar vurgu elemanları ile hacmi bütüne tamamlar. Bahsi geçen temel bileşenler kullanıcı için planlanarak oluşturulur. Planlamada net bir etken olarak karşımıza çıkan kot etmeni aynı kaygıyla yapı formuna da karışır ve bilişsel süreçlerle birlikte çalışır. Böylece yapı ve bileşenlerinde kot etmenine dayanan bilişsel kodlar ortaya çıkar.

Bilişsel algıya etki eden faktörler yapının bütününde farklı oranlarda birleşerek simgesel bir anlam kazanır ve bilişsel kodlanır. Bu faktörlerden dikkat çekerek algıyı yoğunlaştıran vurgular, mekânsal etkiyi güçlendirir. Vurgulanan öğeler, mekânı tanımayı ve çözümlenmeyi kolaylaştırırken genel doku ve kompozisyonda gösterdiği zıtlık ölçüsünde etkin kabul edilir. Tasarımda etkin ve verimli bir şekilde kot etmenini kullanmak yapı vurgularını yönlendirir. Kot etmenini etkin kullanım temel bileşenlerden elde edilen yapı analizleri çıkarımlarıyla başlar. Yapı ve alanı için sınır ve vurgu elemanları tanımlanır. Tasarım öğeleri geçirgenlik, zıtlık ve uzaklık gibi ilgili özellikleri bakımından derecelendirilir. Elde edilen değerlerle daha önceden belirlenen ya da rastgele seçilen noktalarda yoğunluk hesaplanır. Mekân yoğunlukları (fiziksel, fonksiyonel vs.) ilgili etmene göre kot işlenerek çalışma kolaylığı sağlanır. Mekân bileşenlerinin tümü farklı derecelerde mimari tasarıma dâhil olur.

3.1.6. Simgesel Anlam Olarak Kot

Öngörülemeyen, deneyim içinde bazı düşünce ve eylem anları farklı fazları üzerinden somutlaştırılabilir. Bu anları, algılamak, anımsamak ve bilmek aralarındaki sıçramalı ilişkiler üzerinden durumları ortaya çıkarmak gerekmektedir. Bu ilişki türü mimaride bilişsel kodlamada kot gibi etmenlerin nasıl belirdiğinin ifadesi, kavrayışıdır. Deneyim içindeki kavrayışı, temsilleri ilişkilere indirgeyerek sıçramalı ilişkilerin bütününde gerçekleşen kot etmeninin olası durumlara karşı tasarımı bilişsel kodlamada simgesel anlam olarak incelemiştir.

Biçim pozitif ve negatif form olarak adlandırılan biçimsel kaygıları kullanır. Pozitif formlar, kütlesel formlardır. Negatif formlar ise, boşlukları temsil eder (Atmaca 2009). Tasarıma görsel dengeler kurarak, farklı görsel özellikler ve etkiler kazandırılabilir. Mekân algısının oluşmasında, düşey elemanların boyutlarının önemi yüksekliğin insan boyutuna oranıyla ilişkilidir. Beden fizyolojik ve psikolojik yapısı gereği iç ve dış mekân arasında görsel ve fiziksel ilişkiyi farklı ölçeklerde algılar. Bu nedenle elemanların boyutları, özellikle de yüksekliği, etkin değişkenlerdendir (Ceylan-Kızıltaş 2015). İç mekânda duvar yüksekliğiyle ters orantılı rahatlatıcı etkiye sahip olması değerini ortaya koymuştur. Aynı şekilde düşey boyutların, insanı ezen ölçüye sahip olması, simetrik düzenlenmesi veya sert-soğuk malzeme kullanılması, mekânda saygı, hayranlık vb. duygular oluşturabilir.

Mekânın düşey sınırlayıcılarından olan duvarlar, oluşturulan açıklıklarla, mekânın (iç-dış) diğer mekânlarla görsel ve fiziksel ilişki kurmasını sağlar ve böylece mekân ve yapı algısını etkilerler. Duvarlar boşlukları da iç-dış ilişkisi sağlar ve diğer mekânlarla birlikte anılırlar. Mekânlar arası görsel algı ve fiziksel ilişkinin kurulduğu bu serbest sınırlayıcıların biçimlenmesinde etkiler farklılaşabilir. Biçimin, algılatılmak istenen etki ve görsellik önceden planlanıp, amaca yönelik ve doğru bir şekilde yönlendirilmelidir.

Sınır yüzlerde mekânın fiziksel konforu sağlayan saydam malzemeler, iç ve dışın beraber çalışması, gün ışığını kontrolü ve daha yaygın bir dış mekân görüşü gibi katkı değerler sağlar. Kullanıcı algısı, bu şekilde mekânlar arasında yönetilmiş yüzey açıklıklarıyla mekân tanımlanmış olur. Saydam sınırları ya da yapı elemanlarını kullanan mekân, dışarıya ait olanı içeri alırken, mahremiyet kaygısı gibi arayışlarda da denge sağlamalıdır. Bununla açıklıklarla, saydamlık da algıyı yönlendirir.

Değişen üretim ve kullanım teknikleri ile devinimde olan hayat kurgusu içinde insan, varlığı dışında akışın parçası olmak durumudur. Doğal ritmin dışına çıkan birey anlamlandırmada, yeni referanslar yakalamak zorunda kalır. Kartezyen sistem varsayılan uzamsal düzlemde bu yeni referansları temsillere aracılığıyla dönüştürür referans noktaları edinir (Lefebvre 1980). Kartezyen sistem temsillerinden bazıları; zihin-beden ve özne-nesne temsilleridir. Tüm temsillerde eylemsel ve düşünsel süreçlerde temel bir ayrım göze çarpmaktadır. Birey dünyayı, düşünce ve eylem aracılığıyla başkalaştırma potansiyeli edinir (Atmaca 2009). Bu faaliyetler pozitif bilimlerde varlığa rastlantısal olanı açığa çıkararak değişime olanak sağlamaktadır. Düşünce sistemi uzamsal düzlemin homojen yapısına heterojen boyut kazandırır. Uzamsal düzlem temsilleri düşünce ve eylemi bir arada tanımlayarak alt yapı oluşturmaktadır (Lefebvre 1980). Sonuçta tasarım deneyimi oluşur. Tasarım deneyiminde düşünce ve eylem ayrımı düşünülmez. Bu noktada kot etmenine tasarımcının kişisel birikimi ve rastlantısal olarak keşfettiklerinden bahsedilebilir. Simgesel anlam olarak temsiller ve ilişkiler üzerinden kurulan bağlantılarıyla kot etmeni nedensel ya da öngörülemez olanı tanımlamaktadır.

Tasarımda bilişsel kodlamada kot etmenini simgesel olarak Anadolu'nun genelinde rastladığımız orijinal ve ihtişamlı türbe, kümbet ve türevi yapılara küçük ve dar girişlerinden bahsederek açıklayabiliriz. Türbe ve mezar taşları bugünün dünya topraklarına aidiyet kazandırır. İslâm Dini 'ne göre; devasa türbe ve yatır yapılarına eğilerek ve emekleyerek girmek uygun görülmemiştir. Bir türbenin, yapı kütlesine oranla dar ve alçak bırakılan girişi ergonomik sistem detayının oluşturulmasının yanı sıra bilginin düşünme ve imgeleme evreleri sonucunda neyi kodladığını irdelemek daha doğru olacaktır. Saygı ve tevazu temelli ortaya çıkan bu tasarım detayı bugün kullanılmıyorsa aynı kodlama sistemin bireye ve çevresine artık hizmet etmediği için kullanılmıyordur (Solso, Maclin ve ark. 2011). Aynı şekilde dört mevsim yeşil Selvi benzeri ağaçlarla yeşillendirilen mezarlıklar bu bölgeler üzerinde oluşturmak istenen bilişsel bir kod verisinin tasarım eylemine dönüşmesinin bir örneğidir. Bu doğrultuda kot etmeninin bilişsel anlamda inanç, sınır gibi kavramlarla ulu, yüce ve güvenlik gibi sıfarlarla simgelendiğini, imgelendiğini söylemek mümkündür. Farklı toplumlar tarafından çeşitlenen kodlaması ise kot etmeninin bilişsel anlamda yeniden yorumlanmasını mümkün kılmıştır (Anderson 2007).

3.1.7. Mimaride Bilişsel Kodlamada Kot

Mekân, kullanıcının fizyolojik gereksinimini karşılayan sınırlı boşluk değil kullanıcının psikolojisini de etkileyen ve çok çeşitli öğelerden oluşan önemli bileşenlerdir. İnsanın zamanı, fizyolojik ve psikolojik gereksinmelerinin karşılandığı yaşam alanları olan mekânları sınırlar. İstenen algı en kolay ve etkili biçimde düşey sınırlayıcıların çeşitli biçimler oluşturur, çeşitli anlamlar içeren, farklı düzenler ortaya çıkarabilir. Simgesel anlamı ve psikolojik etmenleri dışında yapı fonksiyonuna zorunlu olarak uyması gereken düşey kurgu elemanlarının tasarımdaki gereksinimleri fizyolojiktir (Akbaş ve ark. 2019).

Düşey öğeler, mekânı tanımlamada, psikolojik ve görsel etki oluşturmada, önemli konumdadırlar. Kullanıcıların algıları sonucu, ortaya estetik tatmin duygusu denge ve bütünsellik içinde kurgulandıklarında oluşmaktadır. Düşey yapı elemanları planlamaya bazı gereksinmeler sonucu dâhil olurlar bu tasarım gereksinmeleri fizyolojik ve psikolojik olarak iki başlıkta toplanabilir. Tasarım gibi ihtiyaç giderme amaçlı gelişen bütün disiplinlerde yükseklik kot kavramlarıyla ilgili anlatımlara rastlanır. Farklı disiplinlerde diyagram veya şemalar çeşitlenir tasarım disiplinlerinde, daha çok çizim görsel ağırlıklı düşünme ve dışavurum aşamaları gelişerek ilerler.

Bu durum da gelişen teknoloji ve kullanıcı öncelikleri doğrultusunda da zamanla tasarıma müdahale edilmiştir. Simgesel anlamının yanı sıra fizyolojik ihtiyaçlara göre tasarlanan düşey sirkülasyon araçlarından merdiveni de örnek verebiliriz. Bu gereksinme diğer gereksinmeler olmadan çalışamaz. Akılda işletilmesi ve uygun zihinsel ortam sağlanması için psikolojik gereksinmeler de incelenmelidir. Sözü edilen bu faktörler malzeme ve yapısal ve özellikleri ile ilişkilidir.

Kot kavramına etki eden psikolojik gereksinimler tasarımda anlamlandırma ve yönlendirme hedeflerini etkilemektedir. Psikolojik boşluklar doldurulacak şekilde tasarım yapılmalıdır. Somutlaştırma aracı sayısı arttıkça, bilgi aktarımında kayıplar yaşama olasılığı artabilir. Beyinden eyleme aktarılırken geçen süreç, elin bilgiyi hangi ölçüde yansıttığı, elenerek ortaya çıkar. Kalem, kâğıt gibi araçlar izleri ve kayıpları arttırabilir. Mimarlıkta çağrımsal anlam bu farklılık ve benzerlikleri ortaya çıkaracağı için önemlidir. Doğal ya da yapısal sınırlarla var olurlar. İşlevsel kargaşa görüşü ve bilgiyi

planlar. İç mekân sınırları konfor, mahremiyet gibi duyguları karşılar. Bölücü ve sınırlayıcı engel öğeleri mahremiyet oranlarına bağlı olarak derecelendirilebilirler.

Tasarım problemi, tek, mutlak bir sonuca yönelik değildir. Farklı yollar izlenebilir. Bu anlamda, tasarımcı tarzı farklı çözümler oluşabileceğini hatırlatır. Belleğin uyarıyı enformasyon paketlemesi evrensel kabul edilse de tasarımcı süreci yaratışının kabulü, tasarımı diğer problem çözümlerinden farklılaştıran bir durumdur. Değişim ve başkalaşım temsiller ve temsil edilemeyenin karmaşık ilişkileri üzerinden tanımlanır. Süre nedensiz, öngörülemez, karmaşık ilişkileri nitel ve nicel olarak tanımlar. Süre, değişim ve başkalaşım içeren akış, hesaplanamaz ihtimallerin çokluğudur. Çokluklar, süre tanımında tasarım deneyiminin akışı, düşünce ve eylemin temsili, tasarımcı birikime ve rastlantısal keşiflere ulaştırdığı için önemlidir. Akışta deneyim, durumlar arasındaki sürekli ilişkilerle anlatılmaktadır. Süreç kurduğu ilişkiler nedeniyle tek başına düşünce ya da eylem değildir.

Tasarım deneyimi akışın farklı fazlarını tasarımcının kişiliği ve rastlantısal olarak keşfettikleri arasındaki hareket, düşünce, öne çıkan temsiller ve temsillerin ilişkileri dışında bir ilişki türüdür. Tasarım eylemi, düşünceler aracılığı ile kendimizi ve dış dünyayı kavrama ve dönüştürme yoludur. Tasarım deneyimi, hayatın değişen dinamik yapısını anlayabilmemiz için önemli bir alan oluşturmaktadır. Dinamik yapı, düşünsel ve eylemsel süreçler arasında neden, nasıl sorularıyla ilişkilendirilir. Teknik olanaklar üretimi hızlandırırken dönüşümlü olarak düşündür, üretir. Düşüncenin kendisi, plan, eylemin kendisi ise üretimdir. Birey önceki bilgileri ilişkilendirip kendini aktif yapılandırmalıdır. Öğrenme araştırıp, inceleyerek gerçekleşmelidir. Bilginin doğası açıklama ile ilgilidir. Bilgi geçmişi harmanlar, içsel kılar. Bu yaklaşım ağırlıklı olarak dolaşım, ulaşım ve sosyal ilişkiler yoluyla, görme duyusu analizlerinde ve mekânın topolojik ilişkilerini incelemede önemli sonuçlar vermektedir. Mekân ağırlıklı olarak, duyularla, net sınırlardan bağımsız, bütünsel algılanma yönüyle incelenir. Mimarın mekânları başarılı biçimde tasarlama durumu bilgi ve deneyimlere bağlıdır. Birçok mekân tasarımcısı mekân algı sınırlarını somut biçimde görebilir. Net olmayan sınır ve vurgu elemanlarının hangi noktalarda algısal olarak kapandığı, ilişkilendiği ve bağlandığı diğer mekânlar, durulaştırılmış ve somut bir biçimde gözleyebilmektedir. Mekân, duygusal etkinliği olan, düşünceleri belirleyen, psikolojik birçok boyutu karşılar.

Yerel mimaride konut, askeri, sivil ya da diğer yapı tiplerinde kot kavramı çeşitli düşey yapı elemanlarıyla ortaya çıkar. Mahremiyet algısı yapısal-fonksiyonel gereksinmeyle cephelerde pencereleri daha yüksek kotlara çekerken merdiven kurgusu psikolojik gereksinmeyle yapının ruhuna karışır sonuçta planlar ve cephe kot kavramı ile tasarlanır. Sorgulama ve çözümlemeyle yaratıcı ve artistik kaygı edinilmelidir. Kavramsal nitelik ve karakter, kullanıcıya aktarılabilmelidir. Tasarımcı gözlemleme eylemi yalnızca göz-beyin koordinesi ile sınırlı değildir. Tasarımcı eli, kalemi ve kâğıdı beyinde odak arayışındadır. Gözlem bilgiye gerçek dünyanın imgesini tasarımcı filtresiyle dışa vurur. Duyusal ve duygusal birikimler yoğurularak imgelenir, tasarımcıda görünenden farklı fikirler uyanır. Mimaride mekân, her zaman kesin sınırı olmayan genellikle mesleki bilgi ve deneyimler doğrultusunda algılanabilir biçimlenir. Matematik bir model tasarımda amaçlanan mekânsal sınırlara duygu ve deneyimlerden bağımsız analiz gücü sunacaktır.

Mimari mekân analizi modeli mimari mekân tanımlarını ve mekânı oluşturan temel bileşenlerdir. Yapılan sınıflama herhangi bir mekân bileşeni, birden fazla grup içinde değerlendirilebilir. Mekân sınırlayıcılarından duvar, maddesel bakımdan mekânın katı öğesi, konumu bakımından düşey bileşeni, işlevi bakımından ayırıcı sıfatlarını taşımaktadır. Bileşenlere ait özellikler, tatmin ve haz duygusunu besler öne çıkarır. Bu biçimsel değerler doğrudan mekânda psiko-sosyal unsurları etkiler. Bugün binaların modelleme ve çözümleme sistemlerine sahibiz. Analizle her türlü biçimsel geometrisi ve detayları, üretim ve kullanım sınırları ya da performans boşlukları gibi daha birçok detaya ulaşabilmek için yöntemler geliştirilmektedir. Nesnenin bütün parametrelerini tek bir dosyada kodlarsak iş yükümlüsü bütün meslek gruplarına tek elden hizmet eder. Böylece zihinsel süreç dönüştükçe dönüşen kodlar sabit üretimi değil aksine verimli güncel sistemlerle çalışan kodlardan oluşur. Yeni fikir bir yönü ortaya çıkar Oluşan her yeni tasarım başka bir algı sisteminin dönüşmesiyle oluşmuş olur ve her zaman değişime açık bir fikrin ürünü olur. Bütün süreci anlamlı kılan zaman böylelikle niteliğini kaybeder. Bilişsel ürün her ne kadar belirli bir zamanın algı yönetimine hizmet etse de o fikri hissi düşünceyi ölümsüzleştirdiği için tasarım ürününe zamanını aşma şansı tanır. Bahsedilen bugünün yöntemleriyle analiz edilebilen her etmen gibi kot kavramı da aynı çizgide kararlılıkla ilerler. Algıda başka kodlanan ve yüksekliklere göre tasarıma başka yerlerinden dâhil olan çizgiler sabit sistemlerini aşarak değişken ve dinamik olarak ürün

değer niteliğini arttırır. M. Ö. Mısır ve Yunan medeniyetlerinde de bu izlere rastlanmaktadır. Pisagor ve Plato kâinatı, dört temel eleman olarak toprak, ateş, hava ve suyu simgeleyen farklı geometrik elemanların oluşturduğunu ileri süren görüş orta çağda mimariyi etkilemiştir. Sosyolojik, psikolojik, antropolojik, dini, politik, iklimsel etkenlerin mekân-biçim algısı ve biçimin süreçte oldukça etkili olduğu gözlemlenmektedir. Yani artık bir tek temsil ve araç yoktur. Bununla beraber alternatif ortamların farklı etkileşim biçimleriyle farklı sonuçlara açıktır. Yeniden tanımlanan temsil, bilgisayar teknolojilerinin dönüşmüş nesne ile tek başına anlamlı hale gelmiştir. Temsil kendi başına değer kazanmıştır. Sayısal teknolojilerle temsil ortamının oluşturduğu başka bir özellik rasyonel geometrik ve irrasyonel organik biçimlendirmenin rahatlıkla kullanılmasıdır.

Bu strateji basitçe araçlardan yararlanır. Sosyal her grup birlik ve bütünlüğünü inançla sağlar, dış etkilerden korunmak ister. İnançlar kanıtlı temeller üzerinde yükselmişse, yeni kollar kazanmak için eğitim açıktır. Sistemin dışında çarpışan algısal faktörler yükselir çünkü sistem tehdidi dönüştürme eğilimindedir. Kült mesajlar, bağlı olduğu her inanç unsuruna dayanır ki bu, sosyal birlik ve bütünlüğü sağlar. Sadece inançlarla uyumlu bilgiler seçilir ve dâhil edilir. Paylaşılan inanç ne kadar katı kurallara sahip ise, toplumları birleştirme gücü o kadar etkindir. Öngörülemeyen ilişkiler, tasarım deneyiminde, anlar üzerinden ilerlemiş olabilir. Düşünce ve eylem tanımlı fazlar aralar. Aynı anlar, algılamak, anımsamak, yapmak ve bilmek arasındaki sıçramalı ilişkileri kişisel ve rastlantısal durumların belirişiyle anlatılır. Tanımlı ilişki türü tasarım deneyimi içinde temsilsiz belirmenin ifadesidir düşünce ve sezgisel kavrayışı barındırır. Temsiller nedensel ilişkilere indirgenemeyen sıçramaları ya da bütününde gerçekleştirdiği oluşumları yakalar. Böylece insan, bilişsel süreçleri psikolojik anımsamalar, algılar ile açıklayan içgüdüsel durumlar oluşturur. Eylem alanı dış varlık üzerinden sınıflandırılır.

3.2.Metot

Bu çalışmanın metodunu öncelikle çalışma materyalini oluşturan ilgili kaynakların literatür taraması oluşturmuştur. Çalışmada, mimaride kot etmeninin bilişsel olarak kodlandığı hipotezinden yola çıkılarak mimaride bilişsel kod ve kot etmeni kavramlarına ilişkin detaylara ulaşılarak literatür verileri taranmıştır. Bunun yanı sıra alan çalışmasıyla kent ve bina ölçeğinde kullanılan bazı yapısal ve çevresel elemanların,

antropometrik değerleri ve alanın kullanımı dikkate alınarak kot etmeninin zihinsel süreçlerine ve bilişsel kodlamalarına ulaşılmıştır.

Alan çalışması, kot etmeni kapsamında, fizyolojik açıdan öne çıkan Diyarbakır Suriçi İç Kale bölgesinde bulunan yapılaşmada yürütülmüştür. Çalışma örnekleminde alan; kişisel ve kültürel değişkenler bazında seçkin görülmüştür. Aynı potansiyele bugün izlerine tanık olunan kale kentlerin ya da antik sitlerin sahip olduğu düşünülmüş, çevre illere ait yüksek bölgeler üzerindeki keşifler, bilişsel anlamda bu bölgelerin seçkin olduğunu desteklemiştir (Schmıdt 2000). Bu durum benzer konumda olan İç Kale bölgesine yeniden ilgi uyandırmıştır. Tasarımdaki etmenlerden biri olan kot değişkeninin yaşam biçimini, alışkanlıkları ve diğer envanterleri farklı ölçüde beslediği düşünülmüştür (Paivio 1963). Bu doğrultuda alanda kot etmeniyle ilgili bilişsel kodlar sorgulanmış çalışma bulgularına ulaşmak hedeflenmiştir. Bulgular izlenimsel analizler ve anket uygulamasıyla geliştirilmiştir, kullanıcıların bilişsel kodlamada duyusal ve duygusal yolu keşfedilmeye çalışılmış; deneysel, test edilebilir bulgulara ulaşmak amaçlanmıştır.

Alan çalışmasında; gözlem tekniğiyle kullanım analizleri elde edilmiştir. Bu analizler, yapılara ait kot etmeni açısından gerekli görülen mimari unsurların konum, siluet, planlama ve cepheler başlıkları altında ifade edilmesiyle oluşturulmuştur. Mimari özelliklerin yanı sıra literatür verilerinden hareketle bilişsel kodlamayı ve mimari tasarımı ortak olarak etkileyen yapısal-fonksiyonel ve psikolojik-algısal özellikleri içeren başlıklar oluşturularak her yapı için gözleme dayalı kot etkinliği analizleri tamamlanmıştır. Elde edilen bulguların alanda yapılan gözlemlerle somutlaştırılarak geliştirilmesi sağlanmıştır.

Alan analizinde öncelikle Diyarbakır ve Suriçi bölgesi ele alınmıştır. Suriçi bölgesine genel bir bakış açısı geliştirildikten sonra İç Kale bölgesinin analizi yapılmıştır. İç Kale bölgesi kendi içerisinde çalışma kolaylığı sağlaması açısından üç bölgede incelenmiştir.

İç kale bölümü üç bölgede sınıflandırılırken alandaki yapıların; yayıldıkları alana göre konumlarının farklı olması, farklı dönemlere ait olması ve günümüzde farklı amaçlarda kullanılması dikkate alınmıştır. Böylece İç Kale bölgesinde Amida höyük etrafında bulunan antik dönem ve 19. Yy yapılarından oluşan ve bugün tamamı kent müzesi olarak kullanılan yapılar, A bölgesinin analizlerini oluşturmuştur. İç Kale sur duvarları da yapısal olarak bu yapılarla birlikte yükseldiği için A bölgesinde

incelenmiştir. Daha sonra Hz. Süleyman cami ve ona bağlı birimler aynı dönem yapıları oldukları ve etkin olarak dini amaçla kullanıldıkları için analizleri, B bölgesi adı altında yapılmıştır. Son olarak İç Kale'yi tamamlayan ve günümüzde İç Kale parkı olarak yeniden düzenlenen alan C bölgesi olarak incelenmiş, çalışmanın alan analizleri tamamlanmıştır. Bölgenin çeşitli uzaklıktaki noktalarına ulaşılmış, siluet çizimleri ve fotoğraflarla kot etmenine bağlı olarak öne çıkan unsurlar irdelenmiştir. Böylece mimaride uyarıların algısının, analiz edilip filtrelenmesinin ve sonuçta sentezlenip ifade edilmesinin tasarımı ne yönde etkilediği yorumlanmıştır. Enformel, esnek, akla yakın ve hissedilebilir bir tavır ile mimarın tasarımda en küçük detayı dahi bilişsel kodlama ile ne ölçüde anlamlandırabildiği sorgulanmıştır. Literatür desteğiyle gözleme dayalı yürütülen bu aşama anket uygulamasıyla geliştirilmiştir.

Alanda gerçekleştirilen anket uygulamasıyla aktif kullanıcıların görüşlerine ulaşılmıştır. Anket formu; demografik özellikler, çoktan seçmeli sorular, likert tipi sıfat gurupları ve açık uçlu soruların bulunduğu dört bölümden oluşturulmuştur. Anket formu pilot anket uygulaması ve uzman görüşü onayı ile geliştirilmiştir (Büyüköztürk ve ark. 2016). Uygulamanın denek grubu, bölgeyi tanıyan ve farklı meslek gruplarına ve sosyal statülere sahip Diyarbakır halkından rastgele seçilmiştir. Kontrol gurubunu ise mimarlar oluşturmuştur. Anket bölgeyi deneyimleyen 100 mimar ve 200 diğer meslek gurubundan 300 kişiye uygulanmıştır. %33 Oranında mimar kullanıcı, verilere uzman görüşü niteliği kazandırmıştır. Elde edilen sayısal veriler araştırmayı nicel türde, yansız, deneysel bulgulara ulaştırmıştır. Farklı demografik guruplara ait verilerle toplumun bilişsel kodlarına ait ortak izlere ulaşılmaya çalışılmıştır. Ankete halk dinamiğinin yanı sıra kontrol gurubu olarak mimar kullanıcıların eklenmesi, bulguların karşılaştırılması açısından önemli bulunmuştur. Mimarinin birey ve topluma belirli bilişsel kodlarla hizmet ettiği, aynı noktalarda farklı kavramların birlikte çalışıp çalışmadığı belirlenmiştir.

Oluşturulan anket formunun birinci bölümünde kullanıcıların demografik özelliklerini tespit etmek amaçlanmıştır. Bu bölümde farklı demografik özelliklere sahip kullanıcıların, kot etmenini bilişsel olarak farklı kodlandığı bulgulara ulaşılmak istenmiştir. Bu bulgulara göre analizlerin meslek guruplarına göre mimar olan ve mimar olmayan kullanıcılar arasında karşılaştırma yapılarak sunulması, ulaşılan kullanıcı sayısı dikkate alındığında, önemli görülmüştür. Yöneltilen demografik özellikler ve ulaşılan bulgularıyla cevap vermesi beklenen hipotezler Çizelge 3.1.'de şu şeklinde sıralanabilir;

Çizelge 3.2. Anket uygulamasının ilk bölümünün oluşturulması

Anket uygulamasının ilk bölümü soruları ve bu bölümün cevap vermesi beklenen hipotezleri			
Cinsiyet	Yaş	Eğitim durumu	Meslek (mimar-diğer meslek)
Çalışma alanında mimaride bilişsel kodlamada kot etmeni cinsiyete göre farklı kodlanmaktadır.	Çalışma alanında mimaride bilişsel kodlamada kot etmeni değerlendirmeleri kullanıcıların sahip oldukları yaşa göre değişmektedir.	Çalışma alanında mimaride bilişsel kodlamada kot etmeninin eğitim durumuna göre farklı kodlanması beklenmiştir.	Çalışma alanında mimaride bilişsel kodlamada kot etmeni 100 mimar ve 200 diğer meslek gurubundan seçilen rastgele kullanıcıya ulaşılarak bulgularda meslek gurubuna göre yanıtların farklılaşması beklenmiştir.

Anketin ikinci bölümünde yöneltilen soruların verilerinden elde edilen bulgularla kullanıcıların alanı ne kadar tanıdıkları ve kent ile nasıl ilişkilendirdikleri sorgulanmıştır. Kot etmenin bilişsel olarak nasıl kodlandığını ya da kodlanıp kodlanmadığını tespit etmek amacıyla ikinci bölümde oluşturulan sorular ve hipotezler Çizelge 3.2.'de sıralanmıştır;

Çizelge 3.3. Anket uygulamasının ikinci bölümünün oluşturulması

Anket uygulamasının ikinci bölümü soruları ve bu bölümün cevap vermesi beklenen hipotezleri	
Diyarbakır; Suriçi, İç Kale bölgesini, ulaşımını ve bölgenin kent siluetindeki görünümünü biliyor musunuz, işaretleyiniz.	Bölgenin konumu dolayısıyla algılana bilirliği ile kent silueti arasında bir ilişki vardır.
Diyarbakır; Suriçi, İç Kale bölgesindeki idari, askeri ve sivil yapıların kent içindeki konumunu ve değerini biliyor musunuz, işaretleyiniz.	Bölgede konumu ile öne çıkan idari, askeri ve sivil yapıların kent ölçeğindeki değeriyle kot etmeni arasında bir ilişki vardır.
Diyarbakır, Hz. Süleyman Cami, türbeleri ve çeşmelerinin kent içindeki konumu ve değerini biliyor musunuz, işaretleyiniz.	Bölgede konumu ile öne çıkan Hz. Süleyman Cami yapılarının kent ölçeğindeki değeriyle kot etmeni arasında bir ilişki vardır.
Diyarbakır, İç Kale yapılarının yer aldığı park alanı düzenlemesinin kent içindeki konumu ve değerini biliyor musunuz, işaretleyiniz.	Bölgede konumu ile öne çıkan park alanı düzenlemesinin kent ölçeğindeki değeriyle kot etmeni arasında bir ilişki vardır.
Diyarbakır, İç Kale bölgesini kent kimliğine ait buluyor musunuz, işaretleyiniz.	İç Kale bölge genelinin kimliğiyle kot etmeni arasında bir ilişki vardır.

Anket uygulamasının üçüncü bölümünde literatürde kot etmeni ile ilişkilendirilen ve çalışma alanında da bilişsel anlamda kot etmenini desteklediği düşünülen 20 sıfat gurubu belirlenmiştir. Kullanıcıların bu sıfat guruplarını 1-5 puan aralığında, likert ölçeğine göre değerlendirmesi istenmiştir. Elde edilen çarpıcı bulgular gerek görüldüğü ölçüde diğer demografik özellikler ve sıfat gurupları ile detaylandırılarak daha güçlü bulgular aranmıştır. Bu doğrultuda sıfat gurupları ve oluşturulan analizleriyle ulaşılmak istenen bulguların hipotezi Çizelge 3.3.'te şu şekilde sunulabilir;

Çizelge 3.4. Anket uygulamasının üçüncü bölümünün oluşturulması

Anket uygulamasının üçüncü bölüm sıfatları ve bu bölümün cevap vermesi beklenen hipotezi			
Bilmiyorum-Biliyorum	Silik-Baskın	Taklit-Özgün	Etkileyici Değil-Etkileyici
Uzak-Yakın	Durağan-Akışan	Kısıtlı-Esnek	Uyumsuz-Uyumlu
Ulaşılabilir Değil-Ulaşılabilir	Soğuk-Sıcak	Küçük-Büyük	Karmaşık-Yalın
Seyrek-Sık	Yorucu-Dinlendirici	Alçak-Yüksek	Düzensiz-Düzenli
Sınırlı-Özgür	Rahatsız Edici-Rahat	Kötü-İyi	Geleneksel-Modern
Oluşturulan sıfat guruplarıyla yükseklik sıfatının yapı kullanım ve algısında ilgili diğer sıfatlarla etkileşimdedir.			

Bu sıfat gurupları, çalışma kapsamında oluşturulan iç kale; A, B ve C bölgeleri için üç tablo halinde anket formuna eklenmiş, pilot anket uygulamasıyla geliştirilmiştir. Sıfat guruplarının analizinde, yüksek sıfatı ile diğer 19 sıfat çifti karşılaştırılarak diğer sıfatların yükseklik sıfatıyla ne ölçüde ilişkilendirildiğine ulaşılmaya çalışılmıştır. Bulgular bölümünde, meslek gurupları da dikkate alınarak, SPSS programında oluşturulan çizelgeler sunulmuş ve %10 üzerindeki bulgular derecelendirilerek çizelgelerde taramalarla ifade edilmiştir.

Anket uygulamasının son bölümünde kullanıcılara açık uçlu sorular yöneltilerek iç kaledeki A, B ve C bölgelerini kullanıcıların kot etmeni ile nasıl ilişkilendirdiği tespit edilmek istenmiştir. Bu doğrultuda yöneltilen sorular ve soruların cevap vermesi beklenen ilgili hipotezlerle anket formu Çizelge 3.1.'deki gibi tamamlanmıştır;

Çizelge 3.5. Anket uygulamasının dördüncü bölümünün oluşturulması

Anket uygulamasının dördüncü bölümü ve bu bölümün cevap vermesi beklenen hipotezleri	
Diyarbakır, Suriçi, İç Kale bölgesindeki yapılaşmalar, kent siluetindeki formu ve bölgeye ulaşım sizi nasıl etkiliyor ve size ne hissettiriyor? Açıklayınız.	İç kalenin sahip olduğu kot etmeninin etkisiyle siluetteki algısının ve konumunun algısının etkin olduğu düşünülerek kullanıcıların kendi ifadelerine ulaşılmaya çalışılmıştır.
Diyarbakır, İç Kale bölgesindeki idari, askeri ve sivil yapılar ve size ne hissettiriyor? Açıklayınız.	Bölgedeki yapıların hissettirdiklerinin kot etmeninin etkisinde değiştiği ve bu etkinin yapı tasarımında fonksiyonu etkilediği düşünülerek kullanıcıların kendi ifadelerine ulaşılmaya çalışılmıştır.
Diyarbakır-Hz. Süleyman Cami, türbeleri ve çeşmeleri size ne hissettiriyor? Açıklayınız.	
Diyarbakır-Suriçi-İç Kale bölgesindeki eğimli arazide gelişen park size ne hissettiriyor? Açıklayınız.	
Bölgeye hangi amaçlarla gidiyorsunuz bu eylemleri sürdürmek size ne hissettiriyor? Açıklayınız.	Tasarımda fonksiyon ve işlevde kot etmenin etkili olduğu düşünülerek kullanıcıların kendi ifadelerine ulaşılmaya çalışılmıştır.
Bölgede dikkatinizi çeken yapı ve unsurlar var mı? Bu yapı ve unsurlar hangi özellikleriyle dikkat çekiyor, açıklayınız.	Bölgede dikkat çeken yapıların kot etmeni ile ilişkili olduğu ve bu durumun kullanıcı etkilerinin ortak bir bilişsel koda sahip olduğu düşünülerek kullanıcıların kendi ifadelerine ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda önce en yüksek ve sonra en alçak bulunan yapılar sorgulanmıştır.
Bölgede size göre en yüksek yapılar hangileri, açıklayınız.	
Bölgede size göre en yüksek yapı ne hissettiriyor, açıklayınız.	
Bölgede size göre en alçak yapılar hangileri, açıklayınız.	
Bölgede size göre en alçak yapı ne hissettiriyor, açıklayınız.	
Bölgedeki yapı yükseklikleri, arazi eğimi yapısal-fonksiyonel ve psikolojik- algısal açıdan nasıl hissettiriyor, 3 kelimeyle açıklayınız.	

Anket uygulamasının son bölümüyle kullanıcıların sorulara verdikleri cevaplar genel bir tema altında olacak şekilde 11 gurupta incelenmiştir. Her bir tema için en çok tekrar eden 3 aynı cevap o sorunun kodlarını oluşturmuştur. 11 tema ve 33 kod hem mimar hem de diğer meslek gurubundaki kullanıcılar için iki kez oluşturulmuş bulgular bölümünde bu temalar ve kodlar verilen yanıtlarla örneklenerek açıklanmıştır (Çelik ve ark., 2016).

Çalışmanın metoduyla geliştirilen bulgularla nesne bilgisinin, entegre olduğu herhangi bir etmenle değişik ölçülerde iç içe geçip zaman içerisinde çeşitli skalalarla birleşip ayrıştığı sorgulanmıştır. Bu durum soyut düşüncenin, tasarımda anlamlı en küçük parçayla dahi kurduğu bağlantıları açığa çıkarmış böylece mimaride bilişsel kodlanan kot etmeni yeniden yorumlanmıştır. Buradan hareketle çalışma bulgularının tasarımcılara motivasyon sağlaması beklenmiştir. Araştırmanın istatiksel bulguları ve tartışmaya açık yönleri dördüncü bölümde sunulmuştur.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırmanın bu bölümünde kod ve kot kavramlarına ilişkin materyal ve metot bölümü üzerinden elde edilen bilişsel kod ve kot etmeni kavramlarına ilişkin detaylardan betimsel çıkarımlarla bulgulara ulaşılmıştır. Bu doğrultuda, bilişsel kodlamada kot etmeni açıklanmıştır. Araştırma kapsamında Diyarbakır Suriçi İç Kale bölgesinde bulunan yapılaşmada alan çalışması yürütülmüştür. Literatür verilerinin yanı sıra alan çalışmasıyla kent ve bina ölçeğinde kullanılan bazı yapısal ve çevresel elemanların, antropometrik ölçüleri ve alanın kullanımı dikkate alınarak izlenimsel analiz yöntemiyle kot etmeninin bilişsel kodlarına ulaşılmıştır. Alandaki yapılaşmalar dönem ve fonksiyonlarına göre üç bölgede gruplandırılarak incelenmiştir. Her bir bölge ve yapı için bilişsel kodlama kapsamında gözleme dayalı kot etmeni analizi tabloları oluşturulmuştur. Bu tablolarda oluşturulan konum, siluet, planlama ve cepheler açısından kot etmenine ait mimari kodların tespitinin yanı sıra yapısal-fonksiyonel ve psikolojik-algısal açıdan bilişsel kodlara ait bulgulara ulaşılmıştır. Ayrıca her bir bölge ve yapı için şekil tabloları oluşturularak ilgili plan çizimlerine, cephe ve siluet görünüşlerine yer verilmiş, siluetlerde öne çıkan kot etmeni modellenmiştir.

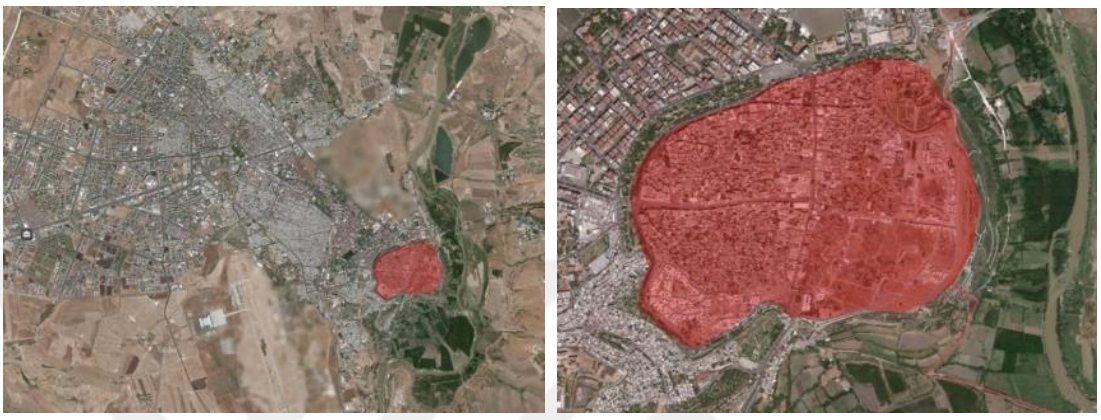
Araştırma bulguları uzman görüşü onayıyla hazırlanan anket uygulamasıyla geliştirilmiştir. Anket formunun ilk bölümünde katılımcıların demografik özelliklerine ait bulgular elde edilmiştir. Uygulamada rastgele seçilen 100 mimar ve 200 diğer meslek gurubuna ait kullanıcıya ulaşılmıştır. Anket formunun ikinci bölümünde beş adet çoktan seçmeli soru yöneltilmiş, katılımcıların bölgeyi ve yapıları kent ölçeğinde ne ölçüde tanıdıkları tespit edilmiştir. Anket formunun üçüncü bölümünde, araştırma kapsamında oluşturulan her üç bölge için literatür verileri ve pilot anket uygulamasından yararlanılarak bilişsel anlamda kot etmeni ile ilişkilendirilen 20 sıfat gurubu yöneltilmiştir. Kullanıcıların her üç bölge için bu 20 sıfat gurubunu likert ölçeğine göre yapılarla ilişkilendirmesi istenmiştir. Yükseklik sıfatıyla diğer 19 sıfat gurubu meslek guruplarına göre ilişkilendirilerek bulgular elde edilmiştir. Anket uygulamasının son bölümünde kullanıcılara yöneltilen açık uçlu on bir soru ile kullanıcıların alan deneyimine ait yorumları incelenmiştir. Elde edilen ortak yanıtlardan mimar ve diğer meslek guruplarına ait tema ve kodlar oluşturulmuştur. Araştırma verilerinden elde edilen bulgular tartışılarak sunulmuştur.

4.1. Diyarbakır-Suriçi Bölgesi Kod ve Kot İncelemesi

Ülkemizin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin orta kısmında bulunan Diyarbakır, bölgenin önemli yerleşim alanlarından biridir. Diyarbakır'ın bilinen yerleşim tarihi M.Ö. 7000'li yıllarda başlamakla beraber dayandığı tarih tam olarak tespit edilememiştir. Şehir M.Ö. 3000'li yıllardan beri yerleşim merkezi olmuş, tarihi boyunca büyük medeniyetler ve zengin kültürler bölgede yaşamıştır. Şehir, Dicle Nehri'nin yanında Dicle nehrinden 100 ve denizden 750 metre yüksekte Karacadağ'ın eteklerinde kurulmuştur (Çidam, 2007). Tarih boyunca kaynaklarda, yerel özelliklerinin de etkili olduğu, farklı isimlerle anılmıştır. İlk kez Asurlular tarafından Amedi olarak adlandırılmıştır. Bölgede yoğun oranda bulunan siyah bazalt taşına dayandırılan Kara Amid, Amid gibi eski isimlerinin yanında Diyarbekir ismiyle ilk defa Yemenden gelip yukarı Dicle bölgesinde bu günkü eski şehrin bulunduğu merkeze yerleşenlerin adıyla anılmıştır (Kubat 2001). Diyarbakır surları, benzeri yapılar içerisinde büyüklüğü ve zamana karşı ayakta duran varlığı ile tarihi ve kültürel açıdan insanlığa emanet olmuş önemli bir kale-kent örneği olarak öne çıkmıştır (Yakut 2002). Şehrin ilk sınırlarını belirleyen surlar bugün aynı kenti iç ve dış olmak üzere iki bölgeye ayırmaktadır (Şekil 4.1.). Kent planlaması bakımından sınırlı örneklerinin olması etkileşime girdiği kitlelerde hâkim rol üstlenmesini sağlamış, bölge çalışma kapsamında bilişsel süreç incelemeleri için önemli nitelikte görülmüştür. Bilişsel kodlamada çalışma kolaylığı sağlamasının yanı sıra Suriçi alanının şehre ve İç Kale bölgesinin çevresine göre yüksek bir konumda yer alması mimaride bilişsel kodlamada kot etmenine bağlı bir çalışma yürütülmesi için uygun şartlara sahip bulunmuştur.

İç kale bölgesi eski sur kent alanında içeriden surlarla çevrili alanda tanımlıdır. Bölgede 19. yy. döneminde devlete bağlı resmî kurumlar olarak inşa edilen yapılar yoğun olarak bulunmaktadır. Günümüzde kent müzesi ve İç Kale park alanı ile kullanıma açıktır. Çeşitli kaynaklarda ise, kalenin bu kısmının birçok dönemde kentin yönetim merkezi olarak kullanıldığı geçmektedir. Yine kaynaklarda milattan önce 4. Yüzyılda Hurrilerle birlikte yönetim birimlerinin bir arada konumlandığı alan olarak bu bölgenin kullanıldığı geçmektedir. Doğu Roma döneminde de Sasanilere karşı etrafı surlarla genişletilerek çevrilerek dönemin askeri ve idari merkezi haline getirilmiştir. Bölgenin günümüzdeki şekline bu dönemde ulaştığı düşünülmektedir (Kakdaş-Ateş, 2018). Kentin Müslümanlar tarafından, Dicle nehri vadisine akan kanalizasyon geçitlerini kullanılarak, fethedilmesi yeni yapılaşmaların başlamasına sebep olmuştur. Tarihi olay (H. 634–644) Hz. Ömer'in

halifeliği döneminde Şam ve Mısır'ın fethinden sonra gerçekleşmiştir. Böylece bölge siyasi gücünün yanı sıra manevi bir güç kazanmıştır. Günümüze kadar çeşitli nitelikte yapıların konumlandığı bölge bugün bütün bu değerleri sebebiyle tarihi dini, turistik niteliktedir. Diyarbakır Suriçi bölgesine ait çalışma kapsamında tespit edilen bilişsel kodlama kapsamında gözleme dayalı kot etkinliği analizi Çizelge 4.2. 'de sunulmuştur.

Şekil 4.1. Diyarbakır-Suriçi bölgesi konumu

Çizelge 4.1. Diyarbakır-Suriçi bilişsel kodlamada gözleme dayalı kot etkinliği analizi

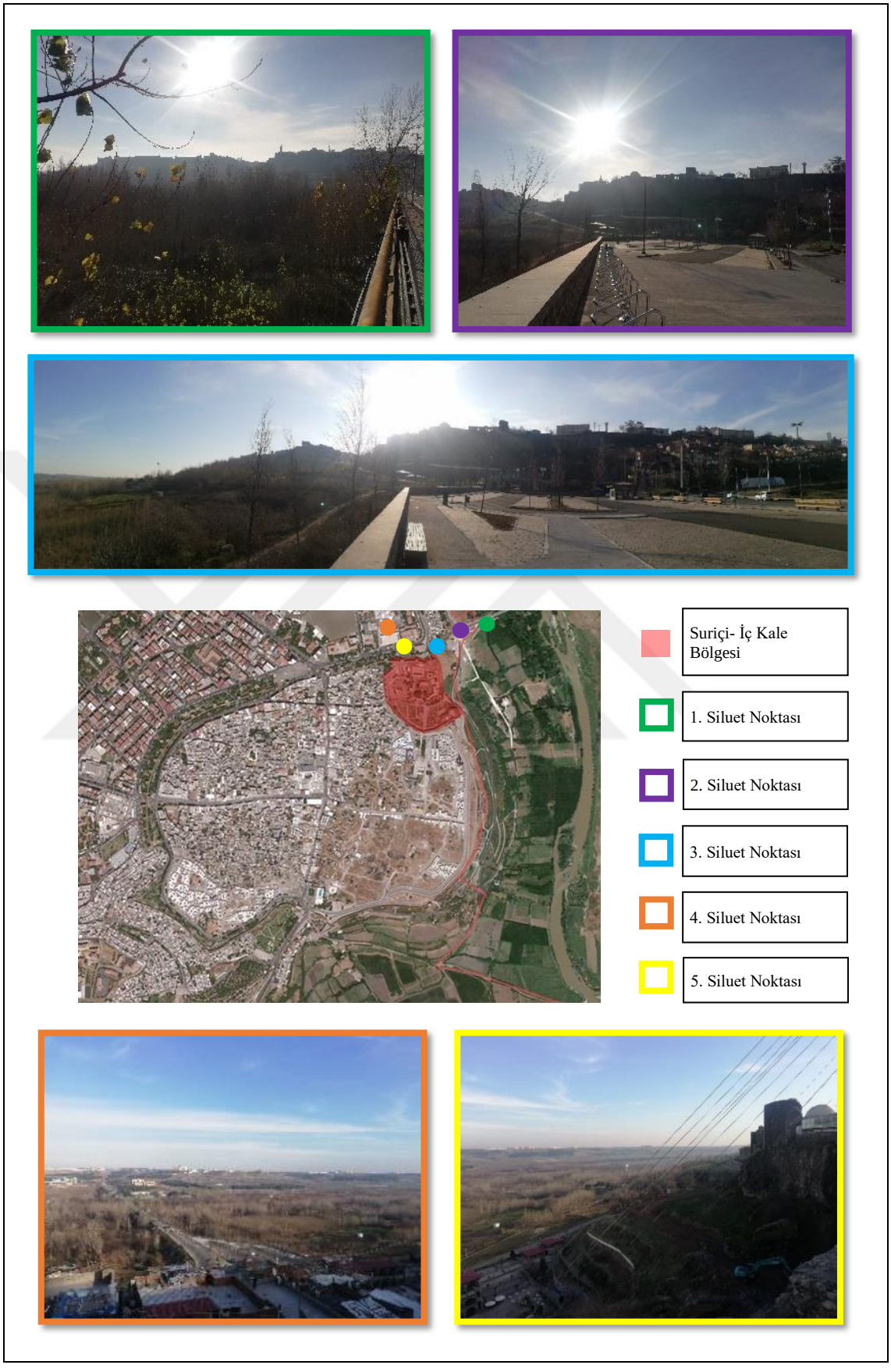
BİLİŞSEL KODLAMA KAPSAMINDA GÖZLEME DAYALI KOT ETKİNLİĞİ ANALİZİ	
KONUM	Kent kimliğine mal olmuş bölge yeni şehrin güney doğusunda kalmıştır. Tarihi dokusuyla bir cazibe merkezi ve açık hava müzesi olarak kullanıma açıktır.
SİLÜETLER	Masif, yaşlı, ağır surlar kentin mevcut kimliğini oluşturur. Konumu uzak mesafeden algılanır ve etkin hissedilebilir. Diyarbakır surları yükselen duvarlarıyla siluetteki hatları ile şehrin yüzünü çizmiş gibidir.
PLANLAMA	Surlar doğu-batı yönünde 1700 m, kuzey-güney yönünde 1300 m boyunca uzamaktadır. 82 burcu bulunan sur duvar kalınlığı 3–5 metre aralığında, 12 metre yükseklikte 5 kilometre uzunlukta tespit edilmiştir. Surlar, Diyarbakır'ı "sur içi" ve "sur dışı" olarak planlamıştır (Kakdaş-Ateş, 2018). Suriçi tarihî, dar sokakları boyunca uzanan yapıları kente özgü dokusuyla dikkat çeker. Bölge İç Kale ve Suriçi'nin diğer alanı olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır.
CEPHELER	Cephelerinde çevre illerin yol aksına açılan güvenlikli kapılar açılmıştır. Bu korunaklı geçiş bölgeleri bugün bölgeye giriş çıkış sağlar. Yüksek surlar, yüksek bitişli kapılarıyla geçişlerde güç ve güvenlik hissini barındırır. **Batı Cephesi:** Urfa yolunu izler. Urfa kapı girişi bulunur. **Kuzeybatı Cephesi:** Şehrin ilk büyüme yönüdür. Tek, Çift kapılar bulunur. **Kuzey Cephesi:** Vadiden kente çıkış yoludur. Dağ kapı girişi bulunur. **Doğu Cephesi:** Dicle vadisine bakar. Bu sebeple giriş yoktur. Kot kavramı bütün cephede güvenlik, güç, kimlik gibi kavramlarla ilişkilendirilebilir. **Güney Cephesi:** Mardin yolunu izler. Mardin kapı girişi bulunur.
FİZYOLOJİK-FONKSİYONEL	Jeopolitik konumu sebebiyle yapılar ve yapıları sınırlayan yüksek sur duvarları önemlidir. Kot planlamada sınır kimliğini şekillendirmiştir. Surlar zemin kotunun altında ve üstünde farklı fonksiyonlara hizmet etmektedir. Zemin kotunun altında su- kanalizasyon yolları, tünelleri ve geçitleri ile yapılaşmada tüm sur ve İç Kale için kota bağlı bilişsel bir süreç başlatmıştır. Zemin kotunun üzerinde ise güç, güven gibi etkin duygulara sahip görülmüştür
PSİKOLOJİK-ALGISAL	Kale-kente ait antik dönem izlerinin de desteklediği gibi geniş düzlüklere sahip coğrafi bölgede kot kavramından hareketle ortaya çıkan bir yerleşme kültürü ortaya çıkmıştır. Bu kültür yüksek, güçlü, hâkim sıfatlarını çağrıştıran bir şehir algısı oluşturarak bilişsel süreçleri başlatmıştır. Günümüzde bu algı aynı sıfatlarla şehir merkezini tanımlamakta ve benzer nitelikte kentlerde de görülmektedir.

4.2. Suriçi-İç Kale Bölgesi Kod ve Kot İncelemesi

Diyarbakır'ın tarihi M.Ö. 7000'li yıllara kadar dayanmaktadır Suriçi bölgesinin İç Kale bölümü de yaklaşık aynı tarihe dayandırılmaktadır. Bu bölge günümüze kadar çeşitli yönetimlerin etkileri altında kalmıştır. Şehrin sık sık hâkimiyet değiştirmesi dinamik bir tarihinin olduğunu göstermektedir. Savaşlar ve yeni egemenliklerle yeniden yapılanmış büyük ölçüde de onarımlardan geçmiştir. Çeşitli dönemlerdeki egemen güçlerin izleri sur duvarlarında görünmektedir. İç kale bölgesinde de bu izler yoğunlaşmıştır (Kakdaş-Ateş, 2018).

İslamiyet'ten önce bölge Bizans, Yunan, Latin gibi kültürlere ve İslam ile farklı Müslüman devletlerin yönetimine geçmiştir. Çeşitli dönemlerde Eyyubi, İlhanlı, Timurlu ve Safevi hâkimiyetine giren bölgeye Selçuklu devletinden sonra Cumhuriyet dönemine kadar Osmanlı Dönemi hâkim olmuştur. Büyük Selçuklu hâkimiyetine geçmesiyle (M.S. 1086) Türk dokusuna ait izlerdeki yoğunluk 19.yy'a kadar Osman Devleti süresince devam etmiştir ve günümüze kadar ulaşmıştır. Bütün bu süreç boyunca İç Kale bölgesi çeşitli koşullarda yönetim merkezi olma niteliğini korumuştur. 19. yüzyılda da İç Kale bölgenin yönetim merkezi olmuş, Tanzimat ve erken cumhuriyet dönemi batılılaşma hareketlerinden etkilenmiştir. İç kalede batılı üslupta, gücü simgeleyen kamu yapıları yapılmıştır (Çidam, 2007). Yerel, kültürel ve dönemin şartlarına göre şekil alan mimari bölgede öne çıkmıştır ve konumu dolayısıyla da kent siluetine dâhil olmuştur (Şekil 4.2.).

İç kale bölgesinde çeşitli yapılar bulunur. Amida Höyük ve Artuklu Sarayı antik dönem yapılarındandır, dönemi tam olarak bilinmeyen bir kilise ve Selçuklu dönemine ait olduğu düşünülen bir de çeşme bulunur. Hz. Süleyman cami yapı grubu bölgedeki İslam dönemine ait ilk yapılaşmadır. Bölgede 19.-20. yy' larda kamu yapısı olarak inşa edilen yedi yapı bulunur bunlar genel olarak. Bazalt taşı ile yığma tekniğiyle yapılan bu yapılardır; yüzleri ve planlamalarıyla yerel mimaride batılı üsluptan etkilenen örneklerdir. Neoklasik üslupta sade, simetri ve düzen arayışında gelişmişlerdir. Konumlarıyla şehre anıtsallık ve resmiyet kazandırmışlardır. Bu yapıların tamamı bugün müze ve birimleri olarak kullanılmaktadır. İç kale, halkın turistlik, dini vs. ziyaretlerine açıktır. Çalışma kapsamında alandaki yapıların yanı sıra 2017 yılı itibariyle kullanıma açılan İç Kale peyzaj düzenlemesi de incelenmiştir. Bütün bölgeyi saran İç Kale sur duvarı ve İç Kale yapıları arasında geçişi sağlayan Artuklu Kemeri de ayrıca açıklanmıştır.

Şekil 4.2. Suriçi-İç Kale bölgesi, konum ve siluetleri

Bu doğrultuda Diyarbakır Suriçi İç Kale bölgesine ait çalışma kapsamında tespit edilen bilişsel kodlama kapsamında gözleme dayalı kot etkinliği analizi Çizelge 4.2. ‘de sunulmuştur.

Çizelge 4.2. Suriçi-İç Kale bilişsel kodlamada gözleme dayalı kot etkinliği analizi

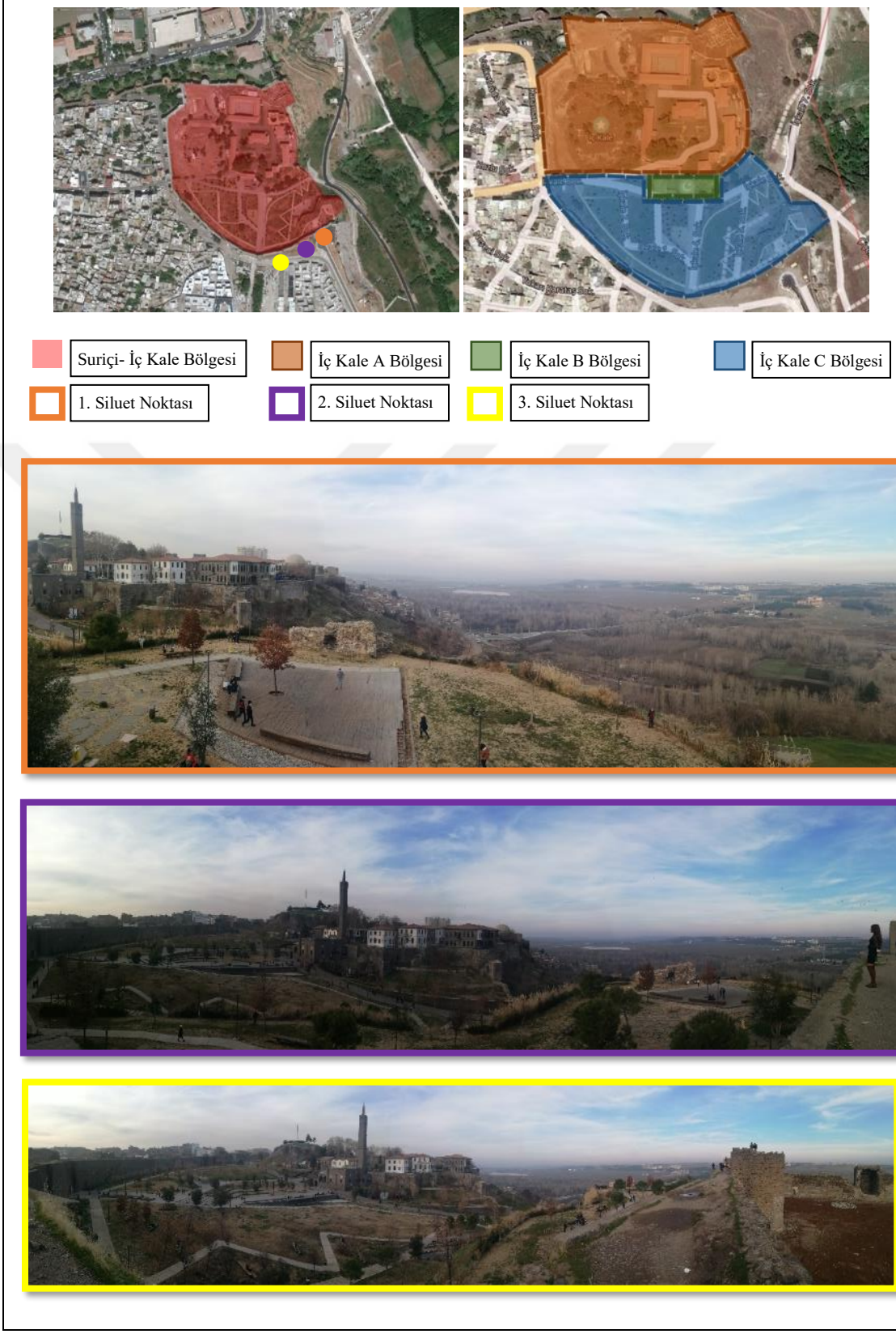
BİLİŞSEL KODLAMA KAPSAMINDA GÖZLEME DAYALI KOT ETKİNLİĞİ ANALİZİ	
KONUM	Diyarbakır Sur bölgesiyle kale-kent özelliği taşımaktadır. Bölgenin kuzeydoğusunda bulunan İç Kale’nin bölümü de tek başına aynı potansiyele sahiptir. Bu çekirdek Kale-kent Eski Diyarbakır’ın ilk yerleşim alanıdır. Antik dönem izlerinin de işaret ettiği gibi bölgede kuruluşundan günümüze kadar askeri-idari birimler konumlanmıştır. Bugün Viran tepe olarak adlandırılan bölgedeki saray şehrin bilinen ilk yönetim merkezi olmuştur.
SİLÜETLER	Kent siluetinde Suriçi bölgesini saran sur duvarlarının yanı sıra İç Kale bölgesi sur duvarları ayrıca dikkat çekmektedir. İç kale ayrıca bir bölüm oluşturma ya da yönetici kimliğine sahip olmasının yanı sıra Müslümanların fethiyle şehre dini bir merkez oluşturduğu için de öne çıkmıştır. Bu durumun otaya çıkardığı bir diğer sonuç Hz. Süleyman cami ve minaresinin bölge siluetine hâkim yükselmesi olmuştur. Osmanlı dönemine kadar idari ve dini boyutuyla öne çıkan bölge erken cumhuriyet döneminde eklenen benzer fonksiyonlarda yükselen resmi yapılarının bugün hala müze olarak kullanımıyla Diyarbakır’ın yüzü olarak resmedilmektedir.
PLANLAMA	İç kale, Suriçi’ndeki diğer alanlara göre en az tahrip olmuş bölgedir. Bunun nedeni askeri, idari ve dinî kurumların (Jandarma, Adliye, Cezaevi, Kolordu Komutanlık binaları; Hz. Süleyman Camisi, türbeleri, çeşmeleri ve minaresi, St. George kilisesi, vb.) burada bulunmasıdır. Bu durum bölgede uzun sürede niteliksiz yapılaşmanın oluşumunu da engellemiştir. Güney bölümünde daha sonradan oluşan sivil yapılaşma günümüzde yeniden düzenlenerek bir peyzaj alanına dönüştürülmüştür. Mevcut yapılar ise müze olarak kullanıma açılmıştır.
CEPHELER	**Doğu Cephesi:** Yapılar genellikle sur duvarına bitişik yapılmış kot farkının sosyolojik ve fizyolojik gücünden askeri, idari, dini yönde yararlanılmıştır. **Batı Cephesi:** Yeni kapı ile **S**uriçi**’** ne açılır. Suriçinde yükselen ikinci bir duvarın varlığı ve kapı boşluğunun izi; azı çoktan, yukarda olanı alçakta olandan ayıran sınır ögesi niteliğindedir. **Güney Cephesi:** Kale duvarları içeriye doğru devam etmiş sur içerisine dahi geçiş noktası bırakılmamış. Ancak bu bölgede bulunan dar ve yüksek rıhtı merdivenlerle her üç bölgeyi (Suriçi, İç kale, Dicle vadisi) kontrol altında tutabilen seyirlik ve top kulelerine ulaşım sağlayan noktalar oluşturulmuştur. **Kuzey Cephesi:** Yapıları höyüğü saran İç Kale’nin kuzey surları takip etmiş, sınır kotun belirlediği aksta konumlanmıştır.
YAPISAL-FONKSİYONEL	İç kale bölgesi tarih boyunca Suriçi için çekirdek görevi görmüştür. Konum itibariyle yüksek kotları kullandığı için ayrıca öne çıkmıştır. Günümüzde yapılarıyla, kültür, turizm, rekreasyon ve dini turizmi amaçlayan bir bölge olarak kullanılmaktadır.
PSİKOLOJİK-ALGISAL	Yukarıda olanın yukarısı, İç Kale; bugün tek başına tarihi, idari, dini, kültürel boyutuyla bir eğim üzerinde herhangi bir yerleşmenin evrensel kodları izinde yükselmiştir. Bütün olarak ise bir kale kentin merkezi olarak korunaklı ve ulaşılmaz bölgede konumlanmıştır. Yıllar içinde kent kuzey batı yönüne ağırlıklı dört bir taraftan büyümüş ancak kolektif algı merkezi, yoğun ziyaretçi nüfusu ve kullanıcının duygu ifadesiyle böğe değeri değişmemiştir. Yükselen bölge tek başına kot farkıyla değil kolektif bellekte bilişsel kodlanarak hissedile bilinir kılınmıştır.

İç Kale bölgesindeki yapılar dönem, fonksiyon ve kullanımlarına göre sınıflandırılmıştır. Alan turistlik (müze yapıları), dini ve sosyal (park ve İç Kale alanı) olmak üzere üç bölgeye ayrılmış, araştırma bulguları sırayla sunulmuştur (Şekil 4.3.)

A Bölgesi- İç Kalede sınır öğesi görevi gören sur duvarı ve genellikle 19. yy. yapılarından oluşan bugün kent müzesi olarak kullanılan yapıların bulunduğu bölümdür.

B Bölgesi- İç Kalede kente ait dini bir değer olarak görülen Hz. Süleyman cami, türbeleri, çeşmeleri ve minaresinin bulunduğu bölümdür.

C Bölgesi- İç Kalenin günümüze kadar çeşitli kullanımlara açılan güneyde yayıldığı alan, yeni yapılan park düzenlemesiyle üçüncü bölge olarak incelenmiştir.

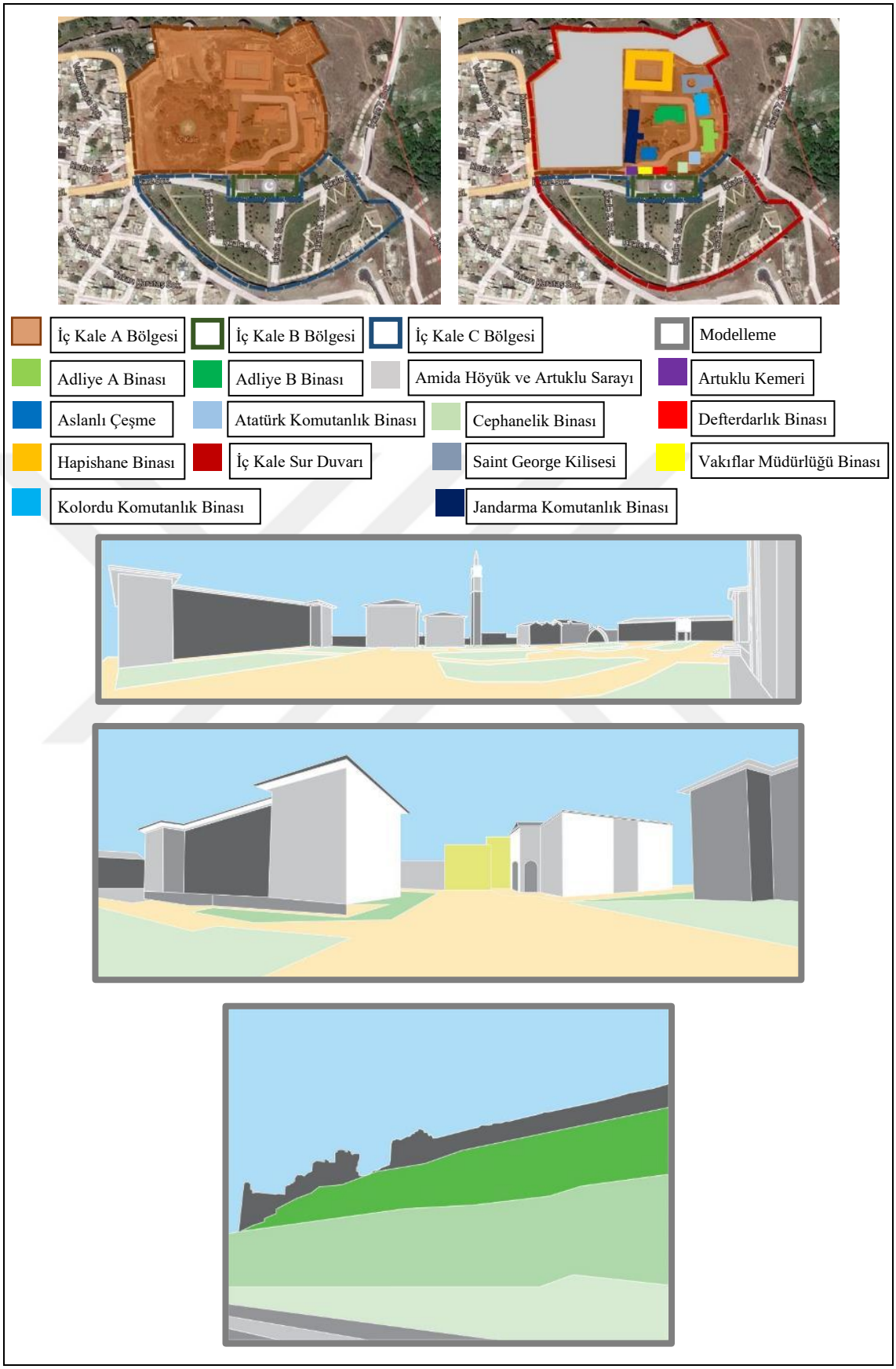

Şekil 4.3. Suriçi-İç Kale A, B ve C bölgesi, konum ve görselleri

4.3. A Bölgesi-İç kale İdari Yapıları Kod ve Kot İncelemesi

Bu bölümde İç Kale'nin kuzeyinde bulunan, genellikle 19. Yy. a ait ve idari yapılardan oluşan günümüzde müze yapıları olarak kullanılan bölüm A bölgesi adı altında incelenmiştir (Şekil 4.4.). Bölgedeki yapılar şu şekilde sıralanmış ve incelenmiştir;

- Adliye Sarayı A Binası (Müze Teşhir, Eski Hükümet Binası)
- Adliye Sarayı B Binası (Valilik Makamı)
- Amida Höyük ve Artuklu Sarayı
- Artuklu Kemeri
- Aslanlı Çeşme
- Atatürk Komutanlık Binası
- Cephanelik Binası (Eski Ziraat Bankası-Müze Eğitim Birimi)
- Defterdarlık Binası (Eski Tapu Kadastro-Müze İdari Binası)
- Hapishane Binası (Müze Eser Deposu ve Bölge Laboratuvarı)
- İç Kale Sur Duvarı
- Jandarma Komutanlık Binası (Müze Teşhir Binası)
- Kolordu Komutanlık Binası (Kafe ve Restoran)
- Saint George Kilisesi
- Vakıflar Müdürlüğü Binası (Müze İdari Binası)

Şekil 4.4. İç Kale A bölgesi yapıları

4.3.1. Adliye Sarayı A Binası (Müze Teşhir, Eski Hükümet Binası)

1888 tarihlerinde Diyarbakır Valileri Sırrı Paşa ve Hacı Hasan Paşa dönemleri arasında tamamlanan yapı 1889 yılında Hükümet Konağı olarak kullanılmıştır. Hükümet konağı olarak inşa edilen yapı, günümüzde Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın restorasyon ve restitüsyon işlemlerini tamamlanmasıyla müze sergi binalarından biri olarak kullanılmaktadır (URL-3). Yapı ile ilgili görsel konum, görünüş ve planlara Şekil 4.5. ve ilgili bilişsel kodlama kapsamında kot etmeni etkinliği analizi bulgularına Çizelge 4.3. 'te yer verilmiştir.

Şekil 4.5. Adliye Sarayı A binası konumu, görselleri ve planları

Çizelge 4.3. Adliye Sarayı A binası bilişsel kodlamada gözleme dayalı kot etkinliği analizi

BİLİŞSEL KODLAMA KAPSAMINDA GÖZLEME DAYALI KOT ETKİNLİĞİ ANALİZİ	
KONUM	İç Kale'nin doğusunda Kuzey-güney doğrultusunda yer almaktadır. Yapının doğusunda Dicle vadisi uzanmaktadır.
SİLÜETLER	Eski şehrin Kuzey-Doğu siluetinde geniş bir alandan algılanabilir, yapı kütlesi etkin niteliktedir. Yapı A bölgesindeki diğer yapılarla birlikte genellikle kent siluetinde resmedilmektedir.
KAT PLANLARI	Yapı kuzey-güney doğrultusunda "U" planlı olacak şekilde uzamaktadır. Zemin ve birinci kattan oluşur. Kat yükseklikleri ve yapı yükseklikleri bölgedeki diğer erken cumhuriyet dönemi yapılarıyla yaklaşık aynı oranda ve insan ölçeğindedir. Diğer erken cumhuriyet dönemi yapıları gibi bu yapı da simetrik planlıdır. **Zemin Kat Planı:** Batı yönündeki girişiyle diğer yapılarla ortak bir alana açılan yapıda Kuzey-doğu doğrultusunda konumlanan seyirlik terası ile kota bağlı manzara yönü kullanılmıştır. **Birinci Kat Planı:** Kuzey-doğu doğrultusunda bulunan çıkışın üzerindeki çıkma yapılan bölümün dışında, zemin kat sınırında, simetrik yapıda planlanmıştır.
CEPHELER	Yapının cepheleri genelde sade masif yapıdadır. Cephelerde hareketlilik pencere düzenleriyle sağlanmıştır. Cephe açıklıkları bölgedeki diğer dönem yapılarıyla yaklaşık aynı orandadır. Açıklıklar genellikle simetrik olarak yerleştirilmiştir. **Doğu Cephesi:** Siluetten ve İç Kale'nin doğu yakasından algılanan cephede yapının arka bölümüne açılan girişi bulunmaktadır. Cephe elemanları simetrik olarak yerleştirilmiştir. Yapı oturduğu kaya üzerinden geniş bir alandan algılanabilmektedir ve bu cephesiyle döneminin izlerini günümüze taşımaktadır. Cephe saçakla tamamlanmıştır. **Batı Cephesi:** Yapının ana girişi bu cephededir. Bu cephe üç bölümden oluşmaktadır. En orta kısımda yer alan yuvarlak kemer açıklığının iki yanında üçer sivri kemer açıklığı bulunmaktadır. Cephe açıklıklarında zemin ve birinci katta tekrara gidilmiştir. Orta kısmın her iki yanında öne doğru çıkan kısımlar bulunmaktadır. Birbirinin aynısı olan bu cephelerde her kat için iki tane olacak şekilde yuvarlak kemerli dört eş pencere vardır. Cephe saçakla tamamlanmıştır. **Kuzey- Güney Cepheleri:** Cephe açıklıkları zemin ve birinci katta yuvarlak kemerli simetrik altı pencere ile sağlanmıştır. Birinci katta kuzey cephenin ortasında yuvarlak kemerli açıklığın önünde küçük bir balkon konumlandırılmıştır.
YAPISAL-FONKSİYONEL	Alanın çeşitli noktalarından algılanabilmesi yapı kütlesinin etkin bir rol üstlendiğini göstermektedir. Yapı inşa edildiği dönemin simetrik, masif ve anıtsal yapı özelliklerini taşımaktadır. Cephe açıklıklarının boyutları ve kat yükseklikleri yine yapıldığı döneme ait izler taşımaktadır.
PSİKOLOJİK-ALGISAL	Konumundan dolayı geniş bir alanda etkin bir şekilde algılanabilen yapı müzeler bölümünde yer alan diğer yapılarla yaklaşık aynı kotta ve etkinlikte hissedilmektedir. Diğer 19. yy. yapılarında olduğu gibi bu yapıda da kendi dönemine ait yapısal-fonksiyonel izler kolayca ayrışırken psikolojik-algısal yönde de hissedilebilir bir ayrışma söz konusudur. Bu izler arasında dönemin adli soruşturmalarının yürütülmesinden kaynaklanan resmi, yönetici ruhu bugün hala hissetmek mümkündür.

4.3.2. Adliye Sarayı B Binası (Valilik Makamı)

Kayıtlarda Büyük Adliye Sarayı olarak geçmekte olan yapı 2005'in ilk aylarına kadar jandarma binası olarak hizmet vermiştir. Bugün açık müze kompleksi içerisinde arkeolojik kazı alanından çıkarılan eserlerin sergilendiği bölüm olarak geçmektedir (URL -3). Yapı ile ilgili görsel konum, görünüş ve planlara Şekil 4.6. ve ilgili bilişsel kodlama kapsamında kot etmeni etkinliği analizi bulgularına Çizelge 4.4. 'te yer verilmiştir.

Şekil 4.6. Adliye Sarayı B binası konumu, görselleri ve planları

Çizelge 4.4. Adliye Sarayı B binası bilişsel kodlamada gözleme dayalı kot etkinliği analizi

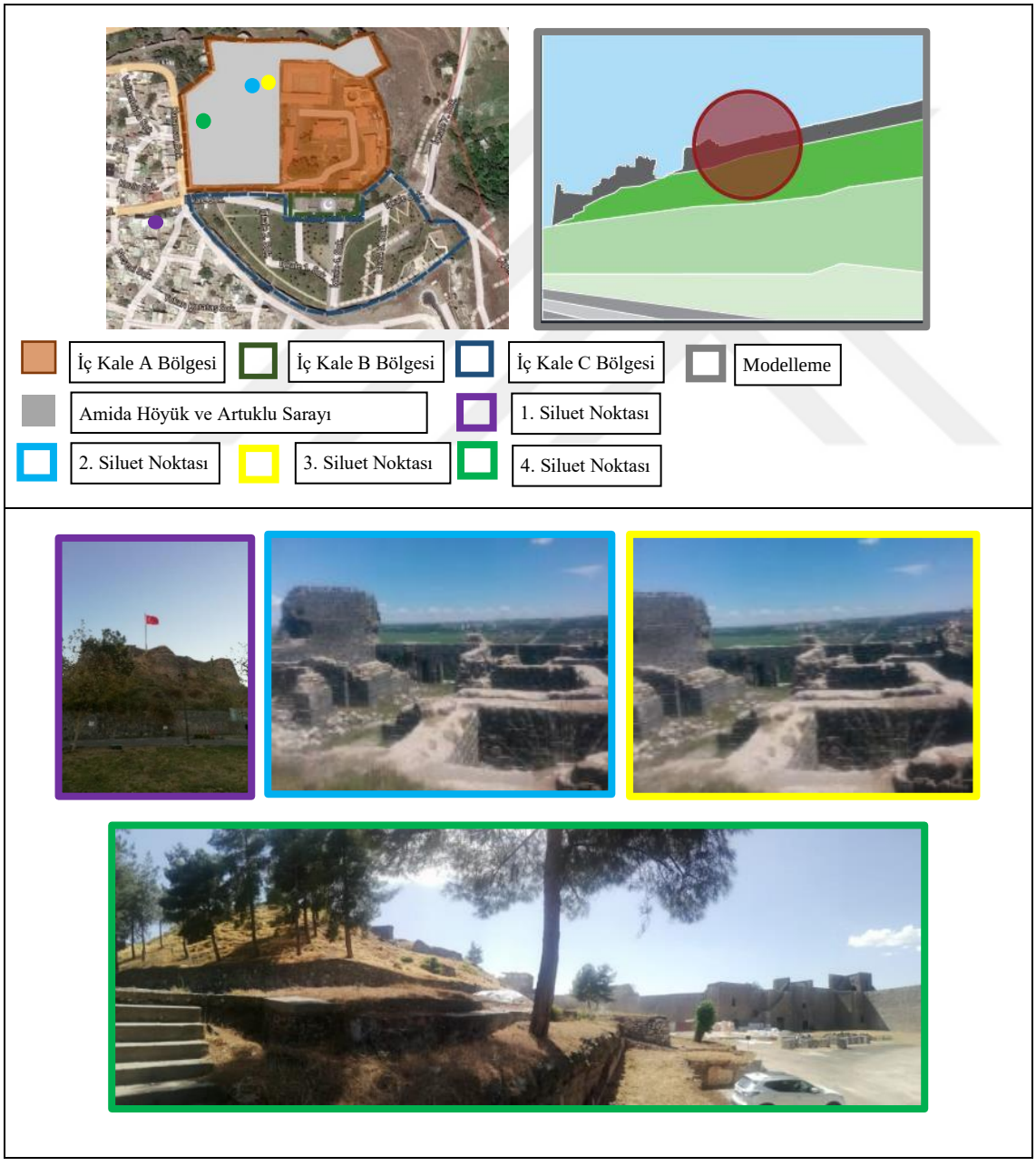
BİLİŞSEL KODLAMA KAPSAMINDA GÖZLEME DAYALI KOT ETKİNLİĞİ ANALİZİ	
KONUM	İç Kale Surlarının içinde, A bölgesinin ortasında, Cezaevi yapısının güneyinde yer almaktadır.
SİLÜETLER	Yapı kent siluetine direk dâhil olmaz ancak İç Kale'nin kuzey bölümünde konumu itibariyle diğer yapılarla birlikte eş malzeme doku ve yükseklik kriterleriyle aynı etkinlikte algılanmaktadır.
KAT PLANLARI	Yapı doğu-batı yönlüdür "U" plan şemasındadır. Bodrum, zemin ve birinci katlıdır. Kat yükseklikleri ve yapı yükseklikleri bölgedeki diğer erken cumhuriyet dönemi yapılarıyla yaklaşık aynı oranda ve insan ölçeğindedir. Diğer erken cumhuriyet dönemi yapılarında olduğu gibi bu yapıda da simetrik planlama yapılmıştır. **Bodrum Kat Planı:** Yapı sınırında simetrik planlıdır. Su basman ile zemin katına ulaşılan yapının cephelerinde bodrum kat üst sınırı görünmektedir. **Zemin Kat Planı:** U plan şemasında yan kollar kısa tutulmuş yapıya güney ve kuzeyden iki giriş bırakılmıştır. Simetrik plan şaması bu katta da devam ettirilmiştir. **Birinci Kat Planı:** Bu kat planında zeminin izleri genellikle korunmuştur.
CEPHELER	Cephe açıklıkları bölgedeki diğer dönem yapılarıyla yaklaşık aynı oranda bırakılmıştır. Açıklıklar genellikle simetrik olarak yerleştirilmiştir. **Doğu- Batı Cepheleri:** Beyaz boyalı bu cephelerde açıklıklar zemin ve birinci kata üçer tane olmak üzere toplamda altı yuvarlak kemerli pencere ile sağlanmıştır. **Güney Cephesi:** Üç bölüme ayıran cephede yatay ve dikey silmeler kullanılmıştır. Yapıya bu cephenin ortasından giriş yapılır. Giriş kapısının kilit taşı dışa taşmıştır. İki sıra silmeli, yuvarlak kemerli girişin iki tarafında yuvarlak kemerli üçer pencere vardır. Giriş bölümünün iki yanında öne çıkan simetrik kollar bulunmaktadır. Yapının altı basamak yüksekliğinde su basman sınırında iki yanda dikdörtgen iki tane bodrum kat penceresi vardır. Bodrum kesme taş örgüyle zemin yuvarlak kemerli iki pencereyle geçilmiştir. Zemin kat kalın silmelidir. Birinci kata da silme ile geçilmiş yuvarlak kilit taşları vurgulu, iki yuvarlak kemerli pencere kullanılmıştır. Birinci kata daralarak uzanan iki sıra silindir, simetrik sütünce, kat arasında silme ile geçilmiştir. Birinci kat da üç bölümlüdür. Pencereler düz silmeli taşan kilit taşlıdır. Orta kısmın iki tarafında zemindeki gibi simetrik üç pencere bulunur. Yüzey yatayda iki silme üçe düşeyde üç yüzeysel payandayla iki bölümlüdür. Pencerelerde kilit taşlar vurgulanmıştır. Yatay alt bölüm ortasından yuvarlak kemerli giriş kapısı, iki tarafında daha küçük yuvarlak kemerli dört pencere ve köşelerde birer küçük dikdörtgen pencere vardır. Üst bölüm, yuvarlak kemerli dokuz pencereden oluşur girişin üzerindeki daha büyüktür, köşelerde küçük yuvarlak kemerli pencereler açılmıştır. Dışa taşan geniş saçaklıdır.
YAPISAL-FONKSİYONEL	Yapı bölgedeki diğer yapılarla aynı gereksinmelere sahiptir. Kapı pencere boyutları yine inşa edildiği döneme ait izler taşımaktadır.
PSİKOLOJİK-ALGISAL	Yapıyı çevresindeki yapılar ile algılamak bütünlüğün devam ettiğini göstermektedir. Malzemesi dokusu ve bölgenin kendi içerisindeki siluet dengesinde yükselmesiyle aykırı bir güç değil diğer yapılarla birlikte tekrar eden bir ritim oluşturduğu görülmektedir.

4.3.3. Amida Höyük ve Artuklu Sarayı

İç Kale bölgesinde müze yapılarının arkasında Amida Höyük antik kazı alanı bulunmaktadır. Bölgede en yüksek konumda bu höyük bulunur. Günümüzde yerel halk tarafından Viran Tepe olarak da bilinen bölgede çalışmalar henüz tamamlanmamıştır. Ancak bölgenin eski dönemlerde çeşitli uygarlıklar tarafından yönetim merkezi olarak kullanıldığı bilinmektedir. Bu bölgedeki kalıntıları toprakla kaplı Artuklu Sarayı da en temel özelliği olan konumu itibariyle tasarımında kot etmeninin bilişsel kod oluşum süreci dâhil olması nedeniyle çalışma kapsamında incelenmiştir (URL-10).

Sarayın Artuklu Mahmut tarafından yapıldığı ve su kaynağının 1202-1206 arasında tonoz örtülü büyük bir havuz içerisine yine Artuklular tarafından alındığı bilinmektedir. Artuklular, saray ve askerî birliklerin güvenliği için bu alanı küçülterek

kontrol altına almışlardır. İç kaleyi kuzey batıda sınırlayan sur, korunaklı beşgen bölgede yer alan höyük ve Artuklu sarayı ilintilidir. Artuklu dönemine göre beşgen kalenin yaklaşık tarihi 68. Burcun güneyine saplanan sur duvarıyla aynı döneme aittir. İç Kale'deki Viran Tepe, Amida Höyüğü'nde Prof. Dr. Oktay Aslanapa 1961-1962 kazılarla, sarayın 13. yüzyılın başlarında Artukoğullarından Nasirüddin Salih bin Muhammet'in yaptırıldığını tespit etmiştir (URL-9) Yapı ile ilgili görsel konum, görünüş ve planlara Şekil 4.7. ve ilgili bilişsel kodlama kapsamında kot etmeni etkinliği analizi bulgularına Çizelge 4.5. 'te yer verilmiştir.

Şekil 4.7. Amida Höyük ve Artuklu Sarayı konum ve görselleri

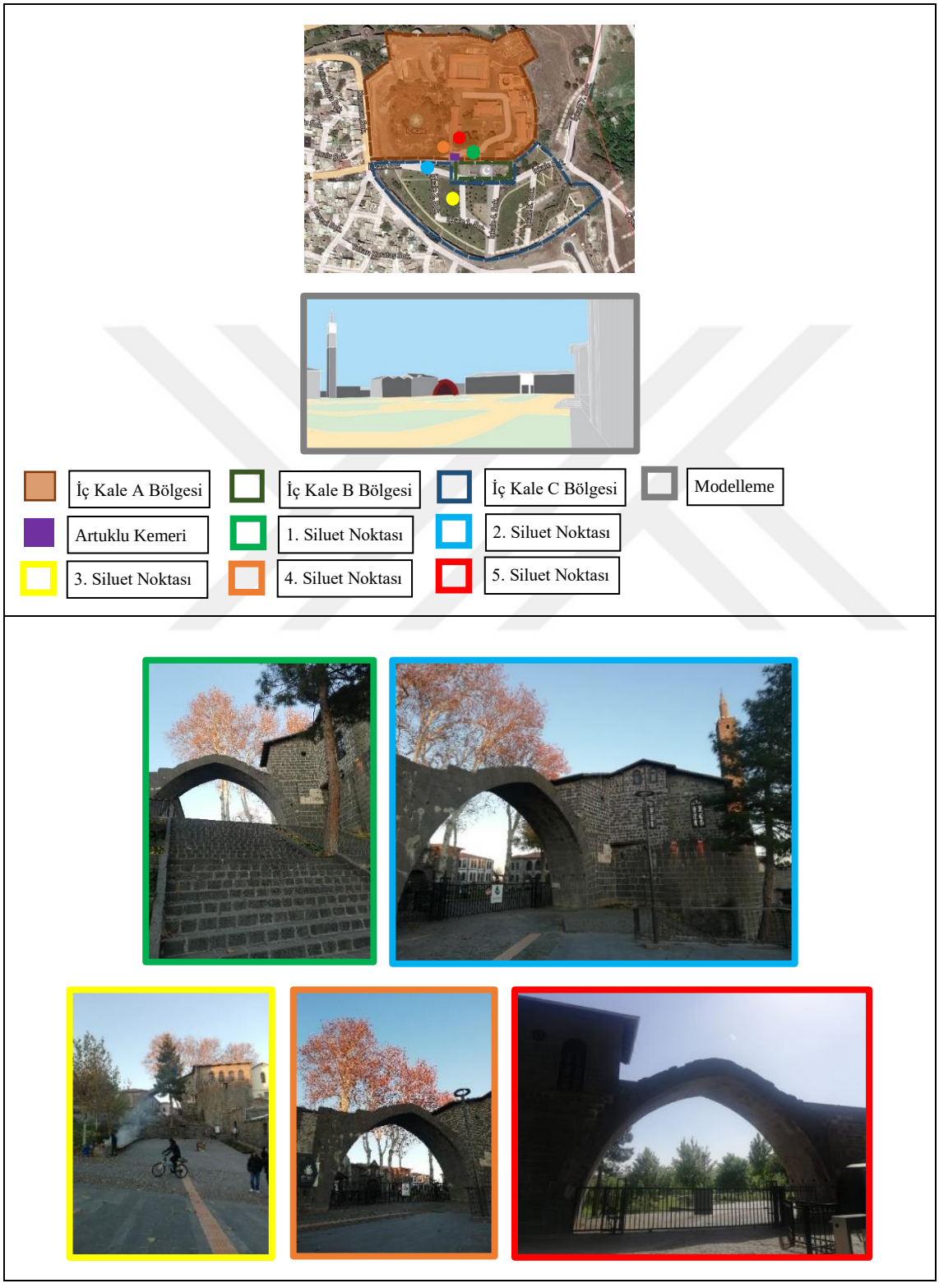
Çizelge 4.5. Amida Höyük ve Artuklu Sarayı bilişsel kodlamada gözleme dayalı kot etkinliği analizi

BİLİŞSEL KODLAMA KAPSAMINDA GÖZLEME DAYALI KOT ETKİNLİĞİ ANALİZİ	
KONUM	Amida Höyük kazı alanı İç Kalenin kuzey doğusunda bulunan tepenin üzerindedir. Artuklu sarayı, Viran Tepe olarak da bilinen bu tepedeki Amida höyük kazı alanında bulunan saray izlerinden oluşmaktadır.
SİLÜETLER	Günümüze Artuklu sarayına ait sadece yapı izlerine ulaşabilmiştir ancak sarayın ve Amida höyük tepesinin konumu kuzey ve doğu yönünde uzak mesafelerden dahi algılanıp konumlandırılabilir.
KAT PLANLARI	Artuklu sarayı, Viran Tepenin, Amida Höyüğün doğusuna yerleşmiştir. Haçvari düzende, dört eyvanlı plan şemasındadır. Yapının doğu sınırının İç Kale sur duvarlarının doğu sınırıyla yaklaşık aynı tarihe dayandığı bilinmektedir ancak ikisi de günümüze korunarak ulaşamamıştır.
YAPI İZLERİ	Sarayın haçvari eyvanlarının birleştiği kare bölümde sel sebil, fıskiyeli havuz, renkli taş mozaik ve çini izleri tespit edilmiştir.
YAPISAL-FONKSİYONEL	Surlar, batısında Diyarbakır ovası ve doğusunda Dicle vadi kıyısına göre yukarıdadır. İç kale, sur yerleşkesine oranla daha yukarıdadır. Viran tepe ise İç Kale içerisinde en yüksek kottaki bölgededir. Artuklu sarayı ise manzara yönü ve güvenlik önlemleri, bölgede yapısal ve fonksiyonel kaygılarla yerleştirilmiştir. Yerleşmedeki bu durum günümüzde hala etkin olarak hissedilmektedir.
PSİKOLOJİK-ALGISAL	Artuklular'ın yönetim merkezi olarak kullandığı bölgede saray Artuklu döneminde idare ve bilimin merkezi olmuştur. Erken cumhuriyet döneminde eklenen eserler ise bugün hala idari atmosferi ve yapı gücünü kullanıcıya hissettirmektedir. Mevcut konumun can alıcı olan kısmı ise sarayın bu yapılaşmalar yapılmadan asırlar önce yapılması ve sonradan yapılan teknik kazılarla gün yüzüne çıkarılana kadar toprak altında gömülü olmasıdır. Bu nedenle bölgedeki mimari üslup değişse de fonksiyon ve işlevlerin uzun süre değişmemiş olması psikolojik ve algısal olarak bilişsel bir birikim sağlamıştır. Bugün büyük çoğunluğu müze olarak kullanılan binalar için kullanıcı algısının hala Amida höyük ve Artuklu sarayına bağlı şekillenen izler taşıdığını söylemek mümkündür.

4.3.4. Artuklu Kemeri

Kemer Artuklular döneminde İç Kale bölgesinin güneyinde yaşayan askeri, idari yöneticilerin ve üst zümredeki halkın yaşama alanlarını yine aynı bölgenin kuzeyindeki yönetim birimlerinden ayırmak için inşa edilmiştir. Günümüzde müzelere geçiş alanının etkin ve nitelikli bir kontrol noktası olarak kullanılmaktadır. Böylece sınır fonksiyonuyla hala ilk işlevini sürdürmektedir. Kemer nitelikli yapısıyla dikkat çekmektedir. Kabartma ve motiflerinde üstte bulunan aslan galip durumdadır. Alttaki boğa aslan karşısında yenilgiyi ifade etmektedir. Solundaki kabartmanın üstünde yıkılmış kitabe kuşağı kenarlarda silmelerle sınırlandırılmıştır. Bu kabartmaların kemerin inşa edildiği döneme ait askeri ve idari izler taşıdığı görülmektedir. Tam olarak anlaşılamayan bazı kabartmaları ise hala merak uyandırmaktadır (URL-4)

Yapı ile ilgili görsel konum, görünüş ve planlara Şekil 4.8. ve ilgili bilişsel kodlama kapsamında kot etmeni etkinliği analizi bulgularına Çizelge 4.6. ‘da yer verilmiştir.

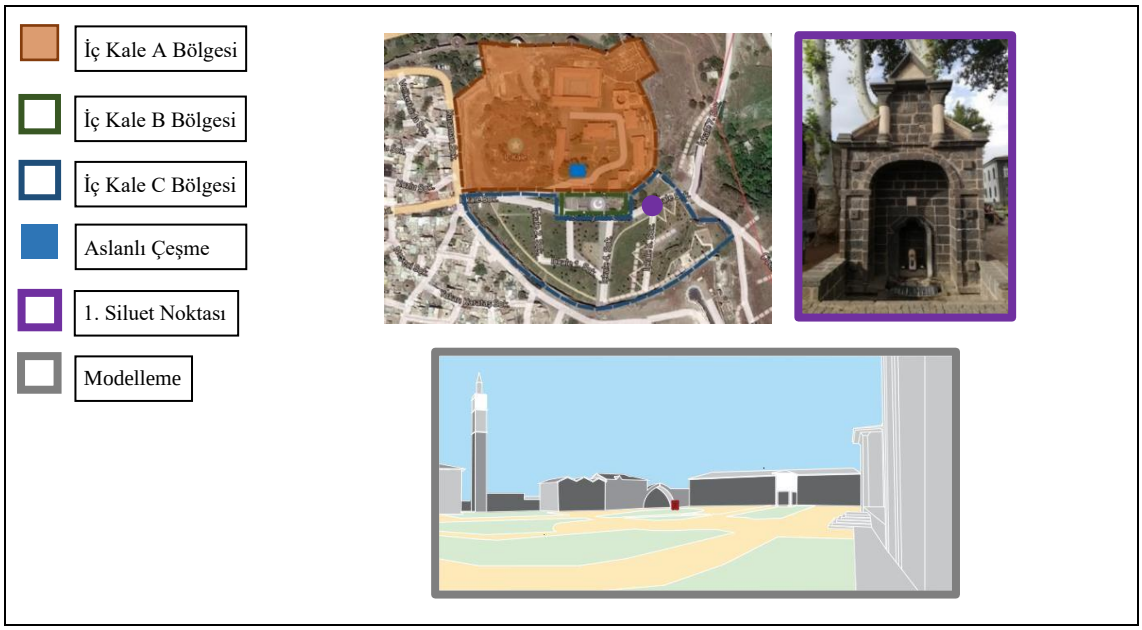
Şekil 4.8. Artuklu Kemeri konumu ve görselleri

Çizelge 4.6. Artuklu Kemeri bilişsel kodlamada gözleme dayalı kot etkinliği analizi

BİLİŞSEL KODLAMA KAPSAMINDA GÖZLEME DAYALI KOT ETKİNLİĞİ ANALİZİ	
KONUM	Diyarbakır Suriçi İç Kale bölgesinin ortasında kale içini kuzeybatı-güney doğu yönlü ikiye ayrılan noktada konumlanmıştır tarihi yapıların şehrin yaşama alanından ayrıldığı noktadadır.
SİLÜETLER	Kent siluetine yansımasa da üslubu ve hâkimiyetiyle Panoramik vektör kent siluetlerinde sık sık yer alan şehrin yüzüne ait bir yapı niteliğindedir.
PLANLAMA	Sivri kemer tipolojisinde yükselen taş yapı yaklaşık 10 m çap üzerinde 7-8 m kadar yükselmektedir.
CEPHELER	**Güney Cephesi:** İdari yapılara açılan bir mekânın girişi görevindedir. **Kuzey Cephesi:** Park alanına ve halka açılan kapı görevindedir.
FİZYOLOJİK-FONKSİYONEL	İç Kaleyi yaklaşık boyutlarda iki mekâna bölecek şekilde, odalara bölmek üzere çalıştığı söylenebilir.
PSİKOLOJİK-ALGISAL	İç kale içerisinde bir geçişi ifade etmektedir. Bir geçişi simgeleyen ait olduğu dönemi aşıp süreç boyunca farklı kültür ve etnik kimliklere araç olmuş kemer gerek statik yapısı gerekse bölge içerisinde bir lendmark haline gelişi çalışma dâhilinde başlıca incelenmesi gereken yapılar arasına dâhil edilmesini önemli kılmıştır. Kemerli giriş savunma amacından başka yönetimin gücünü simgeleyen ve vurgulayan niteliktedir. Kemerin iki kenarında tekrar eden beyaz kalker taşı üzerine işlenmiş ve büyük oranda tahrip olmuş mücadele sahneleri ve kabartmalar bu fikri desteklemektedir.

4.3.5. Aslanlı Çeşme

Antik çeşmeler açısından oldukça zengin olan eski Diyarbakır'daki önemli çeşmelerden biri de aslanlı çeşmedir. Aslanlı çeşme 19. yy. sonlarına tarihlenmektedir. Düzgün kesme bazalt taşından örülmüştür, çeşmesi basık kemerli bir niş içerisine alınmıştır (URL-8). Çeşme ile ilgili görsel konum ve görünüşlere Şekil 4.9.' da ve ilgili bilişsel kodlama kapsamında kot etmeni etkinliği analizi bulgularına Çizelge 4.7. 'de yer verilmiştir.

Şekil 4.9. Aslanlı Çeşme konumu ve görselleri

Çizelge 4.7. Aslanlı Çeşme bilişsel kodlamada gözleme dayalı kot etkinliği analizi

BİLİŞSEL KODLAMA KAPSAMINDA GÖZLEME DAYALI KOT ETKİNLİĞİ ANALİZİ	
KONUM	Diyarbakır İç Kale içerisinde, Artuklu kemerinin idari yapılara açılan yakasında, kuzeyde bulunur. Kemer girişin hemen karşısında olması nedeniyle kolay algılanabilir bir konumdadır.
SİLÜETLER	Sadece İç Kale'nin Artuklu kemeri ile idari yapılara giriş kısmında görüş açısına karışır ancak ziyaretçilerin girişte ilk olarak bu çeşme ile karşılaşmaları çeşmenin nitelikli yapısının kent hafızasına yerleşmesini sağlamıştır.
PLANLAMA	Ayrık nizamlıdır. Kesme taş yapıda yapılmıştır. Adını çeşmesindeki aslan figüründen alır.
CEPHELER	**Doğu-Batı Cepheleri:** Çeşme derinliği boyunca bazalt taş ile geçilmiştir. **Güney Cephesi:** Basık kemer silmeli yapı sutünçelerle desteklenen orta ve üçgen bir ana alınlık etrafında üç nefli olacak şekilde bitirilmiştir. **Kuzey Cephesi:** Çeşmenin okunan yüzünün sırtıdır salt bazalt taş dokudadır.
YAPISAL-FONKSİYONEL	Asırlardır suyun varlığı yüce, kutsal olanla birlikte anılmıştır. Yapısal açıdan baktığımızda suyun varlığı ise eğimin varlığına işaret eder. Eğim ile gelen ve belirli bir gidere yine eğim ile kavuşan su bu yönüne bilişsel bir nitelik kazanmıştır. Sebepler fonksiyonel bir tasarıma dönüşerek yıllardır bilişsel bir koda sahip olmuş, akışın simgesel anlamı tasarım yoluyla hafızalara yerleşmiştir.
PSİKOLOJİK-ALGISAL	Çevredeki yapılar kadar yakından tanınan çeşme yapısının kullanıcı algısının aktif ve yoğun olduğunu söyleyebiliriz. Bu durum, çeşmenin yukarıda, eski, biçimsel dilinin yoğun oranda bir bilişsel kodla çalıştığını ortaya koymaktadır. Eğim ve suyun varlığının yanı sıra çeşmede kullanılan aslan figürü de onu tanımlarken öne çıkmaktadır. Farklı dönemlerde farklı kültürler tarafından kullanılan farklı figürler ortak anlamlara ve imgelere sahiptir. Aslanlı çeşmeye adını veren aslan figürü de bunlardan biridir ve çağrıştırdığı dönemsel izleri ile bilişsel bir kod örneğidir.

4.3.6. Atatürk Komutanlık Binası

Kendi döneminde kolordu komutanlık binası olarak hizmet etmiş yapı bugün müze kompleksi yapılarından bilgi merkezi olarak hizmet vermektedir. Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın 1916–1917 yıllarında 16. Kolordu Kumandanı sıfatıyla görev yaparken bir süre kaldığı bu ev Atatürk Müzesi bilgi ve belge merkezi olarak düzenlenmiştir. Yapım yılı ve yaptıran bilinmemektedir fakat İç kale binalarıyla aynı dönemde yapıldığı düşünülmektedir. Kaynaklarda ilk olarak I. Meşrutiyetle 1906'da Diyarbakır'da başlayan imar faaliyetleriyle Umumi Müfettişlik makamını olarak kullanıldığına tarihlenir. Bina Genel Müfettişlik olarak 1916 da II. ordu komutanlığı karargâhı olmuştur. Atatürk II. Kolordu Komutanı olarak Diyarbakır'da bulunduğu sırada (1917) bu binayı karargâh olarak kullanmıştır. 1973'te 7. Kolordu Komutanlığı olarak kullanılmıştır. Atatürk Müzesi günümüze kadar birçok yenileme ve onarım geçirmiştir. Bugün restorasyonu tamamlanarak Atatürk Müzesi ve Diyarbakır ile İlgili Bilgi Toplama Merkezi olarak hizmete açılmıştır (Melek ve Demir, 2009). Yapı ile ilgili görsel konum, görünüş ve planlara Şekil 4.10. ve ilgili bilişsel kodlama kapsamında kot etmeni etkinliği analizi bulgularına Çizelge 4.8. 'de yer verilmiştir.

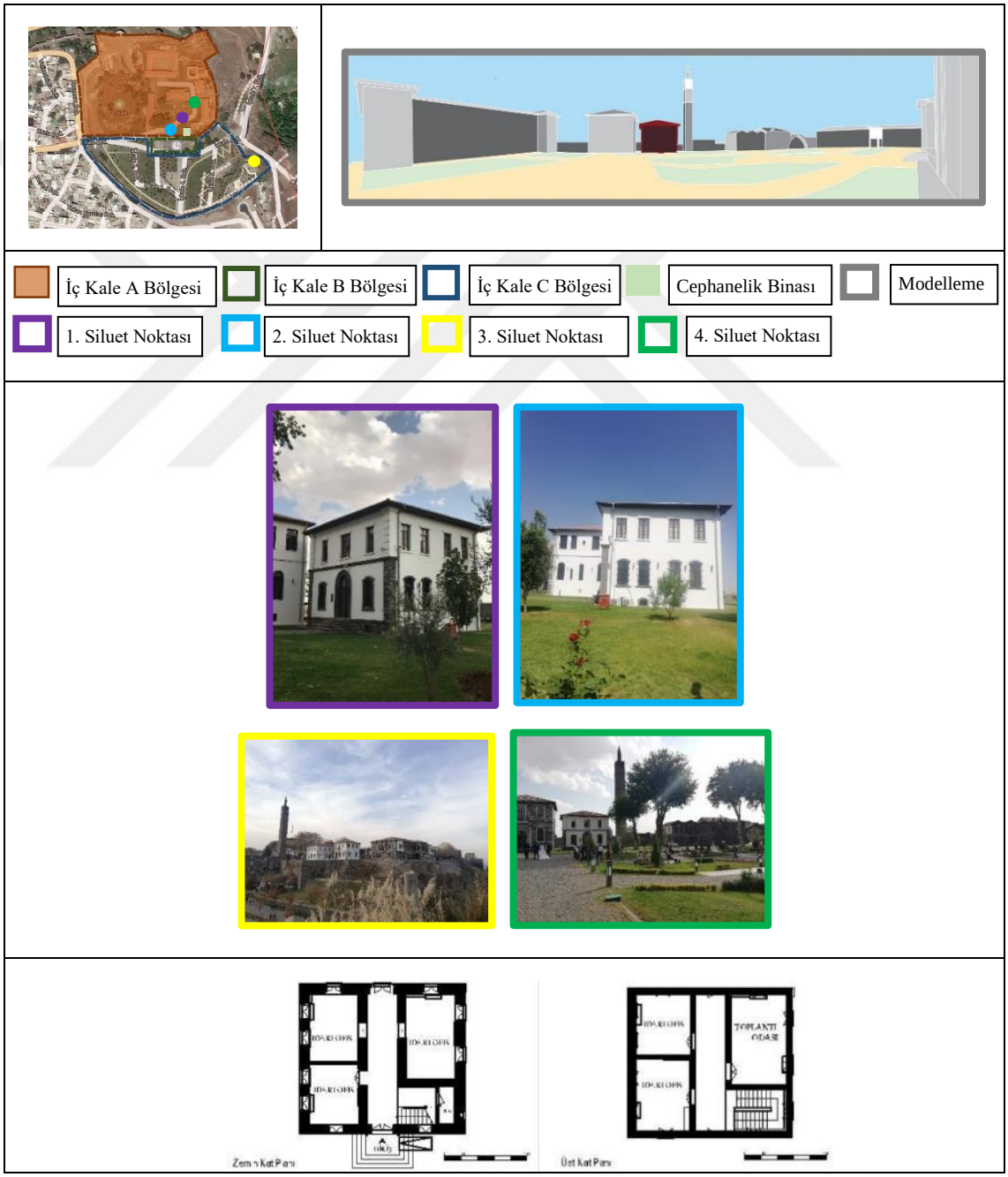
Şekil 4.10. Atatürk Komutanlık binası konumu, görselleri ve planları

Çizelge 4.8. Atatürk Komutanlık binası bilişsel kodlamada gözleme dayalı kot etkinliği analizi

BİLİŞSEL KODLAMA KAPSAMINDA GÖZLEME DAYALI KOT ETKİNLİĞİ ANALİZİ	
KONUM	İç Kale'nin müzeler bölümünde güneyde Adliye A binasının batısında cephanelik binasının doğusunda yer alır.
SİLÜETLER	Silueti A bölgesi, müzeler bölümünden algılanan kuzey cephesinin yanı sıra Hz. Süleyman cami ve park alanına ait bölgenin çeşitli noktalarından iki cephesine kadar algılanabilir konumdadır.
KAT PLANLARI	Yapı, kare taban üzerinde bodrum zemin ve birinci katlardan oluşmaktadır. Kat yükseklikleri ve yapı yükseklikleri bölgedeki diğer erken cumhuriyet dönemi yapılarıyla yaklaşık aynı oranda ve insan ölçeğindedir. Diğer erken cumhuriyet dönemi yapılarında olduğu gibi bu yapıda da simetrik planlama yapılmıştır. **Zemin Kat Planı:** Kare planlı yapıya kuzey cephesinden su basmanla girilir. **Birinci Kat Planı:** Zemin kat sınırı devam ettirilmiştir. Güney ve kuzey cephelerinde çıkma balkon kullanılmıştır. **Bodrum Kat Planı:** Yapı sınırında diğer katlar gibi dönem şartlarıyla aynı kat yüksekliğinde planlanmıştır. Bodrum kat üst sınırı yapının zeminine su basmanla ulaşılacak şekilde planlanmıştır.
CEPHELER	Cephe açıklıkları bölgedeki diğer dönem yapılarıyla yaklaşık aynı oranda bırakılmıştır. Açıklıklar genellikle simetrik olarak yerleştirilmiştir. **Doğu Cephesi:** Bazalt cephenin tamamı ve birinci kata geçerken eklenen silme beyaza boyanarak vurgulanmıştır. Cephenin sol alt su basman kotunda bir bodrum penceresi açılmıştır. Zeminde iki tane yuvarlak kemerli pencere ve birinci katta eşit aralıklarla yerleştirilmiş düz lento bitişli üç adet pencere bulunmaktadır. Cephe düz geniş saçakla tamamlanmıştır. **Batı Cephesi:** Bazalt cephenin tamamı ve birinci kata geçerken eklenen silme beyaza boyanarak vurgulanmıştır. Bodrum kotunun sağında bir pencere açılmıştır. Zeminde aynı yükseklikte farklı genişliklerde üç tane yuvarlak kemerli pencere ve sol baştaki pencereyle ikinci sıradaki pencere arasında düz lentolu dar bir pencere açılmıştır. Cephenin birinci katında baştaki daha geniş olmak üzere aynı yükseklikte lento bitişli dört tane pencere kullanılmıştır. Bu dört pencerenin ortasında bir adet küçük pencere açılmıştır. Cephe düz geniş saçakla tamamlanmıştır. **Kuzey Cephesi:** İki yanda birer yüzeysel plastır vardır. Yatay iki silme ile üç bölüme ayrılmıştır. Yapıya bu cephenin ortasından oval dört basamaklı su basmanla girilir. Düz lentolu giriş iç içe yuvarlak kemerle çevrilmiştir. Kemerin kilit taşı, taşırılarak vurgulanmıştır, iki tarafında silindirik sütunceler vardır. Sütunceler, üst üste iki kare kaideden sonra yukarıya doğru daralan bir altlığa oturur taşan silindirik silme ile gövdeye geçilir. Aynı silme gövdede ve gövdeyle başlık arasında da kullanılmıştır. Üst kısımdaki silme genişleyen başlıkla tamamlanmıştır. Başlık üzerinde geniş tutulmuş üst üste iki kare kaide bulunur. Girişin iki yanında yuvarlak kemerli kilit taşları vurgulu iki pencere vardır. Düz silmeyle birinci kata geçilir. Birinci katın ortasında balkon ve balkona açılan dikdörtgen kapı bulunur. Bu kapının iki yanında birer dikdörtgen pencere vardır. Cephe düz geniş saçakla tamamlanmıştır. Bazalt taş malzemenin özellikle kapı ve pencere kenar çıkmaları beyaza boyanarak vurgulanmıştır. Derz araları, yer yer beyaz taş kullanımı, kapının yanındaki beyaz mermer sütun ve başlıkları cepheyi hareketlendirmiştir. **Güney Cephesi:** Bazalt cephenin tamamı ve birinci kata geçerken eklenen silme beyaza boyanarak vurgulanmıştır. Cephenin sağ alt kısmında bir bodrum penceresi bulunur. Zemin katında üç tane yuvarlak kemerli pencere vardır. Birinci katın ortasında düz lentolu bir kapı ve küçük bir balkon bulunur. Balkonun her iki yanında simetrik düz lentolu birer pencere bulunur. Cephe düz geniş saçakla tamamlanmıştır.
YAPISAL-FONKSİYONEL	Yapım dönemi özelliklerine bağlı olarak dört basamak su basmanla girilen yapının erişim sıkıntısı bulunmaktadır. Yapı dış cephe açıklıkları iç mekân aydınlanmasında yeterli görülmüştür. Yapı boyutları insan ölçeğindedir.
PSİKOLOJİK-ALGISAL	Yapı boyutları insan ölçeğinde olmasına rağmen konumu dolayısıyla kent ölçeğinde algılanabilir bir etki alanına sahiptir.

4.3.7. Müze Eğitim Birimi

Bina 19. yy. başında inşa edilmiştir. Kaynaklarda Ziraat Bankası dairesi olarak inşa edildiği, yanındaki kolordu komutanlık binası ile Maarif Dairesi olarak da kullanıldığı belirtilmektedir. Kayıtlarında cephanelik binası olarak yapıldığı da geçen bina bugün müze eğitim birimi olarak kullanılmaktadır (URL-5) Yapı ile ilgili görsel konum, görünüş ve planlara Şekil 4.11. ve ilgili bilişsel kodlama kapsamında kot etmeni etkinliği analizi bulgularına Çizelge 4.9. 'da yer verilmiştir.

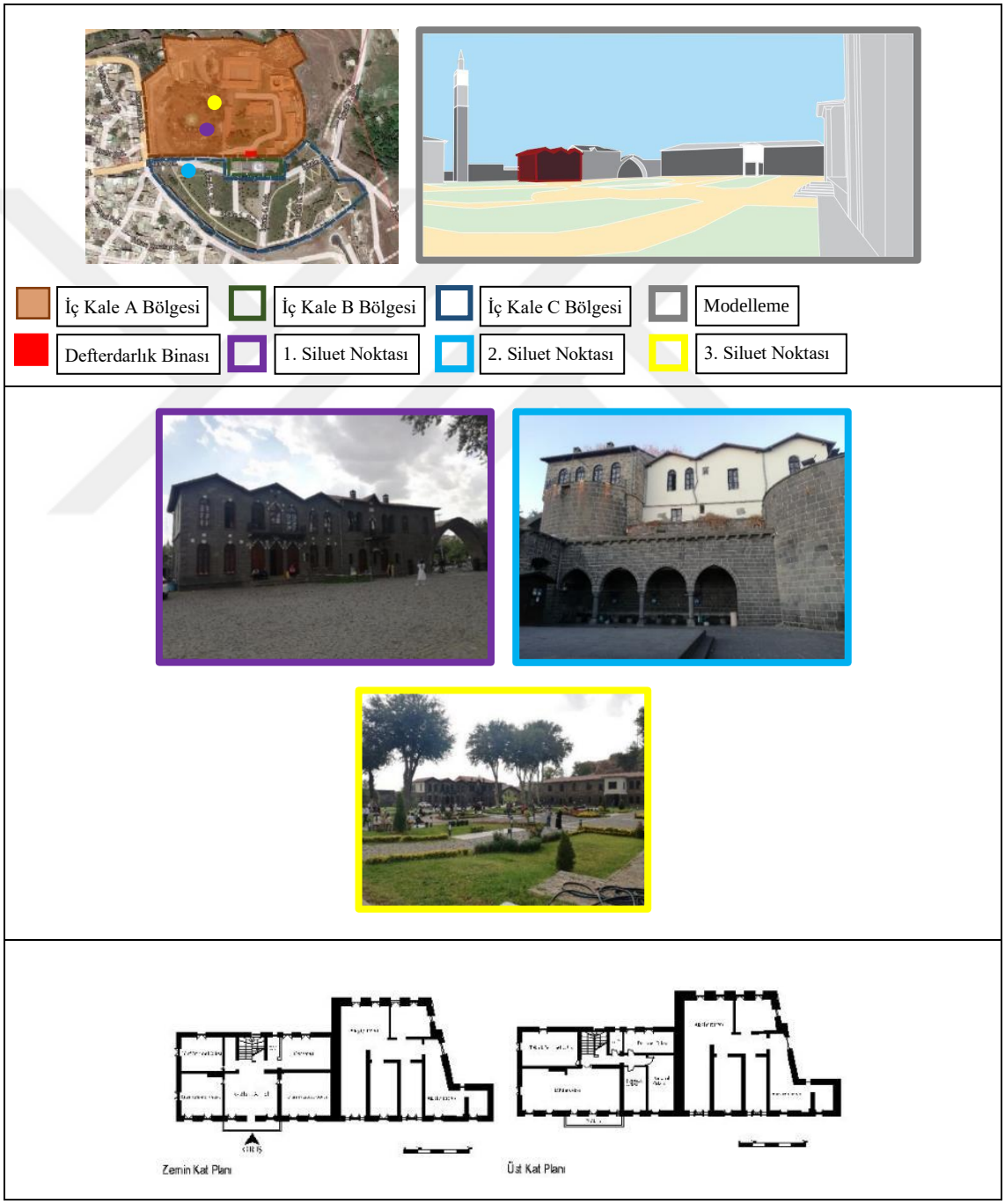
Şekil 4.11. Cephanelik binası konumu, görselleri ve planları

Çizelge 4.9. Cephanelik binası bilişsel kodlamada gözleme dayalı kot etkinliği analizi

BİLİŞSEL KODLAMA KAPSAMINDA GÖZLEME DAYALI KOT ETKİNLİĞİ ANALİZİ	
KONUM	İç Kale A bölgesinin güneyinde defterdarlık ve kolordu komutanlık binasının arasında yer almaktadır.
SİLÜETLER	Yapı konumundan dolayı A bölgesi alanı içerisinde ve İç Kale bölgesinin genelinde çeşitli noktalardan algılanmaktadır.
KAT PLANLARI	Kare planlı ve bodrumla beraber üç katlıdır. Mimarisi yanındaki Atatürk Müzesi binasına benzemektedir. Kat yükseklikleri ve yapı yükseklikleri bölgedeki diğer erken cumhuriyet dönemi yapılarıyla yaklaşık aynı oranda ve insan ölçeğindedir. Diğer erken cumhuriyet dönemi yapılarında olduğu gibi bu yapıda da simetrik planlama yapılmıştır. **Zemin Kat Planı:** Kare planlı yapıya kuzey cephesinden su basmanla girilir. Yapı simetrik plan şemasındadır. Cephelerinden planını okumak mümkündür. **Birinci Kat Planı:** Bu katta da zemin kat sınırı ve plan şeması devam ettirilmiştir. Herhangi bir çıkma, teras vs. kullanılmamıştır. **Bodrum Kat Planı:** Yapı sınırında diğer katlara bağlı kalınmıştır. Bodrum kat üst sınırı yapının zeminine su basmanla ulaşılacak şekilde planlanmıştır.
CEPHELER	Cephe açıklıkları bölgedeki diğer dönem yapılarıyla yaklaşık aynı oranda bırakılmıştır. Açıklıklar genellikle simetrik olarak yerleştirilmiştir. **Doğu Cephesi:** Cephe beyaza boyanmıştır. Zemin katta cephenin solunda bir adet havalandırma penceresi vardır. Bu pencerenin yanında iki tane basık kemerli eşit yükseklikte aydınlatma penceresi bulunur. Birinci katta üç adet düz lentolu pencere bulunmaktadır. Cephe düz geniş saçakla tamamlanmıştır. **Batı Cephesi:** Cephe beyaza boyanmıştır. Su basman kotunda cephenin sağında bir basık kemerli bodrum penceresi vardır. Zeminde simetrik toplam dört tane basık kemerli pencere ve birinci katta yine simetrik toplam dört tane düz lento bitişli pencereler yer almaktadır. Cephe düz geniş saçakla tamamlanmıştır. **Güney Cephesi:** Cephe beyaza boyanmıştır. Zeminde ortada yarım daire kemerli bir pencerenin iki yanında simetrik olacak şekilde birer basık kemerli pencereleri bulunmaktadır. Cephenin birinci kat açıklıkları yine ortadaki daha geniş ve iki yanında simetrik iki pencere olacak şekilde üç düz lento bitişli pencere kullanılmıştır. Cephe düz geniş saçakla tamamlanmıştır. **Kuzey Cephesi:** Zemin kata kadar ulaşan kesme taş ve onun üzerinde zeminle birinci katı birbirinden ayıran ve cepheden taşan silme taş doğrultunun etkisiyle yatay olarak üç bölüme ayrılmıştır. Kesme taş bölümünde su basman basamaklarının iki yanında simetrik olacak şekilde iki basık kemerli bodrum penceresi bulunmaktadır. Yapıya bu cephenin orta kısmından dört basamak su basman ile giriş yapılır. Cephede zemin katın iki penceresinde basık kemer kullanılmışsa da kapı boşluğu düz lento ile geçilmiştir ve iç içe yuvarlak kemerle sonlandırılmıştır. Üst katlarda ise yine düz lentolu üç dikdörtgen pencere bırakılmıştır bunlardan ortada bulunan yatayda daha geniş ölçüye sahiptir. Cephe düz geniş saçakla tamamlanmıştır.
YAPISAL-FONKSİYONEL	Dönem üslup ve özelliklerini taşıyan yapıda Atatürk müzesinde olduğu gibi su basman girişi etkilemiştir. Cephe açıklıkların yeterli sayıda olmasına rağmen yapım tekniklerinden ve yapı malzemelerinden dolayı aydınlatma unsurları değişkenlik göstermiştir. Bu unsurlar A bölgesindeki diğer yapılarda olduğu gibi yapıya bir kimlik ve kente özgün bir doku kazandırmıştır.
PSİKOLOJİK-ALGISAL	Yapım tekniği ve 19. Yy izleriyle yapı çevresindeki yapılarla uyum içerisindedir. Dış cephesindeki renk değişikliğiyle yakaladığı bu uyumu mimari açıdan zenginleştirmiş yapı tek başına değil çevresindeki yapılarla birlikte yorumlanmaya açık hale gelmiştir. Alanın tamamını bir bütün olarak algılamaya açık hale getiren diğer yapılarda olduğu gibi tek başına bu yapının da bütüne karışmasıyla mümkün olduğu ortaya çıkmıştır.

4.3.8. Defterdarlık Binası (Eski Tapu Kadastro-Müze İdari Binası)

İç kalede Vakıflar Müdürlüğüyle aynı doğrultuda bitişik nizamlıdır. Kaynaklar hemen yanındaki bu binayla eş zamanda yapıldığını belirtmektedir. Bugün Müze Müdürlüğü İdari Hizmet Binası olarak kullanılmaktadır (URL-7). Yapı ile ilgili görsel konum, görünüş ve planlara Şekil 4.12. ve bilişsel kodlama kapsamında kot etmeni etkinliği analizi bulgularına Çizelge 4.10. ‘da yer verilmiştir.

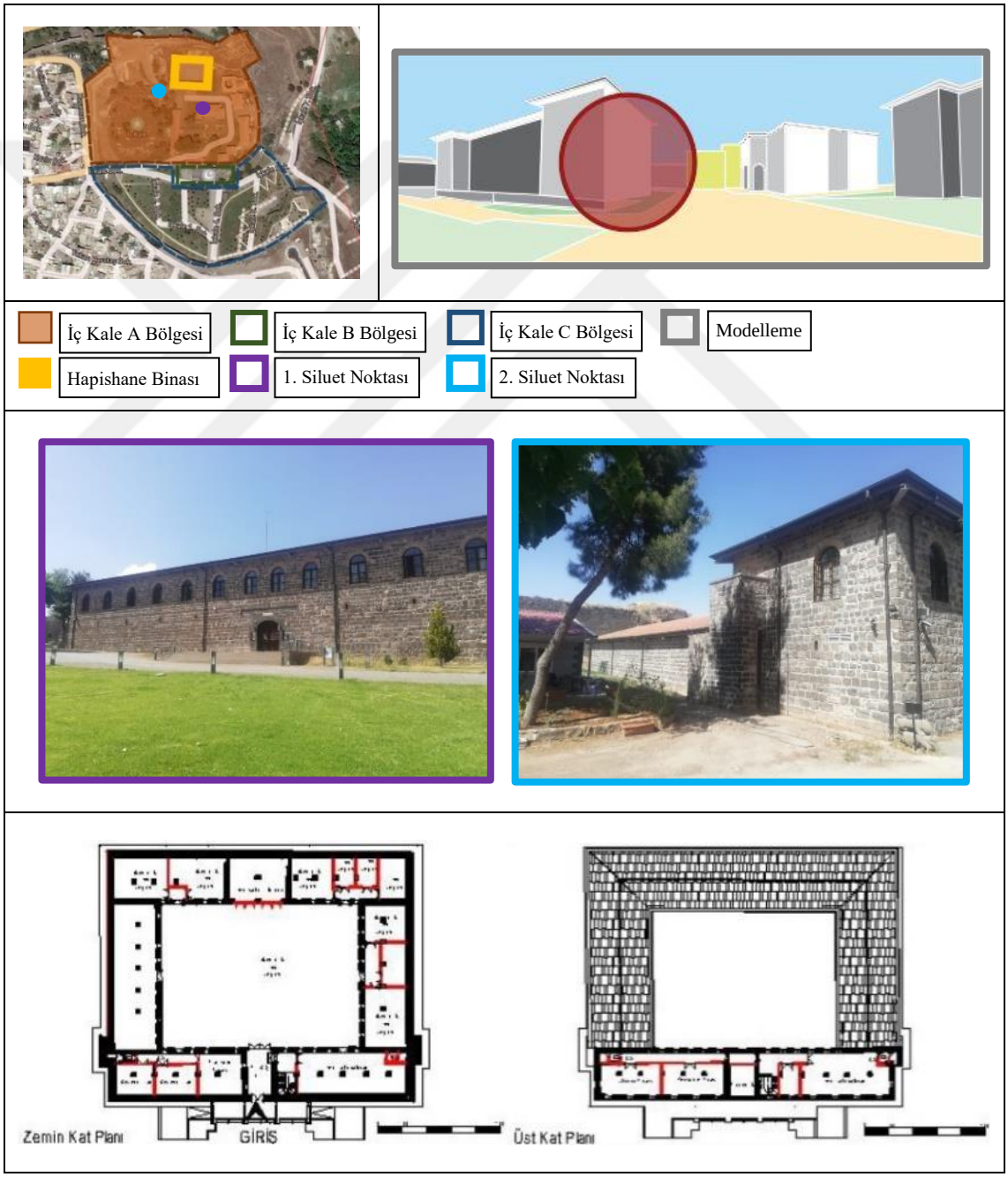
Şekil 4.12. Defterdarlık binası konumu, görselleri ve planları

Çizelge 4.10. Defterdarlık binası bilişsel kodlamada gözleme dayalı kot etkinliği analizi

BİLİŞSEL KODLAMA KAPSAMINDA GÖZLEME DAYALI KOT ETKİNLİĞİ ANALİZİ	
KONUM	İç kale Artuklu kemerinin, A bölgesi girişinde, doğu bitişiğinde yer alan eski vakıflar genel müdürlüğü binasına bitişik nizamlı olan yapıdır.
SİLÜETLER	Kentin çeşitli noktalarından hissedilebilecek bir konumda olmamasına rağmen A bölgesi içerisinde vakıflar genel müdürlüğü ve Artuklu kemeriyle bütünleşen yapısı dikkat çekmektedir. Ayrıca yüksek kotu ile Hz. Süleyman caminin arkasında yükselen yapı üst sınırı camiyle bütünleşerek kent hafızasında yer edinmiştir.
KAT PLANLARI	Kat ve yapı yükseklikleri bölgedeki diğer erken cumhuriyet dönemi yapılarıyla yaklaşık aynı oranda ve insan ölçeğindedir. Diğer erken cumhuriyet dönemi yapılarında olduğu gibi bu yapıda da simetrik planlama yapılmıştır. Dikdörtgen formda doğu-batı doğrultusunda planlanmıştır. Bina iki katlı olarak tasarlanmıştır. **Zemin Kat Planı:** Düşey kurgu ortada olacak şekilde dikdörtgen formda simetrik planlanmıştır. Zemin kotuna iki basamak su basmanla ulaşılır. **Birinci Kat Planı:** Kuzey cephesindeki girişin üzerinde bulunan balkon çıkması dışında zemin kat sınırı, planlaması ve formu bu katta da korunmuştur. **Bodrum Kat Planı:** Zemin kat sınırı, planlaması ve formu bu katta da korunmuştur.
CEPHELER	Cephe açıklıkları bölgedeki diğer dönem yapılarıyla yaklaşık aynı oranda bırakılmıştır. Açıklıklar genellikle simetrik olarak yerleştirilmiştir. **Doğu-Batı Cepheleri:** Doğu cephe, enine silmeyle ikiye ayrılmıştır zemin kat bazalt taş dokudadır ve iki adet düz lentolu pencere açıklığı bulunmaktadır. Birinci kat beyaza boyanmıştır ve zemindeki pencereler aynı aks, yapı ve boyutta tekrar etmiştir. Batı cephe vakıflar genel müdürlüğüne bitişik nizamlıdır. **Güney Cephesi:** Düşeyde çatı formuna bağlı olarak ortaya çıkan üç üçgen alınlıklı, üç bölümlüdür. Enine silme vs. ayırıcı bir eleman kullanılmamış, zemin ve birinci kat pencere başlangıç-bitiş kotları farklıdır. Bazalt taş cephe beyaza boyanmıştır. Zeminde dört adet düz lentolu pencere vardır. Bunlardan ilk alınlığa denk gelen bölümde bulunan pencere diğerlerine göre daha geniş ve yüksek yapıdadır. İkinci ve üçüncü alınlıklı kısımda bulan diğer üç pencere düz lentoludur, havalandırma görevi görmektedir ve farklı kotlardadır. Birinci katın ilk alınlığında yuvarlak kemerli iki pencere bulunmaktadır. Orta kısımda havalandırma ve aydınlatma amacıyla farklı boyut ve kotlarda iki adet düz lento bitişli pencere bulunmaktadır. Birinci katın son alınlık bölümün de yuvarlak kemerli bir pencere bulunmaktadır. **Kuzey Cephesi:** Düşeyde çatı, formuna bağlı olarak, üç üçgen alınlıkla üç bölümde algılanmaktadır. Enine bodrum ve zemini ayıran silmenin dışında zemin ile birinci katı ayıran şaşırtmalı olarak beyaza boyanmış bir geçiş sırası bırakılmıştır. Cephenin birinci düşey bölümünde bodrum ile zemini ayıran silmenin üzerinde kilit taşları boyanarak vurgulanmış yuvarlak kemerli iki adet pencere vardır. Öne çıkarılan kilit taşları gibi aynı kottaki sırada öne çıkarılan taşlar cephe boyunca boyanmıştır. Bu pencereler ve öne çıkarılan taşların boyanması aynı bölümün birinci katında da aynı şekilde bulunmaktadır. Cephenin birinci ve üçüncü alınlıklı kısımı simetrik olarak tekrarlanmıştır. Cephenin düşeyde algılanan ikinci, orta bölümünde yapının girişi bulunmaktadır. Yapıya giriş, üç basamak su basman ile ulaşılan sahanlığa açılan yan yana bulunan üç kapıyla sağlanır. İki basamaklı dikdörtgen, düz lentolu, üç dilim kemerli üç kapının üst kısmında taşırılmış ve beyaz boyanmış kare çıkıntılar vardır. Bölümün birinci katında yuvarlak kemerli simetrik iki yuvarlak kemerli pencerenin, kemer ve kilit taşları taşırılmıştır. Bu iki pencerenin ortasında, girişin üzerini örten ve bölüm boyunca uzanan çıkma balkona açılan üçgen bitişli balkon kapısı vardır.
YAPISAL-FONKSİYONEL	Yapı üst sınırı çevresindeki yapılara göre farklıdır. Çatılı üst örtüde alınlıklar oluşturulmuştur. Yapının yerleşim kotu, B bölgesinden de hissedilmesini sağlamış, İç Kale A bölgesinin kot farkının ortaya net olarak çıkarmıştır. Hz. Süleyman Cami batısından merdivenle Artuklu kemerine kadar çıkan merdiven ilk kısmında yer alan yapının fonksiyonel açıdan erişilebilirliği eleştirilebilir.
PSİKOLOJİK-ALGISAL	Yapı güney cephesinde Artuklu kemeri ve kuzey cephesinde cami ve Artuklu kemeriyle bütünleşirken A, B ve C bölgeleri için ortak bir unsur haline gelmiştir. Bu algısal yönüyle aslında birleşik nizamla yapıldığı yapıların yanı sıra üç bölgeyi birleştirici bir bilişsel özellik kazanmıştır.

4.3.9. Hapishane Binası (Müze Eser Deposu ve Bölge Laboratuvarı)

Uzun yıllar hapishane binası olan yapının giriş kapısı üzerinde yer alan farklı dönemlere ait kitabelerde Artuklu döneminde han olarak yapıldığı geçmektedir. En son Hasan Paşa zamanında onarılıp hapishane olarak kullanılmaya başlandığı bilinmektedir. Günümüzde Müze Eser Deposu ve Bölge Laboratuvarı olarak kullanılmaktadır (URL- 6). Yapı ile ilgili görsel konum, görünüş ve planlara Şekil 4.13. ve ilgili bilişsel kodlama kapsamında kot etmeni etkinliği analizi bulgularına Çizelge 4.11. ‘de yer verilmiştir.

Şekil 4.13. Hapishane binası konumu, görselleri ve planları

Çizelge 4.11. Hapishane binası bilişsel kodlamada gözleme dayalı kot etkinliği analizi

BİLİŞSEL KODLAMA KAPSAMINDA GÖZLEME DAYALI KOT ETKİNLİĞİ ANALİZİ	
KONUM	İç kale A bölgesinin kuzeyinde, Adliye B binasının arkasında kale duvarına yetişmeden önce konumlandırılmıştır.
SİLÜETLER	A bölgesi içi siluetlere dahil olmaz. Kalenin doğusundan uzak mesafelerden silüete kısmen dahil olur.
KAT PLANLARI	**Zemin Kat Planı:** Kareye yakın dikdörtgen planlı açık avlulu plan şemasındadır. Güney kolu iki katlı diğer üç yüne bakan kol tek katlıdır. Güney bölümün gerisindeki avluya bakan bölümlerde mahkûm odaları ve gerekli bölümler yer alır.
CEPHELER	Yapıda herhangi bir süsleme unsuruyla karşılanmamaktadır. Cepheden bakıldığında mahkûmların kaldığı bölümde küçük ebatlı pencereleri görülmektedir.
YAPISAL-FONKSİYONEL	Mahkûmların kaldığı bölümde küçük ebatlı pencerelerin varlığı fonksiyonel bir ihtiyacın biçime dönüşmesini örneklemektedir.
PSİKOLOJİK-ALGISAL	Yapının yıllar içerisinde çeşitli onarımlarından günümüze varana kadar cephe açıklarının yapıdaki doluluk boşluk oranlarının yapı kimliğine göre değiştiği görülmektedir. Cephelerindeki masif sade yapı ve avlusunun kullanımı uzun yıllar içerisinde yapıya geleneksel dokunun dışında bölgedeki diğer yapıların arasında daha farklı bir bilişsel anlam yüklemiştir. Bu nedenle yapının kullanım amacı yerel ve özgün dokusunun önüne geçmiştir diyebiliriz.

4.3.10. İç Kale Sur Duvarı

Diyarbakır Kalesi özgün yapısıyla dikkat çekmektedir. Bölge içindeki sur duvarlarıyla çevrili kısmı İç Kale olarak adlandırılmaktadır. İç kale ve Diyarbakır sur duvarlar, kuşatılan yapıları ve peyzajıyla kente ait önemli bir merkezdir. Kalenin doğu sınırında Dicle vadisinin tepesinde oluşu, bu noktayı kot etmenine bağlı olarak bilişsel düzeye incelemeye değer kılmıştır. Bu nedenle İç Kale ve sur cephe sınırlarında verilen alanda surlara değen noktaların kullanımı, yükselen sur duvarının bilinç düzeyinde algısı incelenmiştir.

Diyarbakır Kalesi'nin çekirdeği İç Kale'dir. Yaygın görüş, bu ana merkezin Subarulardan kaldığıdır. Subaru Devleti Hurrî ve Mitannî şeklinde ikiye ayırmış İç Kale zamanla beylik, devlet ve imparatorluk olmak üzere 58 egemenliğin arasında stratejik bir merkez konumuna girmiştir. Surların kuzeydoğusunda yay biçiminde duvarla şehirden ayrılan İç Kale, Dış Kale'nin minyatürü gibidir. Kaynaklarda İç Kale'nin bu formunun Huriler Dönemi'nde yapıldığı geçmektedir. İç Kale Bizans Döneminde (349) dış surlarla çevrilmiş böylece Roma Dönemi'nde günümüzdeki biçimini almıştır. Artuklu yönetiminde önemli değişikliklere uğramıştır. Kentin yönetim merkezi 16. Yüzyılda Osmanlı döneminde son halini almıştır.

Sürekli kuşatmalara maruz kalan şehrin, surları egemen güç ile bütünleşmiştir. İç Kale'nin Fetih ve Oğrun kapıları dışa; saray ve küpeli kapıları ise kente açılmaktadır. Toplamda 16 İç Kale burcu değişik işlevlerle sahiptir. Silah deposu, tahıl ve yiyecek

deposu, hapishane, askeri araç gereç deposu gibi işlevlerde kullanılan burçlar birçok onarım görmüştür. Artuklu Sarayı, Hz. Süleyman Camii ve 27 Sahabe Türbesi, Saint George Kilisesi, Aslanlı Çeşme, Artuklu Kemeri'nin yanı sıra kamu yapılarından Jandarma Binası, Eski Cezaevi, Kolordu Binası, Adliye A ve Adliye B Binaları, Komutan Atatürk Müzesi İç Kale surlarıyla çevrili alanda bulunmaktadır. İç kale sur duvarı ile ilgili görsel konum, görünüş ve planlara Şekil 4.14. ve ilgili bilişsel kodlama kapsamında kot etmeni etkinliği analizi bulgularına Çizelge 4.12. 'de yer verilmiştir.

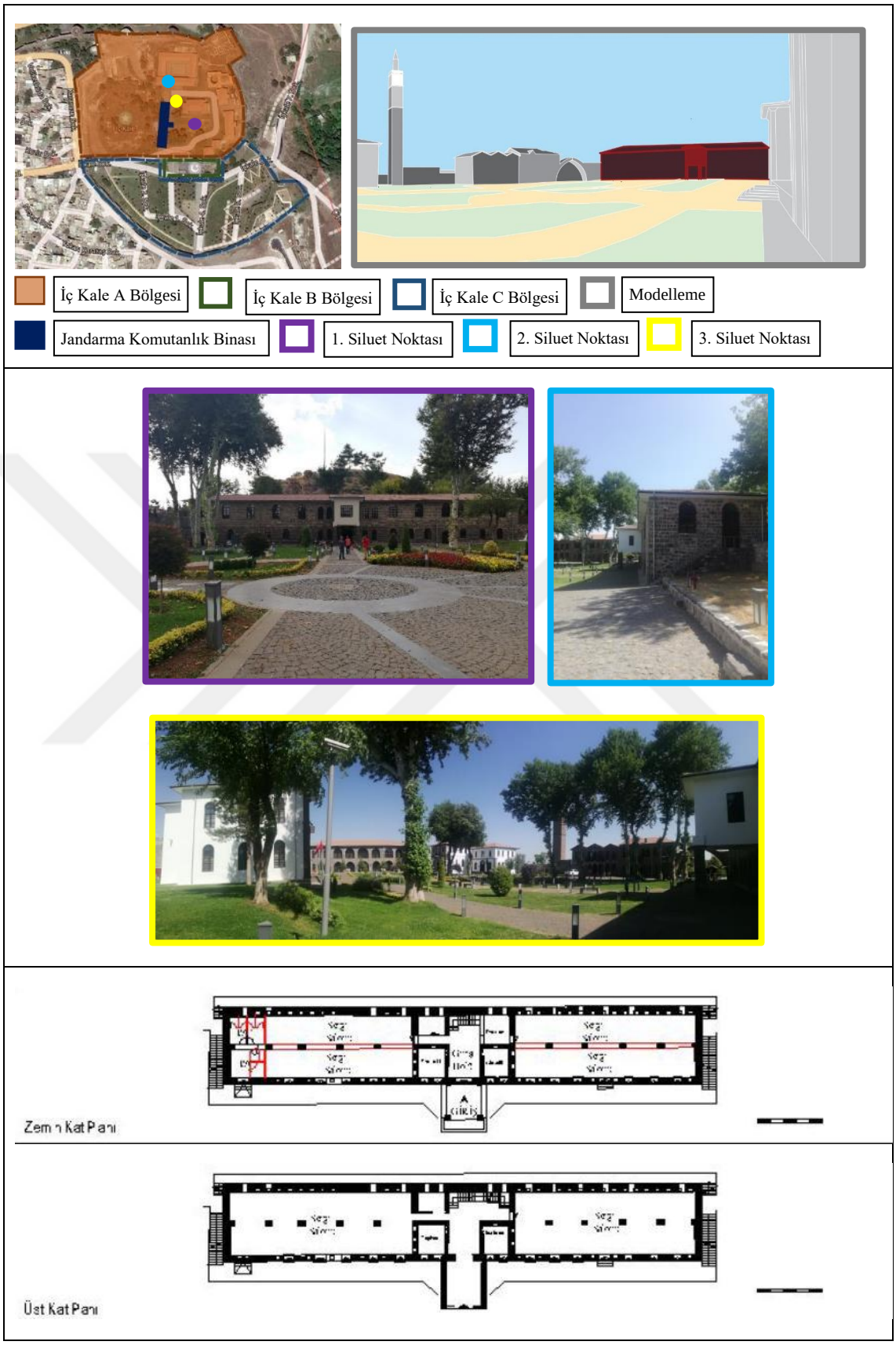
Şekil 4.14. İç Kale Sur duvarı konumu ve görselleri

Çizelge 4.12. İç Kale Sur duvarı bilişsel kodlamada gözleme dayalı kot etkinliği analizi

BİLİŞSEL KODLAMA KAPSAMINDA GÖZLEME DAYALI KOT ETKİNLİĞİ ANALİZİ	
KONUM	Sur izinden giderek varılan noktalar üzerinden alınmıştır. Dicle'ye açılan Yeni Kapı-İç Kale arası sur duvarının 30 metreyi bulduğu düşünülmektedir.
SİLÜETLER	Hem Suriçi bölgesinden hem de sur dışı eski şehir sınırından algılanabilen ve kent siluetine dâhil olan İç Kale sur duvarları dış cephede dışa iç bölgede eski kentin diğer bölümüne olmak üzere iki defa sınır olma özelliği taşımaktadır.
KAT PLANLARI	Planlama açısından eski kenti kuzey doğu sınırından içeride olacak şekilde diğer sur alanından ayırmış ayrı bir İç Kale bölümü oluşturmuştur.
CEPHELER	**Doğu Cephesi:** Dicle nehri vadisine bakan yer yer yapılarla birleşen açıklıklardan oluşmaktadır **Batı Cephesi:** Eski Suriçi'ne bakan cephedir bölgeye ana giriş bu noktadan sağlanır **Güney Cephesi:** Sur İçerisinde konut ve yeni yapılaşma bölgesine açılır**.** **Kuzey Cephesi:** Yer yer yapılarla birleşen sur sınırını oluşturan hattı oluşturmaktadır
YAPISAL-FONKSİYONEL	Mevcut döneminin şartları ele alındığında fonksiyonel açıdan değerli bulunan duvarlar günümüzde herkes için erişime açık olmasa da fonksiyonel açıdan tarihini, sınır olma özelliğini ve algı yönetimini koruduğu için hala fonksiyonel bulunmuştur.
PSİKOLOJİK-ALGISAL	Bölgeyi içeriden saran bu sınır surlar bir ayrışma hissini uyandırır. Geleneksel dokusunun korunması da tarih boyunca mevcut olan bu ayrışmayı fonksiyonel açıdan kullanımı değişse de mimari açıdan farklılaşarak aynı algıda değerini yitirmeden yaşayabilmesini sağladığı düşünülmüştür. Bölgenin mimari dokusunun bu fonksiyonu sürdürmesi algısal bir merkez olarak araştırılmasının da önemini ortaya koymuştur. Ayrıca bilişsel kodlama kapsamında kot etmeninin yanı sıra bölgenin güneyinde İç Kale surlarının her iki yanında farklı dönemlere ait bazı kullanımlar yerel malzemeye dayanan bilişsel bir kod örneği oluşturmuştur. Son dönem yapılarında ve çeşitli dönem yapılarında kullanılan yerel malzeme eğilimi sur duvarlarının aslında sınır etkisi oluşturamadığı malzemeye dayalı bir bilişsel kodun varlığını ortaya koymuştur.

4.3.11. Jandarma Komutanlık Binası (Müze Teşhir Binası)

1887-1891 yıllarında Diyarbakır Valisi Hacı Hasan Paşa döneminde yaptırılmıştır. Doğu girişinde bulunan kitabesi tahrip olmuştur. Yapı uzun yıllar Jandarma İstihbarat binası olarak kullanılmıştır. Bugün Müze Teşhir Binası olarak geçici sergi salonu ve personelin çalışma birimleriyle hizmet vermektedir (URL-2). Jandarma Komutanlık binası ile ilgili görsel konum, görünüş ve planlara Şekil 4.15. ve ilgili bilişsel kodlama kapsamında kot etmeni etkinliği analizi bulgularına Çizelge 4.13. 'te yer verilmiştir.

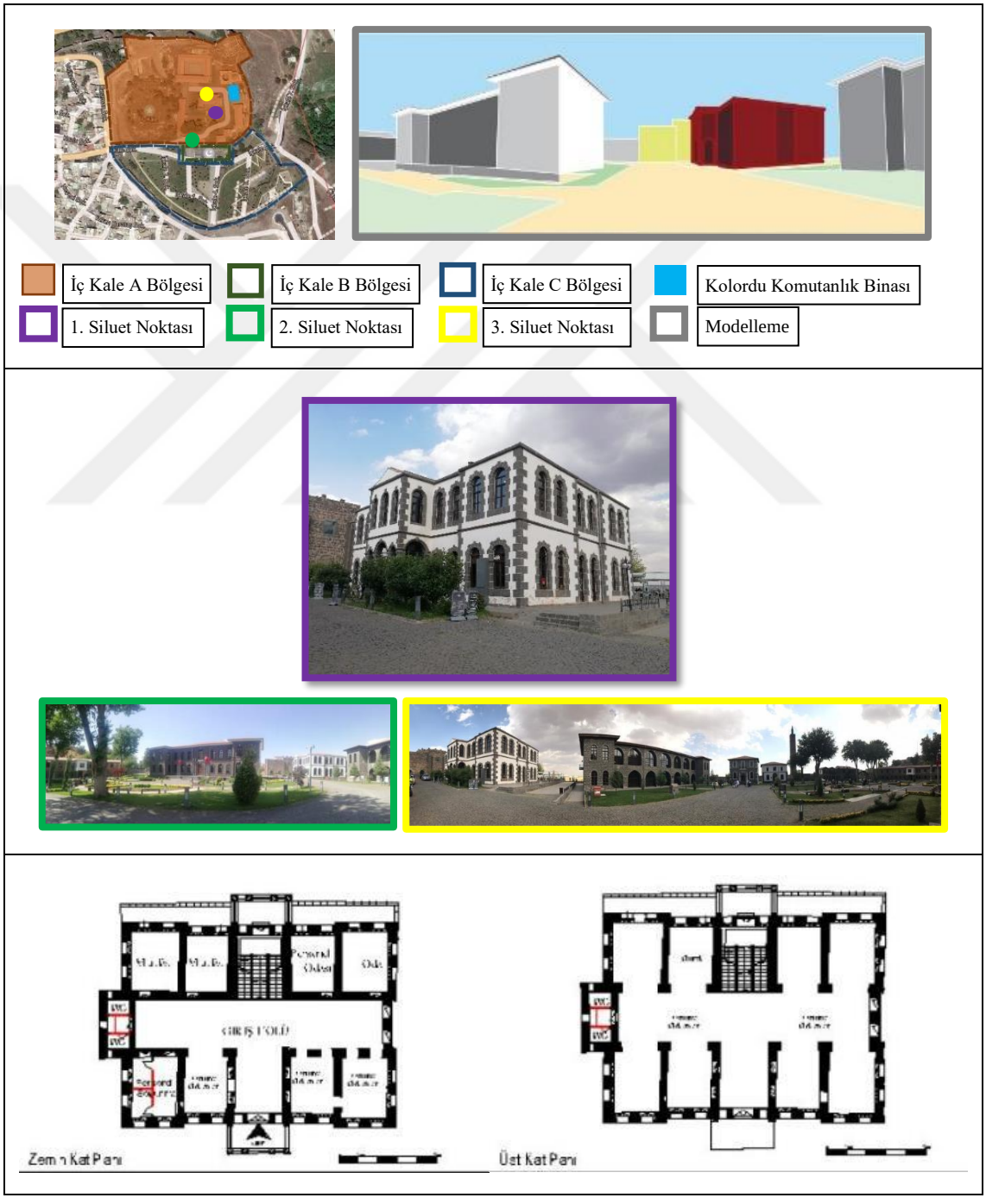
Şekil 4.15. Jandarma Komutanlık binası konumu, görselleri ve planları

Çizelge 4.13. Jandarma Komutanlık binası bilişsel kodlamada gözleme dayalı kot etkinliği analizi

BİLİŞSEL KODLAMA KAPSAMINDA GÖZLEME DAYALI KOT ETKİNLİĞİ ANALİZİ	
KONUM	İç Kale A bölgesinin ortasında Amida höyük ile müzeler arasında kuzey güney yönlü konumlanmıştır.
SİLÜETLER	İç kale A bölgesi içerisinde özgün yapısıyla bölge siluetinde etkin rol oynayan yapı kent siluetine karışmamışsa da bölge bütünlüğü açısından kente ait önemli yapılardan olmuştur.
KAT PLANLARI	Yapı kuzey güney doğrultusunda eğimli arazi üzerinde uzanmaktadır. Kat yükseklikleri ve yapı yükseklikleri bölgedeki diğer erken cumhuriyet dönemi yapılarıyla yaklaşık aynı oranda ve insan ölçeğindedir diğer erken cumhuriyet dönemi yapılarında olduğu gibi simetrik planlama yapılmıştır. **Zemin Kat Planı:** Kuzey güney doğrultusunda dikdörtgen plan şemalıdır. Yapıya doğu cephesinden giriş yapılır. **Birinci Kat Planı:** Bu katta da zemin kat sınırı ve plan şeması devam ettirilmiştir. Herhangi bir çıkma, teras vs. kullanılmamıştır. **Bodrum Kat Planı:** Yapı sınırında diğer katlara bağlı kalınmıştır. Bu katın üst sınırı yapının zeminine su basmanla ulaşılacak şekilde planlanmıştır.
CEPHELER	Cephe açıklıkları bölgedeki diğer dönem yapılarıyla yaklaşık aynı oranda bırakılmıştır. Açıklıklar genellikle simetrik olarak yerleştirilmiştir **Doğu Cephesi:** İki katlı yapı her iki katta boyuna üçe bölünmüştür. Cepheleri oldukça sade tutulmuş pencere dizileriyle hareketlilik kazandırılmıştır. Yatayda iki bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde zemin kat pencereleri ve üç giriş kapısı yer alır. Cephenin orta kısmındaki girişin üstü taşırılmıştır ve bu kısım iki yandan birer plastır ile çerçevelenmiştir. Giriş kapısı iç içe kemerle çevrilidir. Girişin iki yanında simetrik yuvarlak kemerli iki pencere vardır. Bu pencereleri iki yanda simetrik tekrar eden üçer yuvarlak kemerli pencere ve birer kapı takip eder. Cephe bu kapıların iki yanında devam eden üçer yuvarlak kemerli pencere tamamlanır. İkinci bölümünde, orta kısımda, birinci bölümdeki eyvanlı girişin üzerinde devam eden dikdörtgen çıkıntı vardır. Bu bölümde düz lento bitişli kare formlu bir pencere bulunur çıkıntının iki yanında birbirine yakın iki adet ve devamında eş aralıklı beş adet yuvarlak kemerli pencere bulunur. Cephe geniş bir saçakla tamamlanır. **Batı ve Kuzey Cepheleri:** Yapının formundan dolayı Doğu ve Batı cephelere göre dar ve birbirlerine göre simetrik yapıda cephelerdir. Bu cephelerde birer adet yuvarlak kemerli pencere ve dışarıdan yapıya girişi sağlayan kapılara ulaşan merdivenler ve sahanlıkları bulunur. **Güney Cephesi:** Doğu cephesinde olduğu gibi simetrik plan şemasını yansıtan pencerelerin devam ettiği cephede herhangi bir çıkma vb. bulunmamaktadır.
YAPISAL-FONKSİYONEL	Simetrik planlaması çıkmaları ve cephe açıklıklarıyla üç boyutta yapı izlerinin takibi planlamanın yapıldığına açıklıkların hesaplamalı geliştirildiğine işaret etmektedir.
PSİKOLOJİK-ALGISAL	Yapı alanı eğimi A bölgesindeki diğer yapılara göre daha fazladır buna rağmen dönemin simetrik idari yapı tipolojisinde olduğu için nizam ve düzen hissi uyandırmaktadır. Cephe açıklıkları farklı boyutlarda ve farklı aralıklarla yerleştirilerek cephenin algısı yönetilmiştir. Böylece pencere boşlukları aydınlatma ve havalandırma gibi özelliklerin yanında algısal bir anlam kazanmıştır.

4.3.12. Kolordu Komutanlık Binası (Kafe ve Restoran)

1902 yılında Diyarbakır Valisi Mehmet Faik Paşa yaptırmıştır. Eski Kolordu Binası olarak bilinir. Bugün Müze Eğitim Birimi olarak kullanılmaktadır (URL-5). Kolordu Komutanlık binası ile ilgili görsel konum, görünüş ve planlara Şekil 4.16. ve ilgili bilişsel kodlama kapsamında kot etmeni etkinliği analizi bulgularına Çizelge 4.14.'te yer verilmiştir.

Şekil 4.16. Kolordu Komutanlık binası konumu, görselleri ve planları

Çizelge 4.14. Kolordu Komutanlık binası bilişsel kodlamada gözleme dayalı kot etkinliği analizi

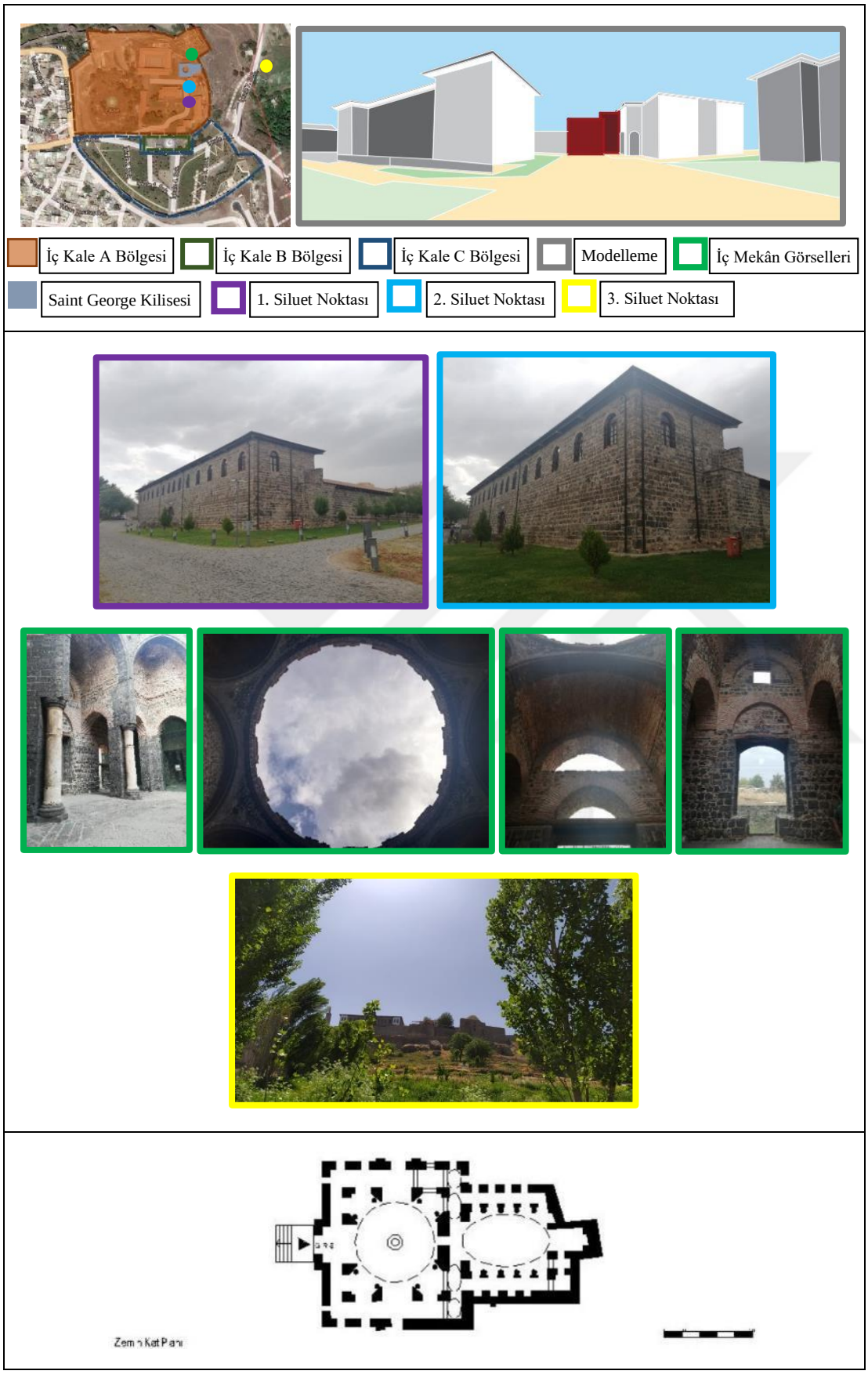
BİLİŞSEL KODLAMA KAPSAMINDA GÖZLEME DAYALI KOT ETKİNLİĞİ ANALİZİ	
KONUM	İç Kale'nin doğusunda kuzey-güney yönlü uzanır, zemin ve birinci kattan oluşmaktadır. Doğudan ve Batıdan girişi vardır.
SİLÜETLER	Bölge içerisindeki siluete özgün cephesi ile hareketlilik kazandıran yapının eski kentin doğu yakasında çeşitli noktalardan da algılanabilir konumda olduğu için kent siluetine de karıştığı söylenebilir.
KAT PLANLARI	Kat yükseklikleri ve yapı yükseklikleri bölgedeki diğer erken cumhuriyet dönemi yapılarıyla yaklaşık aynı oranda ve insan ölçeğindedir. Diğer erken cumhuriyet dönemi yapılarında olduğu gibi bu yapıda da simetrik planlama yapılmıştır. Doğuda kale duvarından içeridedir şadırvanı vardır. Avlusu yan yapılarla çevrilidir. Dikdörtgen plan şemasındadır. Yapı içeride çapraz eksende birbirini kesen iki koldan oluşur. Bu kollar simetrik olarak yerleştirilmiştir. Ana giriş kapısı batıdadır. Cephelerde kemerler, sütunlar ve köseler siyah bazalt taş ile kaplanmıştır. Pencereler yuvarlak basık kemerli siyah taşlı, dişli görünümdedir. İki renkli taş ve revaklı bölümler abide görünüm katmıştır. **Zemin- Birinci Kat Planı:** Zemin kat sınırı ve plan şeması girişin üzerindeki çıkma hariç devam ettirilmiştir. Herhangi bir çıkma, teras vs. kullanılmamıştır. **Bodrum Kat Planı:** Yapı sınırında diğer katlara bağlı kalınmıştır. Bodrum kat üst sınırı yapının zeminine su basmanla ulaşılacak şekilde planlanmıştır.
CEPHELER	Cephe açıklıkları bölgedeki diğer dönem yapılarıyla yaklaşık aynı oranda bırakılmıştır. Açıklıklar genellikle simetrik olarak yerleştirilmiştir **Doğu Cephesi:** Batı cephesiyle simetrik olacak şekilde benzer cephe özelliklerine sahiptir. Dizle Nehri ve Hevsel manzarasına açılan terası bulunur. **Batı Cephesi:** beyaz zemin üzerine kapı, pencere detayları ve köşelerdeki kesme taşlarla yapılan kontürle süslenmiştir. Cephe yatay silmelerle zemin ve birinci katı birbirinden ayıran iki bölüm oluşur. Batı girişi yapıdan ileri doğru taşmıştır. Kapı sundurmalıdır, önünde dört ve iki yanında birer stun yuvarlak basık kemerle geçilecek şekilde tasarlanmıştır. Kapı önündeki dört, yanlarına iki sütun ön bölüm dikdörtgen şekildedir. Sütunlar, yukarıya doğru genişleyen, iki silme ile iki bölümde düzenlenmiş, silindirik gövdelidir, beyaz renge boyanmıştır. Ön kemer açıklığı yanlarda iki sütuna oturan kemer açıklıklarından büyüktür. Kemerlerin kilit taşları alt katta boş üst katta çıkıntıdır. Üst katta çıkıntı üçgen alınlıkla bitirilmiş alınlığa yetişmeden üç köşesi kontürlenmistir. İleri taşırılan üst kısımda yuvarlak kemerli iki pencere ve cephede arkada kalan her iki kenarda simetrik yuvarlak kemerli birer pencere vardır. Arkada kalan bölümde zemininden 50 cm yükseklikte simetrik ikişer yuvarlak kemerli etrafı kesme taşlarla vurgulu pencere vardır. Birinci kat pencerelerinde de aynı vurgu devam ettirilmiştir. Cephenin kenarları kesme taşlarla vurgulanmıştır. Üst kısım taşırılmış düz saçakla tamamlanmıştır. **Güney Cephesi:** Uygulanan pılastır (yarım gömme sütun), üçgen alınlık, düz-daire kemerler ve kabartmalarda bazen sıva kullanılmış, bezemesiz iri silmeler cephede vurgu amaçlı kullanılmıştır. **Kuzey Cephesi:** Kiliseye bakan cephe kuzey cephesiyle benzer yapısal özelliklere sahiptir.
YAPISAL-FONKSİYONEL	Fonksiyonel açıdan yapıldığı dönemin özelliklerini taşıması yapının diğer dönem yapılarında olduğu gibi günümüz değerlerine tam anlamıyla cevap veremese de yeniden işlevlendirilmesi ve halka açık bir sosyal mekân haline dönüştürülmesi alanda kullanımı günümüzde de aktif yapılardan olma durumunu korumuştur.
PSİKOLOJİK-ALGISAL	Doğuda manzara yönüne batıda İç Kale'nin genellikle 19. Yy yapılarına açılan bölümünde yer alan yapılara açılan yapı iki yönlü olarak kenti kucaklıyor diyebiliriz. Yapı özgün niteliğiyle kent algısına yön veren doğrultuları yaşatmaktadır.

4.3.13. Saint George Kilisesi

19. yüzyılda Diyarbakır'da şehirde çoğunluğu Müslüman olan, Ermeni, Rum, Katolik, Süryanî, Protestan, Yahudi ve Latin halkları bulunmaktaydı. Dolayısıyla Diyarbakır'da Hıristiyanlık kültürüne ait önemli eserler bulunmaktaydı. Müslüman ve diğer dinlere mensup kişiler arası ilişkilerin, barış ve huzur içinde gelişmesi gereği farklı din mabetleri günümüze kadar ulaşmıştır.

Bugün Sanat Galerisi olarak kullanılan Saint George yapısı Diyarbakır Arkeoloji Müzesi Müdürlüğünce hazırlanan envanterde 3. yy'e tarihlendirilmektedir. Milattan önce 4. ya da 5. yy. da putperestler tarafından yapıldığı mabet olarak kullanıldığı iddiaları olsa da yaygın görüş Hristiyanlık çağında inşa edildiğidir. Mimari tarzı ve kullanılan malzemeleriyle Bizans Dönemine ait olduğu düşünülen kilisenin kaynaklarda özgün bir roma yapısı olduğu sonradan kiliseye çevrildiğini ileri sürse de yaptıranı, inşa yılı ve işlevi konusunda belirsizlikler devam etmektedir. Yapının ilk kullanımının kilise dışı olduğuna konusunda araştırılmaya el veren yeterli verinin elde edilmediğini söylemek mümkündür. 2000 sonrası kazılarda Fis Kayasına yönelen alanda bağlantılı bölümler ortaya çıkarılmış, daha önce öne sürülen hususlar, doğruluk kazanmaya başlamış ancak önceki kaynaklardaki bilgilerin tartışılabileceği bir ortam oluşmamıştır. (Abakay, 2013).

Bir diğer iddia yapının eski Artuklu sarayının yönetim birimi olan ve bugün hala ayakta kalabilen tek kolu olduğu yönündedir. Saint George Kilisesinin İç Kale Sarayı'nın bir bölümü olduğu yönünde görüşlere yapının Artuklu Sarayında olduğu gibi sur duvarına bitişik nizamlı olması etikisi olmuştur. Yapının kat planlarına sonradan ek yapılığı tespit edilen bölümler ise hamam niteliğinde kullanıldığını da göstermektedir. Artuklular döneminde batısına eklenen bu kubbeli bölümün bir dönem hamam olarak kullanıldığı bilinmektedir. Günümüzde yapı Kara papaz adıyla kilise olarak bilinir ancak kaynaklarda bu ismi de nereden aldığıyla ilgili bilgiye henüz ulaşılamamıştır. Yapı malzemesi ve teknik elemanlarıyla Selçuklu dönemine ait izler de taşımaktadır. Rum Kilisesi'nin, Halifeler döneminde camiye çevrilen ilk yapı olduğu düşünülmektedir (Parla, 2005). Bu durum İslami dönem de dahil yapının önemini koruduğunu ortaya koymuştur. Saint George Kilisesi ile ilgili görsel konum, görünüş ve planlara Şekil 4.17. ve ilgili bilişsel kodlama kapsamında kot etmeni etkinliği analizi bulgularına Çizelge 4.15. 'te yer verilmiştir.

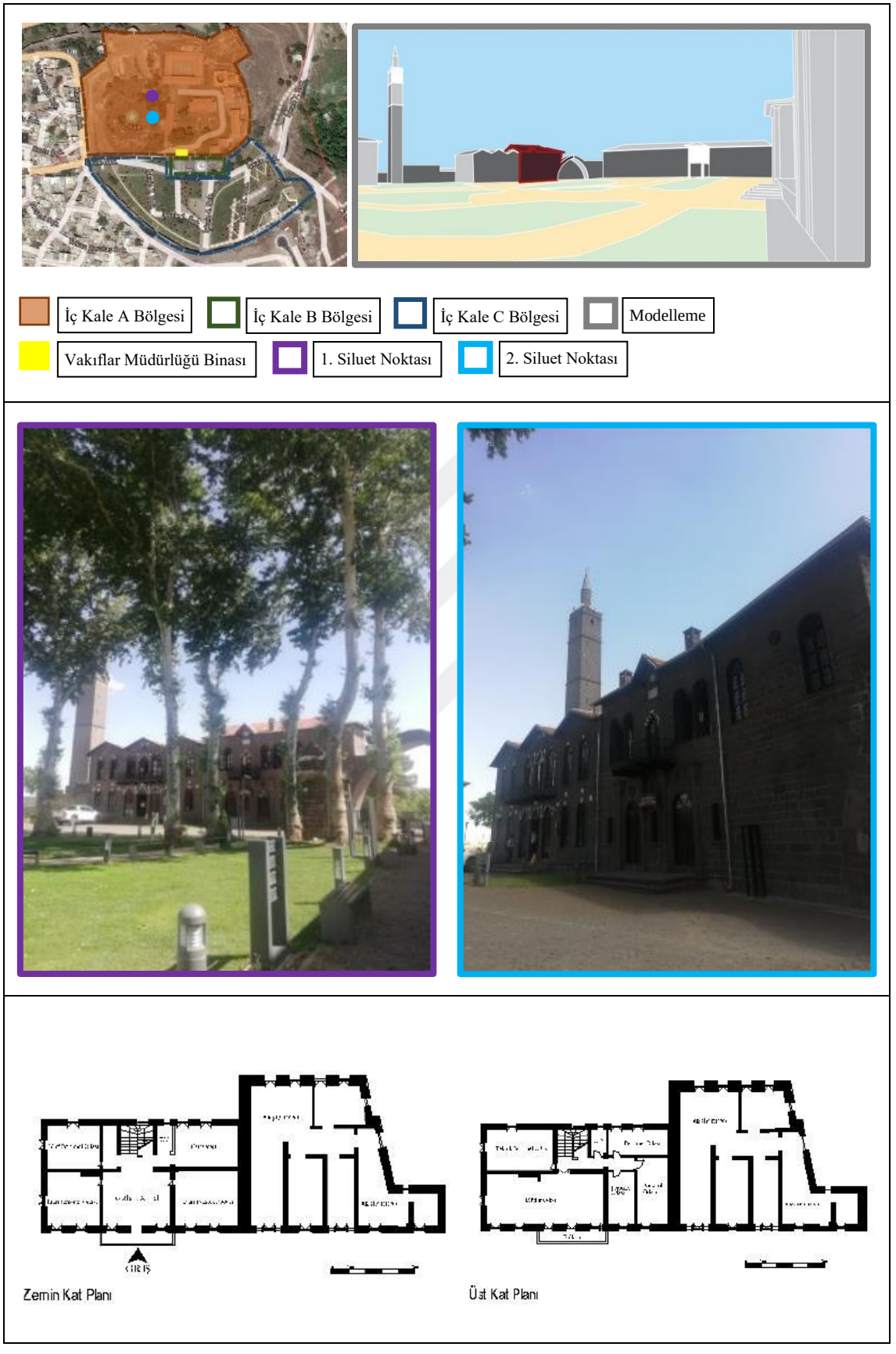
Şekil 4.17. Saint George kilisesi konumu, görselleri ve planları

Çizelge 4.15. Saint George kilisesi bilişsel kodlamada gözleme dayalı kot etkinliği analizi

BİLİŞSEL KODLAMA KAPSAMINDA GÖZLEME DAYALI KOT ETKİNLİĞİ ANALİZİ	
KONUM	Diyarbakır'da İç Kale'nin kuzey doğusundadır. Dicle nehrinin doğusunda vadinin uçuruma bakan yüzünde sur duvarıyla bir bütün olacak şekilde yapılmıştır.
SİLÜETLER	Kentin doğu yakasında silüete karışan ve bir merak unsuru uyandırarak konumunu kent kimliğinde özgün kılan niteliğe sahip olmuştur.
KAT PLANLARI	Dikdörtgen planlı yapı tuğla ile örülmüştür, masif yapı malzemesiyle arazi arasında nehre bakan kısmında sur davarıyla bir bütün oluşturacak şekilde yükselmiştir. 350 m2 alanda 11,97 m x 9,04 m iç orta alanlı, doğu batı doğrultuludur, üstü eliptik tuğla örtülüdür (Melek ve Demir, 2009). Üç nefli, bazilika planlıdır doğuda sur duvarlarına birleşir Dicle vadisine bakar. Orta nefin elips bir kubbeyle örtülüdür. Nefler birbirinden dört ayak dizisiyle ayrılır. Bu kolonlar yüksek kemerlerle bağlanmış alçak kemerler ise bunun yarısı kadar tutulmuş kolonların sütun başlıklarından başlatılmıştır. Artuklu döneminde yapılan hamam kısmı kare planlıdır. Bu mekânın sivri kemerlerle bağlanmış sekiz ayağın taşıdığı üst örtüsü günümüze gelmemiştir. **Zemin Kat Planı:** Kubbeyle geçilen orta kısımların yanında yapı zemin katta ilerlemiştir. Güney ve kuzey nefler arkası dikdörtgen ayaklara oturan mekân tonozlu yapıya sahiptir. Açıklıklar girişte tonozlar ve mekânlarda iki kubbe ile geçilmiştir girişteki mekânın üzerindeki kubbe günümüze ulaşmamıştır. Kubbe yüksekliği yerden yaklaşık 15 m'yi bulur. **Birinci Kat Planı:** Sadece batı kolunda birinci katta bir dizi pencere vardır.
CEPHELER	**Doğu Cephesi:** Pencereleri Bursa türü kemer formundadır. **Batı Cephesi:** Batı cephesi ortasından yapıya giriş verilmiş ve kubbeyle geçilen üst cephe yüzeyi bir dizi kemerli 14 pencere tekrarıyla geçilmiştir. **Güney Cephesi:** Cepheler çıkma yapan saçaklarla restore edilmiştir.
YAPISAL-FONKSİYONEL	Genel kanı kilise olarak inşa edildiği ve kullanım süresince yoğun olarak bu amaçla kullanıldığı yönünde olsa da çeşitli işlevlere ve fonksiyonlara sahiplik elmiş olması yapıya ayrıca bir nitelik kazandırmıştır. Restorasyonu tamamlanmış olsa da yapı bütünlüğü günümüze kadar maalesef korunamamıştır.
PSİKOLOJİK-ALGISAL	Algısal olarak fonksiyonun çok daha fazla önüne geçtiğini kanıtlayan niteliktedir. Kullanıcılar bugün hala yapıyı kent siluetinde ve bölgede en sık kullanılan ve en çok dikkat çeken yapılar arasında değerlendirmektedir. Ayrıca bölge yapıları arasında varlığını günümüze kadar en büyük oranda taşıya bilen yapının da bu kilise olması ayrıca dikkat çekmektedir.

4.3.14. Vakıflar Müdürlüğü Binası

Yapım yılı 1900-1907 yılları arasındadır üzerindeki kitabenin tahrip olduğu için inşasıyla ilgili detaylı bir bilgi yoktur. Hemen yanındaki defterdarlık binasıyla aynı dönemde yapıldığı düşünülmektedir. Bu bölüm de eski defterdarlık binası gibi günümüzde Müze Müdürlüğü İdari Hizmet Binası olarak kullanılmaktadır. Vakıflar Müdürlüğü Binası ile ilgili görsel konum, görünüş ve planlara Şekil 4.18. ve ilgili bilişsel kodlama kapsamında kot etmeni etkinliği analizi bulgularına Çizelge 4.16. 'te yer verilmiştir.

Şekil 4.18. Vakıflar Müdürlüğü binası konumu, görselleri ve planları

Çizelge 4.16. Vakıflar Müdürlüğü binası bilişsel kodlamada gözleme dayalı kot etkinliği analizi

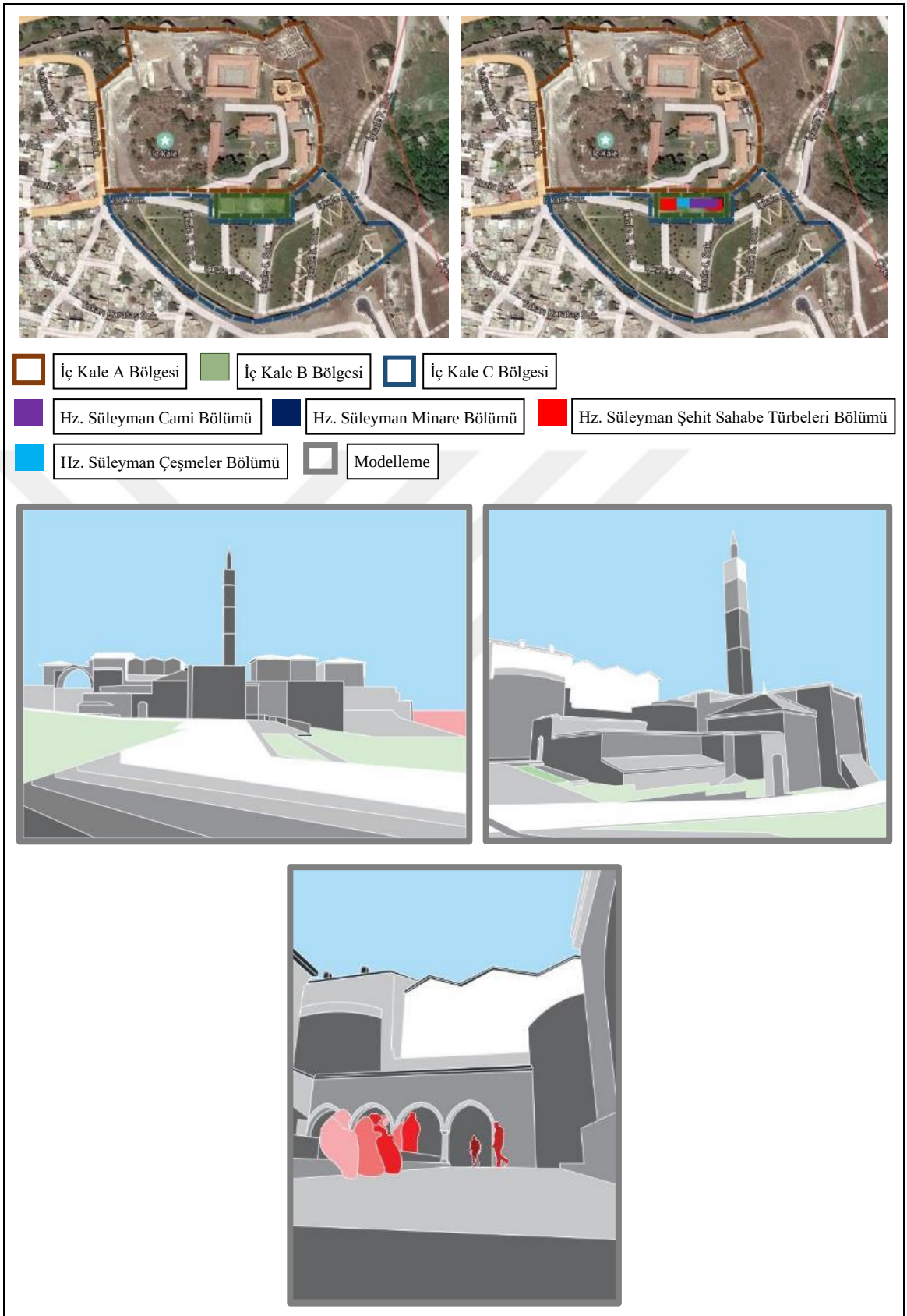
BİLİŞSEL KODLAMA KAPSAMINDA GÖZLEME DAYALI KOT ETKİNLİĞİ ANALİZİ	
KONUM	İç kale de Artuklu kemerinin kuzey girişinde doğu bitişiğinde yer alan
SİLÜETLER	Kentin çeşitli noktalarından hissedilebilecek bir konumda olmamasına rağmen yüksek kotu ile Hz Süleyman caminin arkasında yükselen yapı üst sınırı camiyle bütünleşerek kent hafızasında yer edinmiştir.
KAT PLANLARI	Dikdörtgen şemada doğu- batı yönünde planlanmıştır. Kuzeyde yer alan girişine üç basamakla ulaşılmaktadır. Bina iki katlı tasarlanmıştır. Kuzey cephesi İç Kale'deki diğer yapılara oranla daha gösterişlidir. Giriş kapısı üç dilimli kemerle tamamlanmış cepheye hareketli bir görünüm katmıştır. Dilimli kemerler siyah zemin aralarına beyaz taş yerleştirilerek renkli bir görünüm kazanmıştır. Kapıların üst kısımlarına iki kare taş yerleştirilmiştir. Kat yükseklikleri ve yapı yükseklikleri bölgedeki diğer erken cumhuriyet dönemi yapılarıyla yaklaşık aynı oranda ve insan ölçeğindedir. Diğer erken cumhuriyet dönemi yapılarında olduğu gibi bu yapıda da simetrik planlama yapılmıştır.
CEPHELER	Cephe açıklıkları bölgedeki diğer dönem yapılarıyla yaklaşık aynı oranda bırakılmıştır. Açıklıklar genellikle simetrik olarak yerleştirilmiştir. **Kuzey Cephesi:** üç üçgen alınlıkla tamamlanan ve bahçeye girişi sağlayan kemere dayanan iki kısımdan oluşur. İki kısma da üçer kapıyla giriş yapılır. Birinci kısım bodrum zemin arası silme ile iki yatay bölümden oluşmakta; üç giriş kapısı, iki yanında sıralı pencereler ile düşeyde üçe ayrılmaktadır. Girişte iki basamaklı dikdörtgen, düz lentolu, üç dilim kemerli yan yana üç kapının üst kısmında taşırılmış kare çıkıntılar bölüm boyunca devam etmektedir. Bu bölümün yuvarlak kemerli iki pencerenin kemer ve kilit taşları taşırılmış Üst kısımları üç üçgen alınlıkla tamamlanmıştır. İkinci bölüm, yatayda silme ile iki kısma ayrılmıştır. Birinci kısım, zemin kata iki giriş kapısı ve pencerelerden, orta kısım bir basamaklı yuvarlak kemerli düz lentolu iki kapıdan oluşur. Kapıların üzerinde yuvarlak kemeri taşırılan pencereler açılmıştır. Kapıların iki kenarında baklava dilimli altlığa oturan birer sütünce ve bunların üstüne doğru genişleyen baklava dilimli başlıklar, dikdörtgen çıkıntılar yapılmıştır. Bu çıkıntılar düz silmeye kadar devam etmektedir. İki kapının ortasında ve iki yanında birer yuvarlak kemerli pencere vardır. Bu bölümün ikinci kısmının ortasında bir balkon bulunur balkona, üç dilim kemerli kapı açılır. Birer sıra beyaz boyalı kemer üçgen alınlıkla tamamlanmıştır. Balkonun iki yanında ortada bir sütünce ve yuvarlak kemerli ikiz pencere vardır. Alt kısımda yapı duvarına oturan sütunçeler üst kısımda üste doğru genişleyen başlıklar vardır. Bu bölümün sol tarafı birinci bölümle, sağda ikiz pencereler yanına iki adet yuvarlak kemerli pencere ile birleştirilmiştir. Bu iki pencere arasına üstte yuvarlak küçük birer pencere ve alt kısmınlarında düz bir silmeye kullanılmıştır.
YAPISAL-FONKSİYONEL	Yapı üst sınırı çevresindeki yapılara göre çeşitlilik göstermiştir alınlıklar çatılı üst örtü yapı için fizyolojik açıdan çeşitlenirken yapı dili olarak özgün bir yapılaşma ürününe dönüşmüştür. Cami bölümünden genellikle 19. Yy yapılarının bulunduğu bu alana geçilirken kullanılan daimî basamaklarında hem bu yapıya hem de bulunduğu alana ulaşım noktasında etkin bir etmen olarak öne çıktığı fonksiyonel açıdan olumlu ancak fizyolojik aşıdan olumsuz karşılanmaktadır.
PSİKOLOJİK-ALGISAL	Yapı güney cephesinde Artuklu kemeri ve kuzey cephesinde cami ve Artuklu kemeriyle bütünleşirken 19.yy. yapıları, cami bölümü ve park alanı olmak üzere üç bölge için birleştirici ortak bir unsur haline gelmiş. Bu algısal yönüyle aslında birleştirici bir fonksiyonel özellik kazanmıştır.

4.4. B Bölgesi-İç Kale Hz. Süleyman Cami Kod ve Kot İncelemesi

Diyarbakır antik çağlardan günümüze karar kavşak noktasında bir merkez olma konumunu korumuştur. Yaşlı ağır surlarıyla medeniyetlere ev sahipliği yapmış savaşlara ve fetihlere şahit olmuş ve bu durum tarihi kimliğine yansımıştır (Karadoğan, 2015). İç kale doğu sınırında bulunan cami ve sahabeler türbelerinin yapım tarihi kesin olarak bilinmese de bu kimliğin oluşmasında kilit rol üstlenmiştir. Yapı topluluğunun tarihinin 639'da Hz. Ömer döneminde Diyarbakır fethinde şehit düşen sahabe türbelerinin ve caminin bu tarihe uzandığı düşünülmektedir. Bu yapı topluluğu Hz. Süleyman, Nasiriyye Meşhed, Murtaza Paşa ve Kale Cami gibi birçok isimle anılmaktadır. Caminin minaresindeki kitabelerden Nisanoğlu Ebul Kasım'ın 1155-1160 yıllarında yaptırdığı anlaşılmaktadır. Osmanlı döneminde Halid Bin Velid'in oğlu Süleyman ile Diyarbakır'ın Araplar tarafından alınışı sırasında şehit düşen sahabelerin yattığı türbe camiye bitişik konumda bulunmaktadır. Sürekli eklemeler yapılan yapı gurubuna en detaylı onarım 1631-1633 yıllarında Vali Silahtar Murtaza Paşa tarafından yapılmıştır.

Bu nedenle bu bölüm ayrıca gruplandırılarak incelenmiştir. İç Kale'nin ortasında bulunan, dini yapılardan oluşan günümüzde manevi amaçlarla kullanılan bölüm B bölgesi adı altında incelenmiştir (Şekil 4.19.). Bölgedeki yapılar şu şekilde sıralanmış ve incelenmiştir;

- Hz. Süleyman Cami Bölümü
- Hz. Süleyman Minare Bölümü
- Hz. Süleyman Şehit Sahabe Türbeleri Bölümü
- Hz. Süleyman Çeşmeler Bölümü

Şekil 4.19. İç Kale B bölgesi yapıları

4.4.1. Hz. Süleyman Cami Bölümü

Müslümanların cemaatle ibadet ettikleri mekânlara cami denir. Kur'an ve Sünnette cami, mescit ile ilişkilendirilmiştir. Mescit secde edilen yer demektir. Diyarbakır, cami ve mescitler bakımından oldukça zengindir. Hz. Süleyman Camisi bu önemli camilerden biridir. Murtaza Paşa, Nasıriyye, Kale ya da Halit B. Velid gibi çeşitli adlarla anılmaktadır. Hz. Ömer döneminde Diyarbakır'ın İç Kale Oğrun Kapısı güneyindeki burcun kenarında fethin başladığı yerde inşa edilmiştir. Surların Müslümanlar tarafından fethi sonrası mevcut konumda inşa edilen ilk cami olması sebebiyle günümüze kadar önemli bir ziyaret yeri olmuştur. Aynı şekilde her dönemde sürekli kullanımı, planlarında değişikliklerin ve çeşitli eklemelerin yapıldığı gerçeğini ortaya çıkarmıştır. Çeşitli devirlerde onarılan cami yirminci yüzyılın ilk çeyreğinde çeşitli eklentiler yapılmıştır. İnaloğulları ve Osmanlı dönemlerinde birçok defe onarılmış, bir çeşme ve beş tuvalet eklenmiştir. Mimarının, kesinleşmemekle birlikte, Diyarbakır'daki Nisanoğlu dönemi yapılarında adı geçen Hibetullah el-Gürgani olduğu düşünülmektedir. Genel yapı üslubunda ise Selçuklu mimarisi tarzında izler taşıdığını söylemek mümkündür. Yerel malzemeyle sur duvarına bitişik nizam yükselen bazalt taş yapının süslemeleri de yer yer bazalt ve kalker taşından yararlanılarak yapılmıştır. Grafitto ve ahşap boyama teknikleri de süsleme sürecinde kullanılmıştır.

Cami günümüzde Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce onarılmıştır. Cami mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne aittir. Hz. Süleyman (İç kale-Nasırıye-Murtaza Paşa) Cami adı ve 21.00.01/030 envanter numarası ile "Türkiye Kültür Mirasları" arasında kayıtlıdır. 750 m² arsa ve 350 m² cami alanına sahiptir. 600 kişi kapasitelidir ve haziresinde sahâbe kabirlerinin bulunur. 26 medeniyete sahiplik eden ve yüzyıllardır Müslüman kültürlerin izlerinin okunduğu İç Kale bölgesinde yer alan Hz. Süleyman külliyesi türbeleri, çeşmeleri Minaresi ve cami bölümleriyle çalışma kapsamında tek başına bir merkez olduğu için araştırılmıştır.

Cami ile ilgili görsel konum, görünüş ve planlara Şekil 4.18. ve ilgili bilişsel kodlama kapsamında kot etmeni etkinliği analizi bulgularına Çizelge 4.16. ‘te yer verilmiştir.

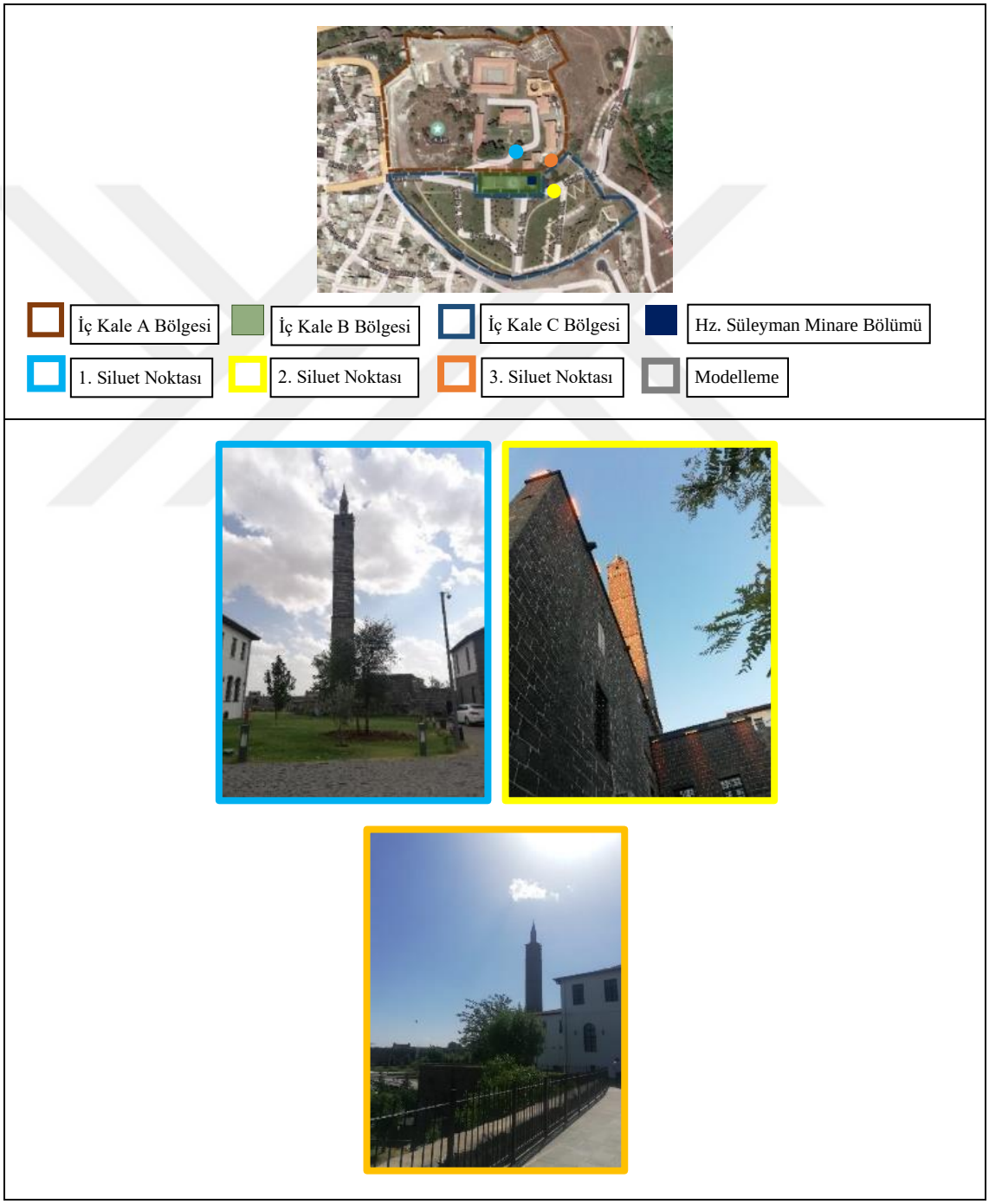
Şekil 4.20. Hz. Süleyman Camisi konumu, planları ve görselleri (URL-14)

Çizelge 4.17. Hz. Süleyman Camisi bilişsel kodlamada gözleme dayalı kot etkinliği analizi

BİLİŞSEL KODLAMA KAPSAMINDA GÖZLEME DAYALI KOT ETKİNLİĞİ ANALİZİ	
KONUM	İç kalede Saray Kapı yanında bulunur aslanlı çeşmenin güneyinde yükselmektedir. İç kale sur duvarına bitişik nizamlıdır.
SİLÜETLER	Cami duvarı doğuda sur duvarından bağımsız yükselmiştir. Doğu cephesinin tamamı kent siluetine katılmaktadır.
KAT PLANLARI	Cami doğu batı yönlü boyuna dikdörtgen planlıdır. Yapı, güney ve batıda "L" şeklinde uzanır. Yapıda eğimli arazi kullanılmış, sur bağlantısı oluşturulmuştur. Caminin güney ve kuzey bitişiğinde türbe ve hazire, avlu batı giriş kapısının sağında namazgâh, solunda revaklı çeşmeler vardır. Güneyde iki sütuna dayanan mahfile minareye, beşik tonozlu odaya, soldaki merdivene geçit vardır. **Zemin Kat Planı:** Cami iki bölümü yaklaşık aynı, kuzeydoğu köşesinde girişteki üçüncü bölümü onların yarısı kadar olan üç bölümlüdür, üçü de enine beşik tonozludur. Bölümleri bağımsız dört ayağa dayanan kemerler ayırır. Birinci bölümdeki dar ayakların kuzeyi, belirli yükseklikten sonra nişli diğerleri yalındır. Kalın ayaklar mihrap bağını zayıflatır. Bu kısım tek katlı, içerden beşik, dışardan düz çatılıdır. Avlu namazgâh olarak kullanılır, güney ve batıda duvarla çevrilidir, bir sıra taş ile yükseltilmiştir. Batıdan girince solda revaklı şadırvan, avluya bakan üçtaş sütuna oturan dört sivri kemer ve sütun başlıkları arasına demir gergiler vardır. Caminin bir mihrabı, kıble duvarı ortasında, giriş ekseninde duvarın devamıdır. Dikdörtgen formda mihrap nişi, yarıya kadar sütunceli sonrasında içe gömülü şekildedir, yüksek tutulmuş beş kenarlı niş, üç dilimli kemerle kuşatılmış mukarnaslı kavsaradır ve köşelerine sonradan sütunceler eklenmiştir. Mihrap güney cephesinden dışarıya silmeli, üçgen formda çıkıntılıdır. İkinci mihrap üst kat kıble duvarının ortasında, doğrudan duvara oyulmuş, yarım kubbeli kavsaradır, dıştan sivri kemerle sınırlanmış, eteğine sivri kemerli yüzeysel nişler açılmıştır. **Birinci Kat Planı:** Cami girişinde ilk sahında katı yer alır. Mihrap nişi olan son cemaat yerinin üst bölümü bugün "Kuran Kursu" olarak kullanılmaktadır. Harimin üst kısmı, yakın tarihte, ahşaptan yapılmıştır. **Bodrum Kat Planı:** Yapı topluluğundaki evliya ve velilerin kabirleri, çeşitli dönemlerde bodrum ve katlara yayılmıştır.
CEPHELER	**Doğu Cephesi:** Cephede kesme bazalt taş kullanılmıştır. Avluya bakan kısmından basamaklarla avlunun üst katına çıkılmaktadır. Cephenin güneyi türbeler bölümüyle bitişiktir. Cephedeki at nalı kemerli mihrabı Emevi dönemi cami tipolojisindedir, geri kalanında yoğun Selçuklu izleri yakalanır. Osmanlı dış avlu duvarını eklemiştir. **Batı Cephesi:** Avlunun batı duvarında cephede, pencereden çevrilmiş kapı bulunur, burca bitişik basık kemerlidir, eşik kotundan birkaç taş basamakla avluya inilir. Bu kısımdan, eskiden mektep olarak da kullanılan ahşap balkonlu beşik tonoz örtülü bölüme çıkılır. Camiye batı duvarına bitişik olarak eklenen, zamanla değişiklik yapıldığı anlaşılan, türbeden geçitler vardır, üstü düz damdır. **Güney Cephesi:** Bu cepheden avluya giriş vardır. Dikdörtgen biçimdeki kapı, mihraba bağlanır, kuzeyde üç sütuna dayanan dört kubbeli çeşmelerin bulunduğu alana açılır. Kapı, beşik tonozlu, basık kemerlidir, eşik kotundan avluya taş basamaklarla çıkılarak son cemaat yerine geçilir. Açık alanın doğusundaki türbe sonradan eklenmiştir. Cephede kapının iki yanında; demir parmaklıklı, kare kesitli lentolar üzerinde sivri kemerli ve beton alınlıklı birer pencere vardır. Üst katta nişli, kemerli mihrap vardır. Mihrabın üçgen çıkıntısının üstü külah şeklindedir. Üstü düz damdır. Üst kattaki pencereler sivri kemerli beyaz-kahverengi taşlarla süslüdür. Dikdörtgen dayanaklarda ve üst bölümde sivri kemerli nişler vardır. Cephenin zeminden bir metre yüksekliğinde taşan bir kuşak görülmektedir, iki yanında dikdörtgen şekilde payanda duvar temele kaymayı önleyerek yapıyı destekler. **Kuzey Cephesi:** Bu cephede de bir giriş kapsı bulunur. Kapı iki nişlidir, üstünde ikinci bir kat vardır. Kuzeyinden revak kısma geçilir, zeminde kubbeli şadırvan vardır. Cephede dikdörtgen görünüşlü bir pencere bulunur. Üstü düz damdır.
FİZYOLOJİK-FONKSİYONEL	Caminin üzeri dıştan taş kaplıdır, çörtenler kullanılmıştır. Kubbeye Türk üçgenleriyle geçilmiştir. Türbenin güney ve batı tarafında hazire yer almaktadır. Caminin tuvaletleri güneydeki namazgâh kısmının güneyinde taştan inşa edilmiştir. Zemin ve üs katlarda bulunan mezarların yanı sıra avlu da bulunan kısımdan altında bulunan mezarlara da bir dönem inile bilindiği bilinmektedir. Fonksiyonel açıdan erişilebilir bir mekân olsa da alan boyutları kullanıcı sıklığı arasındaki tutarsızlık yapı gurubunu müdahalelere açık hale getirmiştir.
PSİKOLOJİK-ALGISAL	Manevi değeri sebebiyle yapı gurubu içerisinde cami zamanla bölgenin odak noktası haline gelmiştir. Diyarbakır'da daha eski ve mimari açıdan daha etkin cami yapıları olmasına rağmen bu caminin yoğunlukla tercih edilmesi bu durumu desteklemektedir. Cami bugünkü mimari biçimine zamanla ulaşmıştır.

4.4.2. Hz. Süleyman Cami Minare Bölümü

Minare kitabesinde Nisanoğulları döneminde, Cemalüddevle ünvanlı Nisanoğlu Kemaleddin Ebu'l-Kâsım Ali'nin 1156–1179 yıllarında yaptırdığı yer alır. Minare Arap üslubunda yapılmıştır. Hz. Süleyman Cami Minare ile ilgili görsel konum, görünüş ve modellere Şekil 4.21. ve ilgili bilişsel kodlama kapsamında kot etmeni etkinliği analizi bulgularına Çizelge 4.18. 'de yer verilmiştir.

Şekil 4.21. Hz. Süleyman Cami minaresi konumu, planları ve görselleri

Çizelge 4.18. Hz. Süleyman Cami minaresi bilişsel kodlamada gözleme dayalı kot etkinliği analizi

BİLİŞSEL KODLAMA KAPSAMINDA GÖZLEME DAYALI KOT ETKİNLİĞİ ANALİZİ	
KONUM	Diyarbakır İç Kale kuzey bölümüne geçmeden doğuda sur duvarına bitişik konumda yerleşmiştir.
SİLÜETLER	Cami minaresi ve doğu cephesiyle eski şehrin doğu yüzünde siluete dahil olmuştur. Cami bölümü ve minaresiyle günümüzde kullanıma açık olan bölümün tarihi değerinin yanı sıra simgesel bir anlam olarak bölgedeki hâkimiyetiyle kent kullanıcıları tarafından yıllardır kabul edilmiş bir gerçekliğe sahiplik etmektedir. Çalışma aynı nedenle bilinç düzeyine yerleşen yüksek yapı bölümlerini bilişsel olarak kodlanan değerleri yine kullanıcısı üzerinden incelemiştir.
PLANLAMA	Cami tek minarelidir ve minaresinin tek şerefesi bulunur. Minaresi çeşitli cami örneklerinde gördüğümüz gibi kare planlıdır ve enine üç ara silmeyle geçilmiştir. Kare formu, olduğu gibi yükselir. Minaresinin dönemin tipolojisinde kare yükselmesi, yer yer enine silmeler atılarak dikeydeki güçlü görüntüyü zayıflatsa da yükselen kütlesinin bilişsel algıyı yönetmede arazi verileriyle çalışarak aynı gücü yakaladığı tespit edilmiştir.
CEPHELER	Minare cami önündeki iç avlunun doğusunda türbe ve hazire caminin son cemaat yerine batı duvarında bitişiktir. Minareye iki ayrı kapıdan çıkılmaktadır. Biri avluya diğeri caminin içine açılmaktadır. Mazgal pencereleri batı vaziyettedir
FİZYOLOJİK-FONKSİYONEL	Malzemesi yine bazalt ve üzerindeki oyma, kitabe ve süslemeler için kolay işlenebilir kalker kullanılmıştır. Bu işlem ahşap ve kalker malzeme arasında çeşitli teknikler kullanılarak yapılmıştır. Çeşitli uygarlıklarda dikili taşlarda ve anıt niteliğinde yapılarda görüldüğü gibi yapı tarihi ya da mimarı gibi konularda bilgi vermektedir. Dönem izlerinden pek çok kez onarıldığı sonucuna ulaşılır.
PSİKOLOJİK-ALGISAL	Bu yapı bölümünün bilişsel bir algı sistemi yönettiğini ve Anadolulun çeşitli bölgelerinde yer alan cami minarelerinin anıt niteliğinde korunması ve yeni yapılaşmalarının anıt niteliğinde tasarlanmasını kabul edilmiştir.

4.4.3. Hz. Süleyman Cami Şehit Sahabe Türbeleri Bölümü

Sözlükte, arkadaş, dost anlamlarına gelen sahabe, Müslüman olarak Hz. Peygamber (s.a.v)'i görmüş ve Müslüman olarak ölmüş kişilere denir. Çoğulu sahâbe veya ashabdır. Terim olarak, Sahabî kadın olursa, sahabiyye ismini alır. Sahabe ve sahabeler dinin öğrenilmesi ve yayılması açısından tarih boyunca araştırılmış ve önemsenmiştir. Birçok kaynakta yüzbinlerce sahabenin yaşadığından bahsedilir ancak sayıları tam olarak bilinmemektedir. Türbeler ziyarete açıktır.

Diyarbakır'da birçok sahabe ve Evliya'ya ait kabir ve türbeler bulunmaktadır. Bunlar yapı veya yapı grubu şeklinde yükselmiştir. Genellikle Türk mimarisinde görülen, kübik gövdeli, sekizgen gövdeli, baldaken tarzlı ve dikdörtgen plan şemadadırlar. İçlerinde en tanınmış olanları; İç Kale türbeleridir. Dolayısıyla Hz. Süleyman Cami haziresinde iki türbe ayrıca incelenmiştir. Cami avlusunda kuzey batıda bulunan birinci türbe sahabe ve sahabe dışında bazı önemli zatların bulunduğu çok katlı türbe yapısıdır. Cami avlusunun güney girişinde doğuda, camiye batı duvarından bitişik ikinci türbe tek katlıdır. Bu türbeler "Sahabeler Türbesi" olarak bilinmektedir. Cami ve türbe mekânlarında, mezar taşlarında, diğer detaylarda kısaca yapı genelinde çeşitli dönemlerde yenilenme söz konusudur. Zaman içerisinde mezarlar geometrik düzen içerisinde yeniden yerleştirilmiştir. Osmanlı döneminde bu günkü görünümüne kavuşan türbenin onarım ve masrafları "Süleyman b. Halid Türbe-i Şerifi Vakfı" tarafından karşılandığı bilinmektedir. Türbe bugün Türkiye Kültür Mirasları arasında kayıtlıdır. Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından "Hz. Süleyman Türbe ve Haziresi" adı ile tescillenmiş ve korumaya alınmıştır.

Hz. Süleyman Cami'nin iç giriş kapısının karşısında, iç avluda bulunan türbedeki üç çocuk mezarı bulunmaktadır. Türbenin giriş kapısının yanında, nişin içinde bulunan tek bir kabir bulunur. Bu tek kabir Osmanlı döneminde Diyarbakır'da valilik yapan Esad Paşa'ya (ö. 1267/1850) aittir. Hz. Hâlid (r.a.), şehre 100 askerden tünelin dar olması sebebiyle yalnız 80 askerle girebilmiş, gönüllü askerlerin bir kısmı şehit olmuştur. Dar tünelden şehre ilk Cami ve Sahabaler türbesine ismini veren Hz. Halid b. Velid (r.a.)'ın ilk çocuğu olan şehid sahâbî Hz. Süleyman (r.a.)'ın girdiği bilinmektedir ancak kendisi hakkında geniş bilgiye ulaşılamamıştır.

Sahabelerin toplam sayısı hakkında kesin bir rakam söylenmemektedir. Kaynaklarda 21, 24, 25, 27 ve 28 sayılarda olduğu geçmektedir dolayısıyla yirminin üzerinde olduğu bilinmektedir. Kaynaklarda bu sahabe kabirlerinin bugün türbenin halka açık olmayan katlarında olduğu düşünülmektedir. Kaynaklarda ismine ulaşılan sahabeler şu şekilde sıralanabilir: Hz. Süleyman, Hz. Rıdvan, Hz Mesut, Hz. Beşir, Hz. Hamza, Hz. Amr, Hz. Sabe, Hz.Sabit, Hz. Zeyd, Hz. Halid, Hz. Numan, Hz. Muhammed, Hz. Abdullah, Hz. Hasan, Hz. Ka'b-Zişan, Hz. Fudayl, Hz. Malik, Hz. Fahr, Hz. Ebul Hamd, Hz. Ebu Nasr, Hz. Muğire. Ayrıca Âmir b. el-Ahves, Huzeyfe b. Sâbit, [Selâme b. Ye'sûb, Mâcid b. Talha, Müsennâ b. Âsım, Sâlim b. Adiy, Hattâb b. Câbir ve Efleh b.

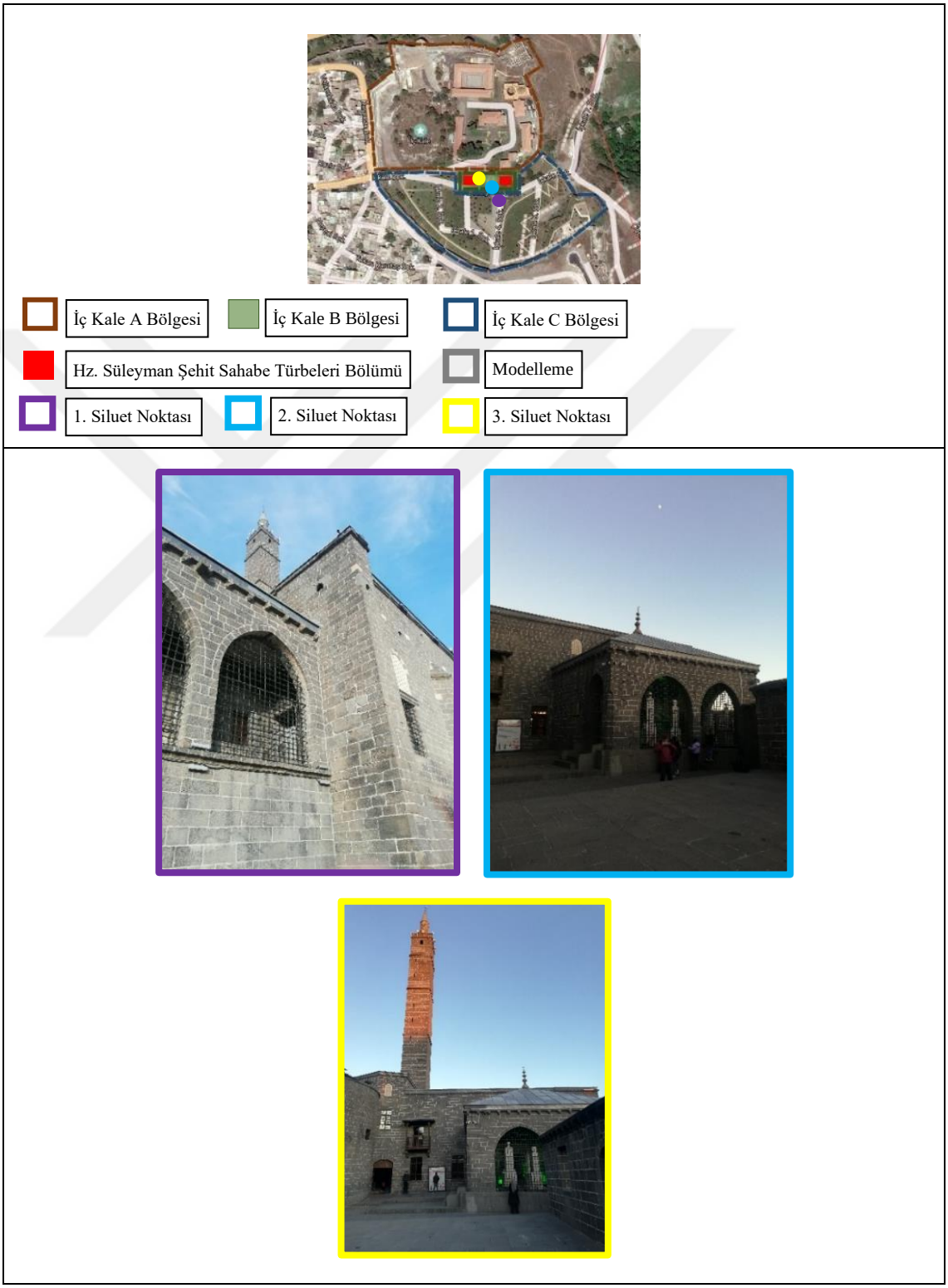
Sâ'ide]. Eserde, bu 11 isim verilmekle birlikte, bu sahabilerden hangilerinin şehit olduğu belirtilmemiştir. Halid b. Velid (r.a) girmiş onu Âmir b. el-Ahves, Huzeyfe b. Sâbit, İmrân b. Bişr, [Selâme b. Ye'sûb, Mâcid b. Talha, Müsennâ b. Âsım, Sâlim b. Adiy, Mâlik b. Hafs, Hattâb b. Câbir ve Eflah b. Sâ'ide] takip etmiştir(Abakay, 2013).

Bu türbelerin büyük çoğunluğunun Bizans topraklarında ait sur bölgesinin Müslümanlar tarafından fethedilmesiyle şehit düşen sahabelerden oluştuğu bilinse de türbede daha sonraki dönemlerde bölgeye yapılan saldırılarda şehit düşenlerin de gömülü olabileceği kaynaklarda geçmektedir. Hz. Süleyman Camisinde şehit sahabeler dışında da türbeler olduğunu cami duvarındaki manzum kitabeden ve bazı kaynaklardan anlıyoruz.

Bu türbelerden avludaki çinili bölümde bulunan ilk sıradaki üstü kumaşlarla sarılı lahitli mezarın Silahtar Murtaza Paşa'ya ait olduğu düşünülmektedir. Güneyindeki lahdin ayakucu kitabesinde 1121/1709 tarihi belirtildiği kaynaklar verilmiştir. Lahidin dışa bakan taş kısmında çiçek motifi işlenmiştir. Girişinden ve başucu taşından dolayı bir kadın kabri olduğu bilinmektedir. Kuzeydoğu lahidin ayakucu kitabesinin dışında 1068/1657 tarihli Silahtar Murtaza Paşa'nın kızı Hadice Hanım'a (ö.1068/1657) ve kız kardeşi Hatice Hanım'ın türbesinin burada olduğu kaynaklarda yer almaktadır. Silahtar Murtaza Paşa 1631-1633 yılları arasında Diyarbakır valiliğini yapmıştır. Kaynaklarda Osmanlı Devleti'nin Diyarbakır valiliğini yapan Ahmet Tevfik Paşa'nın türbesinin burada olduğunu ve Diyarbakır valiliğini yapan Esat Paşa ve eşi Rukiye Hanım'ın türbelerinin burada olduğunu geçmektedir (Abakay, 2013).

Hz. Süleyman Cami haziresindeki kabirler. 1819'da vali olan Deli Behram paşanın kızı Rukiye de cami ittisalindeki kabristanda gömülüdür. Sadrı esbak Mehmet Reşit Paşa Kasım 1836'da vefat ederek Kale içinin yanındaki kabristanda medfundur. Esad Muhlis Paşa 1850'de Diyarbakır'da vefat etmiş, kale cami mezarlığına defnedildi. 1856'da vali olan Besim Paşa'nın oğlu Osman Nesim de burada gömülüdür. Mahmut paşa 12 Aralık 1859'da vefat etti, mezarı kale camidedir. Mardin kapısı haricinde Şeyh Mehmed Amidi Türbesi civarındaki sahada istiska namazı için bir namazgâh yaptırmıştır. Burada güney ve batı duvar boyunca lahitli mezarlar konumlanmıştır. Kabirler bir dönem valilik olan Reşit Mehmed Paşa (ö.1836) ve değişik dönemlerin ileri gelen şahıslar ve yakınlarına aittir (Abakay, 2013).

Hz. Süleyman Cami Türbeleri ile ilgili görsel konum, görünüş ve modellere Şekil 4.22. ve ilgili bilişsel kodlama kapsamında kot etmeni etkinliği analizi bulgularına Çizelge 4.19. ‘da yer verilmiştir.

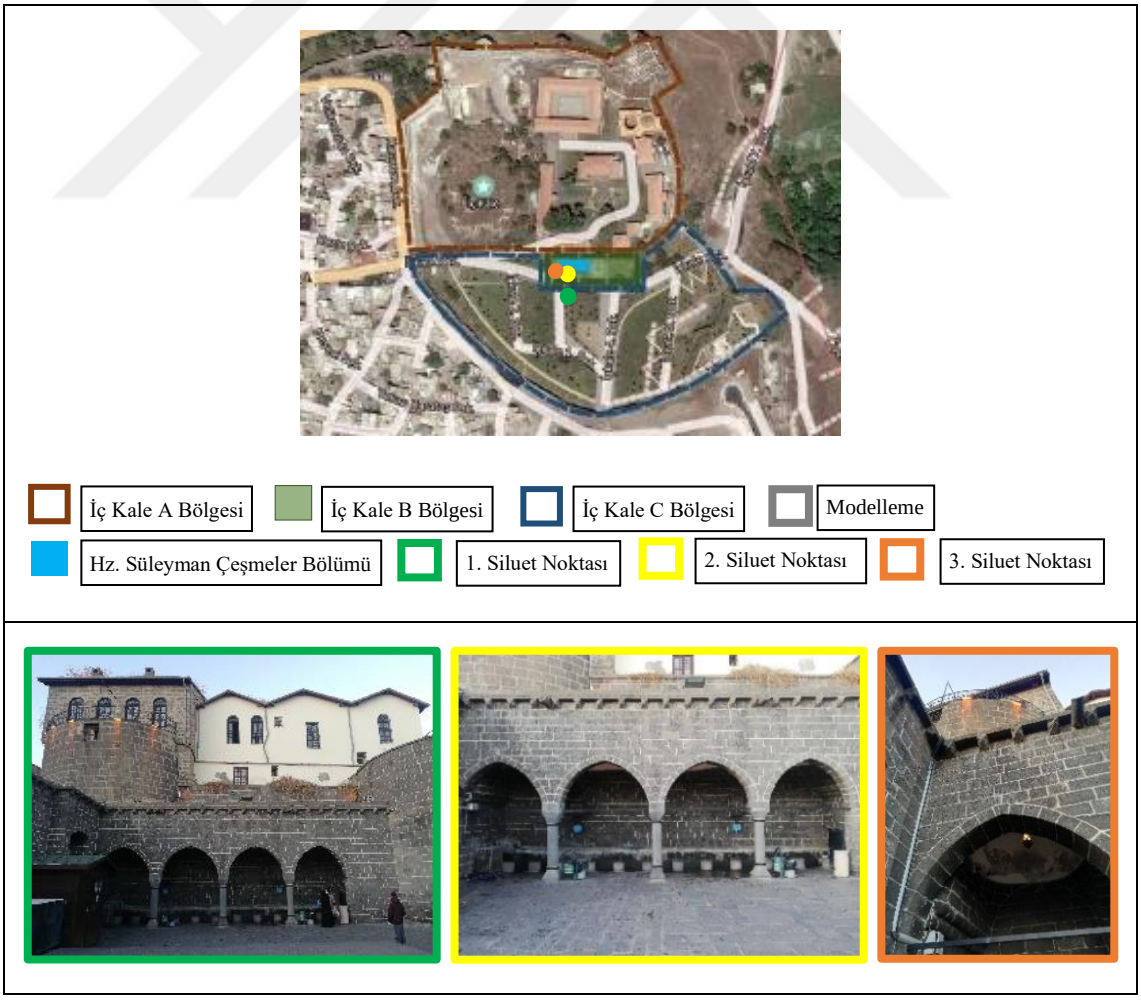
Şekil 4.22. Hz. Süleyman Cami türbeleri, konumu, planları ve görselleri

Çizelge 4.19. Hz. Süleyman Cami türbeleri bilişsel kodlamada gözleme dayalı kot etkinliği analizi

BİLİŞSEL KODLAMA KAPSAMINDA GÖZLEME DAYALI KOT ETKİNLİĞİ ANALİZİ	
KONUM	Diyarbakır İç Kale kuzey bölümüne geçmeden Hz. Süleyman cami içerisindedir.
SİLÜETLER	Kullanıcının inanç değerlerini girişi mekân kotu düzeni renk ve malzeme niteliğiyle kendi yapı gurubuyla bir bütün olarak çalışan türbe bölümleri de ayrıca kullanıcı algısındaki rolüyle incelenmiştir. Kullanıcının inanç değerlerini girişi mekân kotu düzeni renk ve malzeme niteliğiyle kendi yapı gurubuyla bir bütün olarak çalışan türbe bölümleri de ayrıca kullanıcı algısındaki rolüyle incelenmiştir.
KAT PLANLARI	Kare planlıdır. İç mekânın doğu duvarı iki pencereyle camiye, batı duvarı ise iki pencereyle batıdaki revağa açılmaktadır. Batı cepheye sahabeleri metfun olduğu türbe bitiştirilmiştir. Türbeye caminin içinden ve türbenin kuzeydeki kapısından girilebilmektedir. kuzeydoğu köşesindeki son cemaat yerinin kuzeyinde sonradan ilave edilen Türbe bulunur, pandantif geçişli kubbe ile örtülüdür. Kale Cami batı cephesinde camiye bitişik nizamlı olarak inşa edilen Sahabeler Türbesi, kare planlı ve kübik gövdelidir dışı Kurşun kaplı bir kubbe ile örtülüdür. Bu kısımda çok sayıda türbe vardır. Türbenin doğu ve batı duvar yüzeylerinde dikdörtgen formda ikişer pencere vardır. İç mekân sade yapıdadır. Kubbeye basit tromplar aracılığıyla taşınmaktadır. Batısında Sahabeler Türbesi vardır.
CEPHELER	**Doğu Cephesi:** Sonradan eklenen kuzeydeki revaklı bölüm L şeklinde kollarla uzanmaktadır. Baldaken tekniktedir, içte düz dam ve görünüşte kubbe ile bitirilmiştir. Bu revaklı bölümlerde lahitli mezarlar yer alır. Türbenin doğusunda abdest alma yeri bulunur. Avluya açılan camiye bitişik yapıdaki türbe bölümünün doğu cephesinde altta dikdörtgen, üstte sivri kemerli birer pencere bulunur. Cephenin altındaki ve üstündeki farklı ikişer sivri kemerli pencere, dikdörtgen formda, demir parmaklıklıdır. Pencereli, tonozla örtülü, bölüm harime açılır. **Batı Cephesi:** düzgün kesme bazalt taşla inşa edilen cephe sadedir. Yapıda cepheler iki renkli taş malzeme ile hatıllı silmelerle bitirilerek, dilimli kemer kullanılarak mahalli özellikte yapılmıştır. Batı ve güney cepheleri dışarıya orta ve köşe kısımlarında bir ayağa oturan ikişer sivri kemerle bağlanır üstte yine sivri kemerli pencereler devam etmiş ve balkon şeklinde kapalı bir bölüm yapılmıştır. Pencerele demir parmaklıkları ayırıcı etkisi vardır. Yapı dışa taşan saçaklarla bitirilmiştir. Bu kısımda konsol şeklinde taşlar kullanılmıştır. **Güney Cephesi:** Düz lentolu girişi sivri iki kemerle dışarı açılmaktadır **Kuzey Cephesi:** Türbe girişi bulunur düz lentolu kapısı dışa açılmaktadır. Cephe duvarı sağırdır. Cephenin ortasında kare ayağa iki yanda duvarlara oturan iki sivri kemerle dışarı açılmaktadır.
FİZYOLOJİK-FONKSİYONEL	Daha önceki bölümlerde bahsi geçen üç gece üst üste Halit bin Velidin ekmeğinin bir köpek tarafından sur tünellerinden geçirilerek kaçırılmasının tespit edilmesiyle sura giriş kapısının bulunmasıyla gerçekleşmiştir. Bu olaydan hareketle dar alçak ve gizli sur tünelinin anlatıla gelen ve kent kaynaklarında da yer verilen anekdotlara bağlı kalarak bilişsel sürece işleyen gizemli yol haritası ve tünellerin anlatıla gelen hâkim duygu bugün hala yaşamaktadır.
PSİKOLOJİK-ALGISAL	Kabir ziyareti Müslümanlar için dünyada ahireti hatırlatan ölümün unutulmasına engel olan bir ritüeldir. İslam dini kabir ziyaretlerini, insana ölümden sonraki hayatı hatırlatması ve ona çeşitli duyguları yaşatması amacıyla tavsiye eder (Abakay, 2013). Zamanın bütün bedenler için eşit davrandığı ölümler akılda kalan yegâne duygunun anımsattığı hatıralar, başarılar vs. üzerine kurulduğu duygulara yön veren düşüncelerden bazılarıdır. Toplumlara göre çeşitlenen duygu durumları ve yoğunlukları insan türü için evrenseldir. Kabirler özellikle İslam dinine ait geleneklerin getirisi olarak cuma, cumartesi ve önemli günlerde (bayram, kandil vs.) daha çok ziyaret edilmektedir. Bu nedenlerle kabir ziyaretlerinden ve gereklerinden bahsedilmesinin sebebi kullanıcı eyleminin tasarımın ve elemanlarının her detayına açıklık getirmek için önemsenmiştir.

4.4.4. Hz. Süleyman Cami Çeşmeler Bölümü

Tarihi Hz. Süleyman Cami Çeşmeleri, Nasıriye, Kale, Murtaza Paşa ve Meşhed isimleriyle anılmaktadır. Cami minaresindeki kitabede, 1155 ile 1160 yıllarında Nisanoğlu Ebul Kasım tarafından yaptırıldığı yer alır. Cami çeşmeleri bugüne kadar birçok kez restore edilmiştir. Vali Murtaza Paşa (1631-1633) restorasyonuyla bugünkü halini almıştır (URL-11). Antik yapılar uygarlıkların ayak izini taşıdığı gibi çeşme yapıları su yoluyla somut deliller bırakır bu tarihin izini soluk soluğa yaşatır, geçmişe ait hidrolojik, meteorolojik ve jeolojik yapıyı yansıtır. Diyarbakır barındırdığı antik çeşmeleriyle Türkiye'nin en zengin kentlerindendir. Hz. Süleyman cami çeşmeleri kent merkezinde yer alan 430 çeşmeden şehrin en tanınmış çeşmeleridir. Hz. Süleyman Cami Çeşmeleri ile ilgili görsel konum, görünüş ve modellere Şekil 4.23. ve ilgili bilişsel kodlama kapsamında kot etmeni etkinliği analizi bulgularına Çizelge 4.20. 'de yer verilmiştir.

Şekil 4.23. Hz. Süleyman Cami çeşmeleri konumu, planları ve görselleri

Çizelge 4.20. Hz. Süleyman Cami çeşmeleri bilişsel kodlamada gözleme dayalı kot etkinliği analizi

BİLİŞSEL KODLAMA KAPSAMINDA GÖZLEME DAYALI KOT ETKİNLİĞİ ANALİZİ	
KONUM	Adres Bilgisi: Hz. Süleyman cami aclusunda kuzey duvarına bitişik avluya açık konumdadır
SİLÜETLER	Kent siluetinde her ne kadar karışmamış olsa da cami yapısından mitolojik ve fonksiyonel açıdan ayrıştığı için ayrıca ele alınması öngörülen çeşme gurubu revaklı bölüm izinde yükselmiştir.
KAT PLANLARI	İki çeşme grubu ve yapı kompozisyonu bitişik nizam planlıdır. Çeşmeler ayrıca tarihi süreç ile değer kazanmış mimari bir detayın kodlanma sürecini başlatmıştır
CEPHELER	Çeşme grubunun sadece güneye bakan cepheleri görünmektedir. Cephe siyah bazalt taş duvarlar ile örülmüştür. On iki tane çeşme cephe boyunca sıralanmıştır. Çeşmelerin üzerini kapatan pandantiflerle geçilmiş dört kubbe ile örtülü detaylara sahip alan duvarların bitiş noktalarında hatıl silmelerle sonlandırılmıştır. Bu kısımda ritmik sistemde eş kemerler yer almaktadır. Bu düzende tekrar eden ritim çeşitli hikâye ve anlatımlara konu olmuştur. Belirli bir anlam yüklenmesi çeşmelerin bilişsel sürece yerleşmesine tanıklık etmiştir.
FİZYOLOJİK-FONKSİYONEL	Suyu bölgede taşıyan arazinin statik verileri barındıran çalışmaların yanı sıra fizikte genel kural itibariyle sıvının akış yönünün eğime bağlı oluşu çeşmelere yüklenen anlamlara kaynaklık etmiş sonuçta katmanlar halinde yükselen bilişsel kodlara sahip bir mimari unsur oluşmuştur
PSİKOLOJİK-ALGISAL	Anlatımlarla çeşmelere değer kazandıran her unsur çeşmelerin kompozisyonundan beslenmektedir. Çeşmelerin belirli bir yönde ve sayıda sıralanmış olması İslam'a ve kültürel değerlere bağlı olarak soyutlanmış, çeşitli imgelerle bütünleştirilmiştir. Bu çalışmada hidrolik verilerin yorumlanması arazisinin düz olmasına rağmen vaziyet planlarına ters düşen eğim eğrilerine göre konumlanan su çıkış noktalarından su temininin sağlandığına kaynaklık ettiği için yerin üstünde veya altındaki su yollarının fizik kurallarına göre eğime bağlı gün yüzüne çıkmaktadır. Kentin biri kuzey diğeri ise batı yakasından gelen suyollarının mevcut noktada birleşerek çeşmelere kaynaklık ettiği belirtilse de bu doğal suyun kaynağı tam olarak bilinmediğini kaynaklarda belirtilmektedir. Bahsedilen her iki doğal kaynağın da merkezinin günümüzde kent merkezinde yer aldığı belirtilmektedir. Kaynaklarda verilen bir diğer teori ise çeşmelere kaynaklık eden kaynağın kent yakınlarında en yüksek noktaya sahip olan Karacadağ merkezli kaynaklardan birinin suyunun doğal iziyle bu noktaya taşındığıdır. Çeşmelerin, kent merkezindeki iki doğal hattan beslendiği yönünde ve çeşmelere en yakın dağ olan Karacadağ'dan geldiği düşünülmektedir (Karadoğan, 2015). Ayrıca çeşmelerin bu verilere dayanarak sadece doğal su kaynağı niteliğine sahip olduğu için de ayrıca değerlidir. Literatürde çeşmelerin kaynağı hakkında sınırlı bilginin olduğu ve bugüne kadar kesin bir sonuca varılamadığı görülmüştür (Karakaya, Derya ve ark. 2017). Burada bilişsel eylemin su öğesinin imgeleriyle temas halinde çalışıyor olması da tek başına eğime akışın bellekte evrensel kodlamaya eğilimlerini destekler nitelikte olduğu gözlenmiştir.

4.5. C Bölgesi-İç Kale Yerleşkesi Kod ve Kot İncelemesi

Sınırları eğim ve nehir yataklarına bağlı olarak kalkan balığı biçiminde şekillenen arazi aynı zamanda topografik yapısı nedeniyle bölgeni idari/yönetim merkezinin de mevcut haliyle konumlanmasına sebep olmuştur. Nüfus ve nüfuz bakımından bölgenin tarih boyunca merkezi yönetim birimlerini oluşturan alan stratejik bir merkez haile gelmiş bu nedenle de korunaklı alan olması gerekliliğini kazanmıştır.

Yaklaşık olarak bu günkü sınırlarına Hurilerin döneminde Konstantinus tarafından getirildiği bilinen kent surlarının bu nedenle iç hacminde verilen bu bölgesi ayrıca İç Kale surlarıyla çevrilmiştir. Bu konuyla ilgili' Hurri kentinin aşağı yukarı bugünkü Diyarbakır kentini kapsayacak biçimde Konstantius tarafından bir seferde büyütülerek surla çevrildiğini göstermektedir (Parla 2004). Bu tarihten çok sonra İmparator Anastasius İç Kale'de kışlalar inşa ettirmiştir (Salnâme-i Vilâyet-i Diyarbekir-1319: 33).'

Arazi verileri dolayısıyla projelendirilirken planlama ve malzeme tasarımına etki ederken aynı zamanda kent kimliğine ve halka her durumda dokunmak durumunda kalmıştır. Bu işleyiş de bilişsel düzeyde yerini almış bölgeyi sürekli ve turistlik algıda kodlamaya başlamıştır. Araştırma, alan kapsamında yapılacak görüşme formlarında bu nedenle bu alanla ilgili verilerden bulgular elde edilmeye çalışılmıştır.

Bölgede yapılan restorasyon çalışmaları ver Suriçi bölgesinin son yıllarda karşı karşıya kaldığı olay ve durumlar neticesinde yapılan mimari projelendirmelere İç Kale'nin dışında Hz. Süleyman camii ve türbeleri ne ulaşan alana peyzaj çalışması yapılması gerekli hale getirilmiştir. Bölgeyi siluette sur ilçesine ait kılan konum itibariyle ulaşımını ve yapıların yüzlerinin okunmasını sağlayan alan kendi içerisinde de eğime yayılır. Bu nedenle bu bölüm ayrıca gruplandırılmıştır (Şekil 4.24.). Bölgedeki yapılar şu şekilde sıralanmış ve incelenmiştir;

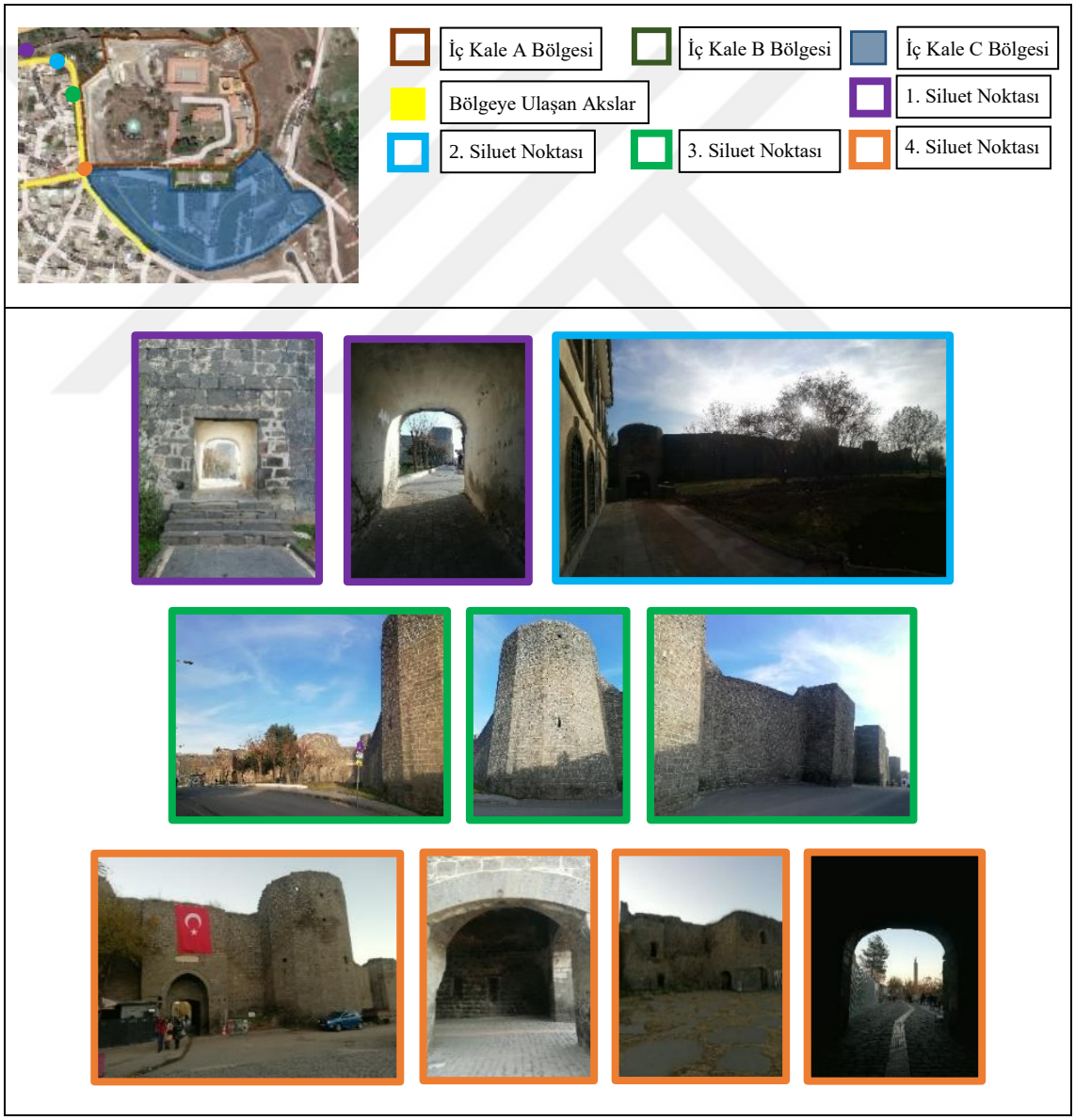
- Bölgeye ulaşan akslar
- Park-Alan İlişkisi
- Park-Yapı İlişkisi

Şekil 4.24. İç Kale C bölgesi yapıları

4.5.1. Bölgeye Ulaşan Akslar

Bölgeye yaya ulaşım aksını da kapsayan farklı noktalardan belirlenen üç aks ile kot kavramının algı düzeyine yerleşimi alana ulaşana kadar birey beyninde nasıl şekilleniyor incelenmiştir. Batıda Saray kapı ve doğuda Dicle kapı arasında şekillenen İç Kale sınır hattının mevcut kapılarla ulaşımını oluşturduğu görülür. Saray Kapı ile Dicle Kapıyı birleştiren hattın doğu batı doğrultusundan şaşmayışı, Helenistik Dönem sonrası Selefkos ve erken dönem Roma kentlerinin yol yönlendirme yapısına benzer. Bölgeye ulaşan akslar ile ilgili görsel konum ve görünüşlere Şekil 4.25. ve ilgili bilişsel kodlama kapsamında kot etmeni etkinliği analizi bulgularına Çizelge 4.21. 'de yer verilmiştir.

Şekil 4.25. Bölgeye ulaşan akslar konumu ve görselleri

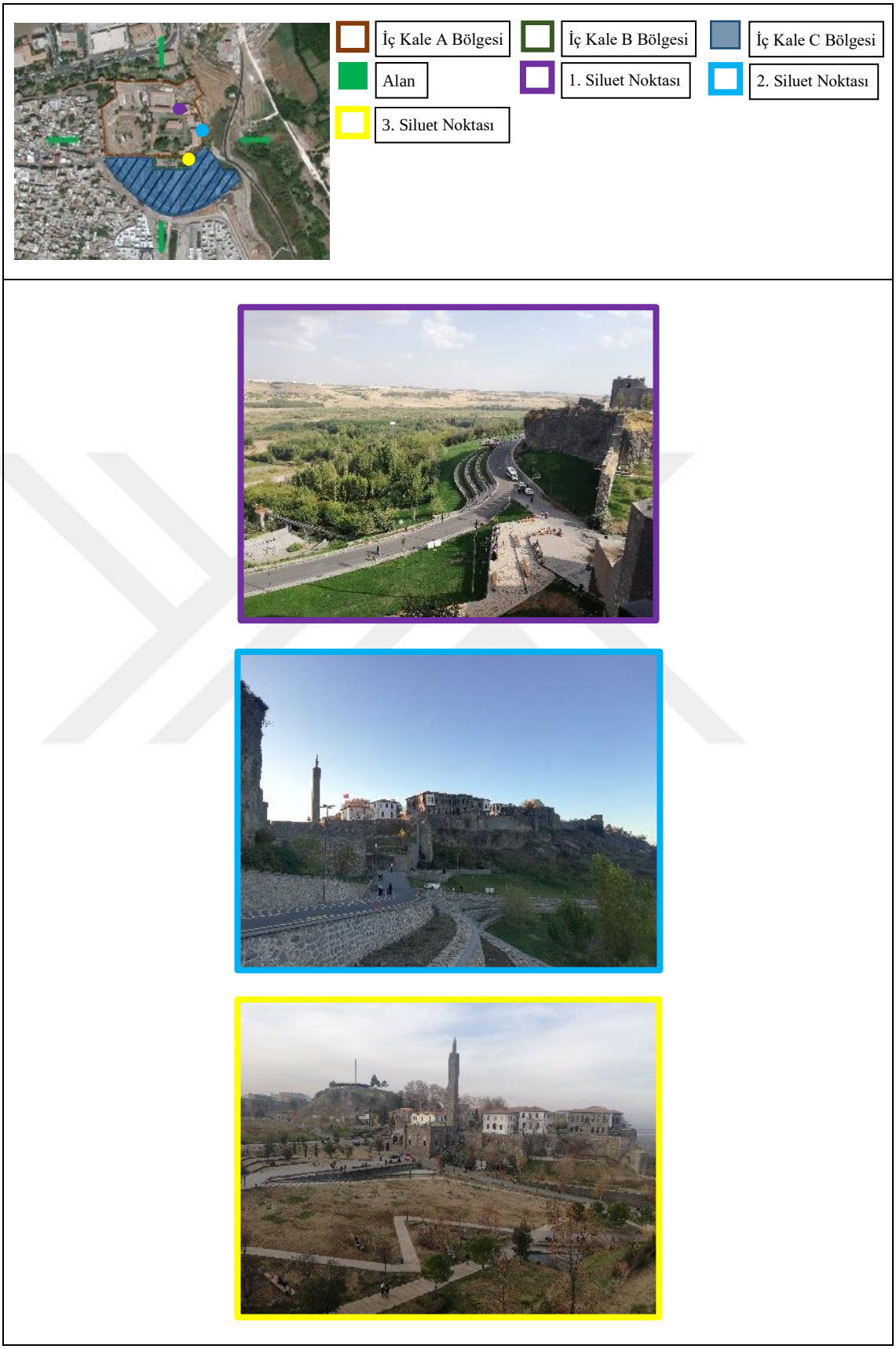
Çizelge 4.21. Bölgeye ulaşan akslar bilişsel kodlamada gözleme dayalı kot etkinliği analizi

BİLİŞSEL KODLAMA KAPSAMINDA GÖZLEME DAYALI KOT ETKİNLİĞİ ANALİZİ	
KONUM	Suriçi İç Kale bölümünün güney doğu bölümü sınırıdır sınır surlar boyunca ulaşım aksı kabul edilir, batısından giriş yapılır.
SİLÜETLER	Kuzey ve doğuda vadiden batı ve güneyde Suriçi'nden siluete dahil olur.
CEPHELER	Konumundan dolayı kentin çeşitli noktalarından algılanabilir.
FİZYOLOJİK-FONKSİYONEL	Sınırlar; kişilerin mekânlarda geçirdikleri zaman ile mekânda hissettikleri derinlik algısına bağlı olarak kuzey-güney, doğu-batı aksında tanımlıdır. Alanı sınırları referans noktalarına göre yerleşim sınırlarına uymaktadır. Sivil mimari ögelerine rastlanmamaktadır. Referansların dışında odak noktalar tespit edilmiştir. Mekânların geçmişten günümüze mekân belleği taşıdıkları tespit edilmiştir.
PSİKOLOJİK-ALGISAL	Yerleşmeye ilişkin herhangi bir yer kişi belleğinde kalıcı bir yer edinmiş, bilinen, imgelerle sağlıklı bir şekilde bağdaştırılmış olmalıdır. Kentsel mekânlarda bilişsel derinliği ve kavram zenginliği olan. Toplanma dağılma özelliği olan noktalar. Deneyimler sonucu oluşan zihinsel şemalara bilgi yüklenecek birikim sağlanacaktır.

4.5.2. Park-Alan İlişkisi

Suriçi Bölgesi'nde sit alanı, il potansiyelinde incelenmiş, Diyarbakır ve Suriçi Bölgesi'nde yeni yapılan park ile alan bilişsel açıdan değerlendirilmiştir. Sit Alanı'nda dokunun, tarihsel ve kültürel nitelikteki yapılarla ilişkisi incelenmiştir. Alan ergonomi-antropometri çalışmaları, fiziksel çevreyi, konfor, sağlık, güvenlik açılarından uyumlu tasarımlara itmelidir (Karadoğan 2015).

Bu doğrultuda fon oluşturma, hareketi yönlendirme, odak noktaları yakalanmıştır, standart ölçüler ve özellikler irdelenmiştir. Çevrede algının güçlenip-güçleştiği ortak bir dil oluşup oluşmadığı sorgulanmıştır. Sürekli ve sürekli olmayan(mübadil) kullanıcılar üzerinden öncelikli bileşenler kimlik, aidiyet gibi temel kavramlara ait izler yakalamaya çalışılmış ve kullanıcıların algısal yönelimleri tespit etmek için görsel analizlerin yanı sıra fotoğraf ve modellemelerle somut bulgulara ulaşılmak istenmiştir. Park-Alan ilişkisi ile ilgili görsel konum ve görünüşlere Şekil 4.26. ve ilgili bilişsel kodlama kapsamında kot etmeni etkinliği analizi bulgularına Çizelge 4.22. 'de yer verilmiştir.

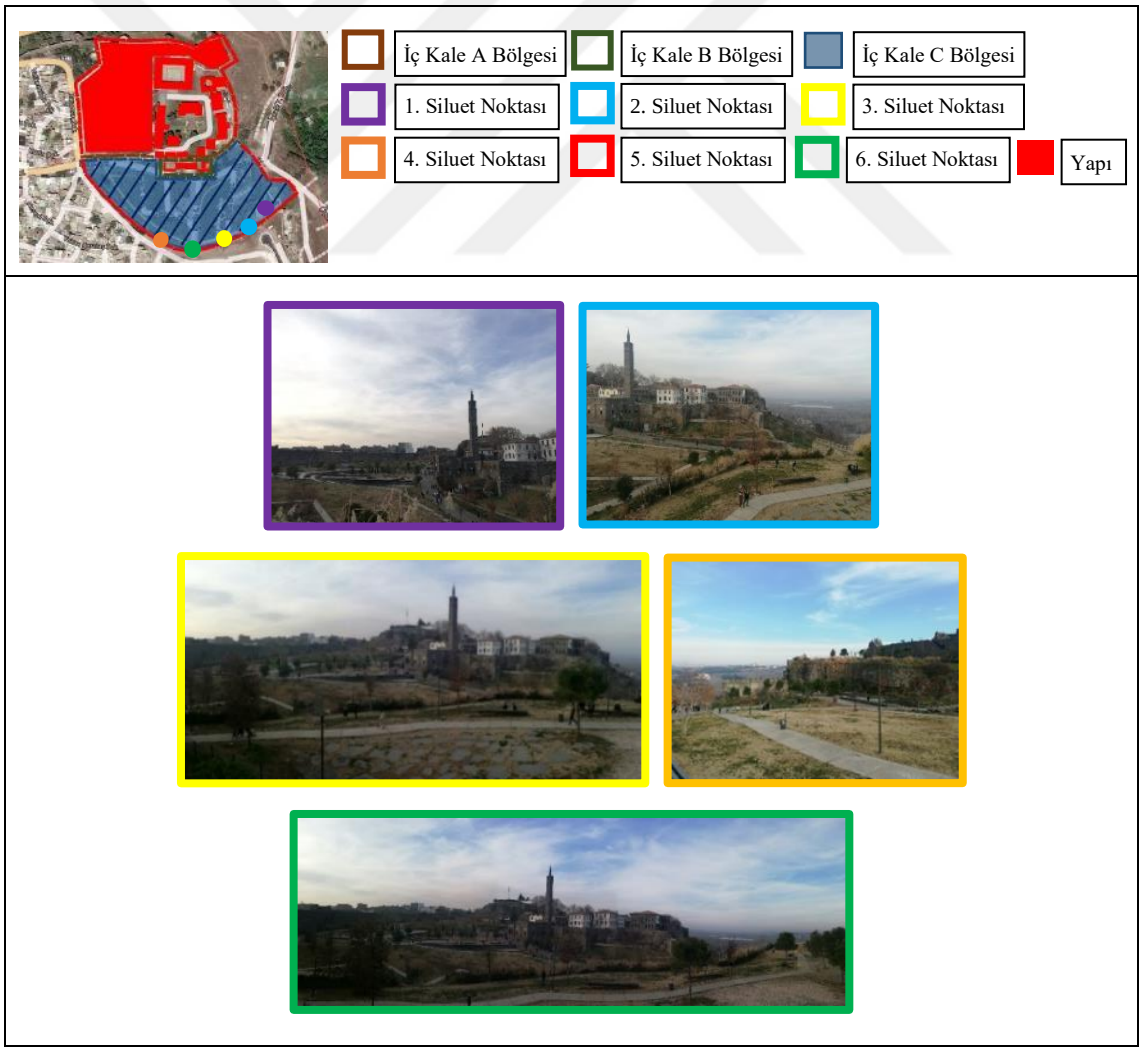
Şekil 4.26. Park-alan ilişkisi konumu ve görselleri

Çizelge 4.22. Park-alan ilişkisi bilişsel kodlamada gözleme dayalı kot etkinliği analizi

BİLİŞSEL KODLAMA KAPSAMINDA GÖZLEME DAYALI KOT ETKİNLİĞİ ANALİZİ	
KONUM	İç kale bölgesi güneyinde yayılan bölgede konumlanmıştır.
PLANLAMA	Alan eski şehrin ve Dicle nehrinin üzerinde eğimli bir alana yayılan alan üzerinde bir peyzaj planlamasına sahiptir. Malzeme ve kullanım alternatifleri yakalamak adına farklı malzeme ve kent elemanlarıyla kullanıma açılmıştır. Kot farklılıkları bu birimler arasında rampa ve çeşitli aralıklardaki rıhtlara sahip basamaklarla geçilmiştir.
FİZYOLOJİK-FONKSİYONEL	Oturma alanları farklılaşan zemin detaylarıyla yürüme yolları vadiyi ve sur duvarlarını içeren manzara alanı yapı yüzlerini ortaya çıkaran yeşil aks ve bitlendirme mevcut yapı ve bitkilerin eski ve yeni düzende bilince dâhil olma süreci çalışma kapsamında incelenmiştir. İç Kale'den Keçi Burcu'na kadar iç kısımları bir dönem tamamıyla gecekondulaşmayla sur taşlarının kullanımının tahribatını arttırdığı bilinmektedir. Bu bağlamda araştırmada antropometrik ölçülerine ilişkin irdelemeler seçilen örnekler üzerinde sunulmuştur: Araştırmada taşıt-yaya-bisiklet-koşu yolları, kaldırımlar, rampalar, basamaklar incelenmiştir. Aynı kotta çalışan standartlar belirlenmiştir. "Antropometri", insan vücudunun boyutlarıyla ilgilenen bilim dalıdır. Kullanılan tüm mekânlar yayıldıkları çevreyle birlikte antropometrik verilere uyumlu mekânda insan hareketi yaşam kalitesini artıracak yönde dönüştürülmelidir. Kent elemanları ve donatılar antropometrik ölçülere uygun şekilde tasarlanmalıdır.
PSİKOLOJİK-ALGISAL	Mevcut veriler incelenen alandaki akropolün çeşitli birimlere sahiplik ettiğini varsayar kesin kanıtlar elde edilmemiş olsa da var olduğu söylenegelen bir darphanenin ya da höyükte yer aldığı sanılan ambarın bulunması bölgeye askeri bir merkez olarak kullanılmış olma olasılığını da kazandırır. Bölgede bulunan park alanının mevcut halkın bilişsel duyularını bu yönde yönlendirmiştir. Herhangi bir yabancının mevcut yapılarda aynı duygulara ulaşması ise insan anatomisinin ortak evriminin ürünüdür. Park alanında aynı duyguya hükmetmesini beklenebilir. Tasarımcı mimarın izini tespit etmek bu bağlamda önemlidir. Yerleşme kimliği toplanma ve dağılma oranlarının tespiti ile bölgenin yatayda ve düşeyde algılanan sınırları ortaya çıkmıştır. Tanıklık edilen her deneyin bu nedenlerle önemsenmiştir. Nüfus dağılımının eğitim gurubunun etkileri kolektif bellek izinde katmanlaşmıştır. Mülk sahibi olarak seçilen kitleler aidiyet kavramını belirtmiştir. Karşı karşıya kalınan durumlar... Ölçekte belirtilmiş ve sürekliliği hakkında tahminler incelenmiştir. Yine bölgede bulunduğu öngörülen antik tiyatro verileri de araziye yayılarak ilerleyen ve bina-kent ilişişinde toplumlara hizmet eden yapılaşmanın irdelenmesini sağlamak konu kapsamında kod ve kot bileşenlerinin kesiştiği noktalardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konuyla ilgili kaynaklarda' Günümüze ulaşamamış kent tiyatrosunun Selefkosların egemenliğinde İç Kale dışında, bugünkü Saray ya da Küpeli Kapı'larından birinin yakınlarında olabileceği düşünülmektedir (Parla 2005). Topoğrafyası kale içerisine göre yukarıda kalan ve stratejil açıdan da korunaklı olarak inşa edilen Suriçi İç Kale bölgesinde bu niteliklerinden dolayı da bulunduğu düşünülen yapılardan biri de darphane binasıdır. (Artuk ve ark. 1971) Kentte darphanenin en iyi korunan İç Kale'de bulunduğunu düşünülmektedir. (Parla 2005)

4.5.3. Park-Yapı İlişkisi

Çalışma alanındaki yapıların peyzaja değdiği noktalarda tasarımın ve yükselen yapılaşmanın algıdaki rolü değerlendirilmiştir. İç kale-dağ kapı sur dizisi Dicle'ye açılan Yeni Kapı-İç Kale arası sur duvarının yaklaşık 30 metreyi bulduğunu söylemek mümkündür (Abakay 2013). Bugün tüm sur sınırı boyunca yer yer bozulmalara uğrayan duvarda harap söz konusudur. Mevcut duvarların bu günkü haline Osmanlı döneminde ulaştığı düşünülmektedir kültür ve inanç sınırlarında verilen alanda surlara değen noktaların kullanımı yükselen sur duvarının bilinç düzeyinde algısı incelenmiştir. Kişi çevre iletişimi duyusal ve duygusal izlerin algılanmasıyla başladığı, imgelenme ve simgesel sürecini tamamlayan her yapı bileşeni semantik (anlam bilim) yaklaşımlarını yakaladığı düşünülmüştür. Alan deneyiminde kişiyle alan arasındaki ilişki açıklanmıştır. Arazi kurgusu yapısal ve doğal bileşenlerin bütünü oluşturur. Park-Alan ilişkisi ile ilgili görsel konum ve görünüşlere Şekil 4.27. ve ilgili bilişsel kodlama kapsamında kot etmeni etkinliği analizi bulgularına Çizelge 4.23. 'te yer verilmiştir.

Şekil 4.27. Yapı-alan ilişkisi konumu ve görselleri

Çizelge 4.23. Yapı-alan ilişkisine ait bilişsel kodlamada gözleme dayalı kot etkinliği analizi

BİLİŞSEL KODLAMA KAPSAMINDA GÖZLEME DAYALI KOT ETKİNLİĞİ ANALİZİ	
KONUM	Diyarbakır Suriçi, İç Kale bölgesi
SİLÜETLER	Yapı ve alan hareketliliği eski şehrin kuzey ve doğu silüetleri boyunca algılanabilmektedir. Bu başlık altında konum sur duvarlarıyla birlikte yükselen yapılaşmanın, eğildi yerden doğrulan 40 yaşında bir adamın doğrulurken dokunduğu bağlamda değerlendirilmiştir. Kent siluetleriyle kolektif belleğin korunumu geleceğe ulaşabilme ölçüleriyle var olur. Kaygılar beraberinde çözüm odaklarını geliştirir. Günü birlik çözümler zanlardan sıyrılarak kalıcı savlar geliştirir.
PLANLAMA	Fark etme ayırt etme, Fotoğraf ve haritalardan yararlanarak soru sorma, yerleşme sınırlar, birikme yayılma noktaları sınıflandırılmıştır. Yakalanan izler algıları üzerinden değerlendirilmiştir. Bazı yapı elemanları bütünden kopup kaybolurken bazıları tek başına yükselmeye devam eder. Sonuçta bütünden koparak yer haline gelen ve tarihi dokunun içinde kimlik kazanan mekân modelleri oluşur. Hali hazır haritalar yaşam kalitesinin, yapı kullanımının yönünü destekleyecek izler taşır. İşlev ve koruma amaçlı kararlar süreci destekleyecek donatıları belirli oranlarda üretebilmeyi hedefler.
CEPHELER	Eş dönem yapılarında ortak cephe dili ve düzeni yakalanmıştır. Farklı dönemlere ait izler bir bütün olarak asırlardır bölgenin yüzü haline gelmiştir. Kolektif çerçevede mekân ve insana ilişkin tanımlar arasında cephelerin desteklediği verilerle köprüler yakalanmıştır. Ticaret vs. odaklı gelişen donatı elemanlarında desantralize bulgulara rastlamak alanın anlam odağını kayda değer oranda değiştirmiştir. Ancak gereksinimlerin doğurduğu tasarım ihtiyaçlara cevap verebildiği ölçekte diğer katmanlarla çalışabildiği kadar kabul görülmüştür. Sonuçta artan nüfusa ve beraberinde nüfuzla gelişen kaygılara cevap veren alt sistem ürünlerine duyulan ihtiyacın gerekliliği ortaya çıkmıştır. Alanın mevcut fiziksel verilerinin yeni işlevlere verilen kot ve kodlama ölçeğine ne oranda esnek olduğu tespit edilmiştir. Geleneksel merkezin denetim ve hizmetlerine yönelik veriler sorgulanmıştır.
YAPISAL-FONKSİYONEL	Alana ait fiziksel verilerin sosyal ve kültürel izleri uyaran kabul eder ve kotları kodlar. Uyarıcı etkiler görsel algıyı yönlendiren ya da öneten etkinliktedir. Görsel algı bilişsel düzeyde imgeleri ve dalayısıyla mekâna ilişkin bağlamları zihne yerleştirir. Deneyimleyen kitlelerin kimliği mekânın kimliğiyle örtüşür ya da bağlamın evrensel kodlarıyla süreç boyunca birlikte çalışır. Her bir ayrıntı kitlelere göre çeşitlenir ve hiyerarşik düzene oturur. Fark etme kullanıcı potansiyeline göre gelişir ya da körelir. Sonuçta fark edilen ayrıntılar deneyimlenir benimsenir ya da geri çağrılır, evrensel kodlanır ya da bireye özgü şekillenir.

Çizelge 4.23. Yapı-alan ilişkisine ait bilişsel kodlamada gözleme dayalı kot etkinliği analizi (devamı)

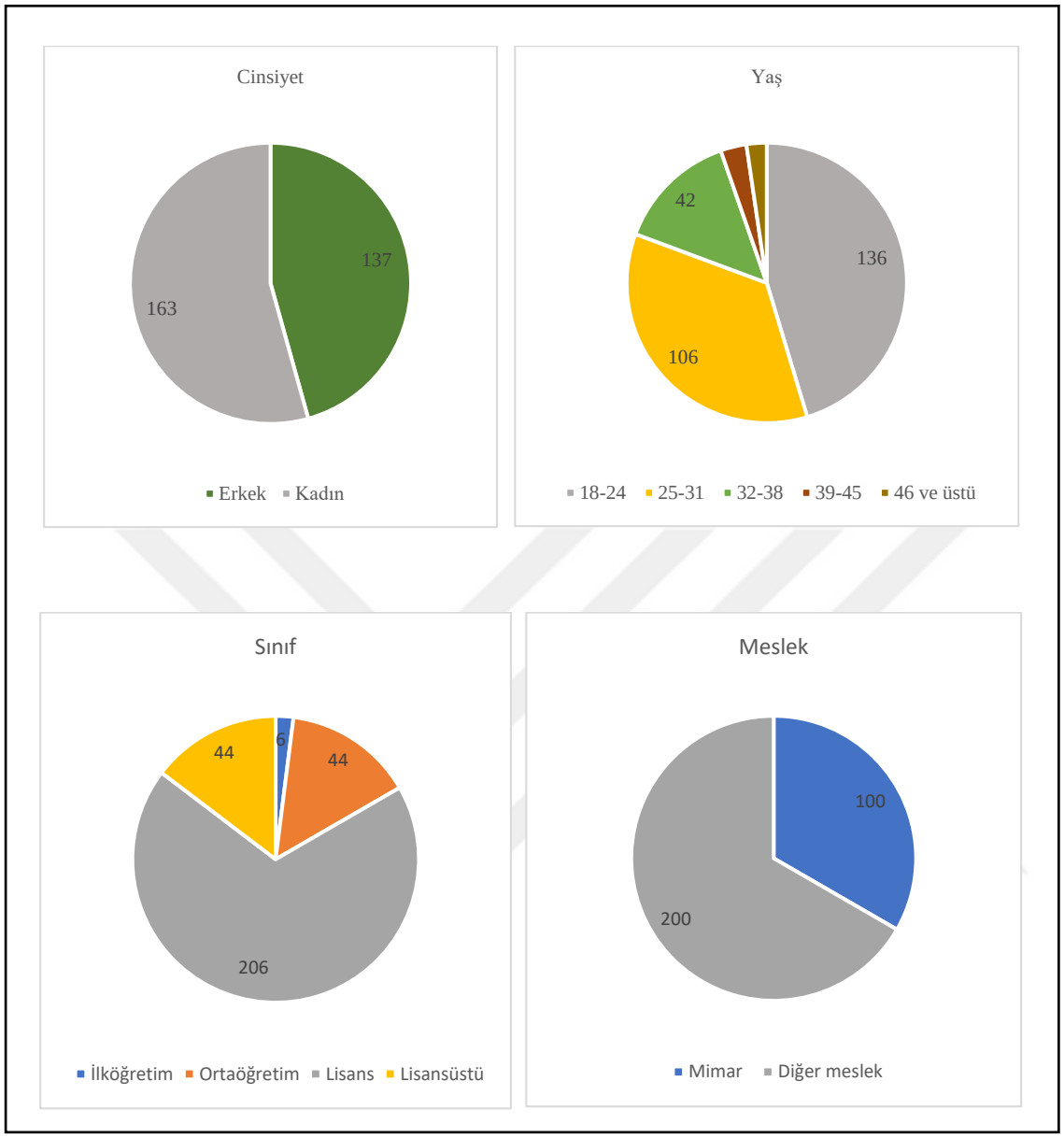
BİLİŞSEL KODLAMA KAPSAMINDA GÖZLEME DAYALI KOT ETKİNLİĞİ ANALİZİ	
PSİKOLOJİK-ALGISAL	Sosyal mekânlarda aidiyet hissi kişinin anlamlandırabildiği ölçekte elde edilir. Bu edinim toplumsal olgularla birleşerek kolektif belleğe hizmet eder. Deneyim sürekli ve aralıklı gerçekleştiği takdirde farklı izler yakalar. İlk deneyimi de daha farklı bir açıdan değerlendirmek gerekir. Sosyal yapılaşmalar sosyal değeri sorgular. Sonuçlara ulaşılmıştır. Zaman içinde kullanım potansiyelinin değişme hızı kodların bellekteki konumunu değiştirir. Altyapı alanda öngörülen fonksiyonlara hizmet veren geleneksel verilerin tanıdığı olanaklarla gelişir. Sonuçta alt yapı hizmetleri yeni alt merkez niteliği kazanır. Yerleşkenin kimlik değerini oluşturan yerel unsurların üst ölçekli kararları (tasarım birimleri) ve nüfus hareketlerini etkilediği tespit edilmiştir. Kayıpları yaşatan nedenlerin ortadan kaldırılmasının üretimin tasarım sorunlarının ilk ölçütüdür. Dokunun organik bağlarının korunması için verilen kodların işlendiği sürdürülebilir tasarımlar üretilmelidir. Yerleşme kimliğinin referansları kolektif ölçekte tespit edilmiş binaların işlevleri yeniden yorumlanmıştır. Ulusal ve evrensel ölçekte yaşamın simgesi niteliğinde ögeler aranmıştır imgeleme yöntemiyle ortaya çıkan bu kod sistemleriyle somut verilere dönüştürülmeye çalışılmıştır. Dolayısıyla koruma ver kullanım gibi bileşenlerin eylem süreçlerine çözüm önerileri geliştirilmiştir.

4.6. Anket Uygulamasının Nicel Verilerinden Elde Edilen Bulgular

Bu araştırmanın bulguları uzman görüşü onayıyla hazırlanan anket uygulamasıyla geliştirilmiştir. Uygulamada rastgele seçilen 100 mimar ve 200 diğer meslek gurubuna ait kullanıcıya ulaşılmıştır. Anket uygulamasıyla bilişsel kodlamada duyusal ve duygusal yolu keşfetmek ve deneysel, test edilebilir, nicel bulgulara ulaşmak amaçlanmıştır. Bu doğrultuda uzman görüşü onayı ve literatür araştırılmasıyla dört bölümde hazırlanan anket formu nicel verileri sırasıyla sunulmuştur.

4.6.1. Anket Uygulaması Demografik Bulguları

Bu çalışmanın anket uygulamasının ilk bölümünü oluşturan birinci soruda öncelikle katılımcıların demografik özelliklerine (cinsiyet, yaş, eğitim durumu, meslek) ait bulgular elde edilmiştir. Bu alanı deneyimleyen bireylerin demografik özellikleri, kullanıcı yanıtlarından elde edilen bulgulara göre göre Şekil 4.28.'da grafiklerle sunulmuştur.

Çizelge 4.24. Anket Uygulaması birinci bölüm bulguları

Demografik özellikler dikkate alındığında; Katılımcıların cinsiyet bakımından %54,3 ile kadınların sayıca daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Katılımcılar %45,3 oranda 18-24 yaş gurubundan oluşmuş ve onu %35,3 oranla 25-31yaş gurubu takip etmiştir. Araştırma grubunda %68,3 oranla lisans mezunları yaygındır. Bu gurubu %14,7 oranlarla ilköğretim ve lisansüstü eğitim düzeyinde bireyler izlemiştir. İlköğretim mezunu birey %2 oranında seyretmiştir. Katılımcıların meslek gruplaması planlanarak, mimar kullanıcı görüşlerinin %33'ün altına düşmemesi hedeflenmiştir.

4.6.2. Anket Uygulaması Çoktan Seçmeli Soru Bulguları

Bu araştırmada anket formunun ikinci bölümünde kullanıcılara beş adet çoktan seçmeli soru yöneltilmiştir Böylece, katılımcıların bölgeyi ve yapıları kent ölçeğinde ne ölçüde tanıdıkları tespit edilmiştir. Anket formunun bu bölümüne ait 2, 3, 4, 5 ve 6. Soruların verilerinden elde edilen bulgular sırasıyla açıklanmış, çizelgelerle sayısal değerleri sunulmuştur. Bulgular tartışılarak öne çıkan durum ve olasılıklar belirlenmiştir.

Katılımcılar 2. Soruyla (Diyarbakır; Suriçi, İç Kale bölgesini, ulaşımını ve bölgenin kent siluetindeki görünümünü biliyor musunuz, işaretleyiniz.) Çizelge 4.25.'e göre, Diyarbakır; Suriçi, İç Kale bölgesi, ulaşımı ve kent siluetindeki görünümü hakkında kendilerini %50 oranında yeterli bilgiye sahip bulmaktadırlar. Katılımcıların ortak yanıtlarında ilgili ancak yeterli bilgisi olmayan gurup ile oldukça bilgili olduğunu düşünen grup %10 ve üstündedir. İlgili olmayan katılımcı oranı %10 oranının altında kalmıştır. İlgiliyim ancak yeterli bilgim yok yanıtına kadınlarda ve oldukça bilgim var yanıtına erkeklerde daha sık rastlamış, cinsiyet bakımından ayrışma görülmüştür. Meslek gurubuna bağlı da ayrışma söz konusudur. Mimar gurup, yeterli bilgim var ve oldukça bilgim var yanıtlarına, diğer meslek guruplarından daha yaygın görüş bildirmiştir.

Çizelge 4.25. 2. Anket Sorusu, meslek ve cinsiyet değişkenleri ilişkisi

Diyarbakır; Suriçi, İç Kale bölgesi, ulaşım ve siluet görünümü, meslek ve cinsiyet değişkenleri ilişkisi -f (%)							
Cinsiyet	Meslek	İlgili Değilim	İlgiliyim- Yeterli Bilgim Yok	Yeterli Bilgim Var	Oldukça Bilgim Var	Cevapsız	Toplam
Erkek	Mimar	0(0)	4(10,5)	21(55,3)	13(34,2)	0(0)	38(100)
	Diğer	8(8,1)	26(26,3)	48(48,5)	14(14,1)	3(3)	99(100)
	Toplam	8(5,8)	30(21,9)	69(50,4)	27(19,7)	3(2,2)	137(100)
Kadın	Mimar	2(3,2)	11(17,7)	33(53,2)	16(25,8)	0(0)	62(100)
	Diğer	3(3)	34(33,7)	48(47,5)	10(9,9)	6(5,9)	101(100)
	Toplam	5(3,1)	45(27,6)	81(49,7)	26(16)	6(3,7)	163(100)
Toplam	Mimar	2(2)	15(15)	54(54)	29(29)	0(0)	100(100)
	Diğer	11(5,5)	60(30)	96(48)	24(12)	9(4,5)	200(100)
	Toplam	13(4,3)	75(25)	150(50)	53(17,7)	9(3)	300(100)
Lejant			%10-15	%15-25	%25-35		%35+

Bireyler 3. Soruyla (Diyarbakır; Suriçi, İç Kale bölgesindeki idari, askeri ve sivil yapıların kent içindeki konumunu ve değerini biliyor musunuz, işaretleyiniz.) Çizelge 4.26.'ya göre, Diyarbakır; Suriçi, İç Kale bölgesindeki idari, askeri ve sivil yapıların kent içindeki konum ve değeri hakkında kendilerini %48 oranında yeterli bilgiye sahip bulmaktadırlar. Kişilerin geriye kalan %52'sine ait verilen ortak yanıtlardan ilgili ancak yeterli bilgisi olmayan gurup ile oldukça bilgili olduğunu düşünen grup %10 ve üstüne çıkmıştır.

İlgili olmayan birey oranı diğer meslek gurubuna ait erkek kullanıcılarda %13,1 oranında olsa da genel olarak ilgili olmayan katılımcı oranı genellikle %10 oranının altında kalmıştır. Cinsiyet bakımından, ilgiliyim ancak yeterli bilgim yok yanıtına kadınlarda ve oldukça bilgim var yanıtına erkeklerde daha sık rastlandığı için ayrışma görülmüştür. Meslek gurubuna bağlı bir ayrışma söz konusu olmuştur. Mimar gurup sadece %1 oranında, yeterli bilgim var ve oldukça bilgim var yanıtlarında da diğer meslek guruplarına ait kullanıcılardan daha yaygın görüş bildirmiştir.

Çizelge 4.26. 3. Anket Sorusu, meslek ve cinsiyet değişkenleri ilişkisi

Diyarbakır; Suriçi, İç Kale bölgesindeki idari, askeri ve sivil yapıların kent içindeki konum ve değeri, meslek ve cinsiyet değişkenleri ilişkisi-f (%)							
Cinsiyet	Meslek	İlgili Değilim	İlgiliyim- Yeterli Bilgim Yok	Yeterli Bilgim Var	Oldukça Bilgim Var	Cevapsız	Toplam
Erkek	Mimar	0(0)	6(15,8)	24(63,2)	7(18,4)	1(2,6)	38(100)
	Diğer	13(13,1)	25(25,3)	42(48,2)	15(15,2)	4(4)	99(100)
	Toplam	13(9,5)	31(22,6)	66(50,4)	22(16,1)	5(3,6)	137(100)
Kadın	Mimar	2(3,2)	18(29)	34(54,8)	8(12,9)	0(0)	62(100)
	Diğer	10(9,9)	34(33,7)	44(43,6)	9(8,9)	4(4)	101(100)
	Toplam	2(7,4)	52(31,9)	78(47,9)	17(10,4)	4(2,5)	163(100)
Toplam	Mimar	2(2)	24(24)	58(58)	15(15)	1(1)	100(100)
	Diğer	23(11,5)	59(29,5)	86(43)	24(12)	8(4)	200(100)
	Toplam	25(8,3)	83(27,7)	144(48)	39(13)	9(3)	300(100)
Lejant		%10-15		%15-25	%25-35		%35+

Katılımcılar 4. Soruyla (Diyarbakır, Hz. Süleyman Cami, türbeleri ve çeşmelerinin kent içindeki konumu ve değerini biliyor musunuz, işaretleyiniz.) Çizelge 4.27.'ye göre, Diyarbakır, Hz. Süleyman Cami, türbeleri ve çeşmelerinin kent içindeki konum ve değeri hakkında kendilerini %52,3 oranında yeterli bilgiye sahip bulmaktadırlar. Katılımcıların geriye kalan %48'sine ait verilen ortak yanıtlardan ilgili ancak yeterli bilgisi olmayan gurup ile oldukça bilgili olan grup %10 ve üstüne çıkmıştır. İlgili olmayan atılımcı oranı %10 oranının altında kalmıştır.

Cinsiyet bakımından, ilgiliyim ancak yeterli bilgim yok ve oldukça bilgim var yanıtına kadınlarda ve erkeklerde sırasıyla %35 ve %25'in üstünde fazla oranda rastlanılmış cinsiyet bakımından benzer yanıtlar elde edilmiştir. Meslek gurubuna bağlı bir ayrışma söz konusu olmamıştır. Mimar gurup yeterli bilgim var ve oldukça bilgim var yanıtlarında diğer meslek guruplarıyla yaklaşık aynı oranda görüş bildirmiştir. Bu durumda 4. Soruya verilen yanıtlarda meslek ya da cinsiyete bağlı bir ayrışma görülmemiştir.

Çizelge 4.27. 4. Anket Sorusu, meslek ve cinsiyet değişkenleri ilişkisi

Diyarbakır, Hz. Süleyman Cami, türbeleri ve çeşmelerinin kent içindeki konum ve değeri, meslek ve cinsiyet değişkenleri ilişkisi -f (%)							
Cinsiyet	Meslek	İlgili Değilim	İlgiliyim- Yeterli Bilgim Yok	Yeterli Bilgim Var	Oldukça Bilgim Var	Cevapsız	Toplam
Erkek	Mimar	0(0)	6(15,8)	22(57,9)	10(26.3)	0(0)	38(100)
	Diğer	3(3)	29(29,3)	46(46,5)	18(18,2)	3(3)	99(100)
	Toplam	3(2,2)	35(25,5)	68(49,6)	28(20,4)	3(2,2)	137(100)
Kadın	Mimar	2(3,2)	16(25,8)	33(53,2)	11(17,7)	0(0)	62(100)
	Diğer	4(4)	23(22,8)	56(55,4)	18(17,8)	0(0)	101(100)
	Toplam	6(3,7)	39(23,9)	89(54,6)	29(17,8)	0(0)	163(100)
Toplam	Mimar	2(2)	22(22)	55(55)	21(21)	0(0)	100(100)
	Diğer	7(3,5)	52(26)	102(51)	36(18)	3(1,5)	200(100)
	Toplam	9(3)	74(24,7)	157(52,3)	57(19)	3(1)	300(100)
Lejant			%10-15	%15-25	%25-35		%35+

Bireyler 5. (Diyarbakır, İç Kale yapılarının yer aldığı park alanı düzenlemesinin kent içindeki konumu ve değerini biliyor musunuz, işaretleyiniz.) Çizelge 4.28.'e göre, Diyarbakır, İç Kale yapılarının yer aldığı park alanı düzenlemesinin kent içindeki konum ve değeri hakkında kendilerini %44,7 oranında yeterli bilgiye sahip bulmaktadırlar. Katılımcıların geriye kalan %55,3'üne ait verilen ortak yanıtlardan ilgili olmayan, ilgili ancak yeterli bilgisi olmayan ve oldukça bilgili olduğunu düşünen grup %10 ve üstüne çıkmıştır. Cinsiyet bakımından, ilgili değilim yanıtına ilk kez bu soruda %10'un üzerinde %12,4 oranla erkek katılımcılarda ve ilgiliyim ancak yeterli bilgim yok yanıtına kadınlarda daha fazla oranda olacak şekilde rastlanılmıştır. Ayrıca oldukça bilgim var yanıtına yaklaşık aynı oranda rastlanılmış cinsiyet bakımından ayrışma belirgin olmamıştır. Meslek gurubuna bağlı bir ayrışma söz konusu olmuştur. Mimarlar, yeterli bilgim var ve oldukça bilgim var yanıtlarına da diğer meslek guruplarına oranla daha fazla görüş bildirmiştir.

Çizelge 4.28. 5. Anket Sorusu, meslek ve cinsiyet değişkenleri ilişkisi

Diyarbakır, İç Kale yapılarının yer aldığı park alanı düzenlemesinin kent içindeki konum ve değeri, meslek ve cinsiyet değişkenleri ilişkisi -f (%)							
Cinsiyet	Meslek	İlgili Değilim	İlgiliyim- Yeterli Bilgim Yok	Yeterli Bilgim Var	Oldukça Bilgim Var	Cevapsız	Toplam
Erkek	Mimar	1(2,6)	6(15,8)	20(52,6)	9(23.7)	2(5,3)	38(100)
	Diğer	16(16,2)	18(18,2)	42(42,4)	17(17,2)	6(6,1)	99(100)
	Toplam	17(12,4)	24(17,5)	62(45,3)	26(19)	8(5,8)	137(100)
Kadın	Mimar	3(4,8)	13(21)	33(53,2)	13(21)	0(0)	62(100)
	Diğer	6(5,9)	38(37,6)	39(38,6)	12(11,9)	6(5,9)	101(100)
	Toplam	9(5,5)	51(31,3)	72(44,2)	25(15,3)	6(3,7)	163(100)
Toplam	Mimar	4(4)	19(19)	53(53)	22(22)	2(2)	100(100)
	Diğer	22(11)	56(28)	81(40,05)	29(14,5)	12(6)	200(100)
	Toplam	26(8,7)	75(25)	134(44,7)	51(17)	14(4,7)	300(100)
Lejant			%10-15	%15-25	%25-35		%35+

Bireyler 6. soruyla (Diyarbakır, İç Kale bölgesini kent kimliğine ait buluyor musunuz, işaretleyiniz soruyla) Çizelge 4.29.'a göre, Diyarbakır, İç Kale bölgesi, kent

kimliği aidiyeti hakkında kendilerini %48,7 oranında yeterli bilgiye sahip bulmaktadırlar. Kişilerin %51,3'üne ait ortak yanıtlarda ilgili ancak yeterli bilgisi olmayan ve oldukça bilgili olan grup %10 ve üstüne çıkmıştır. Cinsiyet bakımından, ilgiliyim ancak yeterli bilgim yok yanıtına kadınlarda, oldukça bilgim var yanıtına ise erkeklerde daha fazla rastlanarak ayrışma olmuştur. Mimarlar yeterli bilgim var ve oldukça bilgim var yanıtlarında fazla oranda görüş bildirmiş ayrıca mimar gurup ilgiliyim ancak yeterli bilgim yok kategorisinde de %10'un altında kalarak diğer meslek gurubuyla belirgin oranda farklılaşmıştır.

Çizelge 4.29. 6. Anket Sorusu, meslek ve cinsiyet değişkenleri ilişkisi

Diyarbakır, İç Kale bölgesi, kent kimliğine aidiyet, meslek ve cinsiyet değişkenleri ilişkisi -f (%)							
Cinsiyet	Meslek	İlgili Değilim	İlgiliyim- Yeterli Bilgim Yok	Yeterli Bilgim Var	Oldukça Bilgim Var	Cevapsız	Toplam
Erkek	Mimar	0(0)	3(7,9)	24(63,2)	10(26.3)	1(2,6)	38(100)
	Diğer	9(9,1)	16(16,2)	44(44,4)	25(25,3)	5(5,1)	99(100)
	Toplam	9(6,6)	19(13,9)	68(49,6)	35(25,5)	6(4,4)	137(100)
Kadın	Mimar	4(6,5)	6(9,7)	34(54,8)	18(29)	0(0)	62(100)
	Diğer	5(5)	27(26,7)	44(43,6)	16(15,8)	9(8,9)	101(100)
	Toplam	9(5,5)	33(20,2)	78(47,9)	34(20,9)	9(5,5)	163(100)
Toplam	Mimar	4(4)	9(9)	58(58)	28(28)	1(1)	100(100)
	Diğer	14(7)	43(21,5)	88(44)	41(20,5)	14(7)	200(100)
	Toplam	18(6)	52(17,3)	146(48,7)	69(23)	15(5)	300(100)
Lejant			%10-15	%15-25	%25-35		%35+

4.6.3. Anket Uygulaması A Bölgesi 20 Sıfat Gurubu Bulguları

Anket formunun üçüncü bölümünde, araştırma kapsamında oluşturulan her üç bölge için literatür verileri ve pilot anket uygulamasından yararlanılarak bilişsel anlamda kot etmeni ile ilişkilendirilen 20 sıfat gurubu yöneltilmiştir. Kullanıcıların her üç bölge için bu 20 sıfat gurubunu likert ölçeğine göre yapılarla ilişkilendirmesi istenmiştir. Diyarbakır, Suriçi, İç Kale bölgesi idari, askeri ve sivil yapıları (A bölgesi) üzerinden yöneltilen 20 sıfat gurubunu 1-5 puan aralığında değerlendiren katılımcıların öncelikle alçak-yüksek sıfat çifti ile diğer 19 sıfat çifti, meslek gruplarına göre çizelgelerde bir araya getirmek önemli görülmüştür. Bu çizelgelerde ait %10 ve üzerinde tekrar eden yanıtlar için bulgular maddeler halinde sıralanmıştır. Sunulan çizelgelerden elde edilen çarpıcı bulgular gerek görüldüğü ölçüde diğer demografik özellikler ve sıfat gurupları ile daha detaylı incelemiş daha güçlü bulgular aranmıştır.

Yükseklik sıfatıyla diğer 19 sıfat gurubu meslek guruplarına göre ilişkilendirilerek bir çizelge ile sunularak kot etmenine ait bulgulara ulaşmak hedeflenmiştir. Aynı

çizelgede yükseklik- diğer 19 sıfat gurubunun karşılaştırılması ayrıca meslek gurubuna göre de ayrıştırılmıştır. Böylece mimar ve diğer meslek guruplarına ait bilişsel algılamadaki farklılıklar ortaya çıkarılmıştır.

Bu doğrultuda sırasıyla A, B ve C bölgeleri için yöneltilen 20 sıfat gurubu için oluşturulan 19 çizelge şu şekilde sunulmuştur;

Çizelge 4.30.'a göre A bölgesi yapılarını yükseklik ve biliyorum sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılar için yükseklik, bölgeyi 5 seviyesi bilen mimar kullanıcılarda 3 ve 5, diğer meslek guruplarında ise 3, 4 ve 5 seviyesi öne çıkmıştır. Diğer meslek gurubuna ait verilerde 3 ölçeğinde biliyorum cevabını veren kullanıcıların da bölgeyi 3, 4 ve 5 seviyesi yüksek bulmaları ayrıca dikkat çekmiştir. Bölgeyi daha düşük seviyelerde bilen kullanıcılarda yükseklik ilişkisinin %10'u geçmemesi bölgenin biliniyor oluşuyla yükseklik algısı arasının doğru orantılı olduğunu göstermektedir.

Çizelge 4.30. A bölgesi B-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Biliyorum-Yüksek(B-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Bilmiyorum-Biliyorum	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	0(0)	0(0)	0(0)	0(0)	1(1)	1(1)
	2	0(0)	0(0)	2(2)	1(1)	1(1)	4(4)
	3	1(1)	0(0)	9(9)	5(5)	3(3)	18(18)
	4	0(0)	5(5)	9(9)	9(9)	8(8)	31(31)
	5	1(1)	3(3)	20(20)	6(6)	16(16)	46(46)
	Toplam	2(2)	8(8)	40(40)	21(21)	29(29)	100(100)
Diğer Meslek	1	4(2)	2(1)	3(1,5)	3(1,5)	5(2,5)	17(8,5)
	2	1(0,5)	1(0,5)	6(3)	6(3,0)	4(2)	18(9)
	3	1(0,5)	5(2,5)	16(8)	19(9,5)	14(7)	55(27,5)
	4	3(1,5)	1(0,5)	8(4)	20(10)	9(4,5)	41(20,5)
	5	3(1,5)	3(1,5)	12(6)	24(12)	27(13,5)	69(34,5)
	Toplam	12(6)	12(6)	45(22,5)	72(36)	59(29,5)	200(100)
Lejant	%10-15	%15-20	%20-25	%25+			

Çizelge 4.31.'e göre A bölgesi yapılarını yükseklik ve yakın sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılar için yükseklik, bölgeyi 3, 4 ve 5 seviyesinde yakın bulan mimar ve diğer meslek guruplarda öne çıkmıştır. 3, 4 ve 5 seviyesinde yakın cevabını veren kullanıcıların mimarlara ait verileri bölgeyi 3 ve 5 seviyesinde diğer meslek guruplarında ise 4 ve 5 seviyesinde yüksek buldukları ayrıca dikkat çekmiştir. Bölgeyi daha uzak bulan kullanıcılarda yükseklik ilişkisi hiçbir seviyede %10'u geçmemiştir. Bu durum bölgeyi uzak bulan kullanıcılarda yükseklik sıfatının belirli bir seviyede sabitlenmediğini göstermektedir.

Çizelge 4.31. A bölgesi Y-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Yakın-Yüksek(Y-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Uzak-Yakın	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	0(0)	0(0)	2(2)	1(1)	3(3)	6(6)
	2	0(0)	1(1)	6(6)	4(4)	0(0)	11(11)
	3	2(2)	2(2)	15(15)	3(3)	7(7)	29(29)
	4	0(0)	2(2)	10(10)	9(9)	9(9)	30(30)
	5	0(0)	3(3)	7(7)	4(4)	10(10)	24(24)
	Toplam	2(2)	8(8)	40(40)	21(21)	29(29)	100(100)
Diğer Meslek	1	3(1,5)	2(1)	6(3)	1(0,5)	7(3,5)	19(9,5)
	2	3(1,5)	1(0,5)	8(4)	7(3,5)	7(3,5)	26(13)
	3	4(2)	7(3,5)	16(8)	23(11,5)	14(7)	64(32)
	4	1(0,5)	1(0,5)	9(4,5)	29(14,5)	8(4)	48(24)
	5	1(0,5)	1(0,5)	6(3)	12(6)	23(11,5)	43(21,5)
	Toplam	12(6)	12(6)	45(22,5)	72(36)	59(29,5)	200(100)
Lejant	%10-15	%15-20		%20-25		%25+	

Çizelge 4.32.'ye göre A bölgesi yapılarını yükseklik ve ulaşılabilir sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılar için yükseklik, bölgeyi 4 ve 5 seviyesinde ulaşılabilir bulan mimar ve diğer meslek guruplarda öne çıkmıştır. 4 ve 5 seviyesinde ulaşılabilir cevabını veren kullanıcılardan mimarlara ait verileri bölgeyi 3, 4 ve 5 seviyesinde diğer meslek guruplarında ise 4 ve 5 ölçeğinde yüksek buldukları ayrıca dikkat çekmiştir. Bölgeyi ulaşılabilir bulmayan kullanıcılarda yükseklik ilişkisi hiçbir seviyede %10'u geçmemiştir. Bölgeyi ulaşılabilir ve yüksek bulan kullanıcılarda %10'u geçen oranlar yapısal-fonksiyonel açıdan oluşan açıklığın psikolojik-algısal açıdan kapandığını göstermiştir.

Çizelge 4.32. A bölgesi U-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Biliyorum-Yüksek(U-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Ulaşılabilir değil-Ulaşılabilir	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	0(0)	1(1)	2(2)	0(0)	2(2)	5(5)
	2	0(0)	3(3)	3(3)	3(3)	1(1)	10(10)
	3	1(1)	1(1)	7(7)	1(1)	4(4)	14(14)
	4	1(1)	3(3)	15(15)	10(10)	7(7)	36(36)
	5	0(0)	0(0)	13(13)	7(7)	15(15)	35(35)
	Toplam	2(2)	8(8)	40(40)	21(21)	29(29)	100(100)
Diğer Meslek	1	5(2)	3(1,5)	3(1,5)	3(1,5)	3(1,5)	17(8,5)
	2	1(0,5)	4(2)	7(3,5)	5(2,5)	3(1,5)	20(10)
	3	4(2)	3(1,5)	11(5,5)	10(5)	6(3,0)	34(17)
	4	0(0)	1(0,5)	12(6)	23(11,5)	15(7,5)	51(25,5)
	5	2(1)	1(0,5)	12(6)	31(15,5)	32(16)	78(39)
	Toplam	12(6)	12(6)	45(22,5)	72(36)	59(29,5)	200(100)
Lejant	%10-15	%15-20		%20-25		%25+	

Çizelge 4.33.'e göre A bölgesi yapılarını yükseklik ve sık sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılar için yükseklik, mimar kullanıcılarda 3 ve 4 ve diğer meslekte 3, 4 ve 5 seviyesinde öne çıkmıştır. 3 ve 4 seviyesinde sık cevabını veren kullanıcıların kullanıcılardan mimarların bölgeyi 3 ve 5 seviyesinde diğer meslek guruplarının ise 4 ve

5 seviyesinde yüksek buldukları ayrıca dikkat çekmiştir. Bölgeyi daha seyrek bulan kullanıcılarda yükseklik ilişkisi hiçbir seviyede %10'u geçmemiştir.

Çizelge 4.33. A bölgesi S-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Sık-Yüksek(S-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Seyrek-Sık	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	1(1)	0(0)	2(2)	0(0)	2(2)	5(5)
	2	1(1)	1(1)	2(2)	5(5)	2(2)	11(11)
	3	0(0)	1(1)	20(20)	6(6)	10(10)	37(37)
	4	0(0)	4(4)	11(11)	5(5)	9(9)	29(29)
	5	0(0)	2(2)	5(5)	5(5)	6(6)	18(18)
	Toplam	2(2)	8(8)	40(40)	21(21)	29(29)	100(100)
Diğer Meslek	1	4(2)	2(1)	7(3,5)	4(2)	7(3,5)	24(12)
	2	1(0,5)	2(1)	5(2,5)	8(4)	3(1,5)	19(9,5)
	3	3(1,5)	7(3,5)	20(10,0)	23(11,5)	17(8,5)	70(35)
	4	2(1)	0(0)	6(3,0)	29(14,5)	10(5)	47(23,5)
	5	2(1)	1(0,5)	7(3,5)	8(4)	22(11)	40(20)
	Toplam	12(6)	12(6)	45(22,5)	72(36)	59(29)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

Çizelge 4.34.'e göre A bölgesi yapılarını yüksek ve özgür sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılar için 3,4 ve 5 seviyesinde yükseklik, mimarlarda 3 ve 4, diğer meslek gurubunda ise 3 seviyesinde öne çıkmıştır. Bölgeyi 5 ölçekte yüksek bulan Mimarların 3 seviyesinde özgür bulması dikkat çekmiştir, diğer meslek gurubunda bu oran 4 ölçeğine çıksa da 5 seviyesinde hem yüksek hem de özgür bulan gurup oluşmamıştır. Bu durum bölgenin yüksekte olmasına rağmen planlamasından dolayı özgürlük sıfatının psikolojik açıdan büyük oranda hissedilmesinin önüne geçtiğini göstermiştir.

Çizelge 4.34. A bölgesi Ö-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Özgür-Yüksek(Ö-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Sınırlı-Özgür	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	1(1)	1(1)	3(3)	2(2)	6(6)	13(13)
	2	0(0)	3(3)	5(5)	6(6)	3(3)	17(17)
	3	0(0)	2(2)	16(16)	6(6)	10(10)	34(34)
	4	1(1)	2(2)	11(11)	5(5)	4(4)	23(23)
	5	0(0)	0(0)	5(5)	2(2)	6(6)	13(13)
	Toplam	2(2)	8(8)	40(40)	21(21)	29(29)	100(100)
Diğer Meslek	1	3(1,5)	1(,5)	6(3)	5(2,5)	11(5,5)	26(13)
	2	3(1,5)	5(2,5)	6(3)	19(9,5)	12(6,0)	45(22,5)
	3	3(1,5)	3(1,5)	20(10)	25(12,5)	15(7,5)	66(33)
	4	2(1)	1(0,5)	9(4,5)	19(9,5)	9(4,5)	40(20,0)
	5	1(0,5)	2(1)	4(2)	4(2)	12(6)	23(11,5)
	Toplam	12(6)	12(6)	45(22,5)	72(36)	59(29,5)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

Çizelge 4.35.'e göre A bölgesi yapılarını yükseklik ve baskın sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılar için 3,4 ve 5 seviyesinde değerlendirilen yükseklik, bölgeyi 3,4 ve 5 seviyesinde baskın bulan mimar ve diğer meslek guruplarında öne çıkmıştır. Bölgeyi 1 ve 2 seviyesinde silik bulan kullanıcılarda yükseklik ilişkisi %10'u geçmemiştir.

Meslek gurubuna bağlı olarak ayrışma mimarların bölgeyi diğer guruba oranla daha alçak ancak daha bakın görmeleriyle öne çıkmıştır.

Çizelge 4.35. A bölgesi B-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Baskın-Yüksek(B-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Silik-Baskın	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	0(0)	1(1)	2(2)	0(0)	2(2)	5(5)
	2	1(1)	1(1)	5(5)	3(3)	1(1)	11(11)
	3	1(1)	3(3)	11(11)	4(4)	2(2)	21(21)
	4	0(0)	1(1)	11(11)	10(10)	9(9)	31(31)
	5	0(0)	2(2)	11(11)	4(4)	15(15)	32(32)
	Toplam	2(2)	8(8)	40(40)	21(21)	29(29)	100(100)
Diğer Meslek	1	5(2,5)	3(1,5)	4(2)	2(1)	4(2)	18(9)
	2	1(0,5)	6(3)	9(4,5)	7(3,5)	6(3)	29(14,5)
	3	3(1,5)	2(1)	15(7,5)	25(12,5)	12(6)	57(28,5)
	4	3(1,5)	0(0)	8(4)	26(13)	12(6)	49(24,5)
	5	0(0)	1(0,5)	9(4,5)	12(6)	25(12,5)	47(23,5)
	Toplam	12(6)	12(6)	45(22,5)	72(36)	59(29,5)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

Çizelge 4.36.'ya göre A bölgesi yapılarını yükseklik ve akışkan sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılar için bölgeyi 3, 4 ve 5 seviyesinde yüksek bulan mimar ve diğer meslek gurupları 2, 3 ve 4 seviyesinde akışkan bularak öne çıkmıştır. 2 ve 4 ölçeğinde akışkan cevabını veren mimarlar bölgeyi 3 ölçeğinde yüksek bulmuştur, bölgeyi 4 ve 5 seviyesinde yüksek bulan diğer meslek gurubunda ise 3, 4 ve 5 seviyesinde akışkanlık ayrıca dikkat çekmiştir. Diğer ölçeklerde durağan, yükseklik ilişkisi %10'u geçmemiştir. Bölgeyi 3 seviyesinde yüksek bulan mimarlarda akışkanlık ile ilgili ortak bir dil oluşmasına karşın diğer meslek gurubunda 4 ve 5 seviyesinde yüksek bulanlarda akışkanlığın öne çıkması dikkat çekmiştir.

Çizelge 4.36. A bölgesi A-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Akışkan-Yüksek(A-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Durağan-Akışkan	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	0(0)	1(1)	1(1)	1(1)	4(4)	7(7)
	2	2(2)	0(0)	10(10)	5(5)	3(3)	20(20)
	3	0(0)	2(2)	7(7)	5(5)	9(9)	23(23)
	4	0(0)	4(4)	14(14)	8(8)	9(9)	35(35)
	5	0(0)	1(1)	8(8)	2(2)	4(4)	15(15)
	Toplam	2(2)	8(8)	40(40)	21(21)	29(29)	100(100)
Diğer Meslek	1	5(2,5)	1(0,5)	5(2,5)	4(2)	7(3,5)	22(11)
	2	1(5)	4(2)	9(4,5)	10(5)	3(1,5)	27(13,5)
	3	2(1)	5(2,5)	15(7,5)	27(13,5)	17(8,5)	66(33)
	4	4(2)	2(1)	7(3,5)	27(13,5)	10(5)	50(25)
	5	0(0)	0(0)	9(4,5)	4(2)	22(11)	35(17,5)
	Toplam	12(6)	12(6)	45(22,5)	72(36)	59(29,5)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

Çizelge 4.37.'ye göre A bölgesi yapılarını yükseklik ve sıcak sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılar için bölgeyi 3, 4 ve 5 seviyesinde yüksek bulan mimar ve diğer meslek gurubunda sıcaklık sırasıyla 4,5 ve 3,4,5 seviyesinde öne çıkmıştır. Bölge sıcaklık

için diğer ölçeklerde hiçbir seviyede %10'dan fazla tekrarlı yanıta ulaşamamıştır. Bu durum bölgeyi sıcak bulan kullanıcılarda yükseklik sıfatının meslek gurubuna göre belirli bir seviyede sabitlenmediğini ancak tekrarlanan yanıtların yükseklikle doğru orantılı olarak arttığını göstermektedir.

Çizelge 4.37. A bölgesi S-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Sıcak-Yüksek(S-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Soğuk-Sıcak	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	0(0)	1(1)	0(0)	0(0)	2(2)	3(3)
	2	2(2)	0(0)	8(8)	3(3)	5(5)	18(18)
	3	0(0)	2(2)	8(8)	8(8)	6(6)	24(24)
	4	0-0)	3(3)	14(14)	9(9)	9(9,0%	35-35,0%
	5	0-0)	2(2)	10(10)	1(1)	7(7)	20(20)
	Toplam	2-2)	8(8)	40(40)	21(21)	29(29)	100(100)
Diğer Meslek	1	4-2)	0(0)	4(2)	9(4,5)	7(3,5)	24(12)
	2	1(0,5)	3(1,5)	11(5,5)	13(6,5)	9(4,5)	37(18,5)
	3	1-,5)	5(2,5)	23(11,5)	16(8)	15(7,5)	60(30)
	4	5-2,5)	3(1,5)	5(2,5)	24(12)	5(2,5)	42(21)
	5	1-,5)	1(0,5)	2(1)	10(5)	23(11,5)	37(18,5)
	Toplam	12-6)	12(6)	45(22,5)	72(36)	59(29,5)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

Çizelge 4.38.'e göre A bölgesi yapılarını yükseklik ve dinlendirici sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılar bölgeyi 4 ve 5 seviyesinde ulaşılabilir bulan mimar ve diğer meslek guruplarda öne çıkmıştır. 3, 4 ve 5 seviyesinde yüksek bulan mimarlar bölgeyi 4 ve 5 seviyesinde diğer meslek grupları ise 4 ve 5 seviyesinde yüksek buldukları bölgeyi 4 ve 5 seviyesinde dinlendirici bulmuşlardır. Bölgeyi diğer ölçeklerde dinlendirici bulan kullanıcılarda yükseklik ilişkisinin hiçbir seviyede %10'u geçmemesi ayrıca dikkat çekmiştir. Bölgeyi dinlendirici bulan kullanıcılar, yükseklik sıfatıyla ilişkilendirmiştir.

Çizelge 4.38. A bölgesi D-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Dinlendirici-Yüksek (D-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Yorucu-Dinlendirici	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	0(0)	0(0)	1(1)	0(0)	1(1)	2(2)
	2	0(0)	1(1)	4(4)	2(2)	2(2)	9(9)
	3	1(1)	3(3)	8(8)	3(3)	2(2)	17(17)
	4	1(1)	1(1)	13(13)	11(11)	7(7)	33(33)
	5	0(0)	3(3)	14(14)	5(5)	17(17)	39(39)
	Toplam	0(2)	3(8)	14(40)	5(21)	17(29)	39(100)
Diğer Meslek	1	4(2)	3(1,5)	6(3)	3(1,5)	6(3)	22(11)
	2	2(1)	6(3)	7(3,5)	6(3)	4(2)	25(12,5)
	3	4(2)	2(1)	15(7,5)	24(12)	10(5)	55(27,5)
	4	0(0)	1(0,5)	9(4,5)	22(11)	12(6)	44(22,0)
	5	2(1)	0(0)	8(4)	17(8,5)	27(13,5)	54(27,0)
	Toplam	12(6)	12(6)	45(22,5)	72(36)	59(29,5)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

Çizelge 4.39.'a göre A bölgesi yapılarını yükseklik ve rahat sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılar için bölgeyi 3, 4 ve 5 seviyesinde yüksek bulan mimar ve diğer meslek grupları öne çıkmıştır. 3, 4 ve 5 seviyesinde rahat cevabını veren mimarlar bölgeyi 3 ve 5 seviyesinde diğer meslek guruplarında ise 4 ve 5 seviyesinde rahat bulan gurubun aynı zamanda 4 ve 5 seviyesinde yüksek bulmaları ayrıca dikkat çekmiştir. Diğer ölçeklerde rahatlık, yükseklik ilişkisi hiçbir seviyede %10'u geçmemiştir. Bu durum bölgeyi rahatlık ve yükseklik sıfatları arasında doğru bir orantı olduğunu göstermiştir.

Çizelge 4.39. A bölgesi R-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Rahat-Yüksek (R-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Rahatsız edici-Rahat	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	1(1)	1(1)	0(0)	0(0)	0(0)	2(2)
	2	0(0)	0(0)	3(3)	0(0)	0(0)	3(3)
	3	0(0)	3(3)	10(10)	78(7)	4(4)	24(24)
	4	1(1)	3(3)	14(14)	7(7)	8(8)	33(33)
	5	0(0)	1(1)	13(13)	7(7)	17(17)	38(38)
	Toplam	2(2)	8(8)	40(40)	21(21)	29(29)	100(100)
Diğer Meslek	1	5(2,5)	3(1,5)	5(2,5)	5(2,5)	4(2)	22(11)
	2	3(1,5)	5(2,5)	8(4)	4(2)	5(2,5)	25(12,5)
	3	2(1)	2(1)	13(6,5)	18(9)	6(3)	41(20,5)
	4	0(0)	2(1)	8(4)	28(14)	8(4)	46(23)
	5	2(1)	0(0)	11(5,5)	17(8,5)	36(18)	66(33)
	Toplam	12(6)	12(6)	45(22,5)	72(36)	59(29,5)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

Çizelge 4.40.'a göre A bölgesi yapılarını yükseklik ve özgün sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılarda bölgeyi 3, 4 ve 5 seviyesinde yüksek bulan mimar ve diğer meslek grupları öne çıkmıştır. 3, 4 ve 5 seviyesinde özgün cevabını veren mimarlar bölgeyi 3, 4 ve 5 seviyesinde diğer meslek guruplarında ise 4 ve 5 seviyesinde özgün bulan gurubun aynı zamanda 4 ve 5 seviyesinde yüksek bulmaları ayrıca dikkat çekmiştir. Diğer ölçeklerde özgün, yüksek ilişkisi hiçbir seviyede %10'u geçmemiştir. Bu durum bölgede özgünlük ve yükseklik sıfatları arasında doğru bir orantı olduğunu göstermiştir.

Çizelge 4.40. A bölgesi Ö-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Özgün-Yüksek (Ö-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Taklit-Özgün	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	2(2)	2(2)	0(0)	0(0)	1(1)	5(5)
	2	0(0)	1(1)	2(2)	1(1)	0(0)	4(4)
	3	0(0)	0(0)	10(10)	2(2)	4(4)	16(16)
	4	0(0)	3(3)	8(8)	13(13)	2(2)	26(26)
	5	0(0)	2(2)	20(20)	5(5)	22(22)	49(49)
	Toplam	2(2)	8(8)	40(40)	21(21)	29(29)	100(100)
Diğer Meslek	1	9(4,5)	2(1)	6(3)	1(0,5)	2(1)	20(10)
	2	1(0,5)	5(2,5)	9(4,5)	1(0,5)	4(2)	20(10)
	3	0(0)	1(0,5)	10(5)	7(3,5)	3(1,5)	21(10,5)
	4	0(0)	3(1,5)	7(3,5)	30(15)	5(2,5)	45(22,5)
	5	2(1)	1(0,5)	13(6,5)	33(16,5)	45(22,5)	94(47)
	Toplam	12(6)	12(6)	45(22,5)	72(36)	59(29,5)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

Çizelge 4.41.'e göre A bölgesi yapılarını yükseklik ve esnek sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılar için bölgeyi 3, 4 ve 5 seviyesinde yüksek bulan mimar ve diğer meslek gurupları öne çıkmıştır. 3 ve 4 seviyesinde esnek cevabını veren mimarlar bölgeyi 3 ve 4 seviyesinde diğer meslek guruplarında ise 3, 4 ve 5 seviyesinde esnek bulan gurubun aynı zamanda 4 ve 5 seviyesinde yüksek bulmaları ayrıca dikkat çekmiştir. Diğer ölçeklerde rahatlık, yükseklik ilişkisi hiçbir seviyede %10'u geçmemiştir. Bu durum bölgede esneklik ve yükseklik sıfatları arasında bir ilişki yakalandığını göstermiştir.

Çizelge 4.41. A bölgesi E-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Esnek-Yüksek (E-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Kısıtlı-Esnek	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	0(0)	1(1)	1(1)	0(0)	5(5)	7(7)
	2	1(1)	0(0)	5(5)	4(4)	3(3)	13(13)
	3	0(0)	5(5)	20(20)	10(10)	7(7)	42(42)
	4	1(1)	2(2)	10(10)	6(6)	9(9)	28(28)
	5	0(0)	0(0)	4(4)	1(1)	5(5)	10(10)
	Toplam	2(2)	8(8)	40(40)	21(21)	29(29)	100(100)
Diğer Meslek	1	5(2,5)	2(1)	5(2,5)	7(3,5)	7(3,5)	26(13)
	2	2(1,0)	5(2,5)	9(4,5)	13(6,5)	9(4,5)	38(19)
	3	3(1,5)	4(2)	19(9,5)	23(11,5)	12(6)	61(30,5)
	4	1(0,5)	1(0,5)	11(5,5)	24(12)	11(5,5)	48(24)
	5	1(0,5)	0(0)	1(0,5)	5(2,5)	20(10)	27(13,5)
	Toplam	12(6)	12(6)	45(22,5)	72(36)	59(29,5)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

Çizelge 4.42.'ye göre A bölgesi yapılarını yükseklik ve büyük sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılar için bölgeyi 3, 4 ve 5 seviyesinde yüksek bulan mimar ve diğer meslek gurupları öne çıkmıştır. 3, 4 ve 5 seviyesinde büyük cevabını veren mimarlar 3, 4 ve 5 seviyesinde diğer meslek guruplarında ise 3, 4 ve 5 ölçeğinde büyük bulan gurubun aynı zamanda 3, 4 ve 5 seviyesinde yüksek bulmaları ayrıca dikkat çekmiştir. Diğer ölçeklerde büyük, yüksek ilişkisi hiçbir seviyede %10'u geçmemiştir. Bu durum bölgede büyüklük ve yükseklik sıfatları arasında beliğin bir ilişki yakalandığını göstermiştir.

Çizelge 4.42. A bölgesi B-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Büyük-Yüksek (B-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Küçük-Büyük	1	2-	3-	4	5	Toplam
Mimar	1	0(0)	0(0)	0(0)	0(0)	0(0)	0(0)
	2	1(1)	0(0)	6(6)	2(2)	1(1)	10(10)
	3	1(1)	4(4)	17(17)	7(7)	5(5)	34(34)
	4	0(0)	4(4)	13(13)	8(8)	9(9)	34(34)
	5	0(0)	0(0)	4(4)	4(4)	14(14)	22(22)
	Toplam	2(2)	8(8)	40(40)	21(21)	29(29)	100(100)
Diğer Meslek	1	7(3,5)	2(1)	2(1)	1(0,5)	3(1,5)	15(7,5)
	2	1(0,5)	4(2)	6(3)	2(1)	1(0,5)	14(7,0)
	3	0(0)	5(2,5)	22(11)	18(9)	6(3)	51(25,50)
	4	3(1,5)	0(0)	9-(4,5)	38(19)	11(5,5)	61(30,5)
	5	1(0,5)	1(0,5)	6(3)	13(6,5)	38(19)	59(29,5)
	Toplam	12(6)	12(6)	45(22,5)	72(36)	59(29,5)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

Çizelge 4.43.'e göre A bölgesi yapılarını yükseklik ve iyi sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılarda bölgeyi 3, 4 ve 5 seviyesinde iyi bulan mimar ve diğer meslek gurupları öne çıkmıştır. 3, 4 ve 5 seviyesinde iyi cevabını veren mimar ve diğer meslek guruplarında 3, 4 ve 5 seviyesinde iyi bulan gurubun aynı zamanda 3, 4 ve 5 seviyesinde yüksek bulmaları dikkat çekmiştir. Diğer ölçeklerde iyi, yüksek ilişkisi %10'u geçmemiş, bölgede iyi ve yüksek sıfatları arasında beliğin bir ilişki yakalanmıştır.

Çizelge 4.43. A bölgesi İ-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

İyi-Yüksek (İ-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Kötü-İyi	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	1(1)	1(1)	0(0)	0(0)	0(0)	2(2)
	2	0(0)	2(2)	2(2)	0(0)	0(0)	4(4)
	3	0(0)	0(0)	12(12)	4(4)	1(1)	17(17)
	4	1(1)	4(4)	13(13)	12(12)	7(7)	37(37)
	5	0(0)	1(1)	13(13)	5(5)	21(21)	40(40)
	Toplam	2(2)	8(8)	40(40)	21(21)	29(29)	100(100)
Diğer Meslek	1	7(3,5)	4(2)	5(2,5)	0(0)	2(1)	18(9)
	2	2(1)	3(1,5)	7(3,5)	2(1)	2(1)	16(8)
	3	0(0)	1(0,5)	15(7,5)	13(6,5)	4(2)	33(16,5)
	4	2(1)	3(1,5)	8(4)	28(14)	7(3,5)	48(24)
	5	1(0,5)	1(0,5)	10(5)	29(14,5)	44(22)	85(42,5)
	Toplam	12(6)	12(6)	45(22,5)	72(36)	59(29,5)	200(100)
Lejant	%10-15		%15-20		%20-25		%25+

Çizelge 4.44.'e göre A bölgesi yapılarını yükseklik ve etkileyici sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılarda bölgeyi 4 ve 5 seviyesinde etkileyici bulan mimar ve diğer meslek gurupları öne çıkmıştır. 4 ve 5 seviyesinde etkileyici cevabını veren mimar meslek gurubu 3, 4 ve 5 seviyesinde diğer meslek guruplarında ise 4 ve 5 ölçeğinde etkileyici bulan gurubun aynı zamanda 4 seviyesinde yüksek bulmaları ayrıca dikkat çekmiştir. Diğer ölçeklerde etkileyici, yüksek ilişkisi hiçbir seviyede %10'u geçmemiş, etkileyici ve yüksek sıfatları arasında beliğin bir ilişki yakalanmıştır.

Çizelge 4.44. A bölgesi E-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Etkileyici-Yüksek (E-Y)		Alçak-Yüksek-f(%) (f=frekans, %=yüzde)					
Meslek	Etkileyici değil-Etkileyici	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	1(1)	0(0)	0(0)	1(1)	1(1)	3(3)
	2	0(0)	1(1)	3(3)	0(0)	0(0)	4(4)
	3	1(1)	2(2)	7(7)	2(2)	0(0)	12(12)
	4	0(0)	4(4)	11(11)	11(11)	7(7)	33(33)
	5	0(0)	1(1)	19(19)	7(7)	21(21)	48(48)
	Toplam	2(2)	8(8)	40(40)	21(21)	29(29)	100(100)
Diğer Meslek	1	7(3,5)	2(1)	5(2,5)	0(0)	3(1,5)	17(8,5)
	2	0(0)	5(2,5)	2(1)	4(2)	0(0)	11(5,5)
	3	0(0)	0(0)	19(9,5)	7(3,5)	3(1,5)	29(14,5)
	4	2(1)	3(1,5)	7(3,5)	24(12)	3(1,5)	39(19,5)
	5	3(1)	2(1,5)	12(3,5)	37(12)	50(1,5)	104(19,5)
	Toplam	12(6)	12(6)	45(22,5)	72(36)	59(29,5)	200(100)
Lejant	%10-15		%15-20		%20-25		%25+

Çizelge 4.45.'e göre A bölgesi yapılarını yükseklik ve uyumlu sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılarda bölgeyi 3, 4 ve 5 seviyesinde uyumlu bulan mimar ve diğer meslek gurupları öne çıkmıştır. 4 ve 5 seviyesinde uyumlu cevabını veren mimar meslek gurubu 3, 4 ve 5 seviyesinde, diğer meslek guruplarında ise 3, 4 ve 5 ölçeğinde uyumlu bulan gurubun aynı zamanda 3, 4 ve 5 seviyesinde yüksek bulmaları dikkat çekmiştir. Diğer ölçeklerde uyumluluk, yükseklik ilişkisi %10'u geçmemiştir. Bu durum bölgede uyumlu ve yüksek sıfatları arasında beliğin bir ilişki yakalandığını göstermiştir.

Çizelge 4.45. A bölgesi U-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Uyumlu-Yüksek (U-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Uyumsuz-Uyumlu	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	1(1)	2(2)	1(1)	0(0)	1(1)	5(5)
	2	0(0)	0(0)	3(3)	0(0)	0(0)	3(3)
	3	1(1)	1(1)	6(6)	2(2)	1(1)	11(11)
	4	0(0)	4(4)	15(15)	11(11)	6(6)	36(36)
	5	0(0)	1(1)	15(15)	8(8)	21(21)	45(45)
	Toplam	2(2)	8(8)	40(40)	21(21)	29(29)	100(100)
Diğer Meslek	1	7(3,5)	3(1,5)	3(1,5)	0(0)	2(1)	15(7,5)
	2	1(0,5)	3(1,5)	7(3,5)	2(1)	1(0,5)	14(7)
	3	1(0,5)	1(0,5)	17(8,5)	10(5)	1(0,5)	30(15)
	4	0(0)	3(1,5)	9(4,5)	31(15,5)	8(4)	51(25,5)
	5	3(1,5)	2(1)	9(4,5)	29(14,5)	47(23,5)	90(45)
	Toplam	12(6)	12(6)	45(22,5)	72(36)	59(29,5)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

Çizelge 4.46.'ya göre A bölgesi yapılarını yükseklik ve yalın sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılarda bölgeyi 3, 4 ve 5 seviyesinde yalın bulan mimar ve diğer meslek gurupları öne çıkmıştır. 3, 4 ve 5 seviyesinde yalın cevabını veren mimar meslek gurubu 3, 4 ve 5 seviyesinde, diğer meslek guruplarında ise 3, 4 ve 5 seviyesinde yalın bulan gurubun aynı zamanda 3, 4 ve 5 seviyesinde yüksek bulmaları dikkat çekmiştir. Diğer ölçeklerde yalın, yüksek ilişkisi %10'u geçmemiştir.

Çizelge 4.46. A bölgesi Y-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Yalın-Yüksek (Y-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Karmaşık-Yalın	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	0(0)	1(1)	0(0)	0(0)	1(1)	2(2)
	2	0(0)	1(1)	7(7)	1(1)	2(2)	11(11)
	3	1(1)	4(4)	11(11)	8(8)	5(5)	29(29)
	4	1(1)	1(1)	17(17)	10(10)	11(11)	40(40)
	5	0(0)	1(1)	5(5)	282)	10(10)	18(18)
	Toplam	2(2)	8(8)	40(40)	21(21)	29(29)	100(100)
Diğer Meslek	1	9(4,5)	2(1)	6(3)	3(1,5)	8(4)	28(14)
	2	1(0,5)	4(2)	7(3,5)	7(3,5)	0(0)	19(9,5)
	3	1(0,5)	3(1,5)	20(10)	11(5,5)	8(4)	43(21,5)
	4	0(0)	1(0,5)	7(3,5)	36(18)	16(8)	60(30)
	5	1(0,5)	2(1)	5(2,5)	15(7,5)	27(13,5)	50(25)
	Toplam	12(6)	12(6)	45(22,5)	72(36)	59(29,5)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

Çizelge 4.47.'ye göre A bölgesi yapılarını yükseklik ve düzenli sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılarda bölgeyi 3, 4 ve 5 seviyesinde düzenli bulan mimar ve diğer meslek gurupları öne çıkmıştır. 3, 4 ve 5 seviyesinde düzenli cevabını veren hem mimar hem de diğer meslek gurubunun 3, 4 ve 5 seviyesinde yüksek bulmaları ayrıca dikkat çekmiştir. Diğer ölçeklerde düzenli, yüksek ilişkisi %10'u geçmemiştir. Bu durum bölgede düzenli ve yüksek sıfatları arasında beliğin bir ilişki yakalandığını göstermiştir.

Çizelge 4.47. A bölgesi D-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Düzenli-Yüksek (D-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Düzensiz-Düzenli	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	1(1)	2(2)	0(0)	0(0)	2(2)	1(5)
	2	0(0)	1(1)	5(5)	2(2)	0(0)	8(8)
	3	0(0)	4(4)	12(12)	2(2)	2(2)	20(20)
	4	1(1)	1(1)	16(16)	13(13)	10(10)	41(41)
	5	0(0)	0(0)	7(7)	4(4)	15(15)	26(26)
	Toplam	2(2)	8(8)	40(40)	21(21)	29(29)	100(100)
Diğer Meslek	1	6(3)	2(1)	6(3)	2(1)	3(1,5)	19(9,5)
	2	1(0,5)	2(1)	4(2)	8(4)	2(1)	17(8,5)
	3	3(1,5)	6(3)	17(8,5)	13(6,5)	8(4)	47(23,5)
	4	1(0,5)	1(0,5)	9(4,5)	37(18,5)	15(7,5)	63(31,5)
	5	1(0,5)	1(0,5)	9(4,5)	12(6)	31(15,5)	54(27)
	Toplam	12(6)	12(6,0)	45(22,5)	72(36)	59(29,5)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

Çizelge 4.48.'e göre A bölgesi yapılarını yükseklik ve modern sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılar için bölgeyi 1, 2 ve 3 seviyesinde modern bulan mimar ve diğer meslek gurupları öne çıkmıştır. 1 ve 2 seviyesinde modern cevabını veren mimarların 1 ve 3 ölçeğinde, diğer meslek guruplarında ise 1 ve 3 seviyesinde modern bulan gurubun aynı zamanda 3, 4 ve 5 seviyesinde yüksek bulmaları ayrıca dikkat çekmiştir. Diğer ölçeklerde modern, yüksek ilişkisi hiçbir seviyede %10'u geçmemiştir. Bu durum bölgede modern ve yüksek sıfatları arasında beliğin bir ilişki yakalandığını göstermiştir.

Çizelge 4.48. A bölgesi M-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Modern-Yüksek (M-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Geleneksel-Modern	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	0(0)	4(4)	20(20)	7(7)	16(16)	47(47)
	2	1(1)	0(0)	11(11)	8(8)	5(5)	25(25)
	3	0(0)	3(3)	7(7)	4(4)	4(4)	18(18)
	4	0(0)	0(0)	2(2)	1(1)	2(2)	5(5)
	5	1(1)	1(1)	0(0)	1(1)	2(2)	5(5)
	Toplam	2(2)	8(8)	40(40)	21(21)	29(29)	100(100)
Diğer Meslek	1	5(2,5)	4(2)	10(5)	29(14,5)	25(12,5)	73(36,5)
	2	0(0)	2(1)	4(2)	10(5)	5(2,5)	21(10,5)
	3	1(0,5)	1(0,5)	23(11,5)	15(7,5)	8(4)	48(24)
	4	3(1,5)	2(1)	4(2)	13(6,5)	9(4,5)	31(15)
	5	3(1,5)	3(1,5)	4(2)	5(2,5)	12(6)	27(13,5)
	Toplam	12(6)	12(6)	45(22,5)	72(36)	59(29,5)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

4.6.4. Anket Uygulaması B Bölgesi 20 Sıfat Gurubu Bulguları

Diyarbakır, Suriçi, İç Kale Hz. Süleyman Camisi, türbeleri ve minaresi (B bölgesi) üzerinden yöneltilen 20 sıfat gurubunu 1-5 puan aralığında değerlendiren katılımcıların öncelikle alçak-yüksek sıfat çifti ile diğer 19 sıfat çifti, meslek gruplarına göre çizelgelerle bir araya getirmek önemli görülmüştür. Bu çizelgelere ait %10 ve üzerinde tekrar eden yanıtlar için bulgular maddeler halinde sıralanmıştır. Sunulan çizelgelerden elde edilen çarpıcı bulgular gerek görüldüğü ölçüde diğer demografik özellikler ve sıfat gurupları ile daha detaylı incelemiş daha güçlü bulgular aranmıştır.

Çizelge 4.49.'a göre B bölgesi yapılarını yükseklik ve biliyorum sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılar için yükseklik bölgeyi 5 seviyesinde bilen mimar kullanıcılarda 3, 4 ve 5, diğer meslek guruplarında ise 4 ve 5 seviyesinde öne çıkmıştır. Mimarlara ait verilerde 4 ölçeğinde biliyorum cevabını veren kullanıcıların da bölgeyi 3 seviyesinde yüksek bulmaları ayrıca dikkat çekmiştir. Bölgeyi daha düşük seviyelerde bilen kullanıcılarda yükseklik ilişkisinin %10'u geçmemesi bölgenin biliniyor oluşuyla yükseklik algısı arasının doğru orantılı olduğunu göstermektedir.

Çizelge 4.49. B bölgesi B-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Biliyorum -Yüksek(Y-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Bilmiyorum-Biliyorum	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	1(1)	0(0)	0(0)	0(0)	0(0)	1(1)
	2	0(0)	2(2)	4(4)	0(0)	0(0)	6(6)
	3	1(1)	1(1)	8(8)	5(5)	0(0)	15(15)
	4	0(0)	2(2)	11(11)	5(5)	2(2)	20(20)
	5	3(3)	1(1)	20(20)	18(18)	16(16)	58(58)
	Toplam	5(5)	6(6)	43(43)	28(28)	18(18)	100(100)
Diğer Meslek	1	2(1)	5(2,5)	1(0,5)	2(1)	1(0,5)	11(5,5)
	2	2(1)	6(3)	1(0,5)	0(0)	3(1,5)	12(6)
	3	5(2,5)	3(1,5)	8(4)	10(5)	4(2)	30(15)
	4	2(1)	2(1)	8(4)	10(5)	11(5,5)	33(16)
	5	4(2)	3(1,5)	16(8)	25(12)	66(33)	114(57)
	Toplam	15(7,5)	19(9,5)	34(17)	47(23,5)	85(42,5)	200(100)
Lejant	%10-15	%15-20	%20-25	%25+			

Çizelge 4.50.'ye göre B bölgesi yapılarını yükseklik ve yakın sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılar r için yükseklik bölgeyi 3, 4 ve 5 seviyesinde yakın bulan mimar ve diğer meslek guruplarda öne çıkmıştır. 3, 4 ve 5 seviyesinde yakın cevabını veren kullanıcılardan mimarların bölgeyi 3 ve 4 seviyesinde diğer meslek guruplarında ise 5 seviyesinde yüksek bulmaları ayrıca dikkat çekmiştir. Bölgeyi daha uzak bulan kullanıcılarda yükseklik ilişkisi hiçbir seviyede %10'u geçmemiştir. Bu durum bölgeyi

uzak bulan kullanıcılarda yükseklik sıfatının belirli bir seviyede sabitlenmediğini göstermektedir.

Çizelge 4.50. B bölgesi Y-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Yakın-Yüksek(Y-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Uzak-Yakın	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	2(2)	0(0)	1(1)	0(0)	1(1)	4(4)
	2	2(2)	0(0)	7(7)	0(0)	1(1)	10(10)
	3	0(0)	2(2)	12(12)	9(9)	1(1)	24(24)
	4	0(0)	4(4)	14(14)	10(10)	5(5)	33(33)
	5	1(1)	0(09	9(9)	9(9)	10(10)	29(29)
	Toplam	5(5)	6(6)	43(43)	28(28)	18(18)	100(100)
Diğer Meslek	1	3(1,5)	3(1,5)	4(2)	0(0)	7(3,5)	17(8,5)
	2	3(1,5)	5(2,5)	1(0,5)	6(3)	1(0,5)	16(8)
	3	4(2)	7(3,5)	17(8,5)	12(6)	10(5)	50(25)
	4	3(1,5)	3(1,5)	6(3)	14(7)	17(8,5)	43(21,5)
	5	2(1)	1(0,5)	6(3)	15(7,5)	50(25)	74(37)
	Toplam	15(7,5)	19(9,5)	34(17)	47(23,5)	85(42,5)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

Çizelge 4.51.'e göre B bölgesi yapılarını yükseklik ve ulaşılabilir sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılar için yükseklik bölgeyi 3, 4 ve 5 seviyesinde ulaşılabilir bulan mimar ve diğer meslek guruplarda öne çıkmıştır. 3, 4 ve 5 seviyesinde ulaşılabilir cevabını veren kullanıcılardan mimarların bölgeyi 3, 4 ve 5 seviyesinde diğer meslek guruplarında ise 4 ve 5 seviyesinde yüksek buldukları ayrıca dikkat çekmiştir. Bölgeyi ulaşılabilir bulmayan kullanıcılarda yükseklik ilişkisi hiçbir seviyede %10'u geçmemiştir. Bölgeyi ulaşılabilir ve yüksek bulan kullanıcılarda %10'u geçen oranlar yapısal-fonksiyonel açıdan oluşan açıklığın psikolojik-algısal açıdan kapandığını göstermiştir.

Çizelge 4.51. B bölgesi U-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Ulaşılabilir-Yüksek (U-Y)		Alçak- Yüksek-f (%)					
Meslek	Ulaşılabilir değil-Ulaşılabilir	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	1(1)	0(0)	1(1)	0(0)	0(0)	2(2)
	2	1(1)	0(0)	1(1)	2(2)	0(0)	4(4)
	3	0(0)	1(1)	11(11)	6(6)	3(3)	21(21)
	4	2(2)	3(3)	15(15)	8(8)	4(4)	32(32)
	5	1(1)	2(2)	15(15)	12(12)	11(11)	41(41)
	Toplam	5(5)	6(6)	43(43)	28(28)	18(18)	100(100)
Diğer Meslek	1	5(2,5)	2(1)	1(0,5)	0(0)	2(1)	10(5)
	2	2(1)	7(3,5)	3(1,5)	3(1,5)	1(0,5)	16(8)
	3	381,5)	4(2)	7(3,5)	5(2,5)	5(2,5)	24(12)
	4	0(0)	2(1)	13(6,5)	17(8,5)	12(6)	44(22)
	5	5(2,5)	4(2)	10(5)	22(11)	65(32,5)	106(53)
	Toplam	15(7,5)	19(9,5)	34(17)	47(23,5)	85(42,5)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

Çizelge 4.52.'ye göre B bölgesi yapılarını yükseklik ve ulaşılabilir sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılar için yükseklik bölgeyi 3, 4 ve 5 seviyesinde ulaşılabilir bulan mimar ve diğer meslek guruplarda öne çıkmıştır. 3, 4 ve 5 seviyesinde ulaşılabilir

cevabını veren kullanıcılardan mimarların bölgeyi 3 ve 4 seviyesinde diğer meslek guruplarında ise 5 seviyesinde yüksek bulmaları ayrıca dikkat çekmiştir. Bölgeyi daha uzak bulan kullanıcılarda yükseklik ilişkisi hiçbir seviyede %10'u geçmemiştir. Bu durum bölgeyi uzak bulan kullanıcılarda yükseklik sıfatının belirli bir seviyede sabitlenmediğini göstermektedir.

Çizelge 4.52. B bölgesi S-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Sık-Yüksek (S-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Seyrek-Sık	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	1(1)	0(0)	0(0)	1(1)	0(0)	2(2)
	2	2(2)	1(1)	0(0)	4(4)	0(0)	7(7)
	3	1(1)	3(3)	23(23)	8(8)	4(4)	39(39)
	4	0(0)	2(2)	13(13)	15(15)	6(6)	36(36)
	5	1(1)	0(0)	7(7)	0(0)	8(8)	16(16)
	Toplam	5(5)	6(6)	43(43)	28(28)	18(18)	100(100)
Diğer Meslek	1	5(2,5)	4(2)	2(1)	1(0,5)	3(1,5)	15(7,5)
	2	4(2)	8(4)	5(2,5)	0(0)	1(0,5)	18(9)
	3	2(1)	4(2)	10(5)	15(7,5)	12(6)	43(21,5)
	4	2(1)	3(1,5)	9(4,5)	17(8,5)	15(7,5)	46(23)
	5	2(1)	0(0)	8(4)	14(7,0)	54(27)	78(39)
	Toplam	15(7,5)	19(9,5)	34(17)	47(23,5)	85(42,5)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

Çizelge 4.53.'e göre B bölgesi yapılarını yüksek ve özgür sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılar için 3,4 ve 5 seviyesinde yükseklik, kullanıcılardan mimarlarda 3 ve 4, diğer meslek gurubunda ise 5 seviyesinde öne çıkmıştır. Bölgeyi 5 seviyesinde yüksek bulan diğer meslek 5 seviyesinde özgür bulması dikkat çekmiştir, Mimarlarda bu oran 3 ve4 seviyesinde çıksa da 5 ölçeğinde hem yüksek hem de özgür bulan gurup oluşmamıştır. Bu durum bölgenin yüksekte olmasına rağmen planlamasından dolayı özgürlük sıfatının psikolojik açıdan büyük oranda hissedilmesinin önüne geçtiğini göstermiştir.

Çizelge 4.53. B bölgesi Ö-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Özgür-Yüksek (Ö-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Sınırlı-Özgür	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	2(2)	0(0)	1(1)	2(2)	1(1)	6(6)
	2	1(1)	1(1)	2(2)	1(1)	2(2)	7(7)
	3	0(0)	2(2)	18(18)	6(6)	4(4)	30(30)
	4	1(1)	2(2)	14(14)	14(14)	4(4)	35(35)
	5	1(1)	1(1)	8(8)	5(5)	7(7)	22(22)
	Toplam	5(5)	6(6)	43(43)	28(28)	18(18)	100(100)
Diğer Meslek	1	4(2)	2(1)	0(0)	2(1)	3(1,5)	11(5,5)
	2	2(1)	10(5)	2(1)	3(1,5)	3(1,5)	20(10)
	3	4(2)	1(0,5)	15(7,5)	11(5,5)	7(3,5)	38(19)
	4	2(1)	4(2)	9(4,5)	12(6)	18(9)	45(22,5)
	5	3(1,5)	2(1)	8(4)	19(9,5)	54(27)	86(43)
	Toplam	15(7,5)	19(9,)	34(17)	47(23,5)	85(42,5)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

Çizelge 4.54.'e göre B bölgesi yapılarını yükseklik ve baskın sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılarda 3,4 ve 5 seviyesinde değerlendirilen yükseklik, bölgeyi 3,4 ve 5 seviyesinde baskın bulan mimar ve diğer meslek guruplarında öne çıkmıştır. Bölgeyi 1 ve 2 seviyesinde silik bulan kullanıcılarda yükseklik ilişkisi %10'u geçmemiştir. Meslek gurubuna bağlı olarak ayrışma mimarların bölgeyi diğer guruba oranla daha alçak ancak daha bakın görmeleriyle öne çıkmıştır.

Çizelge 4.54. B bölgesi B-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Baskın -Yüksek (B-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Silik-Baskın	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	2(2)	0(0)	1(1)	0(0)	0(0)	2(3)
	2	0(0)	1(1)	0(0)	0(0)	0(0)	1(1)
	3	0(0)	1(1)	14(14)	7(7)	1(1)	23(23)
	4	1(1)	3(3)	16(16)	15(15)	5(5)	40(40)
	5	2(2)	1(1)	12(12)	6(6)	12(12)	33(33)
	Toplam	5(5)	6(6)	43(43)	28(28)	18(18)	100(100)
Diğer Meslek	1	6(3)	8(4)	1(5,5)	1(5,5)	2(1)	18(9)
	2	2(1)	2(1)	1(5,5)	0(0)	3(1,5)	8(4)
	3	3(1,5)	5(2,5)	14(7)	11(5,5)	6(3)	39(19,5)
	4	2(1)	3(1,5)	7(3,5)	18(9)	18(9)	48(24)
	5	2(1)	18(5,5)	11(5,5)	17(8,5)	56(28)	87(43,5)
	Toplam	15(7,5)	19(9,5)	34(17)	47(23)	85(42,5)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

Çizelge 4.55.'e göre B bölgesi yapılarını yüksek ve akışkan sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılarda 3,4 ve 5 seviyesinde yükseklik, mimar meslek gurubunda 3 ve 4, diğer meslek gurubunda ise 3 seviyesinde öne çıkmıştır. Bölgeyi 5 ölçekte yüksek bulan mimarların 3 seviyesinde akışkan bulması dikkat çekmiştir, diğer meslek gurubunda bu oran 4 seviyesinde çıksa da 5 seviyesinde yüksek ya da akışkan bulan gurup oluşmamıştır. Bu durum bölgenin yüksekte olmasına rağmen planlamasından dolayı akışkan sıfatının psikolojik açıdan yoğun hissedilmesinin önüne geçtiğini göstermiştir.

Çizelge 4.55. B bölgesi A-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Akışkan- Yüksek (A-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Durağan-Akışkan	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	1(1)	0(0)	0(0)	0(0)	1(1)	2(2)
	2	1(1)	0(0)	2(2)	3(3)	1(1)	7(7)
	3	1(1)	2(2)	13(13)	10(10)	3(39	29(29)
	4	0(0)	3(3)	16(16)	12(12)	4(4)	35(35)
	5	2(2)	1(1)	12(12)	3(3)	9(9)	27(27)
	Toplam	5(5)	6(6)	43(43)	28(28)	18(18)	100(100)
Diğer Meslek	1	5(2,5)	4(2)	1(5,5)	1(5,5)	2(1)	13(6,5)
	2	1(5,5)	5(2,5)	2(1)	3(1,5)	2(1)	13(6,5)
	3	3(1,5)	7(3,5)	11(5,5)	9(4,5)	7(3,5)	37(18,5)
	4	5(2,5)	2(1)	10(5)	19(9,5)	15(7,5)	51(25,5)
	5	1(5,5)	1(5,5)	10(5)	15(7,5)	59(29)	86(43)
	Toplam	15(7,5)	19(9,5)	34(17)	47(23,5)	85(42,5)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

Çizelge 4.56.'ya göre B bölgesi yapılarını yüksek ve sıcak sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılar için 3,4 ve 5 seviyesinde yükseklik, mimar meslek gurubunda 3 ve 4, diğer meslek gurubunda ise 3 seviyesinde öne çıkmıştır. Bölgeyi 5 seviyesinde yüksek bulan mimarların 3 seviyesinde sıcak bulması dikkat çekmiştir, diğer meslek gurubunda bu oran 4 seviyesinde çıksa da 5 seviyesinde hem yüksek hem de sıcak bulan gurup oluşmamıştır. Bu durum bölgenin yüksekte olmasına rağmen planlamasından dolayı sıcak sıfatının psikolojik açıdan büyük oranda hissedildiğini göstermiştir.

Çizelge 4.56. B bölgesi S-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Sıcak- Yüksek (A-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Soğuk-Sıcak	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	2(2)	0(0)	0(0)	0(0)	0(0)	2(2)
	2	1(1)	0(0)	2(2)	0(0)	0(0)	3(3)
	3	0(0)	2(2)	12(12)	9(9)	0(0)	23(23)
	4	0(0)	3(3)	19(19)	13(13)	8(8)	43(43)
	5	2(2)	1(1)	10(10)	6(6)	10(10)	29(29)
	Toplam	5(5)	6(69	43(43)	28(28)	18(18)	100(100)
Diğer Meslek	1	4(2)	1(5,5)	1(5,5)	2(1)	3(1,5)	11(5,5)
	2	2(1)	7(3,5)	4(2)	6(3)	2(1)	21(10,5)
	3	7(3,5)	6(3)	15(7,5)	10(5)	6(3)	44(22)
	4	1(5,5)	4(2)	8(4)	17(8,5)	17(8,5)	47(23,5)
	5	1(5,5)	1(5,5)	6(3)	12(6)	57(28,5)	77(38,5)
	Toplam	15(7,5)	19(9,5)	34(17)	47(23)	85(42,5)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

Çizelge 4.57.'ye göre B bölgesi yapılarını yükseklik ve baskın sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılar için 3,4 ve 5 seviyesinde değerlendirilen yükseklik, bölgeyi 3,4 ve 5 seviyesinde baskın bulan mimar ve diğer meslek guruplarında öne çıkmıştır. Bölgeyi 1 ve 2 seviyesinde silik bulan kullanıcılarda yükseklik ilişkisi %10'u geçmemiştir. Meslek gurubuna bağlı olarak ayrışma mimarların bölgeyi diğer guruba oranla daha alçak ancak daha bakın görmeleriyle öne çıkmıştır.

Çizelge 4.57. B bölgesi D-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Dinlendirici- Yüksek (D-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Yorucu-Dinlendirici	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	1(1)	0(0)	0(0)	0(0)	1(1)	2(2)
	2	1(1)	0(0)	2(2)	0(0)	0(0)	1(3)
	3	1(1)	3(3)	12(12)	2(2)	2(2)	20(20)
	4	1(1)	2(2)	16(16)	14(14)	3(3)	36(36)
	5	1(1)	1(1)	13(13)	12(12)	12(12)	39(39)
	Toplam	5(5)	6(6)	43(43)	28(28)	18(18)	100(100)
Diğer Meslek	1	5(2,5)	1(5,5)	1(5,5)	1(5,5)	6(3)	14(7)
	2	3(1,5)	7(3,5)	3(1,5)	5(2,5)	1(5,5)	19(9,5)
	3	5(2,5)	7(3,5)	8(4)	2(1)	6(3)	28(14)
	4	1(5,5)	2(1)	14(7)	14(7)	12(6)	43(21,5)
	5	1(5,5)	2(1)	8(4)	25(12,5)	60(30)	96(48)
	Toplam	15(7,5)	19(9,5)	34(17)	47(23,5)	85(42,5)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

Çizelge 4.58.'e göre B bölgesi yapılarını yükseklik ve akışkan sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılarda bölgeyi 3, 4 ve 5 seviyesinde yüksek bulan mimar ve diğer meslek gurupları 2, 3 ve 4 seviyesinde akışkan bularak öne çıkmıştır. 2 ve 4 seviyesinde akışkan cevabını veren kullanıcılardan mimarlar bölgeyi 3 ölçeğinde yüksek bulmuş, 4 ve 5 seviyesinde yüksek bulan diğer meslek gurubunda ise 5 seviyesinde akışkanlık dikkat çekmiştir. Diğer ölçeklerde durağan, yükseklik ilişkisi %10'u geçmemiştir.

Çizelge 4.58. B bölgesi R-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Rahat- Yüksek (R-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Rahatsız edici-Rahat	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	2(2)	0(0)	1(1)	0(0)	0(0)	3(3)
	2	0(0)	0(0)	2(2)	0(0)	0(0)	2(2)
	3	0(0)	2(2)	8(8)	5(5)	1(1)	16(16)
	4	2(2)	3(3)	19(19)	13(13)	3(3)	40(40)
	5	1(1)	1(1)	13(13)	10(10)	14(14)	39(39)
	Toplam	5(5)	6(6)	43(43)	28(28)	18(18)	100(100)
Diğer Meslek	1	6(3)	5(2,5)	2(1)	0(0)	2(1)	15(7,5)
	2	3(1,5)	5(2,5)	2(1)	1(5,5)	1(5,5)	12(6)
	3	2(1)	4(2)	10(5)	9(4,5)	8(4)	33(16,5)
	4	2(1)	2(1)	10(5)	15(7,5)	14(7)	43(21,5)
	5	2(1)	3(1,5)	10(5)	22(11)	60(30)	97(48,5)
	Toplam	15(7,5)	19(9,5)	34(17)	47(23,5)	85(42,5)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

Çizelge 4.59.'a göre B bölgesi yapılarını yükseklik ve özgün sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılardan bölgeyi 3, 4 ve 5 seviyesinde yüksek bulan mimar ve diğer meslek gurupları öne çıkmıştır. 3, 4 ve 5 seviyesinde özgün cevabını veren mimarlardan bölgeyi 3, 4 ve 5 seviyesinde diğer meslek guruplarından ise 4 ve 5 seviyesinde özgün bulan gurubun bölgeyi aynı zamanda 4 ve 5 seviyesinde yüksek bulmaları ayrıca dikkat çekmiştir. Diğer ölçeklerde rahatlık, yükseklik ilişkisi %10'u geçmemiştir. Bu durum bölgede özgünlük ve yükseklik sıfatları arasında doğru bir orantı olduğunu göstermiştir.

Çizelge 4.59. B bölgesi Ö-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Özgün- Yüksek (Ö-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Taklit-Özgün	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	3(3)	0(0)	2(2)	0(0)	0(0)	5(5)
	2	0(0)	0(0)	2(2)	0(0)	0(0)	2(2)
	3	0(0)	0(0)	12(12)	2(2)	0(0)	14(14)
	4	0(0)	4(4)	9(9)	12(12)	3(3)	28(28)
	5	2(2)	2(2)	18(18)	14(14)	15(15)	51(51)
	Toplam	5(5)	6(6)	43(43)	28(28)	18(18)	100(100)
Diğer Meslek	1	6(3)	5(2,5)	1(5,5)	0(0)	3(1,5)	15(7,5)
	2	4(2)	3(1,5)	2(1)	0(0)	3(1,5)	12(6)
	3	1(5,5)	4(2)	6(3)	4(2)	3(1,5)	18(9)
	4	0(0)	3(1,5)	13(6,5)	18(9)	7(3,5)	41(20,5)
	5	4(2)	4(2)	12(6)	25(12,5)	69(34,5)	114(57)
	Toplam	15(7,5)	19(9,5)	34(17)	47(23,5)	85(42,5)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

Çizelge 4.60.'a göre B bölgesi yapılarını yükseklik ve esnek sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılar için bölgeyi 3, 4 ve 5 seviyesinde yüksek bulan mimar ve diğer meslek gurupları öne çıkmıştır. 3 ve 4 seviyesinde esnek cevabını veren mimarların bölgeyi 3 ve 4 seviyesinde diğer meslek guruplarının ise 3, 4 ve 5 seviyesinde esnek bulduğu aynı zamanda 4 ve 5 seviyesinde yüksek bulmaları ayrıca dikkat çekmiştir. Diğer ölçeklerde rahatlık, yükseklik ilişkisi hiçbir seviyede %10'u geçmemiştir. Bu durum bölgede esneklik ve yükseklik sıfatları arasında bir ilişki yakalandığını göstermiştir.

Çizelge 4.60. B bölgesi E-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Esnek- Yüksek (E-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Kısıtlı-Esnek	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	2(2)	0(0)	0(0)	0(0)	2(2)	4(4)
	2	0(0)	0(0)	1(1)	2(2)	3(3)	6(6)
	3	0(0)	3(3)	25(25)	12(12)	3(3)	43(43)
	4	0(0)	2(2)	13(13)	11(11)	5(5)	31(31)
	5	3(3)	1(1)	4(4)	3(3)	5(5)	16(16)
	Toplam	5(5)	6(6)	43(43)	28(28)	18(18)	100(100)
Diğer Meslek	1	10(5)	3(1,5)	2(1)	2(1)	8(4)	25(12,5)
	2	2(1)	4(2)	4(2)	7(3,5)	2(1)	19(9,5)
	3	1(5,5)	6(3)	16(8)	11(5,5)	10(5)	44(22)
	4	1(5,5)	4(2)	8(4)	21(10,5)	17(8,5)	51(25,5)
	5	1(5,5)	2(1)	4(2)	6(3)	48(24)	61(30,5)
	Toplam	15(7,5)	19(9,5)	34(17)	47(23,5)	85(42,5)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

Çizelge 4.61.'e göre B bölgesi yapılarını yükseklik ve iyi sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılar için bölgeyi 3, 4 ve 5 seviyesinde iyi bulan mimar ve diğer meslek gurupları öne çıkmıştır. 3, 4 ve 5 seviyesinde iyi cevabını veren mimar meslek gurubu 3 ve 5 seviyesinde diğer meslek guruplarında ise 3, 4 ve 5 seviyesinde iyi bulan gurubun aynı zamanda 3, 4 ve 5 seviyesinde yüksek bulmaları ayrıca dikkat çekmiştir. Diğer ölçeklerde iyi, yüksek ilişkisi hiçbir seviyede %10'u geçmemiştir. Bu durum bölgede iyi ve yüksek sıfatları arasında beliğin bir ilişki yakalandığını göstermiştir

Çizelge 4.61. B bölgesi İ-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

İyi- Yüksek (İ-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Kötü-İyi	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	1(1)	0(0)	2(2)	0(0)	0(0)	3(3)
	2	1(1)	0(0)	0(0)	0(0)	0(0)	1(1)
	3	1(1)	1(1)	13(13)	2(2)	0(0)	17(17)
	4	0(0)	4(4)	16(16)	15(15)	5(5)	40(40)
	5	2(2)	1(1)	12(12)	11(11)	13(13)	39(39)
	Toplam	5(5)	6(6)	43(43)	28(28)	18(18)	100(100)
Diğer Meslek	1	10(5)	2(1)	0(0)	0(0)	0(0)	12(6)
	2	0(0)	7(3,5)	3(1,5)	1(5,5)	0(0)	11(5,5)
	3	1(5,5)	3(1,5)	12(6)	5(2,5)	3(1,5)	24(12)
	4	0(0)	3(1,5)	8(4)	18(9)	7(3,5)	36(18)
	5	4(2)	4(2)	11(5,5)	23(11,5)	75(37,5)	117(58,5)
	Toplam	15(7,5)	19(9,5)	34(17)	47(23,5)	85(42,5)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

Çizelge 4.62.'ye göre B bölgesi yapılarını yükseklik ve büyük sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılar için bölgeyi 3, 4 ve 5 seviyesinde yüksek bulan mimar ve diğer meslek gurupları öne çıkmıştır. 3, 4 ve 5 seviyesinde büyük cevabını veren mimar meslek gurubu 3, 4 ve 5 seviyesinde diğer meslek guruplarında ise 3, 4 ve 5 seviyesinde büyük bulan gurubun aynı zamanda 3, 4 ve 5 seviyesinde yüksek bulmaları ayrıca dikkat çekmiştir. Diğer ölçeklerde büyüklük, yükseklik ilişkisi hiçbir seviyede %10'u geçmemiştir. Bu durum bölgede büyüklük ve yükseklik sıfatları arasında beliğin bir ilişki yakalandığını göstermiştir.

Çizelge 4.62. B bölgesi B-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Büyük- Yüksek (B-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Küçük-Büyük	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	2(2)	0(0)	0(0)	0(0)	2(2)	4(4)
	2	1(1)	0(0)	2(2)	1(1)	3(3)	7(7)
	3	1(1)	5(5)	32(32)	6(6)	2(2)	46(46)
	4	0(0)	1(1)	8(8)	15(15)	4(4)	28(28)
	5	1(1)	0(0)	1(1)	6(6)	7(7)	15(15)
	Toplam	5(5)	6(6)	43(43)	28(28)	18(18)	100(100)
Diğer Meslek	1	8(4)	1(5,5)	4(2)	1(5,5)	2(1)	16(8)
	2	2(1)	3(1,5)	5(2,5)	2(1)	13(6,5)	25(12,5)
	3	1(0,5)	10(5)	15(7,5)	12(6)	9(4,5)	47(23,5)
	4	0(0)	3(1,5)	6(3)	16(8)	6(3)	31(15,5)
	5	4(2)	2(1)	4(2)	16(8)	55(27,5)	81(40,5)
	Toplam	15(7,5)	19(9,5)	34(17)	47(23,5)	85(42,5)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

Çizelge 4.63.'e göre B bölgesi yapılarını yükseklik ve etkileyici sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılar için bölgeyi 4 ve 5 seviyesinde etkileyici bulan mimar ve diğer meslek gurupları öne çıkmıştır. 4 ve 5 seviyesinde etkileyici cevabını veren mimar meslek gurubu 3, 4 ve 5 seviyesinde diğer meslek guruplarında ise 4 ve 5 seviyesinde etkileyici bulan gurubun aynı zamanda 4 seviyesinde yüksek bulmaları ayrıca dikkat çekmiştir. Diğer ölçeklerde etkileyici, yüksek ilişkisi hiçbir seviyede %10'u geçmemiştir. Bu durum bölgede etkileyici ve yüksek sıfatları arasında beliğin bir ilişki yakalandığını göstermiştir.

Çizelge 4.63. B bölgesi E-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Etkileyici- Yüksek (E-Y)		Alçak-Yüksek-f (%) (f=frekans, %=yüzde)					
Meslek	Etkileyici değil-Etkileyici	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	1(1)	0(0)	1(1)	0(0)	0(0)	2(2)
	2	1(1)	0(0)	1(1)	0(0)	0(0)	2(2)
	3	1(1)	2(2)	9(9)	0(0)	0(0)	12(12)
	4	0(0)	3(3)	12(12)	11(11)	3(3)	29(29)
	5	2(2)	1(1)	20(20)	17(17)	15(15)	55(55)
	Toplam	5(5)	6(6)	43(43)	28(28)	18(18)	100(100)
Diğer Meslek	1	7(3,5)	5(2,5)	3(1,5)	1(5,5)	0(0)	16(8)
	2	1(5,5)	3(1,5)	0(0)	0(0)	1(5,5)	5(2,5)
	3	1-,5%	3(1,5)	11(5,5)	3(1,5)	3(1,5)	21(10,5)
	4	2-1,0%	4(2)	5(2,5)	9(4,5)	7(3,5)	27(13,5)
	5	4-2,0%	4(2)	15(7,5)	34(17)	74(37)	131(65,5)
	Toplam	15-7,5%	19-9,5	34-17	47(23,5)	85(42,5)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

Çizelge 4.64.'e göre B bölgesi yapılarını yükseklik ve uyumlu sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılar için bölgeyi 3, 4 ve 5 seviyesinde uyumlu bulan mimar ve diğer meslek gurupları öne çıkmıştır. 4 ve 5 seviyesinde uyumlu cevabını veren mimar meslek gurubu 3, 4 ve 5 seviyesinde diğer meslek guruplarında ise 3, 4 ve 5 seviyesinde uyumlu bulan gurubun aynı zamanda 3, 4 ve 5 seviyesinde yüksek bulmaları ayrıca dikkat çekmiştir. Diğer ölçeklerde uyumluluk, yükseklik ilişkisi hiçbir seviyede %10'u geçmemiştir.

Çizelge 4.64. B bölgesi U-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Uyumlu- Yüksek (U-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Uyumsuz-Uyumlu	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	2(2)	0(0)	2(2)	0(0)	0(0)	4(4)
	2	0(0)	0(0)	1(1)	0(0)	0(0)	1(1)
	3	1(1)	2(2)	7(7)	0(0)	0(0)	10(10)
	4	1(1)	3(3)	15(15)	12(12)	4(4)	35(35)
	5	1(1)	1(1)	18(18)	16(16)	14(14)	50(50)
	Toplam	5(5)	6(6)	43(43)	28(28)	18(18)	100(100)
Diğer Meslek	1	7(3,5)	5(2,5)	1(0,5)	2(1)	1(0,5)	16(8)
	2	1(5,5)	4(2)	1(0,5)	0(0)	1(0,5)	7(3,5)
	3	0(0)	2(1)	10(5)	5(2,5)	3(1,5)	20(10)
	4	2(1)	5(2,5)	7(3,5)	13(6,5)	7(3,5)	34(17)
	5	5(2,5)	3(1,5)	15(7,5)	27(13,5)	73(36,5)	123(61,5)
	Toplam	15(7,5)	19(9,5)	34(17)	47(23,5)	85(42,5)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

Çizelge 4.65.'e göre B bölgesi yapılarını yükseklik ve yalın sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılarda bölgeyi 3, 4 ve 5 seviyesinde yalın bulan mimar ve diğer meslek gurupları öne çıkmıştır. 3, 4 ve 5 seviyesinde yalın cevabını veren mimar meslek gurubu 3, 4 ve 5 seviyesinde, diğer meslek guruplarında ise 3, 4 ve 5 seviyesinde yalın bulan gurubun aynı zamanda 3, 4 ve 5 ölçeğinde yüksek bulmaları ayrıca dikkat çekmiştir. Diğer ölçeklerde yalın, yüksek ilişkisi hiçbir seviyede %10'u geçmemiştir.

Çizelge 4.65. B bölgesi Y -Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Yalın- Yüksek (Y-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Karmaşık-Yalın	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	2(2)	0(0)	0(0)	0(0)	0(0)	2(2)
	2	0(0)	0(0)	1(1)	1(1)	3(3)	5(5)
	3	1(1)	3(3)	14(14)	8(8)	4(4)	30(30)
	4	0(0)	2(2)	21(21)	13(13)	5(5)	41(41)
	5	2(2)	1(1)	7(7)	6(6)	6(6)	22(22)
	Toplam	5(5)	6(6)	43(43)	28(28)	18(18)	100(100)
Diğer Meslek	1	8(4)	4(2)	3(1,5)	2(1)	0(0)	17(8,5)
	2	1(0,5)	5(2,5)	2(1)	6(3)	4(2)	18(9)
	3	5(2,5)	6(3)	16(8)	7(3,5)	7(3,5)	41(20,5)
	4	0(0)	2(1)	4(2)	23(11,5)	13(6,5)	42(21)
	5	1(0,5)	2(1)	9(4,5)	9(4,5)	61(30,5)	82(41)
	Toplam	15(7,5)	19(9,5)	34(17)	47(23)	85(42,5)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

Çizelge 4.66.'ya göre B bölgesi yapılarını yükseklik ve düzenli sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılar için bölgeyi 3, 4 ve 5 seviyesinde düzenli bulan mimar ve diğer meslek gurupları öne çıkmıştır. 3, 4 ve 5 seviyesinde düzenli cevabını veren hem mimar hem de diğer meslek gurubunun 3, 4 ve 5 seviyesinde yüksek bulmaları ayrıca dikkat çekmiştir. Diğer ölçeklerde düzenli, yüksek ilişkisi %10'u geçmemiştir. Bu durum bölgede düzenli ve yüksek sıfatları arasında beliğin bir ilişki yakalandığını göstermiştir.

Çizelge 4.66. B bölgesi D -Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Düzenli- Yüksek (D-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Düzensiz-Düzenli	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	2(2)	0(0)	1(1)	0(0)	1(1)	4(4)
	2	0(0)	0(0)	0(0)	1(1)	1(1)	2(2)
	3	0(0)	4(4)	14(14)	5(5)	1(1)	24(24)
	4	2(2)	2(2)	13(13)	12(12)	8(8)	37(37)
	5	1(1)	0(0)	15(15)	10(10)	7(7)	33(33)
	Toplam	5(5)	6(6)	43(43)	28(28)	18(18)	100(100)
Diğer Meslek	1	7-3,5%	4(2)	3(1,5)	1(0,5)	4(2)	19(9,5)
	2	2-1,0%	6(3)	8(4)	2(1)	1(0,5)	19(9,5)
	3	2-1,0%	3(1,5)	6(3)	11(5,5)	10(5)	32(16)
	4	1-0,5%	3(1,5)	7(3,5)	16(8)	16(8)	43(21,5)
	5	3-1, %	3(1,5)	10(5)	17(8,5)	54(27)	87(43,5)
	Toplam	15-3,5%	19(9,5)	34(17)	47(23,5)	85(42,5)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

Çizelge 4.67.'ye göre B bölgesi yapılarını yükseklik ve modern sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılar için bölgeyi 1, 2 ve 3 seviyesinde modern bulan mimar ve diğer meslek gurupları öne çıkmıştır. 1 ve 2 seviyesinde modern cevabını veren mimar meslek gurubu 1 ve 3 seviyesinde, diğer meslek guruplarında ise 1 ve 3 seviyesinde modern bulan gurubun aynı zamanda 3, 4 ve 5 seviyesinde yüksek bulmaları ayrıca dikkat çekmiştir. Diğer ölçeklerde modern, yüksek ilişkisi hiçbir seviyede %10'u geçmemiştir. Bu durum bölgede modern ve yüksek sıfatları arasında beliğin bir ilişki yakalandığını göstermişti.

Çizelge 4.67. B bölgesi M-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Modern-Yüksek (M-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Geleneksel-Modern	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	3(3)	4(4)	20(20)	17(17)	15(15)	59(59)
	2	1(1)	0(0)	9(9)	4(4)	2(2)	16(16)
	3	0(0)	1(1)	7(7)	4(4)	1(1)	13(13)
	4	1(1)	1(1)	5(5)	2(2)	0(0)	9(9)
	5	0(0)	0(0)	2(2)	1(1)	0(0)	3(3)
	Toplam	5(5)	6(6)	43(43)	28(28)	18(18)	100(100)
Diğer Meslek	1	7(3,5)	8(4)	11(5,5)	15(7,5)	39(19,5)	80(40)
	2	0(0)	0(0)	6(3)	11(5,5)	9(4,5)	26(13)
	3	2(1)	5(2,5)	10(5)	9(4,5)	7(3,5)	33(16,5)
	4	1(0,5)	3(1,5)	2(1)	9(4,5)	6(0,3)	21(10,5)
	5	5(2,5)	3(1,5)	5(2,5)	3(1,5)	24(12)	40(20)
	Toplam	15(7,5)	19(9,5)	34(17)	47(23,5)	85(42,5)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

4.6.5. Anket Uygulaması C Bölgesi 20 Sıfat Gurubu Bulguları

Diyarbakır, Suriçi, İç Kale park alanı ve yapı topluluğu (C bölgesi) üzerinden yöneltilen 20 sıfat gurubunu 1-5 puan aralığında değerlendiren katılımcılar öncelikle alçak-yüksek sıfat çifti ile diğer 19 sıfat çifti, meslek gruplarına göre çizelgelerde bir araya getirmek önemli görülmüştür. Bu çizelgelere ait %10 ve üzerinde tekrar eden yanıtlar için bulgular maddeler halinde sıralanmıştır. Sunulan çizelgelerden elde edilen çarpıcı bulgular gerek görüldüğü ölçüde diğer demografik özellikler ve sıfat gurupları ile daha detaylı incelemiş daha güçlü bulgular aranmıştır.

Çizelge 4.68.'e göre C bölgesi yapılarını yükseklik ve biliyorum sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılar için yükseklik bölgeyi 5 seviyesinde bilen mimar kullanıcılarda 3 ve diğer meslek guruplarında ise 4 ve 5 seviyesinde öne çıkmıştır. Diğer meslek gurubuna ait verilerde 5 ölçeğinde biliyorum cevabını veren kullanıcılar bölgeyi 4 ve 5 seviyesinde mimar meslek gurubuna ait verilerde ise 4 ve 5 seviyesinde biliyorum cevabını veren kullanıcılar bölgeyi 3 ölçeğinde yüksek bulmaları ayrıca dikkat çekmiştir. Bölgeyi daha düşük seviyelerde bilen kullanıcılarda yükseklik ilişkisinin %10'u geçmemesi bölgenin biliniyor oluşuyla yükseklik algısı arasının doğru orantılı olduğunu göstermektedir.

Çizelge 4.68. C bölgesi B-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Biliyorum-Yüksek(Y-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Bilmiyorum-Biliyorum	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	0(0)	0(0)	1(1)	0(0)	1(1)	2(2)
	2	1(1)	1(1)	2(2)	1(1)	0(0)	5(5)
	3	1(1)	2(2)	7(7)	1(1)	1(1)	12(12)
	4	1(1)	7(7)	15(15)	5(5)	1(1)	29(29)
	5	1(1)	8(8)	26(26)	8(8)	9(9)	52(52)
	Toplam	4(4)	18(18)	51(51)	15(15)	12(12)	100(100)
Diğer Meslek	1	4(2)	5(2,5)	4(2)	7(3,5)	8(4)	28(14)
	2	1(0,5)	4(2)	4(2)	5(2,5)	0(0)	14(7)
	3	3(1,5)	3(1,5)	11(5,5)	9(4,5)	8(4)	34(17)
	4	1(0,5)	1(0,5)	12(6)	16(8)	10(5)	40(20)
	5	4(2)	3(1,5)	15(7,5)	25(12,5)	37(18,5)	84(42)
	Toplam	13(6,5)	16(8)	46(23)	62(31)	63(31,5)	200(100)
Lejant	%10-15	%15-20	%20-25	%25+			

Çizelge 4.69.'e göre C bölgesi yapılarını yükseklik ve yakın sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılar için yükseklik bölgeyi 3, 4 ve 5 seviyesinde yakın bulan mimar ve diğer meslek guruplarda öne çıkmıştır. 3, 4 ve 5 seviyesinde yakın cevabını veren kullanıcılardan mimarlara ait verileri bölgeyi 3 seviyesinde diğer meslek guruplarında ise 3, 4 ve 5 seviyesinde yüksek buldukları ayrıca dikkat çekmiştir. Bölgeyi daha uzak bulan

kullanıcılarda yükseklik ilişkisi hiçbir seviyede %10'u geçmemiştir. Bu durum bölgeyi uzak bulan kullanıcılarda yükseklik sıfatının belirli bir seviyede sabitlenmediğini göstermektedir.

Çizelge 4.69. C bölgesi Y-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Yakın-Yüksek(Y-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Uzak-Yakın	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	0(0)	1(1)	2(2)	0(0)	1(1)	4(4)
	2	2(2)	2(2)	4(4)	3(3)	2(2)	13(13)
	3	0(0)	6(6)	21(21)	1(1)	1(1)	29(29)
	4	1(1)	8(8)	18(18)	8(8)	4(4)	39(39)
	5	1(1)	1(1)	6(6)	3(3)	4(4)	15(15)
	Toplam	4(4)	18(18)	51(51)	15(15)	12(12)	100(100)
Diğer Meslek	1	6(3)	4(2)	5(2,5)	3(1,5)	6(3)	24(12)
	2	1(0,5)	3(1,5)	3(1,5)	7(3,5)	6(3)	20(10)
	3	2(1)	4(2)	20(10)	20(10)	14(7)	60(30)
	4	1(0,5)	3(1,5)	9(4,5)	20(10)	14(7)	47(23,5)
	5	3(1,5)	2(1)	9(4,5)	12(6)	23(11,5)	49(24,5)
	Toplam	13(6,5)	16(8)	46(23)	62(31)	63(31,5)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

Çizelge 4.70.'e göre C bölgesi yapılarını yükseklik ve ulaşılabilir sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılar için yükseklik bölgeyi 3,4 ve 5 seviyesinde ulaşılabilir bulan mimar ve diğer meslek guruplarda öne çıkmıştır. 4 ve 5 seviyesinde ulaşılabilir cevabını veren mimarlardan bölgeyi 4 ve 5 seviyesinde diğer meslek guruplarından ise 3, 4 ve 5 ölçeğinde ulaşılabilir bulanların 3 seviyesinde yüksek bulmaları ayrıca dikkat çekmiştir. Bölgeyi ulaşılabilir bulmayan kullanıcılarda yükseklik ilişkisi hiçbir seviyede %10'u geçmemiştir. Bölgeyi ulaşılabilir ve yüksek bulan kullanıcılarda %10'u geçen oranlar yapısal-fonksiyonel açıdan oluşan açıklığın psikolojik-algısal açıdan kapandığını göstermiştir.

Çizelge 4.70. C bölgesi U-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Ulaşılabilir- Yüksek (U-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Ulaşılabilir değil-Ulaşılabilir	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	1(1)	0(0)	0(0)	0(0)	1(1)	2(2)
	2	0(0)	0(0)	2(2)	1(1)	0(0)	3(3)
	3	0(0)	4(4)	17(17)	3(3)	1(1)	25(25)
	4	2(2)	9(9)	15(15)	5(5)	3(3)	34(34)
	5	1(1)	5(5)	17(17)	6(6)	7(7)	36(36)
	Toplam	4(4)	18(18)	51(51)	15(15)	12(12)	100(100)
Diğer Meslek	1	5(2,5)	2(1)	2(1)	2(1)	2(1)	13(6,5)
	2	4(2)	2(1)	1(0,5)	4(2)	4(2)	15(7,5)
	3	1(0,5)	3(1,5)	17(8,5)	10(5)	9(4,5)	40(20)
	4	0(0)	5-2,5)	16(8)	25(12,5)	15(7,5)	61(30,5)
	5	3-1,5%	4-2)	10(5)	21(10,5)	33(16,5)	71(35,5)
	Toplam	13(6,5)	16(8)	46(23)	62(31)	63(31,5)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

Çizelge 4.71.'e göre C bölgesi yapılarını yükseklik ve sık sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılar için yükseklik bölgeyi 3, 4 ve 5 seviyesinde sık bulan mimar ve diğer meslek guruplarında öne çıkmıştır. 3 ve 4 seviyesinde sık cevabını veren mimarların bölgeyi 3 seviyesinde diğer meslek gurubunun ise 3, 4 ve 5 seviyesinde sık ve yüksek bulması ayrıca dikkat çekmiştir. Bölgeyi daha uzak bulan kullanıcılarda yükseklik ilişkisi hiçbir seviyede %10'u geçmemiştir. Bu durum bölgeyi uzak bulan kullanıcılarda yükseklik sıfatının belirli bir seviyede sabitlenmediğini göstermektedir.

Çizelge 4.71. C bölgesi S-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Sık- Yüksek (S-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Seyrek-Sık	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	1(1)	2(2)	1(1)	1(1)	2(2)	7(7)
	2	1(1)	2(2)	4(4)	2(2)	1(1)	10(10)
	3	0(0)	9(9)	18(18)	4(4)	1(1)	32(32)
	4	1(1)	4(4)	19(19)	7(7)	2(2)	33(33)
	5	1(1)	1(1)	9(9)	1(1)	6(6)	18(18)
	Toplam	4(4)	18(18)	51(51)	15(15)	12(12)	100(100)
Diğer Meslek	1	6(3)	3(1,5)	2(1)	2(1)	6(3)	19(9,5)
	2	3(1,5)	4(2)	3(1,5)	14(7)	10(5)	34(17)
	3	2(1)	5(2,5)	25(12)	13(6,5)	11(5,5)	56(28)
	4	1(0,5)	2(1)	8(4)	21(10,5)	11(5,5)	43(21,5)
	5	1(0,5)	2(1)	8(4)	12(6)	25(12)	48(24)
	Toplam	13(6,5)	16(8)	46(23)	62(31)	63(31,5)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

Çizelge 4.72.'ye göre C bölgesi yapılarını yüksek ve özgür sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılar için 3,4 ve 5 seviyesinde yükseklik, mimar meslek gurubunda 3, diğer meslek gurubunda ise 4 ve 5 seviyesinde öne çıkmıştır. Bu durum bölgenin yüksekte olmasına rağmen planlamasından dolayı özgürlük sıfatının psikolojik açıdan büyük oranda hissedilmesinin önüne geçtiğini göstermiştir.

Çizelge 4.72. C bölgesi Ö-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Özgür- Yüksek (Ö-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Sınırlı-Özgür	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	2(2)	1(1)	3(3)	0(0)	2(2)	8(8)
	2	0(0)	2(2)	4(4)	0(0)	0(0)	6(6)
	3	1(1)	5(5)	11(11)	3(3)	0(0)	20(20)
	4	0(0)	7(7)	21(21)	8(8)	3(3)	39(39)
	5	1(1)	3(3)	12(12)	4(4)	7(7)	27(27)
	Toplam	4(4)	18(18)	51(51)	15(15)	12(12)	100(100)
Diğer Meslek	1	4(2)	2(1)	3(1,5)	5(2,5)	8(4)	22(11)
	2	5(2,5)	5(2,5)	6(3)	8(4)	5(2,5)	29(14,5)
	3	2(1)	5(2,5)	19(9,5)	14(7)	8(4)	48(24)
	4	0(0)	2(1)	9(4,5)	21(10,5)	6(3)	38(19)
	5	2(1)	2(1)	9(4,5)	14(7)	36(18)	63(31,5)
	Toplam	13(6,5)	16(8)	46(23)	62(31)	63(31,5)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

Çizelge 4.73.'e göre C bölgesi yapılarını yükseklik ve baskın sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılar için 3,4 ve 5 seviyesinde değerlendirilen yükseklik, bölgeyi 3,4

ve 5 seviyesinde baskın bulan mimar ve diğer meslek guruplarında öne çıkmıştır. Bölgeyi 1 ve 2 seviyesinde silik bulan kullanıcılarda yükseklik ilişkisi %10'u geçmemiştir. Meslek gurubuna bağlı olarak ayrışma mimarların bölgeyi diğer guruba oranla daha alçak ancak daha bakın görmeleriyle öne çıkmıştır.

Çizelge 4.73. C bölgesi B-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Baskın- Yüksek (B-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Silik-Baskın	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	2(2)	1(1)	2(2)	0(0)	1(1)	6(6)
	2	0(0)	1(1)	3(3)	1(1)	1(1)	6(6)
	3	1(1)	6(6)	23(23)	6(6)	1(1)	37(37)
	4	0(0)	9(9)	12(12)	6(6)	0(0)	27(27)
	5	1(1)	1(1)	11(11)	2(2)	9(9)	24(24)
	Toplam	4(4)	18(18)	51(51)	15(15)	12(12)	100(100)
Diğer Meslek	1	7(3,5)	4(2)	3(1,5)	8(4)	9(4,5)	31(15,5)
	2	2(1)	5(2,5)	7(3,5)	11(5,5)	7(3,5)	32(16)
	3	2(1)	4(2)	21(10,5)	11(5,5)	5(2,5)	43(21,5)
	4	1(0,5)	1(0,5)	9(4,5)	21(10,5)	10(5)	42(21)
	5	1(0,5)	2(1)	6(3,0)	11(5,5)	32(16)	52(26)
	Toplam	13(6,5)	16(8)	46(23)	62(31)	63(31,5)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

Çizelge 4.74.'e göre C bölgesi yapılarını yüksek ve akışkan sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılar için 2, 3, 4 ve 5 seviyesinde yükseklik, mimar meslek gurubunda 2, 3 ve 4 diğer meslek gurubunda ise 4, 5 seviyesinde öne çıkmıştır. Bölgeyi 3 ölçekte yüksek bulan mimarların 4 seviyesinde akışkan bulması dikkat çekmiştir, diğer meslek gurubunda bu oran 5 seviyesinde hem yüksek hem de akışkan bulunmuştur. Bu durum bölgenin yüksekte olmasına rağmen planlamasından dolayı akışkan sıfatının psikolojik açıdan büyük oranda hissedilmesinin önüne geçtiğini göstermiştir.

Çizelge 4.74. C bölgesi A-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Akışkan-Yüksek (A-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Durağan-Akışkan	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	2(2)	1(1)	2(2)	0(0)	1(1)	6(6)
	2	0(0)	0(0)	2(2)	0(0)	0(0)	2(2)
	3	0(0)	3(3)	15(15)	2(2)	0(0)	20(20)
	4	0(0)	12(12)	20(20)	11(11)	2(2)	45(45)
	5	2(2)	2(2)	12(12)	2(2)	9(9)	27(27)
	Toplam	4(4)	18(18)	51(51)	15(15)	12(12)	100(100)
Diğer Meslek	1	5(2,5)	3(1,5)	2(1)	5(2,5)	6(3)	21(10,5)
	2	3(1,5)	2(1)	3(1,5)	4(2)	5(2,5)	17(8,5)
	3	1(0,5)	4(2)	19(9,5)	13(6,5)	10(5)	47(23,5)
	4	0(0)	5(2,5)	14(7)	28(14)	9(4,5)	56(28)
	5	4(2)	2(1)	8(4)	12(6)	33(16,5)	59(29,5)
	Toplam	13(6,5)	16(8)	46(23)	62(31)	63(31,5)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

Çizelge 4.75.'e göre C bölgesi yapılarını yüksek ve sıcak sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılar için 3ve 5 seviyesinde yükseklik, mimar meslek gurubunda 3 ve diğer meslek gurubunda ise 5 seviyesinde öne çıkmıştır. Bölgeyi 3 seviyesinde yüksek bulan

mimarların 3,4 ve 5 seviyesinde sıcak bulması dikkat çekmiştir, diğer meslek gurubunda bu oran 5 seviyesinde hem yüksek hem de sıcak bulunarak dikkat çekmiştir. Bu durum bölgenin yüksekte olmasına rağmen planlamasından dolayı sıcak sıfatının psikolojik açıdan büyük oranda hissedilmesinin önüne geçtiğini göstermiştir.

Çizelge 4.75. C bölgesi S -Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Sıcak- Yüksek (S-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Soğuk-Sıcak	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	1(1)	1(1)	3(3)	0(0)	1(1)	6(6)
	2	0(0)	0(0)	4(4)	1(1)	1(1)	6(6)
	3	2(2)	8(8)	15(15)	4(4)	3(3)	32(32)
	4	0(0)	5(5)	19(19)	6(6)	2(2)	32(32)
	5	1(1)	4(4)	10(10)	4(4)	5(5)	24(24)
	Toplam	4(4)	18(18)	51(51)	15(15)	12(12)	100(100)
Diğer Meslek	1	7(3,5)	2(1)	1(0,5)	0(0)	7(3,5)	17(8,5)
	2	0(0)	4(2)	6(3)	16(8)	9(4,5)	35(17,5)
	3	2(1)	7(3,5)	24(12)	19(9,5)	9(4,5)	61(30,5)
	4	2(1)	2(1)	7(3,5)	17(8,5)	7(3,5)	35(17,5)
	5	2(1)	1(0,5)	8(4)	10(5)	31(15,5)	52(26)
	Toplam	13(6,5)	16(8)	46(23)	62(31)	63(31,5)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

Çizelge 4.76.'ya göre C bölgesi yapılarını yükseklik ve dinlendirici sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılar için 3,4 ve 5 seviyesinde değerlendirilen yükseklik, bölgeyi 3,4 ve 5 seviyesinde dinlendirici bulan mimar ve diğer meslek guruplarında öne çıkmıştır. Bölgeyi 1 ve 2 seviyesinde dinlendirici bulan kullanıcılarda yükseklik ilişkisi %10'u geçmemiştir. Meslek gurubuna bağlı olarak ayrışma mimarların bölgeyi diğer guruba oranla daha dinlendirici görmeleriyle öne çıkmıştır.

Çizelge 4.76. C bölgesi D-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Dinlendirici-Yüksek (D-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Yorucu-Dinlendirici	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	1(1)	1(1)	2(2)	0(0)	0(0)	4(4)
	2	0(0)	1(1)	3(3)	0(0)	0(0)	4(4)
	3	0(0)	4(4)	13(13)	2(2)	0(0)	19(19)
	4	1(1)	5(5)	18(18)	6(6)	4(4)	34(34)
	5	2(2)	7(7)	15(15)	7(7)	8(8)	39(39)
	Toplam	4(4)	18(18)	51(51)	15(15)	12(12)	100(100)
Diğer Meslek	1	4(2)	4(2)	1(0,5)	1(0,5)	4(2)	14(7)
	2	4(2)	1(0,5)	5(2,5)	7(3,5)	5(2,5)	22(11)
	3	1(0,5)	4(2)	10(5)	13(6,5)	1(0,5)	29(14,5)
	4	1(0,5)	5(2,5)	17(8,5)	25(12,5)	14(7)	62(31)
	5	3(1,5)	2(1)	13(6,5)	16(8)	39(19,5)	73(36,5)
	Toplam	13(6,5)	16(8)	46(23)	62(31)	63(31,5)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

Çizelge 4.77.'ye göre C bölgesi yapılarını yükseklik ve rahat sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılar için bölgeyi 3, 4 ve 5 seviyesinde yüksek bulan mimar ve diğer meslek grupları 3, 4 ve 5 ölçeğinde rahat bularak öne çıkmıştır. 3, 4 ve 5 seviyesinde rahat cevabını veren kullanıcılardan mimarlar bölgeyi 3 ölçeğinde yüksek bulmuştur,

bölgeyi 3, 4 ve 5 seviyesinde yüksek bulan diğer meslek gurubunda ise 4 ve 5 ölçeğinde rahatlık ayrıca dikkat çekmiştir. Diğer ölçeklerde durağan, yükseklik ilişkisi %10'u geçmemiştir. Bölgeyi 3 seviyesinde yüksek bulan mimarlarda rahat ile ilgili ortak bir dil oluşmasına karşın diğer meslek gurubunda 3, 4 ve 5 seviyesinde yüksek bulanlarda rahatlığın öne çıkması dikkat çekmiştir.

Çizelge 4.77. C bölgesi R -Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Rahat- Yüksek (R-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Rahatsız edici-Rahat	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	2(2)	1(1)	2(2)	0(0)	0(0)	5(5)
	2	0(0)	2(2)	0(0)	0(0)	0(0)	2(2)
	3	0(0)	2(2)	0(16)	2(2)	0(0)	20(20)
	4	0(0)	7(7)	20(20)	7(7)	3(3)	37(37)
	5	2(2)	6(6)	13(13)	6(6)	9(9)	36(36)
	Toplam	4(4)	18(18)	51(51)	15(15)	12(12)	100(100)
Diğer Meslek	1	5(2,5)	5(2,5)	1(0,5)	3(1,5)	7(3,5)	21(10,5)
	2	3(1,5)	2(1,0)	2(1)	4(2)	1(0,5)	12(6,0)
	3	1(0,5)	3(1,5)	12(6)	11(5,5)	3(1,5)	30(15)
	4	1(0,5)	5(2,5)	11(5,5)	26(13)	12(6)	55(27,5)
	5	3(1,5)	1(0,5)	20(10)	18(9)	40(20)	82(41)
	Toplam	13(6,5)	16(8)	46(23)	62(31)	63(31,5)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

Çizelge 4.78.'e göre C bölgesi yapılarını yükseklik ve özgün sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılar için bölgeyi 3, 4 ve 5 seviyesinde yüksek bulan mimar ve diğer meslek grupları öne çıkmıştır. 3 ve 4 seviyesinde özgün cevabını veren mimarlardan bölgeyi 3 seviyesinde diğer meslek guruplarından ise 4 ve 5 seviyesinde özgün bulan gurubun aynı zamanda 3 ve 5 seviyesinde yüksek bulmaları ayrıca dikkat çekmiştir. Diğer ölçeklerde rahatlık, yükseklik ilişkisi hiçbir seviyede %10'u geçmemiştir. Bu durum bölgede özgünlük ve yükseklik sıfatları arasındaki doğru bir orantıya dikkat çekmiştir.

Çizelge 4.78. C bölgesi Ö-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Özgün- Yüksek (Ö-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Taklit-Özgün	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	0(0)	5(5)	14(14)	3(3)	4(4)	26(26)
	2	0(0)	5(5)	8(8)	7(7)	0(0)	20(20)
	3	0(0)	6(6)	13(13)	1(1)	4(4)	24(24)
	4	2(2)	0(0)	15(15)	2(2)	0(0)	19(19)
	5	2(2)	2(2)	1(1)	2(2)	4(4)	11(11)
	Toplam	4(4)	18(18)	51(51)	15(15)	12(12)	100(100)
Diğer Meslek	1	6(3)	4(2)	10(5)	14(7)	12(6)	46(23)
	2	3(1,5)	4(2)	7(3,5)	9(4,5)	10(5)	33(16,5)
	3	3(1,5)	5(2,5)	19(9,5)	23(11,5)	9(4,5)	59(29,5)
	4	0(0)	1(0,5)	5(2,5)	11(5,5)	3(1,5)	20(10)
	5	1(0,5)	2(1)	5(2,5)	5(2,5)	29(14,5)	42(21)
	Toplam	13(6,5)	16(8)	46(23)	62(31)	63(31,5)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

Çizelge 4.79.'a göre C bölgesi yapılarını yükseklik ve esnek sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılar için bölgeyi 3, 4 ve 5 seviyesinde yüksek bulan mimar ve diğer meslek gurupları öne çıkmıştır. 3 ve 4 seviyesinde esnek cevabını veren kullanıcılardan mimarlar bölgeyi 3 ölçeğinde diğer meslek guruplarında ise 3, 4 ve 5 seviyesinde esnek bulan gurubun aynı zamanda 3, 4 ve 5 seviyesinde yüksek bulmaları ayrıca dikkat çekmiştir. Diğer ölçeklerde rahatlık, yükseklik ilişkisi hiçbir seviyede %10'u geçmemiştir. Esneklik ve yükseklik sıfatları arasında bir ilişki yakalanmıştır.

Çizelge 4.79. C bölgesi E-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Esnek- Yüksek (E-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Kısıtlı-Esnek	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	2(2)	1(1)	1(1)	0(0)	0(0)	4(4)
	2	0(0)	2(2)	3(3)	0(0)	1(1)	6(6)
	3	1(1)	9(9)	22(22)	5(5)	1(1)	38(38)
	4	0(0)	2(2)	19(19)	8(8)	3(3)	32(32)
	5	1(1)	4(4)	6(6)	2(2)	7(7)	20(20)
	Toplam	4(4)	18(18)	51(51)	15(15)	12(12)	100(100)
Diğer Meslek	1	7(3,5)	3(1)	3(1,5)	5(2,5)	4(2)	22(11)
	2	1(0,5)	6(3)	9(4,5)	8(4)	6(3)	30(15)
	3	2(1)	5(2,5)	22(11)	20(10)	13(6,5)	62(31)
	4	1(0,5)	1(0,5)	8(4)	25(12,5)	6(3)	41(20,5)
	5	2(1)	1(5)	4(2)	4(2)	34(17)	45(22,5)
	Toplam	13(6,5)	16(8)	46(23)	62(31)	63(31,5)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

Çizelge 4.80.'e göre C bölgesi yapılarını yükseklik ve iyi sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılar için bölgeyi 3, 4 ve 5 seviyesinde iyi bulan mimar ve diğer meslek gurupları öne çıkmıştır. 3, 4 ve 5 ölçeklerinde iyi cevabını veren mimar meslek gurubu 2, 3 ve 5 seviyesinde diğer meslek guruplarında ise 3 ve 5 seviyesinde iyi bulan gurubun aynı zamanda 4 ve 5 seviyesinde yüksek bulmaları ayrıca dikkat çekmiştir. Diğer ölçeklerde iyi, yüksek ilişkisi hiçbir seviyede %10'u geçmemiştir.

Çizelge 4.80. C bölgesi İ-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

İyi- Yüksek (İ-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Kötü-İyi	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	2(2)	1(1)	3(3)	0(0)	0(0)	6(6)
	2	0(0)	0(0)	2(2)	1(1)	0(0)	3(3)
	3	0(0)	4(4)	15(15)	4(4)	0(0)	23(23)
	4	0(0)	10(10)	22(22)	6(6)	1(1)	39(39)
	5	2(2)	3(3)	9(9)	4(4)	11(11)	29(29)
	Toplam	4(4)	18(18)	51(51)	15(15)	12(12)	100(100)
Diğer Meslek	1	7(3,5)	2(1)	2(1)	0(0)	0(0)	11(5,5)
	2	1(0,5)	5(2,5)	5(2,5)	4(2)	2(1)	17(8,5)
	3	2(1)	4(2)	15(7,5)	26(13)	4(2)	51(25,5)
	4	0(0)	3(1,5)	13(6,5)	14(7)	16(8)	46(23)
	5	3(1,5)	2(1)	11(5,5)	18(9)	41(20,5)	75(37,5)
	Toplam	13(6,5)	16(8)	46(23)	62(31)	63(31,5)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

Çizelge 4.81.'e göre C bölgesi yapılarını yükseklik ve büyük sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılar için bölgeyi 3, 4 ve 5 seviyesinde yüksek bulan mimar ve diğer meslek gurupları öne çıkmıştır. 3 ve 4 seviyesinde büyük cevabını veren mimar meslek gurubu 3 seviyesinde diğer meslek guruplarında ise 4 ve 5 seviyesinde büyük bulan gurubun aynı zamanda 4 ve 5 seviyesinde yüksek bulmaları ayrıca dikkat çekmiştir. Diğer ölçeklerde büyüklük, yükseklik ilişkisi hiçbir seviyede %10'u geçmemiştir.

Çizelge 4.81. C bölgesi B-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Büyük- Yüksek (B-Y)		Alçak- Yüksek-f (%)					
Meslek	Küçük-Büyük	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	2(2)	0(0)	0(0)	0(0)	0(0)	2(2)
	2	0(0)	2(2)	0(0)	0(0)	0(0)	2(2)
	3	1(1)	6(6)	26(26)	3(3)	1(1)	37(37)
	4	0(0)	6(6)	16(16)	8(8)	3(3)	33(33)
	5	1(1)	4(4)	9(9)	4(4)	8(8)	26(26)
	Toplam	4(4)	18(18)	51(51)	15(15)	12(12)	100(100)
Diğer Meslek	1	7(3,5)	6(3)	4(2)	0(0)	1(0,5)	18(9)
	2	2(1)	5(2,5)	1(0,5)	3(1,5)	2(1)	13(6,5)
	3	2(1)	0(0,0)	19(9,5)	17(8,5)	2(1)	40(20)
	4	0(0)	4(2,0)	13(6,5)	30(15)	18(9)	65(32,5)
	5	2(1)	1(0,5)	9(4,5)	12(6)	40(20)	64(32)
	Toplam	13(6,5)	16(8)	46(23)	62(31)	63(31,5)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

Çizelge 4.82.'ye göre C bölgesi yapılarını yükseklik ve etkileyici sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılar için bölgeyi 3, 4 ve 5 seviyesinde etkileyici bulan mimar ve diğer meslek gurupları öne çıkmıştır. 3, 4 ve 5 seviyesinde etkileyici cevabını veren mimar meslek gurubu 2, 3 ve 5 seviyesinde diğer meslek guruplarında ise 3 ve 5 ölçeğinde etkileyici bulan gurubun aynı zamanda 3, 4 ve 5 seviyesinde yüksek bulmaları ayrıca dikkat çekmiştir. Diğer ölçeklerde etkileyici, yüksek ilişkisi hiçbir seviyede %10'u geçmemiştir. Bu durum bölgede etkileyici ve yüksek sıfatları arasında beliğin bir ilişki yakalandığını göstermiştir.

Çizelge 4.82. C bölgesi E-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Etkileyici- Yüksek (E-Y)		Alçak-Yüksek-f (%) (f=frekans, %=yüzde)					
Meslek	Etkileyici değil-Etkileyici	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	2(2)	1(1)	4(4)	1(1)	0(0)	8(8)
	2	0(0)	1(1)	3(3)	1(1)	0(0)	5(5)
	3	1(1)	3(3)	13(13)	1(1)	1(1)	19(19)
	4	1(1)	10(10)	20(20)	5(5)	0(0)	36(36)
	5	0(0)	3(3)	11(11)	7(7)	11(11)	32(32)
	Toplam	4(4)	18(18)	51(51)	15(15)	12(12)	100(100)
Diğer Meslek	1	7(3,5)	4(2)	0(0)	0(0)	0(0)	11(5,5)
	2	1(0,5)	5(2,5)	2(1)	7(3,5)	2(1)	17(8,5)
	3	3(1,5)	3(1,5)	21(10,5)	16(8)	15(7,5)	58(29)
	4	0(0)	3(1,5)	9(4,5)	18(9)	8(4)	38(19)
	5	2(1)	1(0,5)	14(7)	21(10,5)	38(19)	76(38)
	Toplam	13(6,5)	16(8)	46(23)	62(31)	63(31)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

Çizelge 4.83.'e göre C bölgesi yapılarını yükseklik ve uyumlu sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılar için bölgeyi 3, 4 ve 5 seviyesinde uyumlu bulan mimar ve diğer meslek gurupları öne çıkmıştır. 3 ve 4 seviyesinde uyumlu cevabını veren mimar meslek gurubu 3 seviyesinde diğer meslek guruplarında ise 5 seviyesinde uyumlu bulan gurubun aynı zamanda 5 seviyesinde yüksek bulmaları ayrıca dikkat çekmiştir. Diğer ölçeklerde uyumluluk, yükseklik ilişkisi hiçbir seviyede %10'u geçmemiştir.

Çizelge 4.83. C bölgesi U -Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Uyumlu- Yüksek (U-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Uyumsuz-Uyumlu	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	2(2)	1(1)	3(3)	1(1)	0(0)	7(7)
	2	0(0)	1(1)	3(3)	2(2)	0(0)	6(6)
	3	1(1)	5(5)	13(13)	3(3)	1(1)	23(23)
	4	0(0)	8(8)	22(22)	5(5)	0(0)	35(35)
	5	1(1)	3(3)	10(10)	4(4)	11(11)	29(29)
	Toplam	4(4)	18(18)	51(51)	15(15)	12(12)	100(100)
Diğer Meslek	1	5(2,5)	5(2,5)	2(1)	4(2)	0(0)	16(8)
	2	3(1,5)	4(2)	3(1,5)	10(5)	3(1,5)	23(11,5)
	3	2(1)	2(1)	17(8,5)	17(8,5)	11(5,5)	49(24,5)
	4	1(0,5)	4(2)	8(4)	18(9)	8(4)	39(19,5)
	5	2(1)	1(0,5)	16(8)	13(6,5)	41(20,5)	73(36,5)
	Toplam	13(6,5)	16(8)	46(23)	62(31)	63(31,5)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

Çizelge 4.84.'e göre C bölgesi yapılarını yükseklik ve yalın sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılar için bölgeyi 3, 4 ve 5 seviyesinde yalın bulan mimar ve diğer meslek gurupları öne çıkmıştır. 3 ve 4 seviyesinde yalın cevabını veren mimar meslek gurubu 3 ölçeğinde, diğer meslek guruplarında ise 3, 4 ve 5 seviyesinde yalın bulan gurubun aynı zamanda 3, 4 ve 5 seviyesinde yüksek bulmaları ayrıca dikkat çekmiştir. Diğer ölçeklerde yalın, yüksek ilişkisi hiçbir seviyede %10'u geçmemiştir.

Çizelge 4.84. C bölgesi Y-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Yalın- Yüksek (Y-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Karmaşık-Yalın	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	1(1)	2(2)	2(2)	0(0)	0(0)	5(5)
	2	1(1)	0(0)	7(7)	2(2)	1(1)	11(11)
	3	0(0)	6(6)	14(14)	5(5)	0(0)	25(25)
	4	0(0)	8(8)	23(23)	8(8)	4(4)	43(43)
	5	2(2)	2(2)	5(5)	0(0)	7(7)	16(16)
	Toplam	4(4)	18(18)	51(51)	15(15)	12(12)	100(100)
Diğer Meslek	1	6(3)	4(2)	0(0)	4(2)	2(1)	16(8)
	2	0(0)	4(2)	7(3,5)	3(1,5)	2(1)	16(8)
	3	5(2,5)	2(1)	20(10)	18(9)	15(7,5)	60(30)
	4	1(0,5)	4(2)	9(4,5)	28(14)	11(5,5)	53(26,5)
	5	1(0,5)	2(1)	10(5)	9(4,5)	33(16,5)	55(27,5)
	Toplam	13(6,5)	16(8)	46(23)	62(31)	63(31,5)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

Çizelge 4.85.'e göre C bölgesi yapılarını yükseklik ve düzenli sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılar için bölgeyi 3, 4 ve 5 seviyesinde düzenli bulan mimar ve diğer

meslek gurupları öne çıkmıştır. 3 ve 4 seviyesinde düzenli cevabını veren mimar meslek gurubu 3 seviyesinde, diğer meslek guruplarında ise 3, 4 ve 5 seviyesinde düzenli bulan gurubun aynı zamanda 3, 4 ve 5 seviyesinde yüksek bulmaları ayrıca dikkat çekmiştir. Diğer ölçeklerde düzenli, yüksek ilişkisi hiçbir seviyede %10'u geçmemiştir. Bu durum bölgede düzenli ve yüksek sıfatları arasında beliğin bir ilişki yakalandığını göstermiştir.

Çizelge 4.85. C bölgesi D -Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Düzenli- Yüksek (D-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Düzensiz-Düzenli	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	2(2)	1(1)	2(2)	0(0)	0(0)	5(5)
	2	0(0)	1(1)	5(5)	2(0)	0(0)	8(8)
	3	0(0)	5(5)	15(15)	4(4)	2(2)	26(26)
	4	0(0)	10(10)	24(24)	6(6)	3(3)	43(43)
	5	2(2)	1(1)	5(5)	3(3)	7(7)	18(18)
	Toplam	4(4)	18(18)	51(51)	15(15)	12(12)	100(100)
Diğer Meslek	1	6(3)	4(2)	0(0)	1(0,5)	1(0,5)	12(6)
	2	1(0,5)	4(2)	6(3)	0(0)	3(1,5)	14(7)
	3	2(1)	2(1)	22(11)	19(9,5)	8(4)	53(26,5)
	4	0(0)	4(2)	6(3)	29(14,5)	14(7)	53(26,5)
	5	4(2)	2(1)	12(6)	13(6,5)	37(18)	68(34)
	Toplam	13(6,5)	16(8)	46(23)	62(31)	63(31,5)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

Çizelge 4.86.'ya göre C bölgesi yapılarını yükseklik ve modern sıfatlarıyla değerlendiren katılımcılar için bölgeyi 1, 3 ve 5 seviyesinde modern bulan mimar ve diğer meslek gurupları öne çıkmıştır. 1 ve 3 seviyesinde modern cevabını veren mimar meslek gurubu 3 seviyesinde, diğer meslek guruplarında ise 3 ve 5 seviyesinde modern bulan gurubun aynı zamanda 3, 4 ve 5 seviyesinde yüksek bulmaları ayrıca dikkat çekmiştir. Diğer ölçeklerde modern, yüksek ilişkisi hiçbir seviyede %10'u geçmemiştir. Bu durum bölgede modern ve yüksek sıfatları arasında beliğin bir ilişki yakalandığını göstermiştir.

Çizelge 4.86. C bölgesi M-Y sıfatlarıyla meslek gurubu ilişkisi

Modern-Yüksek (M-Y)		Alçak-Yüksek-f (%)					
Meslek	Geleneksel-Modern	1	2	3	4	5	Toplam
Mimar	1	1(1)	4(4)	12(12)	1(1)	1(1)	19(19)
	2	0(0)	4(4)	9(9)	3(3)	2(2)	18(18)
	3	1(1)	7(7)	22(22)	4(4)	3(3)	37(37)
	4	0(0)	2(2)	7(7)	7(7)	2(2)	18(18)
	5	2(2)	1(1)	1(1)	0(0)	4(4)	8(8)
	Toplam	4(4)	18(18)	51(51)	15(15)	12(12)	100(100)
Diğer Meslek	1	4(2)	4(2)	5(2,5)	4(2)	12(6)	29(14,5)
	2	1(0,5)	6(3)	6(3)	7(3,5)	5(2,5)	25(12,5)
	3	3(1,5)	2(1)	20(10)	21(10,5)	8(4)	54(27)
	4	1(0,5)	3(1,5)	10(5)	19(9,5)	12(6)	45(22,5)
	5	4(2)	1(0,5)	5(2,5)	11(5,5)	26(13)	47(23,5)
	Toplam	13(6,5)	16(8)	46(23)	62(31)	63(31,5)	200(100)
Lejant		%10-15		%15-20		%20-25	%25+

4.7. Anket Uygulamasının Nitel Verilerinden Elde Edilen Bulgular

Bu bölümde anket uygulamasının son on bir sorusuna ait nitel verilere içerik analizi yöntemi uygulanarak elde edilen bulgular sunulmuştur. Kullanıcılara yöneltilen açık uçlu on bir soru ile kullanıcıların alan deneyimine ait yorumları incelenmiştir. Elde edilen ortak yanıtlardan mimar ve diğer meslek guruplarına ait tema ve kodlar oluşturulmuştur (Akın ve İlhan 2020).

100 Mimar kullanıcının cevapları doğrultusunda her soru için bir adet tema, her tema için öne çıkan üç kod oluşturulmuştur (Yıldırım ve Şimşek 2013). Görüşlere ait tema, kod ve frekans dağılımları Çizelge 4.86.'de sunulmuştur.

Çizelge 4.87. Mimarların açık uçlu soruların yanıtından elde edilen bulgular

Temalar	Kodlar	f	%
1-) İç Kale yapıları, siluetteki konumu ve ulaşımı	Silueti, tarihi, kültürel ve geleneksel, kent kimliği için önemli; ulaşımı, sorunsuz ve erişilebilir	27	%38
	Silueti, güzel, huzurlu ve estetik; ulaşımı, müdahale edilebilir	24	%33,8
	Silueti kente ait olsa da bakımsız, yetersiz ve karmaşık; ulaşımı yenilenebilir, yeni uygulamaları sorunlu	20	%28,2
2-) Eski idari yapıların (günümüzdeki müzelerin) hissettirdikleri	Yapıları düzenli, ciddi ve resmi; sınırlı ve kontrollü ama kent içinde etkin ve güçlü	27	%38,5
	Yapılar uyumlu, özgün, nitelikli ve kent tarihini yaşatıyor	25	%35,8
	Yapılar yeni işlevleriyle hissettirdikleri duyguları değiştiriyor; alan müze niteliğinde	18	%25,7
3-) Hz. Süleyman Cami, türbe ve çeşmelerinin hissettirdikleri	Manevi açıdan huzurlu, güvenli ve temiz; Mimari açıdan dingin ılık sakinleştirici	50	%66,7
	Mimari açıdan birçok döneme ait izler barındırdığı için kente ve kültüre özgü bir değeri var	17	%22,7
	Yoğun bir duygu hissettirmiyor	8	%10,6
4-) İç Kale parkının hissettirdikleri	Aktif bir alan, Siluette tarihi yapıları ortaya çıkarıyor, manzarasıyla geleneksel ve modern hayatı bir arada yaşatıyor. Eğim iyi çözülmüş, özgür hissettiriyor	37	%48
	Eğim ve yükseklik sayesinde bölge kolay algılanıyor, huzur, güven ve dinginlik veriyor. Bölgeye yoğun talep olması park uygulanmasının doğru olduğunu gösteriyor ancak tasarımı yeterli değil ayrıca bakım ve koruma sorunları var	23	%29,8
	Modern park uygulamasıyla bölgedeki insan yoğunluğu arttı ama bununla birlikte bölgenin geleneksel yapılarını koruma sorunları da arttı böylece uyumsuzluk oluştu	17	%22,2

Çizelge 4.87. Mimarların açık uçlu soruların yanıtından elde edilen bulgular (devamı)

Temalar	Kodlar	f	%
5-) Bölgenin kullanımı ve eylemlerinin hissettirdikleri	Bölgeye mesleki ve turistlik gezi amaçlarıyla gidiliyor; Bölgeyi araştırmak, incelemek ve çevremdekilere tanıtmak keyifli	36	%48
	Bölge aktif kullanılırken dokusunu daha yakından hissettirir ve keyif verir	24	%32
	Bölge genellikle dini ziyaret amacıyla kullanılır; manevi doku keyif ve huzur verir	15	%20
6-) Bölgede dikkat çeken yapı ve unsurlar, özellikleri	İç Kale surları ve Amida höyük yüksekliğiyle, silueti bozan yeni yapılar uyumsuzluklarıyla dikkat çeker	30	%42,2
	İç kale müze yapıları, o bölgeye ulaşan sokaklar ve Suriçi bölgesindeki geleneksel yapılar, planlamaları ve yapı elemanlarıyla dikkat çeker	25	%35,2
	Hz. Süleyman Cami, minaresi şadırvanı ve çeşmeleri ve St. George Kilisesinin kubbesi ihtişamıyla dikkat çeker	16	%22,6
7-) Bölgede algılanan en yüksek yapı-yapılar	Hz. Süleyman Cami minaresi, St. George Kilisesi, İç kale surları ve Artuklu Sarayı sırasıyla bölgedeki en yüksek yapılardır	33	%46,4
	İç kale bölgesindeki askeri ve idari yapı olarak inşa edilen, müze olarak kullanılan binalar daha yüksektir	19	%26,8
	İç kale ve Suriçi bölgesinde yeni binalar ve oteller geleneksel yapılardan daha yüksek algılanır	19	%26,8
8-) Bölgede algılanan en yüksek yapı-yapıların hissettirdikleri	Heybetli anıtsal yapı; büyük, ihtişamlı ve etkileyicidir	32	%46,4
	Ulu, yüce yapı ferahlatıcı ve huzur vericidir	19	%27,5
	Geleneksel olmayan uyumsuz yapılar tarihi dokuyu bozar	18	%26,1
9-) Bölgede algılanan en alçak yapı-yapılar	İç kalede müze binaları ve aslanlı çeşme ama bölgede genel olarak geleneksel ve modern sivil yapılar daha alçaktır	35	%53,8
	Alçak yapı yok. Park alanı alçak olsa da Dicle nehrine vadiye ve vadideki yapılara göre daha yüksektedir	18	%27,7
	Yapı olarak Hz. Süleyman cami ve çeşmeleri bölümü daha alçaktır	12	%18,5
10-) Bölgede algılanan en alçak yapı-yapıların hissettirdikleri	Daha rahat, erişilebilir ve insan ölçeğindedirler. Bu yapılar Diyarbakır'ın sivil kimliğini yansıtır	35	%55,6
	İç kale bölgesinde alçak yapı yok. Geniş park alanı özgür ve yüksektedir	16	%25,4
	Cami bölgesi daha alçak ama yüksek yapıların eziciliğinden tevazuuyla ayrışır, huzurlu verir	12	%19
11-) Üç kelimeyle bölge	Huzurlu, güvenli, etkileyici	37	%52,1
	Güçlü, anıtsal, dengeli	21	%29,6
	Kaygılı, karmaşık, sınırlı	13	%18,3

Mimarlara ilk olarak "Diyarbakır, Suriçi, İç Kale bölgesindeki yapılaşmalar, kent siluetindeki formu ve bölgeye ulaşım sizi nasıl etkiliyor ve size ne hissettiriyor? Açıklayınız." sorusu yöneltilmiştir. Yanıtlardan "İç Kale yapıları, siluetteki konumu ve ulaşımı" teması ve frekanslara göre sık tercih edilen üç kod tespit edilmiştir. Bu kodlar şu şekilde sıralanabilir: Silueti, tarihi, kültürel ve geleneksel, kent kimliği için önemli; ulaşımı, sorunsuz ve erişilebilir (f=27). Silueti, güzel, huzurlu ve estetik; ulaşımı, müdahale edilebilir (f=24). Silueti kente ait olsa da bakımsız, yetersiz ve karmaşık; ulaşımı yenilenebilir, yeni uygulamaları sorunlu (f=20). Kodlarıyla İlgili bazı görüşler Çizelge 4.88. 'de belirtilmiştir.

Çizelge 4.88. Mimarların birinci açık uçlu soruya verdiği yanıtlara ait örnekler

Kod 1: "Arazi eğimi ile uyumlu, tarihi ve farklı yüksekliklerde yapıları ile kentte daha olumlu, güzel bir atmosfer sağlıyor." (K22)
Kod 1: "Kent içerisinde ayrı bir kentin varlığını hissettiriyor. Gelişen, büyüyen ve daha fazla modernliği içinde barındırmaya başlayan Diyarbakır kenti içerisinde, tarihi iliklerime kadar hissediyorum. Bu yapılar bana başka bir kent içerisine girmişim gibi hissettiriyor." (K59)
Kod 1: "Bu yapılar kent kimliğini ve siluetini oluşturuyor uzaktan da algılanabiliyor ve tarihi sür içi bölgesinden geçilerek ulaşıldığı için yoğun olarak kent dokusunu, tarihini ve kültürünü hissedebiliyorum." (K70)
Kod 2: "Suriçi ve İç Kale yapılaşmaları kent siluetini oluşturmada çok etkilidir. Kente özgünlük katmaktadır. Ulaşılabilir ama ulaşımı daha kolay ve rahat yapılabilir. Erişimi daha iyi olabilir." (K10)
Kod 2: "Bir şehrin tarihi geçmişini yansıtan bu denli özel ve önemli bölge gerekli önem ve özeni görmemektedir. Üzeri tozlu bir ayna gibi ancak silinince mükemmeliyete kavuşacak ama gerekli ilgi gösterilmiyor." (K31)
Kod 2: "Gezmişin izlerini taşıyor fakat o izlerin üzeri örtülmüş gibi görünüyor." (K46)
Kod 3: "Tarihî yapılar çevresinde bulunan yapılaşma geleneksel mimariyle bir bütünlük oluşturmamaktadır. Bu beni oldukça rahatsız etmektedir." (K23)
Kod 3: "Ağır tahribatın ardından anlamsız, boğucu hissettiriyor." (K52)
Kod 3: "Bölgedeki modernleşme çabasının tarihi yapıların, bize yaşattığı duyguları yok ettiğini düşünüyorum." (K57)

Mimarların açık uçlu anketin birinci sorusuna verdikleri yanıtlarda kod 1 ile İç Kale bölgesinin konumu ve uzun yıllar benzer amaçlarla kullanılması bilişsel bir algının yerleşmesini sağlamıştır. Bu bilişsel algı kente, kimliğine ve dokusuna ait bulunmuştur. Kot etmeninin ayrıca bilişsel olarak kod 3 ile öne çıktığı görülmüş, kot etmenini aidiyet ve güvenlik kavramıyla ilişkilendirildiği tespit edilmiştir.

Mimarlara ikinci olarak "Diyarbakır, İç Kale bölgesindeki idari, askeri ve sivil yapılar ve size ne hissettiriyor? Açıklayınız." sorusu yöneltilmiştir. Yanıtlardan "Eski idari yapıların (günümüzdeki müzelerin) hissettirdikleri" teması ve frekanslara göre sık tercih edilen üç kod tespit edilmiştir. Bu kodlar şu şekilde sıralanabilir: Yapıları düzenli, ciddi ve resmi; sınırlı ve kontrollü ama kent içinde etkin ve güçlü (f=27). Yapılar uyumlu, özgün, nitelikli ve kent tarihini yaşatıyor (f=25). Yapılar yeni işlevleriyle hissettirdikleri duyguları değiştiriyor; alan müze niteliğinde (f=18). Kodlarıyla İlgili bazı görüşler Çizelge 4.89. 'da belirtilmiştir.

Çizelge 4.89. Mimarlara ikinci açık uçlu soruya verdiği yanıtlara ait örnekler

Kod 1: Ciddiyet ve samimiyetin bir arada olduğu değişik duygu yoğunlukları oluşturuyor." (K25)
Kod 1: "Önceki medeniyetlerin askeri ve idarî yapısı hakkında bilgi veriyor. Merkezi ve otoriter bir sistem..." (K46)
Kod 1: "Zamanında küçük ve sınırlı bir alanda gelişen kentleşmeyi açıklıyor. Kentin bu bölümü güçlü, sınırlı ve ulaşılmaz hissediliyor." (K59)
Kod 2: "Farklı fonksiyonda yapıların bir arada bir bütün içinde bulunması özgün, nitelikli bir görüntü ortaya çıkarıyor." (K11)
Kod 2: "Toplumsal hafızayı dinç tutması açısından oldukça önemli buluyorum." (K26)
Kod 2: "Bu kentin bir dönemine ait yapıların günümüze taşınmış olmasının, korunmasının ve halka bir müze kompleksi olarak sunulmasının kişide tarih ve kültür bilincini canlı tuttuğunu düşünüyorum." (K55)
Kod 3: "Mevcut işlevleri üzerinden bakınca bir müze alanı olduğu için sıcak geliyor fakat toplumsal yaşanmışlıkların ve geçmişin izleri üzerinden bakınca çok rahatsız edici. Bunun sebebi mimari yapı, mekân, malzeme ve teknik üzerinden değerlendirince geçmiş izlerinin eskisi kadar hissedilmemesidir." (K39)
Kod 3: "Karmaşık ve kalabalık hissediliyor." (K64)
Kod 3: "Bu yapılar şimdi müze olarak kullanılıyor ama tarih öncesi dönemlerden beri yönetim merkeziymiş o duygu yoğun olmasa da hala hissediliyor. Resmi yapılar gücü ve tarihi simgeliyor; yerel sivil yapılar ise kaldırıldı, yeni park alanında o yapılara ait izleri görmek isterdim." (K69)

Mimarlara açık uçlu anketin ikinci sorusuna verdikleri yanıtlarda kod 1 ile İç Kale bölgesinin konumu ve uzun yıllar benzer amaçlarla kullanılması bilişsel bir algının yerleşmesini sağlamıştır. Bu bilişsel algı kente, kimliğine ve dokusuna ait bulunmuştur. Kot etmeninin ayrıca bilişsel olarak kod 3 ile öne çıktığı görülmüş, kot etmenini aidiyet ve güvenlik kavramıyla ilişkilendirildiği tespit edilmiştir.

Mimarlara üçüncü olarak "Diyarbakır-Hz. Süleyman Cami, türbeleri ve çeşmeleri size ne hissettiriyor? Açıklayınız." sorusu yöneltilmiştir. Yanıtlardan "Hz. Süleyman Cami, türbe ve çeşmelerinin hissettirdikleri" teması ve frekanslara göre sık tercih edilen üç kod tespit edilmiştir. Bu kodlar şu şekilde sıralanabilir: Manevi açıdan huzurlu, güvenli ve temiz; Mimari açıdan dingin ılık sakinleştirici (f=50). Mimari açıdan birçok döneme ait izler barındırdığı için kente ve kültüre özgü bir değeri var (f=17). Yoğun bir duygu hissettirmiyor (f=8). Kodlarıyla İlgili bazı görüşler Çizelge 4.90. 'da belirtilmiştir.

Çizelge 4.90. Mimarların üçüncü açık uçlu soruya verdiği yanıtlara ait örnekler

Kod 1: "Diğer birçok dini yapı gibi huzurlu bir mekân olarak görüyorum ama aynı zamanda geçmişine yüzyıllar boyunca süren tarihine bakınca irkiliyorum!" (K41)
Kod 1: "Huzur buluyorum ve inancın, insanları yüzyıllar sonra da aynı noktada birleştirmesinin büyüsünü hissediyorum." (K55)
Kod 1: "Türbeler ve cami huzurlu hissettiriyor cami minaresini uzaktan algılayabilmek ve yüzyıllardır orda olduğunu bilmek güven veriyor." (K73)
Kod 2: "Diyarbakır için anıtsal olan bu yapı topluluğu şehrin yaşanmışlığı hakkında bilgi verir maneviyat yüklüdür." (K38)
Kod 2: "Hz. Süleyman cami, türbeleri ve çeşmeleri ile; Diyarbakır'ın fethini, anıtsal yapıların dönemlerine ait özelikleri ve yıllardır insanlarda yaşattığı manevi gücü yansıtır." (K56)
Kod 2: "Cami türbeleri ve çeşmeler hakkında onlarca hikayeyle büyüdük. Mimari açıdan ise günümüze gelene kadar sürekli değiştiğini ve onarıldığını biliyorum. Fetihle beraber gelen İslamı gücünü hoşgörüsünü ve güven duygusunu yoğun bir şekilde yaşatıyor." (K74)
Kod 3: "Belirsiz." (K12)
Kod 3: "Genelde yoğun ve karmaşık, eski Diyarbakır'ın tarihini açıklıyor ama bana bir şey hissettirmiyor." (K34)
Kod 3: "İslam'a ait bir yapı bundan başka bir şey hissettirmiyor." (K50)

Mimarlara açık uçlu anketin üçüncü sorusuna verdikleri yanıtlarda kod 1 ile İç Kale bölgesinin konumu ve uzun yıllar benzer amaçlarla kullanılması bilişsel bir algının yerleşmesini sağlamıştır. Bu bilişsel algı kente, kimliğine ve dokusuna ait bulunmuştur. Kot etmeninin ayrıca bilişsel olarak kod 3 ile öne çıktığı görülmüş, kot etmenini aidiyet ve güvenlik kavramıyla ilişkilendirildiği tespit edilmiştir.

Mimarlara dördüncü olarak "Diyarbakır-Suriçi- İç Kale bölgesindeki eğimli arazide gelişen park size ne hissettiriyor? Açıklayınız." sorusu yöneltilmiştir. Yanıtlardan "İç Kale parkının hissettirdikleri" teması ve frekanslara göre sık tercih edilen üç kod tespit edilmiştir. Bu kodlar şu şekilde sıralanabilir: Silueti, tarihi, kültürel ve geleneksel kent kimliği için önemli; Aktif bir alan, Siluette tarihi yapıları ortaya çıkarıyor, manzarasıyla geleneksel ve modern hayatı bir arada yaşatıyor. Eğim iyi çözülmüş, özgür hissettiriyor (f=37). Eğim ve yükseklik sayesinde bölge kolay algılanıyor, huzur, güven ve dinginlik veriyor. Bölgeye yoğun talep olması park uygulanmasının doğru olduğunu gösteriyor ancak tasarımı yeterli değil ayrıca bakım ve koruma sorunları var (f=23). Modern park uygulamasıyla bölgedeki insan yoğunluğu arttı ama bununla birlikte bölgenin geleneksel yapılarını koruma sorunları da arttı böylece uyumsuzluk oluştu (f=17). Kodlarıyla İlgili bazı görüşler Çizelge 4.91. 'de belirtilmiştir.

Çizelge 4.91. Mimarların dördüncü açık uçlu soruya verdiği yanıtlara ait örnekler

Kod 1: "Şehrin gürültüsünü bir yana bırakıp oraya gelip o eşsiz manzarayı görmek harika!" (K32)
Kod 1: "Eskiden var olan sivil yerleşimin yerine bir park oluşumu daha mantıklı ve İç Kale siluetini daha iyi ortaya çıkarıyor." (K40)
Kod 1: "Eğimin kullanılması ve siluetin ortaya çıkması doğal dokusuna zarar vermediğinin göstergesidir. Geleneksel yapılara daha yakın olmamızı sağlamaktadır. Özgün dokusunu daha yakından hissettiriyor." (K45)
Kod 2: "Dicle Nehri, Hevsel bahçelerinin bulunduğu manzaraya bakması, surların yanı başında olması, önemli yapıların yanında bulunması, büyük bir alanda bulunması gibi nedenlerden dolayı iç açıcı, ferah bir yerde dinlenme fırsatı sunuyor. Bununla beraber alanının büyüklüğü ve eğimi farklı Peyzaj alanlarına müsait olduğu için geliştirilebileceğine de inanıyorum." (K18)
Kod 2: "Park alan düzenlemesini doğru buluyorum yapılar ve İç Kale sur duvarı bazı açılarda bütün ihtişamıyla ortaya çıktığı için güzel ancak yeni düzenlemede eski izlerin tamamen yok olması üzücü, park alanı ise modern yapıda olmasına rağmen koruma gibi bazı ihtiyaçları karşılayamıyor." (K75)
Kod 2: "Park alanı eğimli olduğundan erişilebilirliği, tarihi yapılara uyumu ve yeteri kadar modern ve teknik olmayışı olumsuz eleştirile bilir ama Sur boyunca kademelenerek İç Kale yapılarını ve Dicle vadisi manzarasını ortaya çıkardığı için başarılı ve huzur verici." (K76)
Kod 3: "Şehrin ruhundan uzak buluyorum. Orada ama şehre ait değil sanki." (K26)
Kod 3: "Park çalışması maalesef uyumlu bir çalışma olmamakla birlikte İç Kale yerleşkesiyle bir bütünlük oluşturmamış." (K54)
Kod 3: "Bölgedeki yapılarla uyumlu olduğunu düşünmüyorum yapay duruyor." (K73)

Mimarların açık uçlu anketin dördüncü sorusuna verdikleri yanıtlarda kod 1 ile İç Kale bölgesinin konumu ve uzun yıllar benzer amaçlarla kullanılması bilişsel

Mimarlara beşinci olarak "Bölgeye hangi amaçlarla gidiyorsunuz bu eylemleri sürdürmek size ne hissettiriyor? Açıklayınız." sorusu yöneltilmiştir. Yanıtlardan

"Bölgenin kullanımı ve eylemlerinin hissettirdikleri" teması ve frekanslara göre sık tercih edilen üç kod tespit edilmiştir. Bu kodlar şu şekilde sıralanabilir: Bölgeye mesleki ve turistlik gezi amaçlarıyla gidiliyor; Bölgeyi araştırmak, incelemek ve çevremdekilere tanıtmak keyifli (f=36). Bölge aktif kullanılırken dokusunu daha yakından hissettirir ve keyif verir (f=24). Bölge genellikle dini ziyaret amacıyla kullanılır; manevi doku keyif ve huzur verir (f=15). Kodlarıyla İlgili bazı görüşler Çizelge 4.92. 'de belirtilmiştir.

Çizelge 4.92. Mimarlara beşinci açık uçlu soruya verdiği yanıtlara ait örnekler

Kod 1: "İnceleme, gezme, araştırma amaçlarıyla gidiyorum. Her gittiğimde bir yandan tarihi dokunun verdiğini hisle mutlu olurken bir yandan da alanın yeteri kadar korunamadığını görüyor, üzülüyorum." (K38)
Kod 1: "Müze ziyareti ve dinlenmek için gidiyorum. Kimliği ve estetiği olan yapılar içinde veya çevresinde gezinmek bana geçmişe saygı geleceğe karşı güven duymamı sağlıyor." (K56)
Kod 1: "Gezmek, incelemek amacıyla. Tarihi dokuyu birebir görmek geçmişteki yaşam tarzı ve mimari anlayışı daha iyi anlamamızı sağlıyor." (K67)
Kod 2: "Bölgeye gezmek ve ait olduğum şehirde yaşadığımım bilincine varmak için gidiyorum." (K24)
Kod 2: "Günlük hayatta her yerde birbirine benzeyen yapılardan sıkıldığım için gidiyorum. Her şehirde birbirine benzeyen AVM'ler, kafeler, apartmanlardan kaçıp özgün ve her defasında yeni bir şey görme heyecanını yaşamak için gidiyorum." (K54)
Kod 2: "Şehir merkezine gittiğimde bahsi geçen bölgeyi, gezip görmek için gidiyorum. Her seferinde farklı bir dokusunu keşfediyorum. Kendimi mutlu hissediyorum o alanda." (K62)
Kod 3: "Dini değerler için gidiyorum sosyal ve kültürel açıdan maneviyatı hissediyorum." (K3)
Kod 3: "İbadet amacıyla gidiyorum ve huzurlu hissettiriyor." (K58)
Kod 3: "Ziyaret amaçlı gidiliyor ama mesleki açıdan da ziyaretinin önemli olduğunu düşünüyorum. Diyarbakır'ın değerli noktalarından biri." (K73)

Mimarların açık uçlu anketin beşinci sorusuna verdikleri yanıtlarda kod 1 ile İç Kale bölgesinin konumu ve uzun yıllar benzer amaçlarla kullanılması bilişsel bir algının yerleşmesini sağlamıştır. Bu bilişsel algı kente, kimliğine ve dokusuna ait bulunmuştur. Kot etmeninin ayrıca bilişsel olarak kod 3 ile öne çıktığı görülmüş, kot etmenini aidiyet ve güvenlik kavramıyla ilişkilendirildiği tespit edilmiştir.

Mimarlara altıncı olarak "Bölgede dikkatinizi çeken yapı ve unsurlar var mı? Bu yapı ve unsurlar hangi özellikleriyle dikkat çekiyor, açıklayınız." sorusu yöneltilmiştir. Yanıtlardan "Bölgede dikkat çeken yapı ve unsurlar, özellikleri" teması ve frekanslara göre sık tercih edilen üç kod tespit edilmiştir. Bu kodlar şu şekilde sıralanabilir. İç Kale surları ve Amida höyük yüksekliğiyle, silueti bozan yeni yapılar uyumsuzluklarıyla dikkat çeker (f=30). İç kale müze yapıları, o bölgeye ulaşan sokaklar ve Suriçi bölgesindeki geleneksel yapılar, planlamaları ve yapı elemanlarıyla dikkat çeker (f=25). Hz. Süleyman Cami, minaresi şadırvanı ve çeşmeleri ve St. George Kilisesinin kubbesi ihtişamıyla dikkat çeker Hz. Süleyman Cami, minaresi şadırvanı ve çeşmeleri ve St. George Kilisesinin kubbesi ihtişamıyla dikkat çeker (f=16). Kodlarıyla İlgili bazı görüşler Çizelge 4.93. 'de belirtilmiştir.

Çizelge 4.93. Mimarlara altıncı açık uçlu soruya verdiği yanıtlara ait örnekler

Kod 1: "Surların sonsuz güzelliği dikkat çeken en büyük güzellik. Güvenli bir alanda olmuşluğun verdiği his muazzam!" (K26)
Kod 1: "İç kalenin içinde girişte sol tarafta kalan eski saray kalinisti olduğu söylenen yapı dikkatimi çekiyor, restorasyon ya da temizlenme şansı var mı hep merak etmişimdir." (K46)
Kod 1: "Mimari açıdan müze yapılarına giriş yaptığımız Artuklu kemeri bir geçişi simgelediği için dikkat çekiyor ayrıca bu kapıdan sonrası park alanına (eski gecekondu bölgesine) göre daha yukarıda ve bu yüzden daha baskın görünüyor o bölgede bulunan saray kalıntıları da dikkat çekiyor. Bir de sur duvarları var. İç kale Surları Suriçi bölgesinde özel bir konumda ancak surların tamamının yeteri kadar ilgi görmediğini düşünüyorum yeni yapılaşmalar da silueti bozuyor." (K69)
Kod 2: "Evet var. Bölgedeki yapılardaki açıklık-kapalılık oranları, yapılarda kullanılan malzemeler, yapıların tasarım ve planlanması, konumları, tarihi ve kültürel değerleri gibi unsurlar dikkatimi çekmektedir." (K24)
Kod 2: "Birçok yapının mimari açıdan dikkatimizi çekmemesi mümkün değil." (K31)
Kod 2: "Giriş kapısı, anıtsal bir yere gireceğiniz hissini uyandırıyor. Bu bölüme ait eski fotoğraflar kent tarihine ışık tutan önemli hadiselerin cereyan ettiği bir yer olduğu algısını oluşturuyor." (K49)
Kod 3: "Hz. Süleyman Cami'deki şadırvan hep dikkatimi çeker. Gerek kalabalık oluşuyla gerek geleneksel oluşuyla çok güzel." (K28)
Kod 3: "Hz. Süleyman cami, Saint George kilisesi. Her iki yapıda kendi döneminin özeliklerini yansıtmakta dini unsurlar taşımaktadır." (K53)
Kod 3: "Kilise eski adliye ve müzenin kafeterya binası kent siluetinde kolayca algılanabiliyor ama en çok Hz. Süleyman cami özellikle de minaresi dikkat çekiyor." (K68)

Mimarların açık uçlu anketin altıncı sorusuna verdikleri yanıtlarda kod 1 ile İç Kale bölgesinin konumu ve uzun yıllar benzer amaçlarla kullanılması bilişsel bir algının yerleşmesini sağlamıştır ile öne çıktığı görülmüş, kot etmenini aidiyet ve güvenlik kavramıyla ilişkilendirildiği tespit edilmiştir.

Mimarlara yedinci olarak "Bölgede size göre en yüksek yapılar hangileri, açıklayınız." sorusu yöneltilmiştir. Yanıtlardan "Bölgede algılanan en yüksek yapı-yapılar" teması ve frekanslara göre sık tercih edilen üç kod tespit edilmiştir. Bu kodlar şu şekilde sıralanabilir: Hz. Süleyman Cami minaresi, St. George Kilisesi, İç kale surları ve Artuklu Sarayı sırasıyla bölgedeki en yüksek yapılardır (f=33). İç kale bölgesindeki askeri ve idari yapı olarak inşa edilen, müze olarak kullanılan binalar daha yüksektir (f=19). İç kale ve Suriçi bölgesinde yeni binalar ve oteller geleneksel yapılardan daha yüksek algılanır (f=18). Kodlarıyla İlgili bazı görüşler Çizelge 4.94. 'de belirtilmiştir.

Çizelge 4.94. Mimarlara yedinci açık uçlu soruya verdiği yanıtlara ait örnekler

Kod 1: "Kale, cami minaresi ve Amida höyük tepesi." (K6)
Kod 1: "Minare ve Artuklu sarayı kazı tepesi." (K37)
Kod 1: "Bana göre en yüksek yapı kilise ve Hz. Süleyman camidir, ancak ikisi de geleneksel yöntemlerle yapıldığı için çok katlı ve rahatsız edici bir görünüme sahip değiller." (K51)
Kod 2: "İç kale müze binaları uzaktan da algılanabiliyor en yüksekte bu yapılar var." (K27)
Kod 2: "Askeri ve idari yapılar yükseğe konumlanmış." (K33)
Kod 2: "İç kale bölgesindeki idari askeri ve sivil yapılar. Bu yapılar genel olarak aynı yükseklikte." (K53)
Kod 3: "Suriçi bölgesinin genelinde tasarlanan betonarme oteller ve tarihi evlerin dokusunu bozarak üst katlara çıkan betonarme yapılar, geleneksel yapılardan daha yüksek." (K19)
Kod 3: "Sonradan yapılan otel, iş hanları vb. yapılar bu bölgedeki yapılardan daha yüksek." (K43)
Kod 3: "Sonradan inşa edilen ve eğreti duran yapılar." (K54)

Mimarlara açık uçlu anketin birinci sorusuna verdikleri yanıtlarda kod 1 ile İç Kale bölgesinin konumu ve uzun yıllar benzer amaçlarla kullanılması bilişsel bir algının

yerleşmesini sağlamıştır. Bu bilişsel algı kente, kimliğine ve dokusuna ait bulunmuştur. Kot etmeninin ayrıca bilişsel olarak kod 3 ile öne çıktığı görülmüş, kot etmenini aidiyet ve güvenlik kavramıyla ilişkilendirildiği tespit edilmiştir. Ayrıca bu bölümde dördüncü bir kod oluşturacak ayıya ulaşamamış benzer birkaç cevaba daha ulaşılmıştır. Mimarlar bölgede en yüksek gördükleri yapı olarak genel olarak Suriçi bölgesinde tarihi kültürel değerleriyle ön plana çıkan ulu cami, Hasan Paşa hanı gibi yapıları daha yüksek bulmuşlar ve yeni yapılaşmalarda üs sınırın bu yapılar baz alınarak yapılmasını önermişlerdir.

Mimarlara sekizinci olarak "Bölgede size göre en yüksek yapı ne hissettiriyor, açıklayınız." sorusu yöneltilmiştir. Yanıtlardan "Bölgede algılanan en yüksek yapı-yapıların hissettirdikleri" teması ve frekanslara göre sık tercih edilen üç kod tespit edilmiştir. Bu kodlar şu şekilde sıralanabilir: Heybetli anıtsal yapı; büyük, ihtişamlı ve etkileyicidir (f=32). Ulu, yüce yapı ferahlatıcı ve huzur vericidir (f=19). Geleneksel olmayan uyumsuz yapılar tarihi dokuyu bozar (f=18). Kodlarıyla İlgili bazı görüşler Çizelge 4.95. 'de belirtilmiştir.

Çizelge 4.95. Mimarlara sekizinci açık uçlu soruya verdiği yanıtlara ait örnekler

Kod 1: "İç kalenin tarihimizle bağlantılı olarak kurulan yönetim şehrinin varlığını hissettiriyor." (K5)
Kod 1: "Muhteşem, ihtişamlı ve büyük." (K8)
Kod 1: "Şehrin kimliğine sembol olacak yapılar olduğu hissine kapılıyorum." (K41)
Kod 2: "Minarenin yüksekliği dini değerlerimizin yüksekliğini yansıtıyor." (K3)
Kod 2: "Hz. Süleyman caminin minaresi. Bu minare surla büyük bir uyumluluk içinde kontrol bende diyor sanki." (K22)
Kod 2: "Farklı inançlar için önemli olduğunu, gücü ve kudreti." (K59)
Kod 3: "Betonarme yapılar tarihi dokuyu bozduğu için ister istemez göz yoruyor ve kötü hissettiriyor." (K15)
Kod 3: "Yeni yapılan yüksek yapılar şehrin tarihi kimliğini kaybettiriyor." (K28)
Kod 3: "Yüksek katlı binaların tarihi yapıları gölgeleyen, silueti ve sirkülasyonu bozan bir etkisi var. İyi hissettirmiyor." (K35)

Mimarlara açık uçlu anketin sekizinci sorusuna verdikleri yanıtlarda kod 1 ile İç Kale bölgesinin konumu ve uzun yıllar benzer amaçlarla kullanılması bilişsel bir algının yerleşmesini sağlamıştır. Bu bilişsel algı kente, kimliğine ve dokusuna ait bulunmuştur. Kot etmeninin ayrıca bilişsel olarak kod 3 ile öne çıktığı görülmüş, kot etmenini aidiyet ve güvenlik kavramıyla ilişkilendirildiği tespit edilmiştir.

Mimarlara dokuzuncu olarak "Bölgede size göre en alçak yapılar hangileri, açıklayınız." sorusu yöneltilmiştir. Yanıtlardan "Bölgede algılanan en alçak yapı-yapılar" teması ve frekanslara göre sık tercih edilen üç kod tespit edilmiştir. Bu kodlar şu şekilde sıralanabilir: İç kalede müze binaları ve aslanlı çeşme ama bölgede genel olarak geleneksel ve modern sivil yapılar daha alçaktır (f=35). Alçak yapı yok. Park alanı alçak olsa da Dicle nehrine vadiye ve vadideki yapılara göre daha yüksektedir (f=18). Yapı

olarak Hz. Süleyman cami ve çeşmeleri bölümü daha alçaktır (f=12). Kodlarıyla İlgili bazı görüşler Çizelge 4.96. ‘de belirtilmiştir.

Çizelge 4.96. Mimarların dokuzuncu açık uçlu soruya verdiği yanıtlara ait örnekler

Kod 1: “İç kale müze ve çevredeki gecekondular.” (K8)
Kod 1: “En alçak yapılar Suriçi’ndeki diğer geleneksel Diyarbakır evleridir.” (K21)
Kod 1: “Geleneksel dokusunu korumuş, tescilli Diyarbakır geleneksel sivil mimari eserleri.” (K44)
Kod 2: “Bu yapı topluluğu içinde Hz. Süleyman cami daha alçakta kalmış.” (K29)
Kod 2: “Hz. Süleyman cami, çeşmeler.” (K47)
Kod 2: “Cami ve yeni yapılan parkta bulunan türbe.” (K52)
Kod 3: “En alçak yer yapı dışında peyzaj alanının olduğu genişçe bir alan olarak canlanıyor gözlerimde.” (K22)
Kod 3: “Park alanı yapılara göre alçak ve eğimli ama aslında o da Dicle nehrine göre yüksekte. Yapı olarak da cami daha alçak ama manevi açıdan müze yapılarıyla ayni seviyede görünüyor.” (K62)
Kod 3: “Alçak yapı yok aslında park alanı var ama Dicle nehri vadide aktığı için en alçakta o var.” (K63)

Mimarlara onuncu olarak “Bölgede size göre en alçak yapı ne hissettiriyor, açıklayınız.” sorusu yöneltilmiştir. Bu kodlar şu şekilde sıralanabilir: Daha rahat, erişilebilir ve insan ölçeğindedirler. Bu yapılar Diyarbakır’ın sivil kimliğini yansıtır (f=35). İç kale bölgesinde alçak yapı yok. Geniş park alanı özgür ve yüksektedir (f=16). Cami bölgesi daha alçak ama yüksek yapıların eziciliğinden tevazuuyla ayrışır, huzurlu verir (f=12). Kodlarıyla İlgili bazı görüşler Çizelge 4.97. ‘de belirtilmiştir.

Çizelge 4.97. Mimarların onuncu açık uçlu soruya verdiği yanıtlara ait örnekler

Kod 1: “Orayı yaşanır kılıyor, resim olmaktan öteye geçiriyor.” (K1)
Kod 1: “Doğayla uyum, özgürlük, rahatlık ve huzur.” (K20)
Kod 1: “Bölgedeki en alçak yapı, geleneksel kent dokusuna saygınlığın olması gerektiğini ve bunun korunabileceğini hissettiriyor.” (K44)
Kod 2: “Yüksekte olduğumu.” (K3)
Kod 2: “Hepsi aynı yükseklikte, manzara güzel.” (K48)
Kod 2: “Müze yapılarını ve Dicle nehrini kuş bakışı seyretmek için güzel bir alan.” (K60)
Kod 3: “Yalın, dingin, mütevazı...” (K55)
Kod 3: “Cami diğer yapılara göre alçakta ama onlar kadar baskın algılanıyor.” (K61)
Kod 3: “Gösterdiği tevazuuyla vurgulanıyor.” (K62)

Mimarların açık uçlu anketin onuncu sorusuna verdikleri yanıtlarda kod 1 ile İç Kale bölgesinin konumu ve uzun yıllar benzer amaçlarla kullanılması bilişsel bir algının yerleşmesini sağlamıştır. Bu bilişsel algı kente, kimliğine ve dokusuna ait bulunmuştur. Kot etmeninin ayrıca bilişsel olarak kod 3 ile öne çıktığı görülmüş, kot etmenini aidiyet ve güvenlik kavramıyla ilişkilendirildiği tespit edilmiştir.

Mimarlara on birinci olarak “Bölgedeki yapı yükseklikleri, arazi eğimi fizyolojik ve psikolojik açıdan nasıl hissettiriyor, 3 kelimeyle açıklayınız.” sorusu yöneltilmiştir. Yanıtlardan “Huzurlu, güvenli, ait, özgür, etkileyici (f=37). Güçlü, anıtsal, dengeli, uyumlu, erişilebilir (f=21). Kaygılı, karmaşık, sınırlı, bakımsız, rahatsız edici (f=13). Kodlarıyla İlgili bazı görüşler Çizelge 4.98. ‘de belirtilmiştir.

Çizelge 4.98. Mimarların on birinci açık uçlu soruya verdiği yanıtlara ait örnekler

Kod 1: "Güvende, huzurlu, sakin" (K1) **Kod 1:** "Şaşırtıcı, hayranlık verici ve geleneksel." (K26) **Kod 1:** "Güvenli geleneksel ve huzur verici." (K34) **Kod 2:** "Uyum, ulaşılabilirlik, denge." (K17) **Kod 2:** "Anıtsallık, eskimezlik, aidiyet." (K48) **Kod 2:** "Güçlü dengeli uyumlu." (K69) **Kod 3:** "Karmaşık, yorucu, dikkat çekici." (K10) **Kod 3:** "Kaygılı huzursuz endişeli." (K43) **Kod 3:** "Karmaşık, dengesiz, kaotik." (K23)

Mimarlara açık uçlu anketin on birinci sorusuna verdikleri yanıtlarda kod 1 ile İç Kale bölgesinin konumu ve uzun yıllar benzer amaçlarla kullanılması bilişsel bir algının yerleşmesini sağlamıştır. Bu bilişsel algı kente, kimliğine ve dokusuna ait bulunmuştur. Yöneltilen üç sıfatla belirtiniz ifadesine gelen yanıtlardan oluşturulan kodlar benzer sıfatların kullanım sıklığına göre oluşturulmuştur. Bu doğrultuda kod 1 için belirtilen sıfatlardan biri veya birkaçı ile kod 2 veya kod 3'te tekrardan karşılaşılsa da kodlama en çok yan yana gelen sıfatların dağılımlarına göre belirlenmiştir.

Anket uygulamasının son on bir sorusu diğer meslek gurubunda kullanıcılar için de mimar meslek gurubuyla aynı şekilde değerlendirilmiştir. Diğer meslek gurubunda kullanıcının (200), cevapları doğrultusunda her soru için bir adet tema, her tema için öne çıkan üç kod oluşturulmuştur. Görüşlere ait tema, kod ve frekans dağılımları Çizelge 4.99'da sunulmuştur.

Çizelge 4.99. Diğer kullanıcıların açık uçlu soruların yanıtından elde edilen bulgular

Temalar	Kodlar	f	%
1-) İç Kale yapıları, siluetteki konumu ve ulaşımı	Silueti, güzel, huzurlu, estetik ve geleneksel; ulaşımı, sorunsuz ve erişilebilir	73	%62,4
	Silueti, tarihi, kültürel ve geleneksel kent kimliği için önemli ancak karmaşık; ulaşımı ve bölgedeki diğer uygulamaları müdahale edilebilir	28	%23,9
	Silueti, kente ait, özgün ve güvenilir; ulaşımı konumundan dolayı uzak ama erişilebilir	16	%13,7
2-) Eski idari yapıların (günümüzdeki müzelerin) hissettirdikleri	Yapılar uyumlu, özgün, nitelikli ve kent tarihini yaşatıyor. Aidiyet duygusu var	43	%43,9
	Bu yapılar güvenli, resmidir ve özgündür. Yapılar sınırlı ve kontrollü ama kent içinde etkin ve güçlüdür	33	%33,7
	Yapıların yeni işlevlerini eleştirilebilir. Etkili bir hissi yok	22	%22,4
3-) Hz. Süleyman Cami, türbe ve çeşmelerinin hissettirdikleri	Manevi açıdan temiz ve huzurludur. Sosyal yardımlaşma ve dayanışma yaşatmasının yanı sıra dingin ve sakinleştiricidir	83	%62,9
	Çeşitli dönemlere ait izler barındırdığı için kente ve kültüre özgü bir değeri var. Aidiyet duygusu var	37	%28
	Herhangi bir duygu hissettirmiyor. Yapı olarak değerli fakat yeteri kadar önem gösterilmiyor	12	%9,1

Çizelge 4.99. Diğer kullanıcıların açık uçlu soruların yanıtından elde edilen bulgular (devamı)

Temalar	Kodlar	f	%
4-) İç Kale parkının hissettirdikleri	Aktif sosyal bir alan ve sürekli ziyaretçilerle dolu. Manzarası etkileyici, huzurlu ve ferahlatıcı; eğim iyi kullanılmış, geleneksel ve modern bir aradadır	73	%59,8
	Eğim ve yükseklik kademelendirilmiş, bu farkındalığı arttırıyor ve güven veriyor dolayısıyla güçlü hissettiriyor. Ancak yeni düzenlemeye alışamadan bakım ve koruma sorunları ortaya çıktı	33	%27
	Modern park uygulamasıyla bölgenin eğimine bağlı ulaşım sorunlarında değişiklik olmadı, geleneksel yapıları koruma sorunları ise arttı, uyumsuzluk oluştu	16	%13,2
5-) Bölgenin kullanımı ve eylemlerinin hissettirdikleri	Bölgeye turistlik gezi amaçlarıyla gidilir. Camiyi, tarihi yapıları ve parkı gezmek keyif verir	55	%43,3
	Bölgeye genellikle dini ziyaret amacıyla gidilir. Manevi dokusu keyif ve huzur verir, ruhu besler	44	%34,6
	Bölgeye şehrin bir parçası olduğu için gidilir. Bölgeyi aktif kullanmak ve tarihi dokusunu daha yakından deneyimlemek güzeldir	28	%22,1
6-) Bölgede dikkat çeken yapı ve unsurlar, özellikleri	İç Kale surları, Hz. Süleyman cami, Amida höyük ve St. George Kilisesi dikkat çeker. Yüzyıllar boyunca bir arada olan bu özgün yapılar, yüklendikleri çeşitli anlamlarla farklı duygular uyandırır	55	%54,5
	İç kale müze yapıları kente ait, özel, doku ve planlamalarıyla öne çıkar dikkat çeker	26	%25,7
	O bölgeye ulaşan sokaklar ve Suriçi bölgesindeki geleneksel yapılar, planlamaları ve yapı elemanları bütün olarak dikkat çeker	20	%19,8
7-) Bölgede algılanan en yüksek yapı-yapılar	Hz. Süleyman Cami, minaresi ve Artuklu Sarayı sırasıyla bölgedeki en yüksek yapılardır	53	%50,5
	İç kale surları, İç kale bölgesindeki askeri ve idari yapı olarak inşa edilen, müze olarak kullanılan binalar ve Suriçi bölgesinde genel olarak yüksektir	41	%39
	Konum olarak İç kale daha yüksek. Yapı olarak yeni binalar ve oteller geleneksel yapılardan daha yüksek algılanıyor	11	%10,5
8-) Bölgede algılanan en yüksek yapı-yapıların hissettirdikleri	Heybetli anıtsal yapı; büyük, ihtişamlı, ulu, yüce ve etkileyici	46	%46,5
	Muhteşem, ferahlatıcı ve huzur veriyor	38	%38,4
	Geleneksel yapılar güçlü ve etkin geleneksel olmayan yüksek yapılar tarihi dokuyu bozuyor, uyumsuz ve rahatsız edici	15	%15,1
9-) Bölgede algılanan en alçak yapı-yapılar	Alçak yapı yok park alanı alçak olsa da Dicle nehrine, Dicle Üniversitesine, Dicle vadisine ve vadideki yapılara göre daha yüksektedir	34	%45,9
	İç kalede müze binaları ve aslanlı çeşme ama bölgede genel olarak geleneksel ve modern sivil yapılar daha alçaktır	25	%33,8
	Yapı olarak Hz. Süleyman cami ve çeşmeleri bölümü daha alçaktır	15	%22,3
10-) Bölgede algılanan en alçak yapı-yapıların hissettirdikleri	İç kale bölgesindeki yapılar tarihi, güçlü, güvenli ve etkin. Alçak yapı yok	27	%42,8
	Bu yapılar Diyarbakır'ın sivil kimliğini, ekonomik durumunu ve sosyal yaşamını yansıtır	23	%36,5
	Cami bölgesi sıcak ve huzurlu	13	%20,7
11-) Üç kelimeyle bölge	Güvenli, huzurlu, etkileyici	50	%55,6
	Anıtsal, sınırlı, güçlü	25	%27,8
	Kaygılı, bakımsız, rahatsız edici	15	%16,6

Diğer kullanıcılara ilk olarak "Diyarbakır, Suriçi, İç Kale bölgesindeki yapılaşmalar, kent siluetindeki formu ve bölgeye ulaşım sizi nasıl etkiliyor ve size ne hissettiriyor? Açıklayınız." sorusu yöneltilmiştir. Yanıtlardan "İç Kale yapıları, siluetteki konumu ve ulaşımı" teması ve frekanslara göre sık tercih edilen üç kod tespit edilmiştir. Bu kodlar şu şekilde sıralanabilir: Silueti, güzel, huzurlu, estetik ve geleneksel; ulaşımı, sorunsuz ve erişilebilir (f=73). Silueti, tarihi, kültürel ve geleneksel kent kimliği için önemli ancak karmaşık; ulaşımı ve bölgedeki diğer uygulamaları müdahale edilebilir (f=28). Silueti, kente ait, özgün ve güvenilir; ulaşımı konumundan dolayı uzak ama erişilebilir (f=16). Kodlarıyla İlgili bazı görüşler Çizelge 4.100 'de belirtilmiştir.

Çizelge 4.100. Diğer kullanıcıların birinci açık uçlu soruya verdiği yanıtlara ait örnekler

Kod 1: "Kent insanı, yerli ve yabancı turistlerin ziyaret edebilmesi için olması gerektiği gibi olmuş, önceki haline yerel halk bile pek gitmiyordu. Son restorasyon ve peyzaj çalışmalarından sonra olması gereken sıcak ve estetik bir atmosfere kavuştu. Orası beni iyi hissettiriyor. Çünkü o kale kapılarından ya da Suriçi'ne girdikten sonra başka bir şehre girmiş gibi olup binlerce yıllık tarihi kısmen de olsa gözünüzde canlandırabiliyorsunuz." (K43)
Kod 1: "Bölge Diyarbakır'a tarihi ve mistik bir hava katıyor, zamanın oluşumunu bölgede hissediyorum." (K50)
Kod 1: "Kentin formunu Diyarbakır'ın ruhunu yansıtıyor. Huzur verici nitelikte. Ulaşım kolaylığı var. Erişilebilir mesafede." (K54)
Kod 2: "Tarihi bir çevre olduğundan silueti güzel hissettiriyor. Aksine kale dışındaki yapılaşmalar silueti bozuyor gibi. Ulaşım eskiye oranla çok daha iyi, ulaşabilmek ve daha sık gidebilmek ve bu tarihe eşlik edebilmek özel hissettiriyor." (K31)
Kod 2: "Bölge bayağı uzak. Ulaşım kaynaklı çok sık gidilemiyor. Bunun dışında yerli halkta söz konusu yerler hakkında yeterli bilgiye sahip değil. Biraz daha tanıtıma önem verilmeli. Gerek reklam panoları ile gerek söz konusu yerlerde canlı rehberle bilgi verilebilir." (K32)
Kod 2: "Kolay ulaşılan ama kendi içinde karmaşık yapısı var. Ayak basıldığı anda tarihi bir girdap gibi içine çeken bir yanı öyle bir hissiyatı var. Ulaşımda çevresindeki yapılar oraya ait değil gibi tarihi duyguyu gölgelendiriyor." (K39)
Kod 3: "Bir iki defa gidebildim Fiskaya'nın üzerinde uzaktan güzel görünüyor." (K64)
Kod 3: "Siluette Diyarbakır'ı yansıtan, güvenli, tarihi mekanlara ulaşıyorsunuz." (K67)
Kod 3: "Uzaktan görünebiliyor güvenli hissettiriyor." (K)

Diğer kullanıcıların açık uçlu anketin birinci sorusuna verdikleri yanıtlarda kod 1 ile İç Kale bölgesinin konumu ve uzun yıllar benzer amaçlarla kullanılması bilişsel bir algının yerleşmesini sağlamıştır. Bu bilişsel algı kente, kimliğine ve dokusuna ait bulunmuştur. Kot etmeninin ayrıca bilişsel olarak kod 3 ile öne çıktığı görülmüş, kot etmenini aidiyet ve güvenlik kavramıyla ilişkilendirildiği tespit edilmiştir.Diğer kullanıcılara ikinci olarak "Diyarbakır, İç Kale bölgesindeki idari, askeri ve sivil yapılar ve size ne hissettiriyor? Açıklayınız." sorusu yöneltilmiştir. Yanıtlardan "Eski idari yapıların (günümüzdeki müzelerin) hissettirdikleri" teması ve frekanslara göre sık tercih edilen üç kod tespit edilmiştir. Bu kodlar şu şekilde sıralanabilir: Yapılar uyumlu, özgün, nitelikli ve kent tarihini yaşatıyor. Aidiyet duygusu var (f=43). Bu yapılar güvenli, resmidir ve özgündür. Yapılar sınırlı ve kontrollü ama kent içinde etkin ve güçlüdür

(f=33). Yapıların yeni işlevlerini eleştirilebilir buluyorum, etkili bir şey hissetmiyorum (f=23). Kodlarıyla İlgili bazı görüşler Çizelge 4.101. ‘de belirtilmiştir.

Çizelge 4.101. Diğer kullanıcıların ikinci açık uçlu soruya verdiği yanıtlara ait örnekler

Kod 1: “Kolay ulaşılan ama kendi içinde karmaşık yapısı var. Ayak basıldığı anda girdap gibi içine çeken bir yanı öyle bir hissiyatı var.” (K35)
Kod 1: “Diyarbakır’ı Diyarbakır yapan İç Kale bölgesi olduğu için huzurlu hissettiriyor.” (K50)
Kod 1: “Huzur verici aynı zamanda eski insanlarımızın yaşam şartlarını anlamamızı sağlıyor.” (K79)
Kod 2: “Orada yaşayan devletlerin yönetim merkezi olan yapılar stratejik olarak da önemlidir. Çünkü surlarla çevrili kapalı bir alanda güvenli bölgede yer almıştır. Hem güvenli hem de tarihi dokuyu hissettiriyor.” (K45)
Kod 2: “Tarihi geçmişi anımsatıyor. Ayrıca kişiler ve dönemler arası yakın ilişkiler ve bağlar sayesinde bu yapılar oluşmuş olabilir. Bir diğer neden güvenlik olabilir.” (K13)
Kod 2: “Eski resmi binalar hala güçlü görünüyor.” (K52)
Kod 3: “Tarihî yapılar çevresinde bulunan yapılaşma geleneksel mimariyle bir bütünlük oluşturmamaktadır. Bu beni oldukça rahatsız etmektedir.” (K23)
Kod 3: “Daha yalın ve sakin olmasını tercih ederim.” (K36)
Kod 3: “Pek bir şey ifade etmiyor.” (K95)

Diğer kullanıcıların açık uçlu anketin ikinci sorusuna verdikleri yanıtlarda kod 1 ile İç Kale bölgesinde müze olarak kullanılan yapıların konumu ve uzun yıllar benzer amaçlarla kullanılması nedeniyle bilişsel bir algıya sahip olduğu görülmüştür. Kot etmeninin ayrıca bilişsel olarak kod 2 ile öne çıktığı görülmüştür. Bu yapıların konumu itibariyle yüksek kotlarda bulunması, çeşitli dönemlere ait yönetim merkezi olarak kullanılmasının günümüzde hala güç ve güvenlik kavramlarıyla ilişkilendirilmiştir.

Diğer kullanıcılara üçüncü olarak “Diyarbakır-Hz. Süleyman Cami, türbeleri ve çeşmeleri size ne hissettiriyor? Açıklayınız.” sorusu yöneltilmiştir. Yanıtlardan “Hz. Süleyman Cami, türbe ve çeşmelerinin hissettirdikleri” teması ve frekanslara göre sık tercih edilen üç kod tespit edilmiştir. Bu kodlar şu şekilde sıralanabilir: Manevi açıdan temiz ve huzurludur. Sosyal yardımlaşma ve dayanışma yaşatmasının yanı sıra dingin ve sakinleştiricidir (f=83). Çeşitli dönemlere ait izler barındırdığı için kente ve kültüre özgü bir değeri var. Aidiyet duygusu var (f=37). Herhangi bir duygu hissettirmiyor. Yapı olarak değerli fakat yeteri kadar önem gösterilmiyor (f=12). Kodlarıyla İlgili bazı görüşler Çizelge 4.102. ‘de belirtilmiştir.

Çizelge 4.102. Diğer kullanıcıların üçüncü açık uçlu soruya verdiği yanıtlara ait örnekler

Kod 1: “Tinsel…” (K12)
Kod 1: “Ruhum dinleniyor. Adeta arınıyorum. Dış dünyayla bağımın kesildiği yer.” (K34)
Kod 1: “Mistik, özgün ve ilahi bir duygu sarıyor oralarda gezmek insanı etkiliyor.” (K40)
Kod 2: “Tarihi aydınlatan yüzü, geçmişte yaşıyormuş hissi, tarihi kenti.” (K99)
Kod 2: “Tarihi doku niteliğindeler oraya gidince bu yapılar hakkında düşünmekten oldukça keyif alıyorum.” (K103)
Kod 2: “Tamamıyla tarihi ve özgün olduğu için iyi.” (K119)
Kod 3: “Gerekli değerin gösterilmediğini, İlgisiz olunduğunu ve daha bakımlı görünebileceğini düşünüyorum.” (K41)
Kod 3: “Diyarbakır’ın gezilip görülmesi gereken alanlarından biri ama beni için nötr herhangi bir duygusal bağım yok.” (K102)
Kod 3: “Çarpıcı bir etkisi ve kesinlikle doğal bir ahengi var fakat benim için manevi açıdan pek bir şey ifade etmiyor.” (K116)

Diğer kullanıcıların açık uçlu anketin üçüncü sorusuna verdikleri yanıtlarda kod 1 ile İç Kale Hz. Süleyman cami bölümü manevi açıdan yukarıda olanla, iyi ve güzel duygularla ilişkilendirilmiştir. Bu yapının mevcut değerinin onu daha yukarıda özgün hissedilmesini sağladığını ortaya koymuştur. Bu nedenle öne çıkan kod 1 de kot etmeninin etkili olduğu düşünülmüştür. Kod 2 ile bölgeyi tarihi ve özgün bulan gurup ise bu bölümü kente, kimliğine ve dokusuna ait bulmuştur. Yapıya manevi açıdan yansız yaklaşan kod 3 gurubu da kod 2 ile aslına yapıya yüklenen anlamlar farklı olsa da genel anlamda her üç frekans gurubu için yapının önemli olduğu ortaya çıkmıştır.

Diğer kullanıcılara dördüncü olarak "Diyarbakır- Suriçi- İç Kale bölgesindeki eğimli arazide gelişen park size ne hissettiriyor? Açıklayınız." sorusu yöneltilmiştir. Yanıtlardan "İç Kale parkının hissettirdikleri" teması ve frekanslara göre sık tercih edilen üç kod tespit edilmiştir. Bu kodlar şu şekilde sıralanabilir: Aktif sosyal bir alan ve sürekli ziyaretçilerle dolu. Manzarası etkileyici, huzurlu ve ferahlatıcı; eğim iyi kullanılmış, geleneksel ve modern bir aradadır (f=73). Eğim ve yükseklik kademelendirilmiş, bu farkındalığı arttırıyor ve güven veriyor dolayısıyla güçlü hissettiriyor. Ancak yeni düzenlemeye alışamadan bakım ve koruma sorunları ortaya çıktı (f=33). Modern park uygulamasıyla bölgenin eğimine bağlı ulaşım sorunlarında değişiklik olmadı, geleneksel yapıları koruma sorunları ise arttı, uyumsuzluk oluştu (f=16). Kodlarıyla İlgili bazı görüşler Çizelge 4.103.'te belirtilmiştir.

Çizelge 4.103. Diğer kullanıcıların dördüncü açık uçlu soruya verdiği yanıtlara ait örnekler

Kod 1: "Stresten uzak, kendimi dinlerken huzur bulduğum bir yer." (K29)
Kod 1: "Temiz havasıyla güzel manzarasıyla keyifli vakit geçirilebilecek bir yer. Güzel hissettiriyor." (K53)
Kod 1: "Eğimli, seyirlik. Ferah ve huzurlu hissettiriyor." (K61)
Kod 2: "Düzenli görünmesi ayrıca bir güç katıyor." (K69)
Kod 2: "Çeşitli katmanları var seyirlik yerleri güzel ama tarihi surları koruma sorunu var." (K70)
Kod 2: "Henüz bir şey hissettirmiyor." (K90)
Kod 3: "Parkta dolaşırken eski halini sokaklarında dolaştığım zamanları hatırlıyorum." (K59)
Kod 3: "Gereksiz nostaljik görüntüyü bozuyor." (K60)
Kod 3: "Bir şey hissettirmiyor." (K66)

Diğer kullanıcıların açık uçlu anketin dördüncü sorusuna verdikleri yanıtlarda kod 1 ile park alanını uygulamasında alanın algısı ve etkinliği ortaya çıkmış, kullanıcılar alanı seyirlik, huzurlu ve ferahlatıcı olarak görmüşlerdir. Bunun yanı sıra ikinci sırada öne çıkan yanıtlarda, kod 2 de kullanıcıların henüz yeni yapılan park ile eski düzen arasında bilişsel sürecini tamamlanmadığı görülmüş, kullanıcı hafızasında alan deneyimi henüz yeniden tanımlanmadığı ortaya çıkmıştır. Bunun devamı olarak ise bilişsel olarak yeni uygulamayı yönetemeyen üçüncü bir kod gurubu oluşmuştur. Bu soru kapsamında kot

etmeni yalnızca kod 1 ile alanı deneyimleyen ve sürekli kullandığını dile getiren gurupta alanın tanımlanmasında (seyirlik, eğimli, kademeli vb.) çeşitli ifadelerde ortaya çıkmıştır.

Diğer kullanıcılara beşinci olarak "Bölgeye hangi amaçlarla gidiyorsunuz bu eylemleri sürdürmek size ne hissettiriyor? Açıklayınız." sorusu yöneltilmiştir. Yanıtlardan "Bölgenin kullanımı ve eylemlerinin hissettirdikleri" teması ve frekanslara göre sık tercih edilen üç kod tespit edilmiştir. Bu kodlar şu şekilde sıralanabilir: Bölgeye turistlik gezi amaçlarıyla gidilir. Camiyi, tarihi yapıları ve parkı gezmek keyif verir (f=55). Bölgeye genellikle dini ziyaret amacıyla gidilir. Manevi dokusu keyif ve huzur verir, ruhu besler (f=44). Bölgeye şehrin bir parçası olduğu için gidilir. Bölgeyi aktif kullanmak ve tarihi dokusunu daha yakından deneyimlemek güzeldir (f=28). Kodlarıyla İlgili bazı görüşler Çizelge 4.104. 'te belirtilmiştir.

Çizelge 4.104. Diğer kullanıcıların beşinci açık uçlu soruya verdiği yanıtlara ait örnekler

Kod 1: "Turistik amaçlı hem şehir karmaşasından arınmak hem de misafirlerimizi gezdirmek amaçlı gidiyoruz." (K49)
Kod 1: "Burayı mesken belledik çekirdek alıp geliyoruz." (K75)
Kod 1: "Fırsat buldukça gezmek eğlenmek ve dinlenmek amacıyla" (K115)
Kod 2: "Daha sağlıklı düşünmek ve iç motivasyonumu arttırmak için gidiyorum." (K28)
Kod 2: "Kendime vakit ayırmak istediğim zamanlarda özellikle tercih ederim. Bana varoluşsal bir anlam kazandırıyor." (K40)
Kod 2: "Namaz. İbadet ve türbe ziyaretleri için, ruhumu dinlendiriyor." (K86)
Kod 3: "Tarihi unutmamak için." (K88)
Kod 3: "Tarihimizi görmek bir nebze de olsa eski yaşamları anımsamak için gidiyorum. Güven ve mutluluk veriyor." (K94)
Kod 3: "Tarihi yerleri gezmek kültürel olarak iyi hissettiriyor." (K111)

Diğer kullanıcıların açık uçlu anketin beşinci sorusuna verdikleri yanıtlarda kod 2 ve kod 3 frekans guruplarında dini, sosyal ve kültürel geçmişe dayanan bilişsel kodlara ulaşılmıştır kod 2 gurubunda ibadet amacıyla alanı kullanan kullanıcılar ulu, yüce, iç motivasyonu arttıran duygular deneyimlemektedirler. Bu durum bilişsel kodlamada kot etmeniyle ilişkilendirilebilir. Aynı şekilde kod 3 gurubundaki kullanıcılarda da yine tarihi sit alanındaki deneyimlerini kot kavramıyla şekillenen güven ve güç kavramlarıyla ilişkilendirmişlerdir. Kod 1 frekans gurubu ise alanın yeni uygulamalardan sonraki deneyimleri hakkında bilgi vermektedir. Alanı sosyalleşme amaçlı kullanan bu gurup bölge için tasarlanan yeni kullanım alanın ihtiyaçlara cevap verdiğini ve bilişsel süreçlerin değişmek üzere dönüştürülmeye başladığını göstermektedir.

Diğer kullanıcılara altıncı olarak "Bölgede dikkatinizi çeken yapı ve unsurlar var mı? Bu yapı ve unsurlar hangi özellikleriyle dikkat çekiyor, açıklayınız." sorusu yöneltilmiştir. Yanıtlardan "Bölgede dikkat çeken yapı ve unsurlar, özellikleri" teması ve

frekanslara göre sık tercih edilen üç kod tespit edilmiştir. Bu kodlar şu şekilde sıralanabilir: İç Kale surları, Hz. Süleyman cami, Amida höyük ve St. George Kilisesi dikkat çeker. Yüzyıllar boyunca bir arada olan bu özgün yapılar, yüklendikleri çeşitli anlamlarla farklı duygular uyandırır (f=27). İç kale müze yapıları kente ait, özel, doku ve planlamalarıyla öne çıkar dikkat çeker (f=24). O bölgeye ulaşan sokaklar ve Suriçi bölgesindeki geleneksel yapılar, planlamaları ve yapı elemanları bütün olarak dikkat çeker (f=3). Kodlarıyla İlgili bazı görüşler Çizelge 4.105. 'de belirtilmiştir.

Çizelge 4.105. Diğer kullanıcıların altıncı açık uçlu soruya verdiği yanıtlara ait örnekler

Kod 1: "Surların hala dimdik ayakta oluşu dikkat çekiyor. Hevsel bahçelerini izlemekten keyif alıyorum." (K58)
Kod 1: "Cami ve kilise... Türbeler ve türbeler hakkında bilinenler dikkat çekiyor." (K80)
Kod 1: "ı m not interest in the structures im interested in nature." (K88)
Kod 2: "Eski Yapılar otellikle mimarisi çok dikkatimi çekiyor eski olmalarına rağmen müthiş bir mimariye sahip." (K9)
Kod 2: "Bölgedeki eski mimari yapılar Diyarbakır'ın gerçek kimliği olduğundan o bölgede yürüyüş yaptığımda rahatlıyorum." (K23)
Kod 2: "every structure in there is unique and good." (K79)
Kod 3: "İç kale dışındaki sivil yapılar da dikkat çekiyor bölge bir bütün olarak güzel." (K25)
Kod 3: "Suriçi'nin tamamında yapılar üzerinde taşıdığı tarihle ve şahit olduğu yaşanmışlıklarla ayrı anlamlar taşıyorlar. En sevdiğim daracık ara sokaklar çünkü geçmişle aynı çocuk sesleri yankılanıyor bugün bile." (K35)
Kod 3: "Kale çevresindeki sık yapılaşma rahatsız edici hissettiriyor." (K36)

Diğer kullanıcıların açık uçlu anketin altıncı sorusuna verdikleri yanıtlarda kod 1 de kot etmeni bağlı olarak yüksekte olan Amida höyük ve Hevsel bahçeleri, Dicle nehri seyirlik alanlarının ön plana çıkması kot etmenine bağlı bilişsel bir kodlamanın etkin olduğunu göstermektedir. Kod 2 ile kullanıcılar İç Kale kadar İç Kale dışındaki yerel yapıların da dikkat çektiğini dile getirmişlerdir. Kullanıcıların farkında olarak ya da olmayarak İç Kale sınır kavramını kullanmaları ve sivil yapıların da tarihi kültürel açıdan değerli olduklarını dile getirmeleri

Diğer kullanıcılara yedinci olarak "Bölgede size göre en yüksek yapılar hangileri, açıklayınız." sorusu yöneltilmiştir. Yanıtlardan "Bölgede algılanan en yüksek yapı-yapılar" teması ve frekanslara göre sık tercih edilen üç kod tespit edilmiştir. Bu kodlar şu şekilde sıralanabilir: Hz. Süleyman Cami, minaresi ve Artuklu Sarayı sırasıyla bölgedeki en yüksek yapılardır (f=53). İç kale surları, İç kale bölgesindeki askeri ve idari yapı olarak inşa edilen, müze olarak kullanılan binalar ve Suriçi bölgesinde genel olarak yüksektir (f=41). Konum olarak İç kale daha yüksek. Yapı olarak yeni binalar ve oteller geleneksel yapılardan daha yüksek algılanıyor. (f=11). Kodlarıyla İlgili bazı görüşler Çizelge 4.106.'da belirtilmiştir.

Çizelge 4.106. Diğer kullanıcıların yedinci açık uçlu soruya verdiği yanıtlara ait örnekler

Kod 1: "Hz. Süleyman cami ve Minaresi en yüksek yapı olarak göze çarpıyor." (K22)
Kod 1: "Arkadaki tepe ve cami." (K69)
Kod 1: "Caminin minaresi ve surlar. Seyirlik yerler bahçeleri izlemek için uygun yapılmış." (K91)
Kod 2: "Tepede bir sur var o en yüksek sonra cami minaresi." (K27)
Kod 2: "Artuklu kemerinin diğer tarafında kalan uçurumun kenarındaki yapılar." (K38)
Kod 2: "ı dont know but cafes can be the answer or the museum." (K88)
Kod 3: "Çevrede bulunan diğer kentsel binalar." (K29)
Kod 3: "Suriçi'ndeki diğer yüksek konutlar." (K32)
Kod 3: "Yeni yapılar." (K100)

Diğer kullanıcıların açık uçlu anketin yedinci sorusuna verdikleri yanıtlarda kod 1 ile kullanıcıların kot etmenini bilişsel olarak kotladıkları yapılar üzerinden değerlendirdiği tespit edilmiştir. Kod 2 ve Kod 3'te de müze yapıların olduğu bölümü yüksek bulmaları ve diğer Suriçi'nde yapılan yeni binaların daha yüksek olduğunu İç Kale bölgesiyle karşılaştırdıkları görülmüştür.

Diğer kullanıcılara sekizinci olarak "Bölgede size göre en yüksek yapı ne hissettiriyor, açıklayınız." sorusu yöneltilmiştir. Yanıtlardan "Bölgede algılanan en yüksek yapı-yapıların hissettirdikleri" teması ve frekanslara göre sık tercih edilen üç kod tespit edilmiştir. Bu kodlar şu şekilde sıralanabilir: Heybetli anıtsal yapı; büyük, ihtişamlı, ulu, yüce ve etkileyici (f=46). Muhteşem, ferahlatıcı ve huzur veriyor (f=38). Geleneksel yapılar güçlü ve etkin geleneksel olmayan yüksek yapılar tarihi dokuyu bozuyor, uyumsuz ve rahatsız edici (f=15). Kodlarıyla İlgili bazı görüşler Çizelge 4.107. 'de belirtilmiştir.

Çizelge 4.107. Diğer kullanıcıların sekizinci açık uçlu soruya verdiği yanıtlara ait örnekler

Kod 1: "Asalet, ilahi güç." (K18)
Kod 1: "Kültürümüz gereği minareler şehir yapılaşmasından yüksekte olur diye biliyorum ne yazık ki modern şehirleşmede bu yok ve İç Kale'de kültürümüzün yansımasını görmek etkileyici ve yeni şehirleşmeler için ilham verici." (K27)
Kod 1: "Çok yüksek değiller ama bulundukları yer yüksek olduğu için ihtişamlı görünüyor, dikkatimi çekiyor." (K35)
Kod 2: "Surların üzerindeki alanda, yükseklik fobisi olmayanlar için göğün ve yerin üzerinde huzurlu bir yürüyüş gerçekleştirmemizi sağlıyor." (K39)
Kod 2: "Sur üzerinden panoramik şehir görüntüsü izlemeye fayda sağlıyor ancak sur üstü korunaksız ve tehlikeli ayrıla aşırı kalabalık." (K42)
Kod 2: "Surların manzaraları çok güzel oldukça yüksekler ve şehri izlemek için ideal." (K78)
Kod 3: "Yeni yapılar silueti bozuyor." (K76)
Kod 3: "Eski sağlam ve dayanıklı oluşuyla dikkat çekiyor. Yeni yapılar öyle değil." (K80)
Kod 3: "Yeni yapılar göz yoruyor pek bir şey ifade etmiyor." (K94)

Diğer kullanıcıların açık uçlu anketin sekizinci sorusuna verdikleri yanıtlarda kod 1 ile İç Kale bölgesinin konumu ve uzun yıllar benzer amaçlarla kullanılması bilişsel bir algının yerleşmesini sağlamıştır. Bu bilişsel algı kente, kimliğine ve dokusuna ait bulunmuştur. Kot etmeninin ayrıca bilişsel olarak kod 3 ile öne çıktığı görülmüş, kot etmenini aidiyet ve güvenlik kavramıyla ilişkilendirildiği tespit edilmiştir.

Diğer kullanıcılara dokuzuncu olarak "Bölgede size göre en alçak yapılar hangileri, açıklayınız." sorusu yöneltilmiştir. Yanıtlardan "Bölgede algılanan en alçak yapı-yapılar" teması ve frekanslara göre sık tercih edilen üç kod tespit edilmiştir. Bu kodlar şu şekilde sıralanabilir: Alçak yapı yok park alanı alçak olsa da Dicle nehrine, Dicle Üniversitesine, Dicle vadisine ve vadideki yapılara göre daha yüksektedir (f=34). İç kalede müze binaları ve aslanlı çeşme ama bölgede genel olarak geleneksel ve modern sivil yapılar daha alçaktır (f=25). Yapı olarak Hz. Süleyman cami ve çeşmeleri bölümü daha alçaktır (f=15). Kodlarıyla İlgili bazı görüşler Çizelge 4.108. 'de belirtilmiştir.

Çizelge 4.108. Diğer kullanıcıların dokuzuncu açık uçlu soruya verdiği yanıtlara ait örnekler

Kod 1: "Yeni yapılan geniş alanlı park." (K9)
Kod 1: "Fiskaya 'ya giden yol, Hevsel." (K43)
Kod 1: "Hevsel bahçeleri o da her yerden görülüyor." (K65)
Kod 2: "İç kale dışındaki gecekondular." (K32)
Kod 2: "Suriçi'ndeki evler." (K34)
Kod 2: "İç kale ve sur dışındaki müstakil yapıda olan evler." (K71)
Kod 3: "Halvet baba türbesi, aslanlı çeşme." (K30)
Kod 3: "The square." (K63)
Kod 3: "Yapı olarak cami türbeleri kısmı." (K73)

Diğer kullanıcıların açık uçlu anketin dokuzuncu sorusuna verdikleri yanıtlarda kod 1 ile İç Kale bölgesinin konumu ve uzun yıllar benzer amaçlarla kullanılması bilişsel bir algının yerleşmesini sağlamıştır. Bu bilişsel algı kente, kimliğine ve dokusuna ait bulunmuştur. Kot etmeninin ayrıca bilişsel olarak kod 3 ile öne çıktığı görülmüş, kot etmenini aidiyet ve güvenlik kavramıyla ilişkilendirildiği tespit edilmiştir.

Diğer kullanıcılara onuncu olarak "Bölgede size göre en alçak yapı ne hissettiriyor, açıklayınız." sorusu yöneltilmiştir. Yanıtlardan "Bölgede algılanan en alçak yapı-yapıların hissettirdikleri" teması ve frekanslara göre sık tercih edilen üç kod tespit edilmiştir. Bu kodlar şu şekilde sıralanabilir: İç kale bölgesindeki yapılar tarihi, güçlü, güvenli ve etkin. Alçak yapı yok (f=27). Bu yapılar Diyarbakır'ın sivil kimliğini, ekonomik durumunu ve sosyal yaşamını yansıtır (f=23). Cami bölgesi sıcak ve huzurlu (f=13). Kodlarıyla İlgili bazı görüşler Çizelge 7.2.9. 'da belirtilmiştir.

Çizelge 4.109. Diğer kullanıcıların onuncu açık uçlu soruya verdiği yanıtlara ait örnekler

Kod 1: "Arazi eğimi ile uyumlu, tarihi ve farklı yüksekliklerde yapıları ile kentte daha olumlu, güzel bir atmosfer sağlıyor" (K22)
Kod 1: "Kent içerisinde ayrı bir kentin varlığını hissettiriyor. Gelişen, büyüyen ve daha fazla modernliği içinde barındırmaya başlayan Diyarbakır kenti içerisinde, tarihi iliklerime kadar hissediyorum. Bu yapılar bana başka bir kent içerisine girmişim gibi hissettiriyor." (K59)
Kod 1: "Bu yapılar kent kimliğini ve siluetini oluşturuyor uzaktan da algılanabiliyor ve tarihi sür içi bölgesinden geçilerek ulaşıldığı için yoğun olarak kent dokusunu, tarihini ve kültürünü hissedebiliyorum" (K70)
Kod 2: "Suriçi ve İç Kale yapılaşmaları kent siluetini oluşturmada çok etkilidir. Kente özgünlük katmaktadır. Ulaşılabilir ama ulaşımı daha kolay ve rahat yapılabilir. Erişimi daha iyi olabilir." (K10)

Çizelge 4.109. Diğer kullanıcıların onuncu açık uçlu soruya verdiği yanıtlara ait örnekler (devamı)

Kod 2: "Bir şehrin tarihi geçmişini yansıtan bu denli özel ve önemli bölge gerekli önem ve özeni görmemektedir. Üzeri tozlu bir ayna gibi ancak silinince mükemmeliyete kavuşacak ama gerekli ilgi gösterilmiyor." (K31)
Kod 2: "Gezmişin izlerini taşıyor fakat o izlerin üzeri örtülmüş gibi görünüyor." (K46)
Kod 3: "Tarihî yapılar çevresinde bulunan yapılaşma geleneksel mimariyle bir bütünlük oluşturmamaktadır. Bu beni oldukça rahatsız etmektedir." (K23)
Kod 3: "Ağır tahribatın ardından anlamsız, boğucu hissettiriyor." (K52)
Kod 3: "Bölgedeki modernleşme çabasının tarihi yapıların, bize yaşattığı duyguları yok ettiğini düşünüyorum." (K57)

Diğer kullanıcıların açık uçlu anketin onuncu sorusuna verdikleri yanıtlarda kod 1 ile İç Kale bölgesinin konumu ve uzun yıllar benzer amaçlarla kullanılması bilişsel bir algının yerleşmesini sağlamıştır. Bu bilişsel algı kente, kimliğine ve dokusuna ait bulunmuştur. Kot etmeninin ayrıca bilişsel olarak kod 3 ile öne çıktığı görülmüş, kot etmenini aidiyet ve güvenlik kavramıyla ilişkilendirildiği tespit edilmiştir.

Diğer kullanıcılara on birinci olarak "Bölgedeki yapı yükseklikleri, arazi eğimi fizyolojik ve psikolojik açıdan nasıl hissettiriyor, 3 kelimeyle açıklayınız." sorusu yöneltilmiştir. Yanıtlardan "Üç kelimeyle bölge" teması ve frekanslara göre sık tercih edilen üç kod tespit edilmiştir. Bu kodlar şu şekilde sıralanabilir: Güvenli, huzurlu, etkileyici (f=50). Anıtsal, sınırlı, güçlü (f=25). Kaygılı, bakımsız, rahatsız edici (f=15). Kodlarıyla İlgili bazı görüşler Çizelge 4.110. 'da belirtilmiştir.

Çizelge 4.110. Diğer kullanıcıların on birinci açık uçlu soruya verdiği yanıtlara ait örnekler

Kod 1: "Güzel riskli modern" (K7)
Kod 1: "Müzeler alanın yüksekliğiyle dini alanın önemiyle bağlaşıyor park alanı da dinlenmenin zevkini gösteriyor." (K12)
Kod 1: "Huzurlu, acı verici, mükemmel." (K34)
Kod 2: "Güvenli, Evde, Sakinleştirici." (K22)
Kod 2: "Aslında eğimin olması o eski tarihi hissetme fırsatı veriyor. Park alanı yapılmadan önce de orası eğimli bir alandı bunun bozulmamış olması doğal duruyor." (K27)
Kod 2: "Aitlik, özgünlük ve değer." (K43)
Kod 3: "Mimari düzenleme ihtiyacı." (K35)
Kod 3: "Dezavantajlı grupların ulaşımını düşünerek mimari açıdan biraz daha düzenli hale getirilebilir." (K44)
Kod 3: "Tarihi mekân ziyaretleri yoğun, yorucu ve koruma sorunu var." (K47)

Diğer kullanıcıların açık uçlu anketin on birinci sorusuna verdikleri yanıtlarda kod 1 ile İç Kale bölgesinin konumu ve uzun yıllar benzer amaçlarla kullanılması bilişsel bir algının yerleşmesini sağlamıştır. Bu bilişsel algı kente, kimliğine ve dokusuna ait bulunmuştur. Kot etmeninin ayrıca bilişsel olarak kod 3 ile öne çıktığı görülmüş, kot etmenini aidiyet ve güvenlik kavramıyla ilişkilendirildiği tespit edilmiştir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada mimaride bilişsel kodlamada etkili çeşitli değişkenlerden kot etmeni üzerinde bir araştırma yapılmıştır. Çalışmanın sonuçları mimaride kot etmeninin bilişsel olarak kodlandığı hipotezinden yola çıkılarak literatür verileri ve belirlenen alan çalışması bulgularından elde edilmiştir. Çalışmanın literatür verileri alanda gerçekleştirilen gözleme dayalı kot etkinliği analizlerini desteklemiş bu analizlerde alanda uygulanan anket uygulamasıyla geliştirilmiştir. Elde edilen anket verilerine göre bulgular ve bulgulara bağlı değişkenler tartışılırken veriler analiz edilerek sonuçlara ulaşılmıştır. Bu doğrultuda yapı, düşey kurgu elemanı, tasarımı ya da hissettirdiği duygu ile yükseklikler arasında farklı değişkenlere ait yorumlar yapılmıştır. Çalışma alanına ilişkin anlatımlarda geçmiş bilgisine ve uzun süreli deneyimlerin mekânsal kodlama yöntemiyle geri çağırılmasına ait bulgulara rastlanmıştır.

Düşey biçimler ya da yüzeyler yatay düzleme oranla görüş alanında daha aktif olduğu sonucundan yola çıkarak tasarımcılara bilişsel kodlamada kot etmeninin düşey kurgu elemanlarını dikkate alarak hareket etmeleri önerilmiştir. Çalışmanın literatür Bulgularına bağlı değişkenlerden elde edilen sonuçlar Çizelge 5.1.'de maddeler halinde verilmiştir.

Çizelge 5.1. Literatür Bulgularına bağlı değişkenlerden elde edilen sonuçlar

1. Mimaride zihinsel süreçler bilme, anlama, gruplama ve öğrenme ile oluşur; zihinsel haritalar ise düşünme, algılama, hissetme, tasarlama seçimler yapma davranış karar verme evrelerinden oluşmaktadır.
2. Bilişsel eylemin, insan ve mekân bağlamında etkileşerek bilgiyi kodladığı tespit edilmiştir.
3. Bilginin kodlanıp dönüşmesi yaratıcı problem çözme, birey etkileşimi, kültürel şema vb. ile ilgilidir.
4. Birey karşılaştığı, eşleştirdiği, ilişkilendirdiği durum ve olayları kodlayarak somutlaştırmaktadır.
5. Mekâna erişebilme ya da dokunabilme yoğunluğu algısal süreci hızlandırmaktadır.
6. Yapı- Yapılaşmalarda gösterge oranının arttığı tespit edilen alanlarda sürekli, zengin bilişsel eylem oluşmaktadır.
7. Zihinde unutma eylemi gibi bilişsel süreçlerin sekteye uğradığı zamanlarda çağrışımların yakalanamadığı ve kodlama yapılamadığı görülmektedir.
8. Bu sistemde tasarım bilgisine zihinsel aktiviteler yol göstermiştir.
9. Belleğe ilişkin bütün deneyimlerin biriktiği verilerin fiziksel mekânda fizyolojik ve psikolojik bir arayış başlattığı tespit edilmiştir.
10. Bireyin mekâna ilişkin referans noktaları dışında bu arayışı yakalamaya çalıştığı kavranmıştır.
11. Kullanıcının ya da tasarımcının psikolojik gereksinmelerinin karşılanması, algılama, duyu yoluyla gerçekleşir, edinilen bilgilerin yoğunluğu aynı değildir.
12. Gözlemcinin gösterge ve yapı bileşenlerine uzaklığı sonuçları değiştirir ancak sınır kavramı sadece sonu değil başka bir kavramın başlangıcını da simgeler.
13. Kişi yapı topluluğuna uzak olsa da kodlama sistemleri benzer çalışır. Ancak yapı elemanı, yapı ve ya yapı alanının algısı değişkenlik gösterebilir.
14. Yalnız şimdiye odaklı bilinçsiz eylemlerin kodlamaya zarar verdiği ve tasarımda olumsuz sonuçlar oluşturduğu görülmektedir.

Çizelge 5.1. Literatür Bulgularına bağlı değişkenlerden elde edilen sonuçlar (devamı)

15. Nesneleri eş zamanlı kavramak ve uzak mekânı algılamak bellekte önceden yer edinen bilginin izinde ortaya çıkar. İnsan, algılama sırasında kişiliği, buna bağlı olarak, kültürü, çevresi ve bunun gibi birçok faktörü dönüştürmektedir
16. Yerleşmiş duygusal ve kültürel etkenleri dönüştürmek, tasarımlardaki farklı görsel arayışlara katkı sağlar
17. Tasarımı ilkeler ve ölçütler çerçevesinde değerlendirmek tasarıma müdahale etme gücü kazandırır. Mimarlık, insan davranışını etkileme ve koşullama gücüne sahiptir.
18. Bu gücü etkileyen çeşitli durum ve koşullar vardır.
19. Toplumsal ve bireysel algıda kot değişken bir etmendir.
20. Kot kavramının bilişsel kodlanması edilgendir. Bu kodlama davranışsal mekanizmaların oluşması ve düşünme aşaması olarak değerlendirilmiştir.
21. Kot etmeni tasarımda alternatif konsept çözümü olmaktan çıkıp yer ve aidiyet kavramları ile bütünleşerek kimliği oluşturmaktadır.
22. Yükseklik algısı çevreye ve sürece bağlı anlamlı farklılık göstermektedir, evrensel ve yerel kodlara sahiptir.
23. Kullanıcıda oluşturması istenen bilişsel algıda kot etmeni tasarımı etkileyen bir değişkendir.
24. İnsanların aynı mekândan etkilenme oranları ve tepkileri farklılaşabilir. Tasarımcı mekân algısını sayısız biçimde değiştirebilir.
25. Fonksiyonel tasarımla nesneler ürün etkinliğini işlev amacına uygun olacak şekilde soyutlama yaparak çözümler.
26. Bulanık analiz modelleri ya da algı hedefleri beyinde kodlanan koordinatlar ile çalışmaktadır.
27. Brüt netlik kaybolup tasarımcının bilgi ve tecrübesi bulanık modelde kodlanabildiği ölçüde yaratıcı tasarım sürecinin verimle sonuçlandığı tasarım ürünlerine ulaşılacaktır.
28. Bilişsel farkındalığı ortaya çakran bulanık modellemelerinin algı hedefleri brüt bileşenlere ulaşana kadar yalınlaştırılmalıdır.
29. Zihin koordinatları binanın formunu ortaya çıkartır. Oluşan biçim sınırlarıyla bulanık modellemenin zihindeki illüzyonudur.
30. Bulanık analiz yöntemiyle oluşturulan modellemeler kodların ortaya çıkmasını sağlayacaktır.
31. Aynı kodlarla çalışan yapıların aynı biçim ve formda olması olası değildir. Algıya etki eden faktörler değişik oranlarda bir araya ve ortaya çıkan her tasarım özgündür.

Çalışmanın alanda gerçekleştirilen literatür verilerinden hareketle geliştirilen gözleme dayalı kot etkinliği analizlerine bağlı değişkenlerden elde edilen sonuçlar Çizelge 5.2.'de maddeler halinde verilmiştir.

Çizelge 5.2. Alanda yapılan gözlem analizlerine bağlı değişkenlerden elde edilen sonuçlar

1. Alan çalışmasında bilişsel arayışın yoğunluğu tespit edilmiş mekân kullanımı ve bilgisi açıklanmıştır.
2. Alan eğiminde sirkülasyon, kolektif bellekle bireyin alandaki etkin göstergeleri algılamasıyla ilişkilendirilmiştir.
3. Düşey elemanların boyutları, başlangıç bitiş kotları farklı fonksiyonda yapılar için değişkenlik gösterir.
4. Arazi verileri seçilen formun değişik kotlarda çalışmasında etkili bir değişkendir.
5. Yapıda kot, yerel, dini ve idari vb. olguları çeşitli duygularla ortak bilişsel kodlayan bir bileşendir.
6. Tasarımcı kurgusuyla fonksiyon ve niteliğe göre düşey yapı elemanları, pencere başlangıç ve bitiş yükseklikleri ya da arazinin eğimiyle kot etmeniyle tasarımda bilişsel bir kodlama süreci başlatmaktadır.
7. Yapı bütününde; yer altında ve yer üstünde bulunan mekânlarda, formda geleneksel ya da modern açıdan algı farklı yönelmektedir.
8. Kot kavramı bu alanda yükseliş imgesini vurgulamıştır. Bu anlamda insanlar ve yapıların kota tırmandığı, her basamağının-kademenin bir anlamı, evrensel ve yerel bir değeri olduğu söylenebilir.
9. Düşey öğelerin, konumları, boyutları, biçimleri ve işlevleri ihtiyaç duyulana ve istenilen görsel etkiye ulaşmada katkı sağlar, kapalı ya da saydam duygusu yaşatmaları mekân biçimlendirmede yardımcıdır.
10. Çıkarım analizleri mevcut alanda tespit edilen izlerin tanımlanmasıyla elde edilir.
11. Erişilebilirlik oranları derecelendirilebilir.
12. Analizler sonucunda sınır ve vurgu elemanları ortaya çıkar, mekân yoğunluğu hesaplanır. Yoğunluklar sanal koordinatlarla gridal sistemlenir, biçimi ortaya çıkar.
13. Mevcut yapılar için yapılacak yeni işlemlerde ya da başka tasarımlarda aynı adımlar takip edilirse kodlarının nasıl çalıştığına dair kazanımlar elde edilir.
14. Tasarımcının yapı ve çevresiyle, birlikte ve karşılıklı eylemde bulunması farklı tasarımların oluşma nedeni olarak kabul edilebilir.

Anket uygulamasının dört bölümünden elde edilen bulgularına ve bulgulara bağlı değişkenlere bağlı olarak ulaşılan sonuçlar Çizelge 5.3.'de maddeler halinde verilmiştir.

Çizelge 5.3. Alan çalışmasının anket uygulamasına bağlı sonuçlar

1. Mimaride bilişsel kodlamada kot etmeninin cinsiyete, yaşa, eğitim durumuna ve meslek gurubundan göre farklı kodlandığı desteklenmiştir
2. Mimaride yapı kullanımı ve algısında yükseklik sıfatıyla tasarımı niteleyen ilgili diğer sıfat guruplarının etkileşimde olduğu desteklenmiştir.
3. Yapı alanının konumu dolayısıyla algılana bilirliği ile kent silueti arasında bir ilişki olduğu desteklenmiştir.
4. İç Kale bölgesinin kot etmeniyle arasında bir ilişki olduğu doğrulanmıştır.
5. İç kalenin sahip olduğu kot etmeninin etkisiyle siluette etkin olduğu ve bölgeye ulaşımın yoğun duygular uyandırdığı doğrulanmıştır.
6. Bölgedeki yapıların hissettirdiklerinin kot etmeninin etkisinde olduğu ve bu etkinin yapıların fonksiyonu yönlendirdiği doğrulanmıştır.
7. Yapı kullanımında fonksiyon ve işlevin yanı sıra kot etmeni de etkili olduğu doğrulanmıştır.
8. Bölgede dikkat çeken yapıların özellikleri kot etmeni ile ilişkilidir ve bu durumun kullanıcılarda ortak bir bilişsel kod oluşturduğu doğrulanmıştır.
9. Kot kavramı yapı- yapılaşmaların algısını etkileyen diğer sıfatlarla etkileşime girerek farklı duygular uyandırabilir.
10. Yükseklik ya da onunla ilişkilendirilebilecek sıfat guruplarında, aynılık ya da zıtlık benzer bileşenler gözlenir.

Çalışmanın sonuçlarına bağlı olarak çalışmanın amacını belirleyen ve tasarımcılara öneri niteliği taşıması beklenen bulgulardan elde edilen sonuçlar Çizelge 5.4.'de mimar ve araştırmacılara önerileri oluşturacak şekilde maddeler halinde verilmiştir.

Çizelge 5.4. Çalışmanın sonuçlarına bağlı öneriler

1. Mimar kullanıcının öngörülen duygu durumunu, hareket yönünü tam verimle sağlayabilir.
2. Tasarımda formun fonksiyonu estetik de dâhil fiziksel ve psikolojik gereklere cevap vermelidir.
3. Mekânı verimle tasarlama durumunu bütünüyle test etmek mümkün olmayabilir.
4. Tasarım kompleks ürününe dönüştükçe arayışlar hakkında tereddütler de artacaktır.
5. Bilgi ve deneyimi ile mimar bileşenleri kontrol ederek yapıya hâkim olmayı hedeflemelidir.
6. Mekân tasarımcısı mekânı şekillendirirken sınırları biçimlendiren mekânı işleve ve kullanıcıya uygun tasarlama yetkinliğine sahip olmalıdır.
7. Binalarda fizyolojik ve psikolojik işlev test edilebilir.
8. Yapıya ait fizyolojik özellikler ile karakteristik bileşenler birleştiği ölçüde zamansız ve tekrar tekrar deneyimlenebilir tasarımlar oluşabilir.
9. Tasarım etmenlerini doğru tespit etmek ve mimariye dahil etmek için alanı ve mekânı tekrar tekrar deneyimlemek hedeflenmelidir.
10. Aynı mekânı tekrar tekrar deneyimlemek tasarımcıya daha doğru referanslar verir kodlama sağlıkla sonuçlanır.
11. Farklı ilişkileri barındıran heterojen sistemlerde de tasarımda bilişsel kod sistemleriyle alternatif temsilleri yakalamak düşünce ve eylemin tanık arayışına girdiğini kanıtlar. Ürün başarısı alternatif ögelerle kod etkinliğinin hangi ritmi yakaladığıyla ilişkilidir. Düşünce nedensiz ilişkilere girmez öyleyse nedensiz tasarım ögeleri yapay çevre elemanları olarak tutunamaz.
12. Tasarım hataları deneyimlenmemiş mekânın ürünüdür. Tasarımda düşünceyle eylem arasına set çekmek doğru değildir. Bileşenlerin homojen yapıya ulaşmayı hedefler bu şart değildir ancak sonuç süreç ve deneyim temsillerin ürün verimini artırır.
13. Mekân ve alan deneyimi tecrübe ürünü oluşturacağı için tasarım ve kullanım verimini arttırır.
14. Tasarımda birimler kompleks yapıya dönüştükçe kod oluşumu istenilen özelliklere hizmet edecek şekilde seçilmelidir.
15. Mimar bilgi ve deneyimi ile tasarımda kodlama otokontrollerini sürdürmeli, her yönüyle yapı bileşenlerinin tamamına bilişsel düzeyde hâkim olmayı hedeflemelidir.
16. Kot etmeni ve mimarların tasarım sürecinde dikkate alması gereken tasarımı etkileyen önemli bir etmendir.

Sonuçta, mimari tasarım, yaratıcı bilişsel bir süreç olarak değerlendirmiştir. Sunulan sonuç ve önerilerde mimaride bilişsel kod oluşum sürecine bir örnek olan kot kavramı alan çalışmalarıyla desteklenmiş farklı düzlemler arasındaki kurgu ve algı yeniden tanımlanmıştır.

Sonuçlar aynı amaçla alan çalışması ve alan kullanıcılarına uygulanan öz değerlendirme anketiyle geliştirilmiştir. Tasarımcı ve kullanıcı arasındaki iletişim ortamında mimarlığı anlamak ve yorumlamak üzerine soyut olan düşünce ya da bilginin imgelenmesi için alanda dil birliği yakalayan parçacıkların bir araya gelerek bilişsel kodlanma evrelerine ulaşılmaya çalışılmıştır. Alan analizlerinde nesnel veriler arasında katalizör görevi gören fikrin ürüne dönüşmesi, somutlaşması incelenmiştir. Tasarım ürününün akışkan ve devingen bir süreç içinde oluştuğu ve soyut düşüncenin somut nesneye dönüşmesinin tasarım sürecinin ilk kullanım evresi olduğu ortaya çıkmıştır.

Mimarlık ölçütünde bilginin edinimi, eğitim ve uygulamaya aktarılması için gerekli destek stüdyolarda tekrar tekrar yapılan eskiz çalışmalarıyla ortaya çıkıp tasarımcının üretimi boyunca sürdüğü ortaya çıkmıştır. Bu noktada mimarlara ve mimari eğitimine devam eden kullanıcılara deneyimledikleri alana ait izlerin modern tasarımlara dönüşmesini beklenmiştir.

Farklı düzlemlerde evrensel dönüşümlerin anlamlı dinamik bir olguya dönüşmesi mimarlık ilminin psikoloji, felsefe, sanat gibi pek çok disiplinle bilgi, teori, uygulama gibi kavramların analiz ve senteziyle ilişkilendirilmiştir. Bu anlamda her tasarım ilgili kavramları yeniden yapılandırma sürecidir ve bu durum mimarlar için meslek hayatları boyunca aynı kaygıyla devam etmelidir.

Bu bağlamda çalışmada bilişsel kodlama ile tasarım, kot gibi etmenlere bağlı, bilginin dışavurumu olarak yorumlanmıştır. Mimarlara, mimaride bilişsel kodlamada kot etmenini dikkate almalarının tasarımlarında yol göstereceği düşünülmüştür. Çalışma alanının insanla ilişkisi, ideolojik ve estetik bir yaklaşımla incelenmiş elde edilen analizlere ait sonuç ve önerilerin mimarlar için bilişsel kodlamada kot etmeni kapsamında kaynaklık etmesi beklenmiştir.

6. KAYNAKLAR

Abakay, M.A. 2013. Tarih- Kültür- İnanç Kenti Diyarbakır, Diyarbakır Kalesi Burçlar Surlar. Uzman Matbaa, İstanbul.

Akbaş, G., Erçetin, A. ve Tosun, V. 2019. Biliş ve Kültür Kavramının Mimari Tasarım Üzerindeki Etkileri, ***IBAD Sosyal Bilimler Dergisi***, (5): 615-627.

Akın, G., Koca, B., Gültekin T., Yılmaz E. ve Güleç E. 2003. Ankara Emniyet Müdürlüğü Personelinin Antropometrik Karakterleri; Ergonomik Yaklaşımlar, ***Polis Bilimleri Dergisi***, 5(3-4):39-46.

Aldağ, H. 2005. Öğrenme ve Öğretmede A. Paıvo'nun İkili Kodlama Kuramı. Ç.Ü. ***Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi***, 14(2):29-48.

Akın, M. F., İlhan, A. 2020. İlköğretim matematik öğretmen adaylarının bağlam temelli problemi Benckert kriterlerine göre değerlendirmesi. ***Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi***, 20 (2), 739-753.

Anderson, B. 2007. Hayali cemaatler. Metis Yayınları sayfa: 272, İstanbul.

Artuk, İ., -C. 1971. İstanbul Arkeolojisi Müzeleri. Teşhirdeki İslâmi Sikkeler

Assmann, J. 2001. Kültürel bellek: Eski yüksek kültürde yazı, hatırlama ve politik kimlik. Çeviren: Ayşe Tekin, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Atmaca, Y. 2009. Tasarım Sürecinde Sezgi'nin Tanımı. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 67.

Avcıoğlu, S., Akın. 0. 2016. Kolektif bellek bağlamında tuzla köy içi bölgesinnin mekânsal değişiminin irdelenmesi, ***İdealkent Dergisi***, (22)8:423-450.

Aydınlı, S. 1986. Mekânsal Değerlendirmede Algısal Yargılara Dayalı Bir Model, Doktora tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 67.

Bachelard, B. 1996. Mekânın Poetikası, Kesit Yayıncılık, İstanbul.

Becer, E. 2002. İletişim ve Grafik Tasarım, 3. Baskı, Dost Kitabevi, Ankara.

Binder, T. 2005. Toplum arzuladığı belleği yaratır / Taner Akçam'ın kolektif bellek kavramı, ***Virgül Dergisi***, (85): 11–14, İstanbul.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2016). Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi.

Davis, P. 1999. Gender differences in autobiographical memory for childhood. Journal of Personality and Social Psychology, 76(3), 498-510.

Bozkurt, S. G. 2013. 19.yy. da Osmanlı Konut Mimarisinde İç Mekân Kurgusunun Safranbolu Evleri Örneğinde İrdelenmesi Journal of the Faculty of Forestry, Istanbul University, 62(2):37-70.

Cassirer, E. 1997. İnsan Üzerine Bir Deneme, YKY, İstanbul.

Ceyla- Kızıltaş, A. 2015. Mekânı Denetlemede Yeni Araç: Kentsel Kodlama. Editörler; Uğurlar A., Erol D, Öcalır Akünal E. V., Erdoğanaras F., Cihangir Çamur K., Alkan L., Görer Tamer N., Yenigül S. B., Duman Yüksel Ü., Özdemir Z. Seksen Sonrası Mekân ve Planlama. Gazi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, 197-206, Ankara.

Çakır, H. 1997. Çocukların algılamasında etkili olan mimari parametrelerin belirlenmesi, YL tezi, İTÜ, İstanbul.

Çepel, N. 1988. Peyzaj Ekolojisi. Taş matbaası, 228s, İstanbul.

Çelik, H. C., İlhan, A. ve Gündüz S. 2016. The Evaluation of Theses Prepared on Project-Based Learning in Turkey: A Content Analysis Study, ***EBAD e-dergi*** 2016,6(2):61-74

Çidam, F. B. 2007. Diyarbakır Kent Dokusunun Turizm ve Rekreasyon Kaynaklarının Peyzaj Mimarlığı Açısından Değerlendirilmesi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Dısessa, A. 2001. Changing Minds: Computers, Learning, and Literacy, MIT Press, sayfa: 295, Cambridge.

Düzgün-Bekdaş, H., Yıldız, S. 2018. Tasarım ve Sanat Arakesitinde Kavramsal Düşünme: Enformel Eğitim Çalışmaları (2009–2015), Megaron 2018;13(2):324-333.

Erdoğan, E., Gönenç-Sorgu, A. 2011. Hesaplamalı Modeller ve Doğal Biçim Türetimi. METU JFA 2011/2 271 DOI: 10.4305/METU. JFA.2011.2.15

Ertemli, M., Mekân Tasarımında Sınır Öğelerinin Görselliğe Katkısı: Düşey Yüzeylerin Estetiği MAKALE ISSN 2651- 5210 MODULAR 2018;1(1):49-64

Friedman, K. S. 2003. Myths of the Free Market, Algora Publishing, New York.

Gülmez, G. 1996. Boşluk Kavramı ve Mimari Tasarımdaki Yeri, Doktora Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Goldstein, E.B. 2013. Bilişsel psikoloji. Kaknüs Yayınları, sayfa: 752, İstanbul.

Gür, S. O. 1996. Mekân Organizasyonu, Birsen Yayınevi, sayfa: 357 İstanbul.

Görz, G., Nebel. B. 2005. Yapay Zekâ, İnkılap Kitabevi, sayfa:149, İstanbul.

Harvey, D., 2003. Postmodernliğin Durumu Çev: Sungur Savran, Metis Yayınları

Heylighen A., Neuckermans H. 1999. Walking on a thin line – between passive knowledge and active knowing of components and concepts in architectural design, Design Studies Vol 20 No 2 S.211–235, Hillenbrand

İzgi, U. 1999. Mimarlıkta Süreç, Kavramlar-İlişkiler, YEM Yayınları, İstanbul.

Jameson, F. 1981. The Political Unconcious, Cornell University Press, Ithaca.

Kahvecioğlu, H. 1998. Mimarlıkta imaj: Mekânsal imajın oluşumu ve yapısı üzerine bir model. İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.

Kakdaş-Ateş, D. 2018. Diyarbakır İç Kale Müze Kompleksinin Restorasyon Sonrası Koruma Açısından Değerlendirmesi. D.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır.

Karadoğan, S., 2015. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri Kültürel Peyzajı, Alan Yönetimi Başkanlığı Yayınları: 4, s:167-182, Diyarbakır.

Karakaya, D., Aykaç Z., Toprak Z. F. 2017. Suriçi'nde yer alan tarihi Hz. Süleyman Camii çeşmelerinin hidrolik ve hidrolojik Özellikleri, ***Mühendislik Dergisi*** cilt: 8, 2,3-9 Mayıs 2017 (Özel Sayı) 403-412

Kartay, A., Korkut A. B., 2009. Peyzaj Mimarlığı Antropometri İlişkisi: İstanbul Örneği, ***Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi***, Tekirdağ

Kubat, M. C. 2001. Diyarbakır tarihi sur içi yerleşimi dönüşüm/değişim sürecinde koruma olgusu. Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü şehir ve bölge planlama anabilim dalı yüksek lisans tezi, 153s, Gebze.

Kuhn, T. 1970. The Structure of Scientific Revolutions, University of Chicago Press, Chicago.

Kurak-Açıcı, F. Tasarım Eğitim Süreci: Yaratıcılık, ***Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi***, Yıl: 5, Sayı: 52, Eylül 2017, s. 103-11

Lakoff G., Johnson M.1999. Philosophy in the Flesh: The Embodied Mind and Its Challenge to Western Thought, Basic Books, New York.

Lynch, K. 1960. The Image of City, MIT Press, Massachusetts

Lang, J. 1987. Creating architectural theory, the role of the behavioral sciences in environmental design. Van Nostrand Reinhold, NewYork.

Meiss, P. 1991. Elements of Architecture, E&Fn Spon; Switzerland. Duvarın sınırlayıcı ve çevreleyici özelliği ile mahremiyet, güven duygusu yaratmanın yanı sıra, engellenme, aşılmazlık, korku, özgürlüğün kısıtlanması vb. etkilerinden de söz edilebilir

Meiss, P. V. 2002. Elements of Architecture: From Form to Place, Spon Press, New York

Melek, A., Demir, A. 2009. Dini Değerleri ile Diyarbakır. Diyarbakır İl Müftülüğü Yayınları: 02 Diyarbakır.

Merleau-Ponty, M., 2005. Algılanan Dünya, Metis Yayınları Resnik, M., Oralandi

Neufert, E. 1978. Neufert Yapı Tasarımı Temel Bilgileri, Güven Yayıncılık, 528 s.

Nıkos, A. Salıngaros Bilişsel Uyumsuzluk ve Uyumsuz Mimari: Doğruları Yadsımak için Yedi Taktik ARCHITEXT Doxa 11, Ocak 2014 İngilizceden çeviren: Yavuz Oymak

Nickerson-Raymond, S. 1998. "Confirmation Bias: A Ubiquitous Phenomenon in Many Guises", Review of General Psychology, Cilt: 2, Sayı: 2, s. 175-220.

Orwell, G. 1949. Nineteen Eighty-Four, Penguin Books, Londra (yeni baskı: 2003).

Önal, G. K. 2011. Yaratıcılık ve Kültürel Bağlamda Mimari Tasarım Süreci. ***Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi***, 16 (1):155-161.

Özak, N.Ö., Gökmen, G.P. 2009. Bellek ve mekân ilişkisi üzerine bir model önerisi**.** ***İstanbul Teknik Üniversitesi Dergisi***, 8[2]: 145–155

Özdemir, I. M. 1994. Mimari Mekânın Değerlendirilmesinde Mekân Örgütlenmesi Kavramı: Konutta Yaşama Mekânları, Doktora tezi, KTÜ fen bilimleri enstitüsü, Trabzon.

Parla, C. 1990. Türk İslam şehri olarak Diyarbakır. Yüksek lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Paivio, A. 1963. Learning of adjective-noun paired associates as a function of adjective-noun word order and noun abstractness. Canadian Journal of Psychology, 17 370-379.

Paivio, A. 1965. Abstractness, imagery, and meaningfulness in pairedassociate learning. Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior, 4, 32-38.

Paivio, A. 1986. Mental Representations. New York: Oxford University Press. Park ve N. Schwarz Ed., Cognitive aging: A primer, 131-149. Psychology Press, Philadelphia

Rubin, D. 2000. Autobiographical memory and aging. Editörler: D. C Park, N. Schwarz , Cognitive aging: A primer, 131-149. Psychology Press, Philadelphia.

Salnâme-i Vilâyet-i Diyarbekir, Diyarbakır.

Schmıdt, Klaus 2000 Göbekli Tepe, Southeastern Turkey: A Preliminary Report on the 1995-1999 Excavations Journal Artıcle

Serim, S. 2007. 20. Yüzyıl'da Mimarlık Bilgisi ve Bağlamın Keşfi. ***Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi***, 1(22): 359-366, Erciyes.

Shore, B. 1996. Culture in mind: Cognition, culture and the problem of meaning. Oxford Universty Press, sayfa: 427, New York: Oxford.

Simon, H. A. 2001. Architecture of Time, Toward a Theory of the Event in Modernist Culture, The MIT Press, Massachusetts Institue of Technology, London Larkin.

Solso, R., Maclin, K., ve Maclin, O. 2011. Bilişsel psikoloji. İstanbul: Kitabevi. Sternberg, R. (2006). The Nature of Creativity. Creativity Research Journal, 18(1), 87- 98.

Sözen, M. ve Tanyeli, U. 1994 Sanat Terimleri ve Kavramları Sözlüğü, Remzi Kitapevi, İstanbul

Sümer, N. 2018. Mitolojik ve Dinsel Bir Yükseliş Simgesi Olarak Merdiven Motifi, ***Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi***, Cilt 18, Sayı:1Sf: 257-269, 257269. 2018

Tavris, C, Aronson E. 2007. Mistakes Were Made, Harcourt, Orlando, Florida.

Terzidis, K. 2006. Algorithmic Architecture, Architectural Press, sayfa: 159, Boston.

The Emergence And Desıgn Group 2004 Emergence in Architecture, 'Emergence: Morphogenetic Design Strategies', Architectural Design (74:3).

Turan, B. O. 21. Yüzyıl Tasarım Ortamında Süreç, Biçim ve Temsil İlişkisi. Megaron Cilt Vol. 6- Sayı No. 3 162-170 2011

Tuncer, E. 2007. Diyarbakır Kiliseleri, s. 136; Şimşek, Süryaniler ve Diyarbakır, s. 144.

Tuncer, E. 2012. Diyarbakır Camileri, s. 29; Korkmaz, a.g.t., s. 43.

Yakut, M. H. 2002. Diyarbakır kentinin yeşil alan sorunları ve çözüm önerileri.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Sayfa:259 Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Watson, A. 1913. psychology as the behaviorist views it. Psychology Review, 20,158-177

Wolfram, S. 2002. A New Kind of Science, Wolfram Media, Illinois.

Whıtehead, A. N. 1964 The Concept of Nature, Cambridge University Press, Cambridge.

URL 1: https://rotadiyarbakir.com/tarihi-yerler/kilise (Erişim Tarihi: 20.09.2019, 15:00)

URL 2: https://rotadiyarbakir.com/tarihi-yerler/jandarma (Erişim Tarihi: 20.09.2019, 15:20)

URL 3: https://rotadiyarbakir.com/tarihi-yerler/adliye (Erişim Tarihi: 20.09.2019, 15:40)

URL 4: https://rotadiyarbakir.com/tarihi-yerler/artuklu-kemeri (Erişim Tarihi: 10.10.2019, 21:00)

URL 5: https://rotadiyarbakir.com/tarihi-yerler/komutan-ataturk-muzesi (Erişim Tarihi: 11.10.2019, 21:10)

URL 6: https://rotadiyarbakir.com/tarihi-yerler/cezaevi (Erişim Tarihi: 11.10.2019, 21:20)

URL 7: https://rotadiyarbakir.com/tarihi-yerler/defterdarlık (Erişim Tarihi: 12.10.2019, 14:20)

URL 8: https://rotadiyarbakir.com/tarihi-yerler/aslanlıçeşme (Erişim Tarihi: 12.10.2019, 14:30)

URL 9: https://rotadiyarbakir.com/tarihi-yerler/amida höyük (Erişim Tarihi: 12.10.2019, 14:40)

URL 10: https://rotadiyarbakir.com/tarihi-yerler/artuklusarayı (Erişim Tarihi: 12.10.2019, 14:50)

URL 11: Diyarbakır Valiliği resmî web sayfası (Erişim Tarihi: 17.10.2019, 22:40)

URL 12: https://sozluk.gov.tr/ (Erişim Tarihi: 17.10.2019, 22:50)

URL 13: Arabacıoğlu B., Mimarlıkta mekan analizi için bulanık çıkarım sistemi temelli bir model önerisi file:///C:/Users/demir/Desktop/YL/yltez/tez%20literatür%20taraması/Mimarlikta_mekan_analizi_icin_bulanik_ci.pdf (Erişim Tarihi: 17.10.2019, 22:50)

URL 14: https://www.tarihlisanat.com/diyarbakir-kale-camii/ (Erişim Tarihi: 21.03.2021, 21:00)

EKLER

Ek.1: Anket Formu

Değerli katılımcılar,

Bu anket bilimsel bir çalışmada kullanılmak üzere kişisel görüşlerinizi almak amacıyla ***Dicle Üniversitesi Mimarlık Fakültesi*** araştırmacıları tarafından Dicle Üniversitesi Rektörlüğü ve Diyarbakır Valiliği onayıyla hazırlanmıştır. Elde edilen bulgular bilimsel amaçla kullanılacak, üçüncü şahıslar ile paylaşılmayacaktır. Diyarbakır ili Suriçi, İç Kale bölgesi, idari, askeri vb. yapılarını, Hz. Süleyman Cami, türbeleri ve minaresini ve park düzenlemesini dikkate alarak, özenli ve samimi bir şekilde cevaplamanız bizim için oldukça önemlidir. İlginize teşekkür ederiz.

1- Lütfen size uygun cevabı işaretleyiniz.

KİŞİSEL BİLGİLER						
1	Cinsiyetiniz	Erkek ( )		Kadın ( )		
2	Yaşınız	18-24 ( )	25-31 ( )	32-38 ( )	39-45 ( )	46 ve Üstü ( )
3	Eğitim durumu	İlköğretim ( )	Ortaöğretim ( )	Lisans ( )		Lisansüstü ( )
4	Mesleğiniz	Mimar ( )		Mimar olmayan ( )		

2- Diyarbakır; Suriçi, İç Kale bölgesini, ulaşımını ve bölgenin kent siluetindeki görünümünü biliyor musunuz, işaretleyiniz.

Bu konuyla ilgili değilim ( )

Bu konuyla ilgiliyim ancak yeterli bilgim yok ( )

Yeterli bilgim var ( )

Bu konuyla ilgiliyim ve oldukça bilgim var ( )

Cevapsız ( )

3- Diyarbakır; Suriçi, İç Kale bölgesindeki idari, askeri ve sivil yapıların kent içindeki konumunu ve değerini biliyor musunuz, işaretleyiniz.

Bu konuyla ilgili değilim ( )

Bu konuyla ilgiliyim ancak yeterli bilgim yok ( )

Yeterli bilgim var ( )

Bu konuyla ilgiliyim ve oldukça bilgim var ( )

Cevapsız ( )

4- Diyarbakır, Hz. Süleyman Cami, türbeleri ve çeşmelerinin kent içindeki konumu ve değerini biliyor musunuz, işaretleyiniz.

Bu konuyla ilgili değilim ( )

Bu konuyla ilgiliyim ancak yeterli bilgim yok ( )

Yeterli bilgim var ( )

Bu konuyla ilgiliyim ve oldukça bilgim var ( )

Cevapsız ( )

5- Diyarbakır, İç Kale yapılarının yer aldığı park alanı düzenlemesinin kent içindeki konumu ve değerini biliyor musunuz, işaretleyiniz.

Bu konuyla ilgili değilim ( )

Bu konuyla ilgiliyim ancak yeterli bilgim yok ( )

Yeterli bilgim var ( )

Bu konuyla ilgiliyim ve oldukça bilgim var ( )

Cevapsız ( )

6- Diyarbakır, İç Kale bölgesini kent kimliğine ait buluyor musunuz, işaretleyiniz.

Bu konuyla ilgili değilim ( )

Bu konuyla ilgiliyim ancak yeterli bilgim yok ( )

Yeterli bilgim var ( )

Bu konuyla ilgiliyim ve oldukça bilgim var ( )

Cevapsız ( )

7- Lütfen aşağıda verilen sıfat guruplarını İç Kale bölgesi idari, askeri ve sivil yapıları üzerinden 1- 5 puan aralığında değerlendirerek işaretleyiniz.

SORU NO	Sıfat Grubu	1	2	3	4	5	Sıfat Gurubu
1	Bilmiyorum	( )	( )	( )	( )	( )	Biliyorum
2	Uzak	( )	( )	( )	( )	( )	Yakın
3	Ulaşılabilir Değil	( )	( )	( )	( )	( )	Ulaşılabilir
4	Seyrek	( )	( )	( )	( )	( )	Sık
5	Sınırlı	( )	( )	( )	( )	( )	Özgür
6	Silik	( )	( )	( )	( )	( )	Baskın
7	Durağan	( )	( )	( )	( )	( )	Akışan
8	Soğuk	( )	( )	( )	( )	( )	Sıcak
9	Yorucu	( )	( )	( )	( )	( )	Dinlendirici
10	Rahatsız Edici	( )	( )	( )	( )	( )	Rahat
11	Taklit	( )	( )	( )	( )	( )	Özgün
12	Kısıtlı	( )	( )	( )	( )	( )	Esnek
13	Küçük	( )	( )	( )	( )	( )	Büyük
14	Alçak	( )	( )	( )	( )	( )	Yüksek
15	Kötü	( )	( )	( )	( )	( )	İyi
16	Etkileyici Değil	( )	( )	( )	( )	( )	Etkileyici
17	Uyumsuz	( )	( )	( )	( )	( )	Uyumlu
18	Karmaşık	( )	( )	( )	( )	( )	Yalın
19	Düzensiz	( )	( )	( )	( )	( )	Düzenli
20	Geleneksel	( )	( )	( )	( )	( )	Modern

8- Lütfen aşağıda verilen sıfat guruplarını Hz. Süleyman Camisi, türbeleri ve minaresi üzerinden 1- 5 puan aralığında değerlendirerek işaretleyiniz.

SORU NO	Sıfat Grubu	1	2	3	4	5	Sıfat Gurubu
1	Bilmiyorum	( )	( )	( )	( )	( )	Biliyorum
2	Uzak	( )	( )	( )	( )	( )	Yakın
3	Ulaşılabilir Değil	( )	( )	( )	( )	( )	Ulaşılabilir
4	Seyrek	( )	( )	( )	( )	( )	Sık
5	Sınırlı	( )	( )	( )	( )	( )	Özgür
6	Silik	( )	( )	( )	( )	( )	Baskın
7	Durağan	( )	( )	( )	( )	( )	Akışan
8	Soğuk	( )	( )	( )	( )	( )	Sıcak
9	Yorucu	( )	( )	( )	( )	( )	Dinlendirici
10	Rahatsız Edici	( )	( )	( )	( )	( )	Rahat
11	Taklit	( )	( )	( )	( )	( )	Özgün
12	Kısıtlı	( )	( )	( )	( )	( )	Esnek
13	Küçük	( )	( )	( )	( )	( )	Büyük
14	Alçak	( )	( )	( )	( )	( )	Yüksek
15	Kötü	( )	( )	( )	( )	( )	İyi
16	Etkileyici Değil	( )	( )	( )	( )	( )	Etkileyici
17	Uyumsuz	( )	( )	( )	( )	( )	Uyumlu
18	Karmaşık	( )	( )	( )	( )	( )	Yalın
19	Düzensiz	( )	( )	( )	( )	( )	Düzenli
20	Geleneksel	( )	( )	( )	( )	( )	Modern

9- Lütfen aşağıda verilen sıfat guruplarını İç Kale park alanı ve yapı topluluğunun kent siluetindeki konumu üzerinden 1- 5 puan aralığında değerlendirerek işaretleyiniz.

SORU NO	Sıfat Grubu	1	2	3	4	5	Sıfat Gurubu
1	Bilmiyorum	( )	( )	( )	( )	( )	Biliyorum
2	Uzak	( )	( )	( )	( )	( )	Yakın
3	Ulaşılabilir Değil	( )	( )	( )	( )	( )	Ulaşılabilir
4	Seyrek	( )	( )	( )	( )	( )	Sık
5	Sınırlı	( )	( )	( )	( )	( )	Özgür
6	Silik	( )	( )	( )	( )	( )	Baskın
7	Durağan	( )	( )	( )	( )	( )	Akışan
8	Soğuk	( )	( )	( )	( )	( )	Sıcak
9	Yorucu	( )	( )	( )	( )	( )	Dinlendirici
10	Rahatsız Edici	( )	( )	( )	( )	( )	Rahat
11	Taklit	( )	( )	( )	( )	( )	Özgün
12	Kısıtlı	( )	( )	( )	( )	( )	Esnek
13	Küçük	( )	( )	( )	( )	( )	Büyük
14	Alçak	( )	( )	( )	( )	( )	Yüksek
15	Kötü	( )	( )	( )	( )	( )	İyi
16	Etkileyici Değil	( )	( )	( )	( )	( )	Etkileyici
17	Uyumsuz	( )	( )	( )	( )	( )	Uyumlu
18	Karmaşık	( )	( )	( )	( )	( )	Yalın
19	Düzensiz	( )	( )	( )	( )	( )	Düzenli
20	Geleneksel	( )	( )	( )	( )	( )	Modern

10- Diyarbakır, Suriçi, İç Kale bölgesindeki yapılaşmalar, kent siluetindeki formu ve bölgeye ulaşım sizi nasıl etkiliyor ve size ne hissettiriyor? Açıklayınız.

……
……

11- Diyarbakır, İç Kale bölgesindeki idari, askeri ve sivil yapılar ve size ne hissettiriyor? Açıklayınız.

……
……

12- Diyarbakır-Hz. Süleyman Cami, türbeleri ve çeşmeleri size ne hissettiriyor? Açıklayınız.

……
……

13- Diyarbakır-Suriçi-İç Kale bölgesindeki eğimli arazide gelişen park size ne hissettiriyor? Açıklayınız.

……
……

14- Bölgeye hangi amaçlarla gidiyorsunuz bu eylemleri sürdürmek size ne hissettiriyor? Açıklayınız.

……
……

15- Bölgede dikkatinizi çeken yapı ve unsurlar var mı? Bu yapı ve unsurlar hangi özellikleriyle dikkat çekiyor, açıklayınız.

……
……

16- Bölgede size göre en yüksek yapılar hangileri, açıklayınız.

……
……

17- Bölgede size göre en yüksek yapı ne hissettiriyor, açıklayınız.

……
……

18- Bölgede size göre en alçak yapılar hangileri, açıklayınız.

……
……

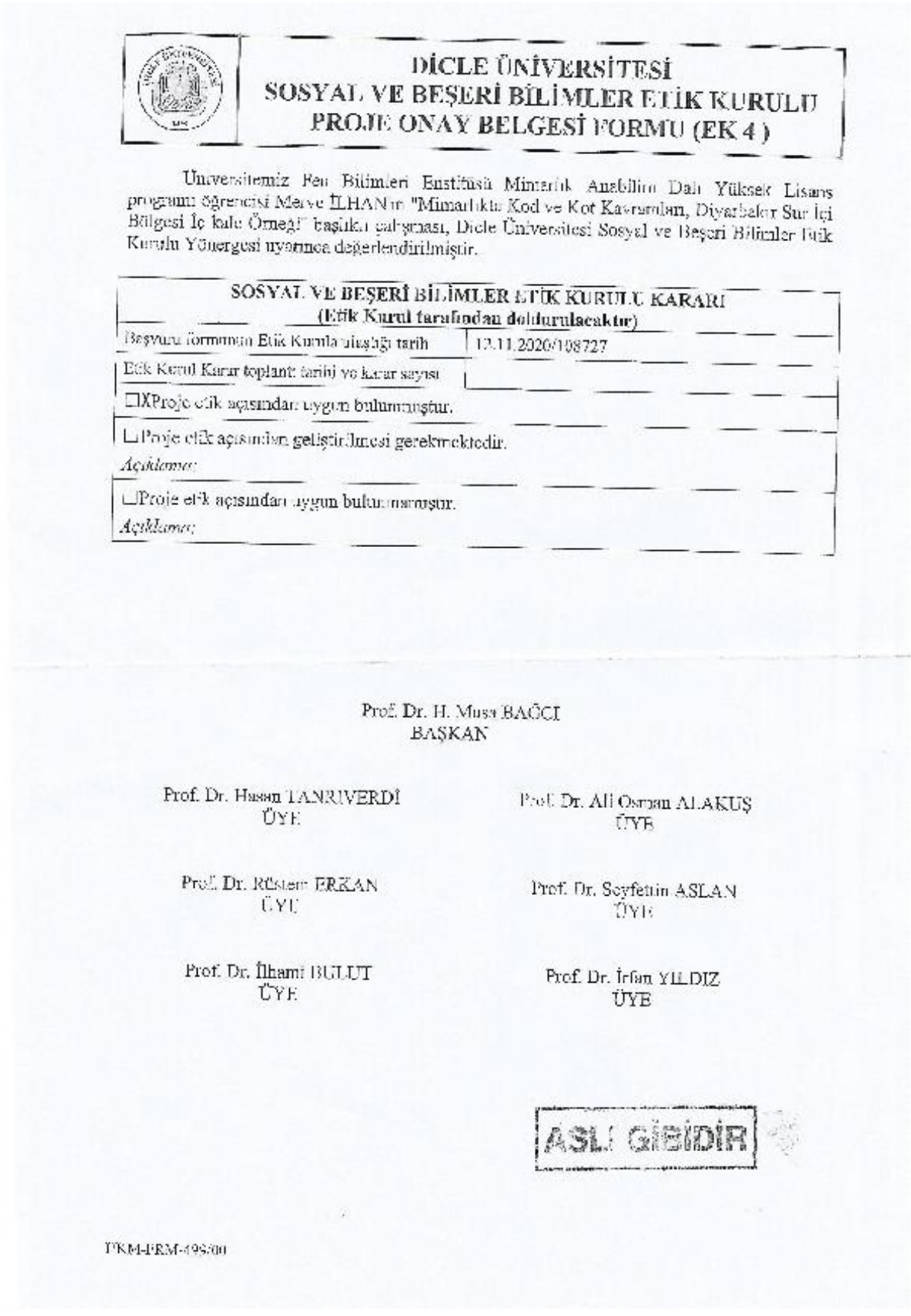
19- Bölgede size göre en alçak yapı ne hissettiriyor, açıklayınız.

……
……

20- Bölgedeki yapı yükseklikleri, arazi eğimi fizyolojik ve psikolojik açıdan nasıl hissettiriyor, 3 kelimeyle açıklayınız.

……
……

Ek 2: Etik Kurul Onay Belgesi

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU
PROJE ONAY BELGESİ FORMU (EK 4)

Üniversitemiz Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans programını öğrencisi Meave İLHAN'ın "Mimarlıkta Kod ve Kot Kavramları, Diyarbakır Sur İçi Bölgesi İç kale Örneği" başlıklı çalışması, Dicle Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Yönergesi uyarınca değerlendirilmiştir.

SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU KARARI (Etik Kurul tarafından doldurulacaktır)	
Başvuru formunun Etik Kurula ulaştığı tarih	13.11.2020/108727
Etik Kurul Karar toplantı tarihi ve karar sayısı	
☒Proje etik açısından uygun bulunmuştur.	
☐Proje etik açısından geliştirilmesi gerekmektedir. *Açıklama:*	
☐Proje etik açısından uygun bulunmamıştır. *Açıklama:*	

Prof. Dr. H. Musa BAĞCI
BAŞKAN

Prof. Dr. Hasan TANRIVERDİ
ÜYE

Prof. Dr. Ali Osman ALAKUŞ
ÜYE

Prof. Dr. Rüstem ERKAN
ÜYE

Prof. Dr. Seyfettin ASLAN
ÜYE

Prof. Dr. İlhami BULUT
ÜYE

Prof. Dr. İrfan YILDIZ
ÜYE

ASLI GİBİDİR

İKM-FRM-498/00

T.C.
DİCLE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Hukuk Müşavirliği

Sayı : 14679147-663.05-
Konu : İnceleme (Projenin Değerlendirilmesi)

Sayın Merve İLHAN
Yeniyol peyas mah.237.sok.onur apt.kat 6 no 17 KAYAPINAR/DİYARBAKIR

"Mimarlıkta Kod ve Kot Kavramları. Diyarbakır Sur İçi Bölgesi İç kale Örneği" başlıklı çalışmanız Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Çalışma ve Yayın Etiği Yönergesi uyarınca Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Başkanlığı tarafından değerlendirilmiş olup söz konusu çalışmanın bilimsel etik açısından uygun olduğuna ilişkin Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Başkanlığı kararı Üniversitemiz Rektörlük Makamının 03.12.2020 tarih ve 116171 sayılı Oluru ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi rica ederim.

Av. Rengin AVCI
Hukuk Müşaviri V.

TESİM ASLI
ELEKTRONİK İMZALIDIR
08/12/2020

08/12/2020 Büro Personeli E.SEYREK

Evrakı Doğrulamak İçin : https://ebelge.dicle.edu.tr/AnaVision/Validate_Doc.aspx?VerifyID=A9BHYE4

Dicle Üniversitesi Rektörlüğü, 21280 Diyarbakır
Telefon:+90 412 24[illegible] 10 26 Faks:+90 412 241 10 26
e-Posta: genelsa@dicle.edu.tr Elektronik Ağ Adresi: http://www.dicle.edu.tr
Kep Adresi : dicleuniversitesi@hs01.kep.tr

Ayrıntılı bilgi için irtibat: Ufuk Seyrek
Evrak Pin Kodu: 846.2
Ayrıntılı bilgi irtibat tel.: 0(412)[illegible]

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER:

Adı: Merve İLHAN

EĞİTİM BİLGİLERİ:

2018- 2021: Dicle Üniversitesi Mimarlık-Yüksek Lisans Eğitimi

2014- 2018: Dicle Üniversitesi Mimarlık-Lisans Eğitimi

2009- 2013: Selehaddin-i Eyyubi Anadolu Lisesi

DENEYİM:

2021-Devam: Suriçi Yapı Denetim (Mimar)

2019-2020: T.C. Toros Üniversitesi GSTM Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü (Araştırma görevlisi)

2015-2016: Aslantaş Mimarlık (Stajyer Mimar)

2014-2015: Kayapınar Belediyesi Yapı Kontrol Müdürlüğü (Stajyer Mimar)

YAYINLAR:

Baran M., İlhan M. 2020. Yapılaşmada Duygular Üzerine Diyarbakır Suriçi, Anzele Su Kaynağı Aksı İncelemesi, 2. Uluslararası Mühendislik Fen Bilimleri ve Mimarlık Sempozyumu, 05.03.2020, Diyarbakır, S,13-15.

Özbudak-Akça B., İlhan M. 2020. AVM Yapılarında Kentsel İmaj-Kimlik İlişkisinin İncelenmesi: Diyarbakır Örneği, 2. Uluslararası Mühendislik Fen Bilimleri ve Mimarlık Sempozyumu, 05.03.2020, Diyarbakır, S,15-17.

YABANCI DİL:

İngilizce

ÖDÜLLER:

2019-2020: İKSAD Yüksek Lisans Burs Ödülü

2016-2017: Bahadır Kul Mimarlık Öğrenci Proje Yarışması Burs Ödülü

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEZ İNTİHAL FORMU

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
ADI VE SOYADI	Merve İLHAN
ÖĞRENCİ NO	18808003
EĞİTİM – ÖĞRETİM YILI	2020-2021
YARIYIL	☐ Güz ■ Bahar
ANABİLİM DALI	Mimarlık
PROGRAM	**Yüksek Lisans** / Doktora
TEZ KONUSU	Mimaride Bilişsel Kodlamada Kot Etmeni Diyarbakır Sur İçi Bölgesi İç Kale Örneği
İNTİHAL RAPORU BİLGİLERİ	
RAPOR TÜRÜ	Tez Savunma Sınavı Sonrası
SAYFA SAYISI	175
BENZERLİK ORANI	% 8
RAPORLAMA TARİHİ	14/07/ 2021

Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmamın kapak sayfası, giriş, ana bölümler, sonuç ve tartışma kısımlarından oluşan toplam …175… sayfalık kısmına ilişkin, 31/05/2021 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından .....*turnitin*.....adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan intihal raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 8 'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

☐Kabul/Onay sayfaları hariç,
☐Kaynakça hariç
☐Alıntılar hariç/dâhil
☐Diğer

Dicle Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Lisansüstü Programlarda Tez Çalışması İntihal Raporu Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Merve İLHAN

(İMZA/25.06.2021)

Prof. Dr. Mine BARAN **Tez Danışmanı** (İMZA/TARİH)	Doç Dr. Havva ÖZYILMAZ **Anabilim Dalı Başkanı** (İMZA/TARİH)